

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

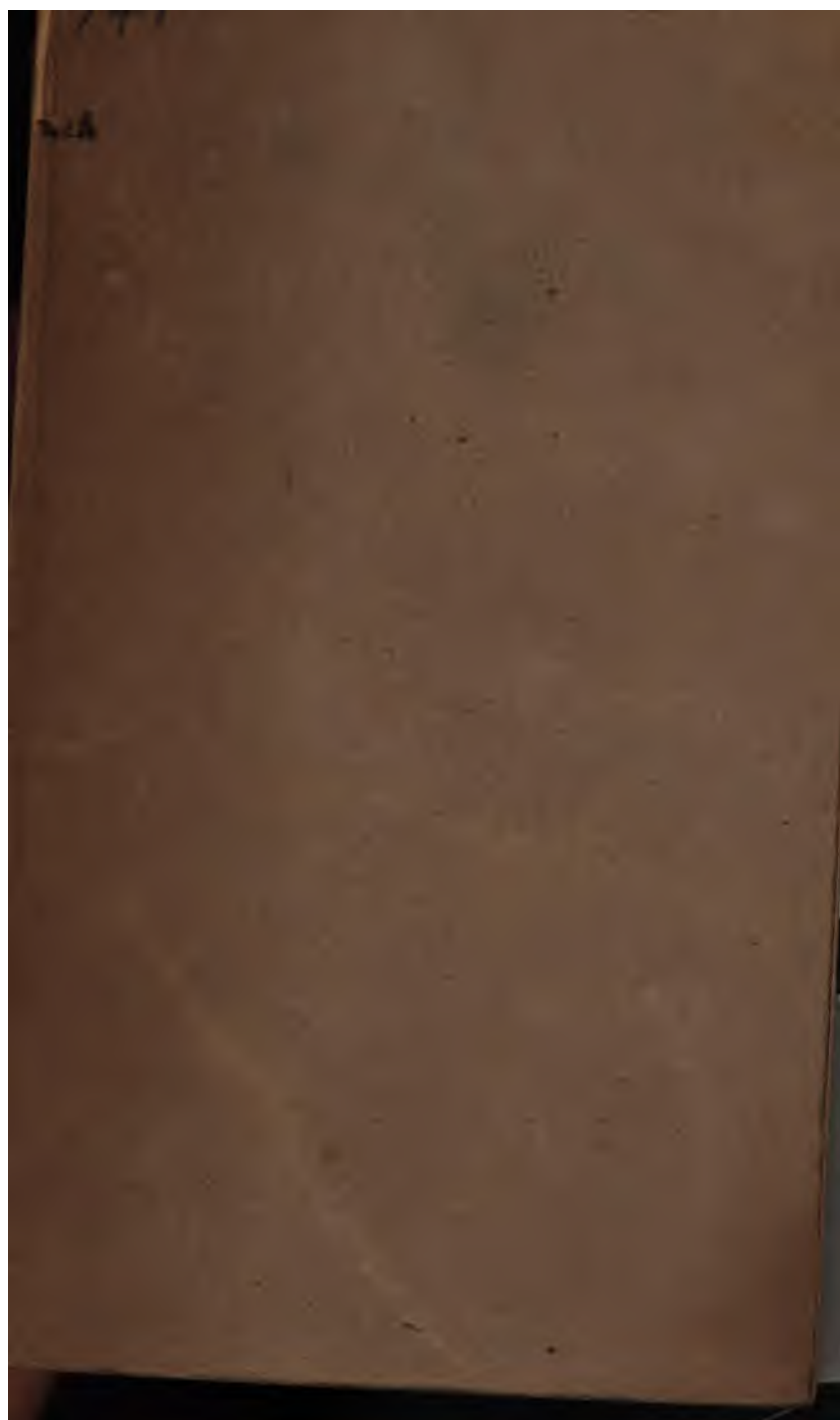
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

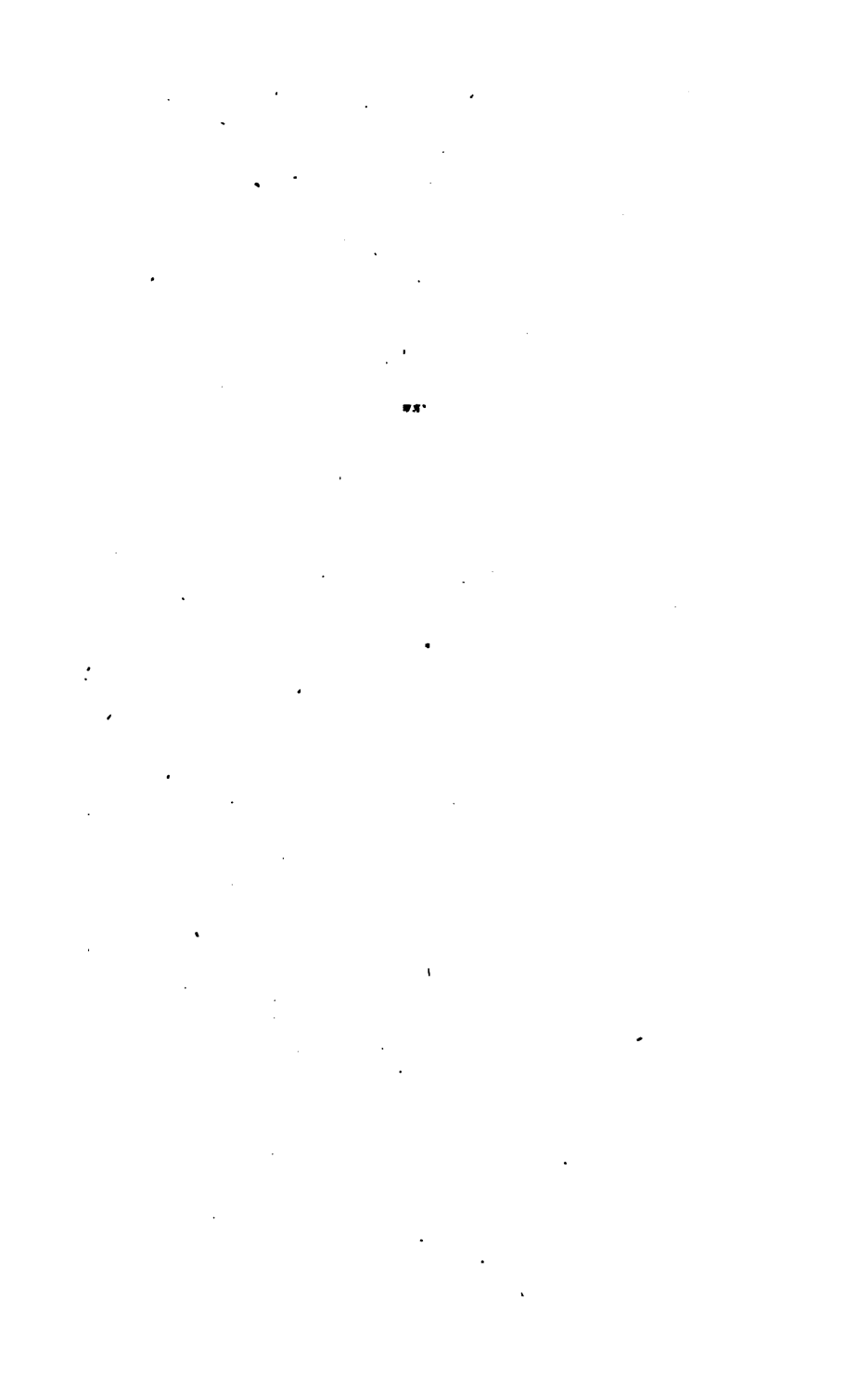

600006563Q

31.

741.

GWALLT SAMPSON

YN CAEL EI DORI,

Pan ~~ar~~ yn Cysgu ar Liniau Dalilah;

NEU,

Y CRISTION YN COLLI EI NERTH A'I WROLDEB MEWN DYLED-
SWYDDAU CREFYDDOL WRTH GYSGU
MEWN DIFATERWCH;

h... N

DEUDDEG O FYFYRDODAU

AR Y PETHAU CANLYNOL:—

1. Myfyrdod ar Fywyd Sampson.	7. Myfyrdod ar y Cristion yn colli
2. Myfyrdod ar Sampson yn Gysgod o	ysbryd Gweddi.
Grist.	8. Myfyrdod ar y Cristion yn colli
3. Myfyrdod yn Sampson ar Cysgu ar	hyder mabaidd.
Liniau Dalilah.	9. Y Cristion yn colli ysbryd myfyrdod.
4. Myfyrdod ar Wallt Sampson yn cael	10. Myfyrdod ar y Cristion yn colli ys-
ei ddori.	bryd gwylladwriaeth.
5. Myfyrdod ar y Cristion yn colli cym-	11. Myfyrdod ar y Cristion yn colli ynddygiad santaidd.
undeb â Duw.	12. Myfyrdod ar y Ddyledswydd o Hun-
6. Myfyrdod ar y Cristion yn colli heddwch cydwybod.	an-ymholiad.

YNGHYD AG

H Y M N A U

*Ar ol y Myfyrdodau, ar ddull Sampson yn canu yn ol ennill ei Fuddugoliaethau,
mewn difrifol Fyfyrdodau.*

GAN Y PARCH. AZARIAH SHADRACH.

GWEINIDOG YR RFENCYL, ABERYSTWYTH.

"Myfyria ar y pethau hyn, ac yn y pethau hyn aros; fel y byddo dy gynnwydd yn eglur
i bawb."—PAUL.

Caerfyrddin:

ARGRAFFWYD YN SWYDDFA SEREN GOMER, GAN W. EVANS.

1831.

741.

Entered at Stationers' Hall.

ANERCHIAD.

Fy anwyl Gyd-deithwyr tua'r byd sylweddol,

Yn ydwyf yn dra diolchgar i chwi am y derbyniad a wnaethoch yn barod o amryw-
iol o fy Myfyrdodau yn y blynyddau a aethant
heibio; yr ydwyf yn bresennol yn eich anerch
â'r ychydig Fyfyrdodau canlynol, y rhai yr wyf
yn eu galw—" *Gwallt Sampson yn cael ei Dôri,*
pan oedd yn Cysgu ar Liniau Dalilah:" lle yr
ydwyf yn ceisio dangos fod perygl dychrynlyd
i Gristion fyned i gysgu mewn difaterwch ac an-
ystyriaeth, oblegid y bydd trwy hynny yn sicr o
golli cymundeb â Duw, heddwch cydwybod,
ysbryd gweddi, a hyder mabaidd, i.e., fe gyll ys-
bryd myfyrdod, ac ysbryd gwyliadwriaeth ac
ymddygiad santaidd, i.e., os aiff i gellwair llawer
â rhyw bechodau, a'u coleddu yn ddirgel neu
gyhoeddus, fe gyll ei nerth a'i wroldeb mewn
dyledswyddau crefyddol, megys ag y collodd
Sampson ei nerth a'i lygaid, wrth gysgu ar liniau

Dalilah. Mae y gair Dalilah, yn y tu-dalenau canlynol, yn cyfeirio yn aml at ryw bechodau ag y mae dynion yn eu coleddu, megys balchder, cybydd-dod, diota, anlladrwydd, anghariad, rhagfarn, a chenfigen. Gobeithiaf o'm calon y bydd y traethawd bychan hwn yn fuddiol i'w ddarllen mewn teuluoedd yn gyffredinol; ac y bydd o fendith i laweroedd, ac yn neillduol i broffeswyr ieuainc, i'w cadw yn effro, gwyliadwrus, a diwyd gyda gwaith yr Arglwydd, ac i beidio cellwair â phechodau, a'u dwyn i ffoi oddiwrth chwantau ieuenctyd. Hyn yw dymuniad

Eich annheilwng Was,

A. SHADRACH.

Aberystwyth, Ion. 17, 1881.

G WALLT SAMPSON, &c.

Myfyrdod ar Fywyd Sampson.

1. **M**AE hanes bywyd y dyn enwog a rhagorol hwn yn dra hynodol, yn llawn iawn o addysgiadau buddiol, ac yn teilyngu sylw, darlleniad, a gwrandawriad pawb yn gyffredinol. Enw ei dad ef oedd Manoah, o lwyth Dan, ac yr oedd yn preswyllo yn Sorah, (Barn 13, 2.) Yr oedd Manoah a'i wraig yn enwog o ran eu duwioldeb. Fe ddywedir fod Manoah yn gweddio ar Dduw, a'i fod hefyd yn cael ei wrando ganddo. Mae Duw yn "edrych ar weddi'r gwael," ac nid ydyw yn "diystyru ei ddymuniad." Mae yn sicr mai dyledswydd pawb yw gweddio, ac y mae pob duwiol yn gweddio, ac yn tywallt ei galon gerbron Duw; a "llawer a ddichon taer weddi y cyfiawn." (Barn. 13, 8.) Yr oedd gwraig Manoah, fel Hannah, gwedi bod yn hir yn anmhlantadwy; ond fe ddanfonodd yr Arglwydd angel o'r nefoedd i fynegi y byddai iddi ymddwyn ac esgor ar fab, ac y gelwid ei enw ef Sampson; ac fe roddodd yr angel gyfarwyddiadau eglur i Manoah a'i wraig pa fodd y byddai iddynt fagu'r plentyn i fynu—yn Nazaread i Dduw. Peth o fawr bwys yw i rieni sylwi ar, a derbyn cyfarwyddiadau Duw yn ei air, pa fodd i ymddwyn tuag at y plant ag y mae eife yn rododi o dan eu gofal, sef eu cyflwyno yn foreu i fynu iddo, gweddio llawer drostynt, eu "hyfforddi yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd," rhoddi siamplau da o'u blaen, eu cynghori yn feunyddiol, gwahardd iddynt wneuthur yr hyn fyddo yn groes i ewyllys eu Creawdwr, a'u ceryddu yn brydlawn ac yn ysbryd yr efengyl.

Dywedir am Sampson, iddo gynnyddu, ac i'r Arglwydd ei fendithio. Diau fod plant bychain yn ddeiliaid bendith, ac "eiddo'r cyfryw rai yw teyrnas nefoedd." Fe gymmerodd Iesu, Cyfryngwr y Testament Newydd, blant bychain i'w freichiau, ac a'u bendithiodd; a'r rhai

y mae efe yn eu bendithio, bendigedig ydynt yn wir. Mae yn debyg fod Sampson wedi cael adnabyddiaeth o'r gwir Dduw pan yn dra ieuanc, fel Samuel, Dafydd, a Thimotheus, ac ereill. Braint annhraethadwy yw i ddynion gael eu dwyn i adnabod yr Arglwydd yn moreuddydd eu hamser; fe wna hyn eu gwneyd yn wrol, yn gadarn, ac yn sefydlog gyda'i waith, yn golofnau cedyrn yn ei dŷ, ac i ymddiried ynddo o dan bob amgylchiad, ac yn wyneb pob gwrthwynebiadau ac anhawsderau. "Y rhai a adwaenant dy enw a ymddiriedant ynot." "Y bobl a adwaenant eu Duw a fyddant gryfion ac a ffynant." Dan. 11, 32.

2. Fe ddywedir fod Ysbryd yr Arglwydd yn dechreu cynhyrfu Sampson, ar amserau, yn ngwersyll Dan; wrth hyn gallwn gasglu, fod pawb ag sydd i fod yn offerynau enwog iawn yn llaw yr Arglwydd yn y byd, yn cael eu cynhyrfu yn foreu, ar amserau, gan yr Ysbryd Glân, ond fel ag y mae gwagedd mebyd ac ieuencyd mor gryf yddynt, y maent yn aml yn gwrthwynebu yr Ysbryd Glân, megys eu tadau, ac yn barod i ddywedyd fel Ffelix, "Dos ymaith ar hyn o bryd, a phan gaffiwyf amser cyfaddas, mi a alwaf am danat." Yn ngwersyll Dan y darfu i'r Arglwydd ddechreu cynhyrfu Sampson; felly, da a dymunol iawn ydyw i'r ieuencyd gadw gyda gwersyll y saint, i wrando'r gair yn cael ei bregethu, oblegid yno y mae yr Ysbryd Glân yn gyffredin yn dechreu cynhyrfu rhai yn foreu i gasâu pechod, i ryfela rhyseloedd yr Arglwydd, ac i wneyd gwaith mawr drosto yn y byd, ac i godi baner Calfaria i fynu, ac i dŷnu teyrnas y diafol i lawr â'u holl egni, i.e., yn ngwersyll y saint mae rhai yn cael eu cynhyrfu i gyflwyno eu hunain yn gyflawn at waith yr Arglwydd, ac i fod yn selog drosto yn y byd, a boddloni dyoddef pob caledi er ei fwyn, ac i gymmeryd eu byspeilio yn llawen, gan wybod fod iddynt olud gwell yn y nesoedd, ac un parhaus.

3. Cawn hanes am briodas Sampson; efe a aeth i dref a'i henw Timnath, ac efe a ganfu yno wraig, sef un o ferched y Philistiaid, ac fe redodd ei serch arni, ac fe fflamiodd ei gariad ati, ac yna efe a ddychwelodd at ei rieni, ac a ddywedodd wrth ei dad a'i fam, Cymmerwch hon yn wraig i mi, canys y mae hi wrth fy

modd ; lle gwelwn, na ddylai neb plant briodi yn ddi-symwth, heb wybod i'w rhieni, ac heb ymgynghori â hwynt ynghylch peth o gymmaint pwys ; gwelwn yma hefyd y dylai pob rhieni duwiol gynghori eu plant o ddifrif i beidio cyfathrachu â gelynion Duw, ac â gwawdwyr ac erlidwyr ei achos, oblegid pa gymundeb sydd rhwng goleuni a thywyllwch, a pha gyssondeb sydd rhwng Crist a Belial, neu pa ran sydd i gredadyn gydag anghredadyn ; ond ni ddylai rhieni hollol wrthwynebu a rhwystro eu plant i briodi y rhai a fyddont yn eu caru fwyaf, ac yn gyflawn wrth eu bodd, oblegid peth trwm yw priodas heb gariad, canys y mae pryd o ddail, lle byddo cariad, yn well nag ých pasgedig, a chås gydag ef. Mae yn sicr fod priodas Sampson o Dduw, er ei bod ar y cyntaf yn groes iawn i feddyliau ei rieni duwiol ; mae yr Arglwydd, yn ei anfeidrol ddoethineb, yn goruwch-lywodraethu drygioni dynion, i ddwyn oddiamgylch ddybenion mawrion, da, a gogoneddus ; ond pwy bynag a ddilyno ei dueddiadau llygr-edig, ac a ymddygo yn groes i'r rheol euraidd ddad-guddiedig, mae yn sicr o gael ceryddon trymion, a chwpaneidiau chwerwon i'w hyfed, oblegid ei ynyfydrwydd a'i anufydd-dod.

4. Cawn hanes am Sampson pan oedd efe yn ieuanc, cyn iddo briodi. Pan oedd yn ymyl gwinllanoedd Tim-nath, wele genaw llew yn rhuo ac yn dyfod i'w gyfarfod, ac Ysbryd yr Arglwydd a ddaeth yn rymus ar Sampson, ac efe a holltodd y llew, fel yr holltid mýn, heb ddim yn ei law ; yr oedd hyn yn ernes iddo o fudd-ugoliaethau mawr ar ei elynion. Fe ddarfu Dafydd hefyd, pan oedd yn ieuanc, ddwyn yr oen o balsau y llew, ac o grafanc yr arth ; ac yr oedd hyn yn galonddid iddo i wynebu Goliath fawr o Gath : felly, os caiff pobl ienaine y fraint i wneyd rhyw waith gorchestol dros Dduw yn moreudddydd eu bywyd, fe fydd hyn yn galonddid iddynt i ymddiried yn barhaus yn yr Arglwydd, ac yn nghadernid ei allu ef, ac i wynebu gelynion a brwydrau mwy dychrynlyd. Ond yn mhen ychydig ddyddiau, fe ddychwelodd Sampson yn ol, ac a drôdd i edrych ysgerbwd y llew, ac wele haid o wenyn a mêl yn nghorff y llew, ac efe a gymmerth y mêl yn ei law, ac a'i bwytaodd, ac a roddes beth o'r mêl i'w fam a'i dad :

beth bynag a gaffo y plant o bethau dymunol a melys y bywyd hwn, mae yn gweddu iddynt feddwl a chofio am eu rhieni, a chyfranu iddynt o'r pethau daionus, a'r mwyniant melys ag y mae Dwyfol ragluniaeth yn ei roddi iddynt, ac nid bod yn galon-galed a chybyddlyd, a chadw'r cwbl iddynt eu hunain, ac heb gofio dim am eu rhieni, y rhai fu yn trafferthu i'w magu yn dyner ac yn ofalus dros amryw flynyddau.

5. Cawn hanes yma am wledd priodas Sampson. Arfer dynion, braidd, yn mhob oes o'r byd, yw gwneuthur gwledd mewn priodasau, a gwahodd eu cyfeillion i'r briodas: yr oedd deg ar hugain o wyr ieuainc gyda Sampson yn ei wledd briodasol; nid gwleddoedd priodasol, na llawenydd cymmedrol, sydd yn cael eu condemnio, ond afradlonrwydd, a gwleddoedd eilun-addolgar, meddwdod, glythineb, llawenydd cnawdol, anystyriaeth ac anghof o Dduw;—"Yn eu gwleddoedd hwynt y mae y delyn, a'r nabl, y dympan, y bibell, a'r gwin; ond am waith yr Arglwydd nid edrychant, a gweithredoedd ei ddwyllaw ef nid ystyriant." (Esa. 5, 12.) Ac felly fe drôdd gwledd priodas Sampson yn alar cyn ei diwedd; lle gwelwn mai peth trwm iawn yw i blant Duw briodi â rhai annuwiol a gelynion crefydd, maent yn lled gyffredin yn achos o dristwch, gofid, ac anghydfod mawr, fel ag y bu priodas Sampson; am hyny, dysged duwiolion fod yn ochelgar iawn rhag priodi gelynion crefydd; maent yn debyg iawn i droi'n fradychwyr, fel gwraig Sampson, ac hefyd i gynhyrfu llid, malais, ac amryson, ac ymadawiad weithiau;—"Gwell yw bod mewn congl ar nen y tŷ, na chyda gwraig anynad ddigllawn; y mae gwraig ddrwg fel defni parhaus." Fe ddarfu i Sampson yn y wledd yma roddi dychymmyg i'r Philistiaid, ac fe fu hyn yn achos o gynhen ac amryson, ac fe gafodd deg ar hugain o honynt eu lladd yn y fan; dysged Cristionogion beidio siarad yn ddychymmygol, yn dywyll, ac yn ansynwryol yn eu cymdeithasau,—“Ac na ddeued un ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi, ond y cyfryw fyddo da i adeiladu'n fuddiol, fel y paro ras i'r gwrandawwyr.” Ac fe fu y terfysg a'r amryson yma yn achos i Sampson ymadael â'i wraig dros amser; dyledswydd gwyr yw cydgyfanneddu gyda'u gwragedd, yn ol gwybodaeth, rhag rhwystro eu *ddiau*.

6. Aeth Sampson yn mhen talm o ddyddiau, sef yn amser y cynhauaf gwenith, i ymweled â'i wraig drachefn, ac yr oedd ei thad wedi ei rhoddi i'w gyfaill; ar hyn daliodd Sampson drichant o lwynogod, ac a drôdd gynffon at gynffon, ac a roddodd ffaglau rhwng dwy gynffon, ac a gynneuodd dân yn y ffaglau, ac a'u goll-yngodd i ydau y Philistiaid, ac a losgodd y dasau a'r yd ar ei draed. O, dyma ddystryw gresynol ar drugaredau ag oeddent wedi cael eu trefnu at gynnalïaeth dynolryw! Fe gynhyrfodd hyn y Philistiaid dienwaededig, fel y darfu iddynt hwythau losgi gwraig Sampson â thân: lle gwelwn etto mai peth lled niweidiol yw i ddynion duwiol gyfathrachu a phriodi â gelynion yr Arglwydd. Mewn canlyniad i hyn fe ddialodd Sampson ar y Philistiaid, ac a laddodd lawer o honynt, ac yna fe aeth i waered ac a arosodd yn nghopa craig Etam, yr hon oedd yn nhir Juda, rhwng Bethlehem a Thecoa; ond nid oes gwir ddiogelwch yn un man ond yn Nghrist, Craig yr oesoedd,—gall preswylwyr y Graig hon ganu a gorfoleddu, oblegid y maent yn ddigon diogel ar bob tymmor. "Ac nid fel ein Craig ni yw eu craig hwynt, a bydded ein gelynion yn farnwyr." Pan oedd Sampson yn aros yn nghraig Etam, fe ddaeth y Philistiaid i arglwyddiaethu ar Juda; mewn canlyniad i hyn fe ddaeth gwyr Juda i ymosyn am Sampson, ac a'u rhwymasant â rhaffau newyddion, ac a'u dygasant at y Philistiaid; yna daeth Ysbryd yr Arglwydd ar Sampson, ac efe a ddrodd y rhaffau newyddion, ac a aethant fel llin llosgedig gan y tân, ac a ddattodasant oddiam ei ddwyllaw ef; ac efe a gyfododd ên asyn îr, ac fe laddodd â høn fil o'r Philistiaid, ac yna efe a dafodd yr asgwrn o'i law, ac a alwodd enw y lle hwnw Ramath Lehi, sef Tasliad yr En; ac wedi hyny fe sychedodd yn ddifawr, ond fe ddarfu Duw o'i fawr drugaredd ddangos neu agor ffynnon iddo i'w ddisychedu yn ei ludded. Mae Duw yn sicr o ofalu am ei ffyddloniaid yn mhob oes, a'u cysuro a'u dadluddedu yn ol bod yn y brwydrau, gofidiau, a'r trallodau blin, ac efe a alwodd enw'r ffynnon, Enhaccore, sef Ffynnon yr hwn sydd yn llefain. Mae Duw yn sicr o ddisychedu a diwallu pawb ag sydd yn llefain arno o galon bur, a hwy a gânt ddrachtio yn feunyddiol o'r dyfroedd bywiol

ag sydd yn ffrydio yn wastadol o ffynnon loyw Calfaria. "A hwy a gânt eu porthi â brasder ei dŷ, a'u diodi ag afonydd ei hyfrydwch."

7. Gwedi hyny fe aeth Sampson i waered i ddinas Gaza, ac fe ddarfu i'r Philistiaid gydymgyngchori i'w fradychu a'i ladd ef yno; ond efe a gyfododd ar hanner nos, ac a gariodd byst pyrth dinas Gaza i ben y bryn ar gyfer Hebron, tuag ugain milldir o ffordd. Mawr oedd nerth a grym y dyn rhyfedd hwn!

8. Gwedi hyn, fe aeth Sampson i ddyffryn Sorec, ac a garodd wraig a'i henw Dalilah; ac fe ddarfu i arglwyddi y Philistiaid gynnyg iddi saith cant o bunnau am ei ddenu i ddywedyd pa le yr oedd ei fawr nerth ef yn gynnwysedig; ac o chwennychiad a chariad at yr arian, nis gorphwysodd nes dwyn ei hamcan bradychus i ben. "Gwreiddyn pob drwg yw ariangarwch; a'r hwn sydd yn ewyllysio ymgyfoethogi sydd yn syrthio i brofedigaeth, a magl, a llawer o chwantau ynfyd, a niweidiol, y rhai sydd yn boddi dynion i ddinystyr a cholledigaeth." Ariangarwch barodd i Judas fradychu Crist, ac i'r gwr ieuanc yn yr efengyl droi ei gefn arno, ac ymadael ag ef; dyma barodd i Ananias ddywedyd celwydd wrth yr Ysbryd Glân, ac i ddarnguddio gwerth y tir; ac i Demas adael yr apostolion. Mae gofalon bydol a thwyll cyfoeth yn tagu'r gair, fel y mae yn myned yn ddiifrwyth.

9. Cafodd Sampson ei flino yn hir gan Dalilah; darfu iddi ei hudo ef â'i gweniaith, a hi a'i siodd ef i gysgu ar ei gliniau, ac yna hi a ddrodd saith gudyn ei wallt ef, yna efe a gollodd ei nerth a'i gryfder, ac mewn canlyniad cafodd ei rwympo gan y Philistiaid, a thŷnasant ei ddau lygad o'i ben, ac a'i gosodasant yn y carchar fel caethwas, i falu, ac fe aeth yn destun gwawd i'r Philistiaid; a phan oeddynt yn cadw uchel-wyl yn nheml Dagon, yr eilun-dduw, fe ddygwyd Sampson yno i chwareu, ac i gael difyrwch am ei ben, ac efe a ymaflodd yn y ddwy golofn ag oedd yn cynnal y tŷ i fynu, ac a weddiodd ar yr Arglwydd Ior, gan ddywedyd,— "Nertha fi y waith hon, fel y dialwyf ar y Philistiaid dienwaededig;" ac efe a ymnerthodd â'i holl egni, ac a dŷnodd y tŷ i lawr, ac a laddodd holl arglwyddi y Philistiaid; ac efe a laddodd fwy wrth farw nag a ladd-

odd yn ei holl fywyd. Felly, dyma fel y gorphenodd y dyn enwog hwn ei daith ryfeddol a buddugoliaethus yn y byd, ond fe hedodd ei enaid adref i'r anneddle lonydd, i gyduno â phendefigion y nef i ganu'r anthem faith ei hyd,

“A dechreu cân am farwol glwy’,
Na chlywir diwedd arni mwy.”

Dyma'r newydd sydd i'w glywed am bob dyn, Efe a fu farw. Dyma ffordd yr holl ddaear; pob dyn a dyn ar ei ol, megys yr aeth aneirif o'i flaen. Nid oes neb yn arglwyddiaethu ar yr ysbryd, i attal yr ysbryd, ac nid oes ganddo allu yn nydd marwolaeth, ac nid oes bwrw arfau yn y rhyfel hwnw. O ymofynwn am barod-
rwydd erbyn wynebu'r bwlch sobr. Amen.

- 1 Ffarwel i'r byd trafferthus, a'r flin ofidus daith,
Ffarwel i'r boen a'r gormes, a gefais lawer gwaith,
Ffarwel i'r hen Philistiaid, a'r brwydrau celyd iawn,
Caf hyfryd foreu tanbaid, er garwed yw'r prydawn.
- 2 Ffarwel i ti, Dalilah, ni ddeuaf byth yn ol,
Mi gefais faith galedi, am gysgu yn dy gôl.
Ffarwel i deml Dagon, daw hon o'r bron i lawr,
Ond hed fy enaid dedwydd o fyd y cystudd mawr.
- 3 Ffarwel i bob tymhestloedd, rhyfeloedd, mwg, a than,
Ffarwel i dwyll Dalilah, mi deithiaf yn y bla'n.
Ffarwel i'r llew a'r dreigiau, a'r holl gadwynau tyn,
Mi deithia'n mlaen yn gysson tua hyfryd Sion fryn.
- 4 Mi ro'f ffarwel i Timnath, a Gaza'r ddinas fawr,
Lle cefais hir wasgfeun a loeson lawer awr.
Ffarwel i'r tônau geirwon, trallodion o bob rhyw,
Er gwaetha'r holl elynion, mae Sampson etto'n fyw.
- 5 Mi ro'f ffarwel yn gyfan i greigiau Etam serth,
Lle'm rhwymwyd gan fy mrodyr, yn brysur â'u holl nerth;
Ond 'nawr mi hedaf adref i'r pur drigfanau gwy,
I seinio mewn canïadau am anghen Calfari.

II. *Myfyrdod ar Sampson fel Cysgod o Grist.*

FE fynegwyd am enedigaeth Sampson gan angel o'r nefoedd; felly am enedigaeth Crist,—“Wele, morwyn a fydd feichiog, ac a esgor ar fab, a thi a elwi ei enw ef Iesu, oblegid efe a wared ei bobl oddiwrth eu pechodau;” angel yr Arglwydd a fynegodd ei enedigaeth i'r bugeiliaid pan yn bugeilio eu praid liw nos, ac yr oedd lliaws o angylion yn canu eu peraidd anthem ar y boreu y ganwyd ein Ceidwad mawr, gan ddywedyd, “Gogoniant i Dduw yn y goruchafion, ar y ddaear tangnefedd, i ddynion ewyllys da.”

2. Yr oedd Sampson yn Nazaread i Dduw o'r groth; felly Crist,—“Peth santaid a enir o honot, a elwir yn Fab Duw;” yr oedd yn Arch-offeiriad diddrwg, dihalog, a didoledig oddiwrth bechaduriaid; ni wnaeth efe bechod, ac ni chaed twyll yn ei enau, ac yr oedd yn oen difeius a difrycheulyd.

3. Yr oedd Sampson yn gadarn, yn rymus, a nerthol iawn; felly mae Crist yn anfeidrol gadarn, ac fel y cyfryw mae yn wrthddrych anfeidrol addas i ymddiried ynddo, oblegid y mae yn yr Arglwydd Dduw gadarnid tragywyddol; mae efe yn Dduw cadarn, Tad tragywyddoldeb, Tywysog tangnefedd; trwy ei fawr nerth a'i gadarnid fe safodd dan feichiau trymion yn y brwydrau poethion ar Galfaria; safodd dan faich o bechod ei eglwys,—baich o felldithion a digofaint ei Dad, dyledus i bechaduriaid, ond ni fethodd ei nerth, ac ni wanhodd ei fraich; ond sathrodd y gwinwryf ei hunan, ac o'r bobl nid oedd neb gydag ef; a daeth i fynu o Edom, yn goch ei ddillad o Bozra; mae yn ymdaith yn amllder ei rym, yn llefaru mewn cyfiawnder, ac yn gadarn i iachâu.

4. Fe laddodd Sampson lew yn ymyl gwinllanoedd Timnath, heb na ffon na chleddyf, na dim yn ei law; felly fe orchfygodd Crist y diafol, y llew rhuadwy, yn mrwydr Calfaria, ac o'r bobl nid oedd neb gydag ef; ac fe gafodd addewid Eden ei chyslawni,—“Hâd y wraig a ysgia siol y sarff.” Ac fe yspeiliodd y tywysogaethau a'r awdurdodau, gan orfoleddu arnynt ar y groes; ac y mae yn rhaid iddo deyrnasu hyd oni osodo efe ei holl elynion dan ei draed.

5. Fe briododd Sampson un o'r Cenedloedd, sef un o'r Philistiaid dienwaededig; felly y mae Crist wedi priodi'r Cenedloedd, pa rai fu'n hir yn ddyethriaid oddiwrth wladwriaeth Israel, yn estroniaid i ammodau yr addewid, heb obaith ganddynt, ac heb Dduw yn y byd. "Canys dy briod yw'r hwn a'th wnaeth, Arglwydd y lluoedd yw ei enw; Duw'r holl ddaear y gelwir ef." Mae rhai pell wedi eu dwyn yn agos trwy waed Crist.

6. Yr oedd gwraig Sampson wrth ei fodd ef; felly mae yr Eglwys yn dëg a hawddgar yn ngolwg Crist, sef yn ei gyfiawnder dysclaer a difrycheulyd ei hun, ac yn addurniadau santeiddiol yr Ysbryd Glân. Hardd yw ei gruddiau gan dlysan, a'i gwddf gan gadwynau; ac mewn gwaith edef a nydwydd y dygir hi at y brenin, a'r brenin a chwennych ei thegwch.

7. Fe ddyoddefodd Sampson lawer yn achos ei wraig; felly fe ddyoddefodd Crist lawer yn achos ei eglwys,—sef, fe ddyoddefodd dlodi digyffelyb, chwant bwyd, a syched, a bod heb le i roddi ei ben i lawr, bu yn drist ei enaid hyd angeu, bu yn chwysu megys dafnau o waed, cafodd ei sillangellu ar hyd heolydd Jerusalem, a'i goroni â drain, a'i hoelio ar y groes, a'i drywanu â chleddyf ei Dad; "Efe a archollwyd am ein pechodau ni, efe a ddrylliwyd am ein hanwireddau ni, cospedigaeth ein heddwwch ni a roddwyd arno ef." "Cariad mwy nâ hwn nid oes gan neb, sef bod i un roddi ei einioes dros ei gyfeillion." "Efe a'i rhoddes ei hun dros ei eglwys, fel y santeiddiai efe hi, ac y gosodai efe hi yn eglwys ogoneddus iddo ei hun, heb arni na brycheuyn na chrychni, na dim o'r cyfryw."

8. Fe wnaeth Sampson wledd fawr i'w gyfeillion; felly Crist i'w eglwys. "Arglwydd y lluoedd a wna yn y mynydd hwn wledd o basgedigion breision, ac o loyw win puredig." Mae pob peth yn barod, ac y mae Crist yn dywedyd,—“Bwytywch ac yfwch yn helaeth, fy rhai anwyl.” Mae gwledd yr efengyl yn hynod o felys a danteithiol i bob enaid teimladwy a phrofiadol; mae profiad o gariad Crist, heddwwch â Duw, a phrofiad o faddeuant pechod, yn hynod o felys; ac y mae athrawiaeth, galwadau, ac addewidion yr efengyl, yn felys iawn i'r gwir Gristion, i.e., yn felysach *nâ'r mêl*, ac nâ dyferiad y diliau mêl. Mae gwledd yr

efengyl yn hynod o gyflawn, ac yn llawn o amrywiaethau; mae yma ddyscleidiau llawn o ymborth sylweddol, sef Crist, yn ei berson, ei gyfiawnder, ei gariad, a'i aberth, cymmod â Duw, a maddeuant o bob pechod. Mae gwledd yr efengyl yn wledd råd i bawb fel eu gilydd, ac yn wledd barhaus a thragywyddol; fe ennillwyd y wledd hon i ni trwy chwys wyneb ein priod Iesu. Mae ei gnawd yn fwyd yn wir, a'i waed yn ddiod yn wir; ac "Oni fwytewch gnawd Mab y dyn, ac oni yfwch ei waed, nid oes genych fywyd ynoch."

9. Fe laddodd Sampson fil o'r Philistiaid â gèn asyn îr, moddion tra annhebygol; felly fe ddinystria Crist deyrnas y diafol trwy ffolineb pregethu, neu trwy yr hyn ag sydd yn cael ei gyfrif yn ffolineb gan ddynion cnawdol. "Y mae genym y trysor hwn mewn llestri pridd, fel y byddai godidogrwydd y gallu o Dduw, ac nid o honom ni." "Arfau ein milwriaeth ni nid ydynt gnawdol, ond nerthol trwy Dduw i fwrw cestyll i'r llawr."

10. Fe losgodd Sampson yd neu lafur a defnydd ymborth y Philistiaid; felly fe wna Crist, trwy dân santaidd yr efengyl, losgi dychymmygion eilun-addoliaeth a phob gau-grefydd o'r byd cyn bo hir. "Mi a ddaethym (medd Crist) i fwrw tân ar y ddaear; beth a ddywedaf os cynneuwyd ef eisoes?" O llosged tân yr efengyl Babyddiaeth, Mahometaniaeth, a Phaganiaeth, o'r byd o'r bron.

11. Fe wawdiwyd ac fe rwymwyd Sampson gan y Philistiaid; felly fe rwymwyd Crist gan yr Iuddewon. Yr oedd gweled Iesu yn rhwym yn fawr ryfeddod, sef gweled yr hwn ag oedd yn dal y môr ar gleidr ei law, yn marchog ar adenydd y gwynt, ac yn eistedd ar y llifeiriant, yn cael ei rwymo! Ond gan i Grist, fel meichiau, gymmeryd ei rwymo, fe welir miloedd yn rhodio yn rhyddion ar fryniau santeiddrwydd, yn eang faesydd gorfoledd, yn oes oesoedd.

12. Fe ddystrywiodd Sampson fwy o elynion wrth farw nag a wnaeth yn ei holl fywyd; felly Crist wrth farw ar Galfaria, fe orchfygodd y diafol, angydd, a'r bedd, fe lyncodd angydd mewn buddugoliaeth, ac a ddyg fywyd ac anllygredigaeth i oleuni trwy yr efengyl.

13. Fe ddygodd Sampson byst pyrth dinas Gaza i ben y bryn; felly fe ddarfu Crist yn ei adgyfodiad oddiwrth y meirw, dori pyrth y bedd, a dryllio bàrau caethiwed; fe ddaeth i fynu o'r holl frwydrau yn orfoleddus, ac fe dderchafodd i'r nesoedd gyda llawen floedd, ac y mae ganddo agoriadau uffern a marwol-aeth. Clod iddo yn oes oesoedd. Amen.

- 1 RHYFEDDOD gweled Sampson, un o'r Iuddewon gwiw,
Yn caru merch Philistiad, heb alwad oddiwrth Dduw;
Rhyfeddod mwy i'r Iesu, i garu cenedl ddyn,
A galw'r holl genedloedd, yn bobloedd iddo ei hun.
- 2 Rhyfeddod gweled Sampson, heb arfau yn ei law,
Yn lladd y llew yn ÷on, heb ofn, poen, na braw;
Rhyfeddod mwy gwel'd Iesu, ar fynydd Calfari,
Yn maeddu yn dragwyddol, yr holl uffernol lu.
- 3 Rhyfeddod meibion dynion, fe laddodd Sampson fil
O'r hen Philistiad creulon, cyn rhodio'r llwybr cul,
Fe'u curodd nes eu gorphen, a gên yr asyn ir,
Ond lladdwyd dreigiau mawrion, o dan yr hoelion dûr.
- 4 Rhyfeddod mawr gan hyny, i Sampson losgi'r yd,
Rhyfeddod mwy gwel'd Iesu, yn llosgi'r byd i gyd;
O llosged tân efengyl, a geiriau'r Bibl pur,
Holl gau grefyddau'r Negroes, a phob peth croes i'r gwir.
- 5 Rhyfeddod rhwymo Sampson, a'i freichiau cryfion cry',
Rhyfeddod mwy gwel'd Iesu, yn rhwym ar Galfari,
Bu syched mawr ar Sampson, ca'dd loeson, poen, a chur,
Sychedodd Iesu'r ffynnon, o dan yr hoelion dûr!
- 6 Rhyfeddod gweled Sampson, 'roedd hon yn olwg syn,
Yn cario pyrth y ddinas, i'r lan i ben y bryn;
Rhyfeddod mwy gwel'd Iesu, yn maeddu pyrth y bedd,
Ac esgyn mewn gorfoledd, i'r lan i wlad yr hedd.

III. *Myfyrdod am Sampson yn cysgu ar Liniau Dalilah.*

BARN 16, 19,—“A hi a wnaeth iddo gysgu ar ei gliniau, ac a alwodd ar wr, ac a barodd eillio saith gudyn ei ben ef, a hi a ddechreuodd ei gystuddio ef, a'i nerth a ymadawodd oddiwrtho.” Yr oedd Sampson yn ei rymusder, ei nerth, a'i fuddugoliaethau, yn gysgod hynod o Grist, ond yr oedd ef mewn llawer o bethau

ereill yn ddarluniad o broffeswyr dirywiedig a gwrthgiledig. Ond yma mi sylwaf ar ddau beth:—

I. Camrau gwrthgiliad Sampson.

II. Canlyniadau galarus ei wrthgiliad.

I. Camrau ei wrthgiliad.—1. Cellwair gormod â Dalilah. Yr oedd hi yn ei flino yn wastadol; ond o'r diwedd fe fynegodd iddi ei holl galon, ac yna hi a'i bradychodd, ac a'i rhoddodd i ddwyllaw'r gelynion. gwelwn na ddylai un Cristion ddywedyd holl feddwl ei galon wrth neb ond wrth Dduw, oblegid yr ydym yn agored i gael ein brachychu gan ein perthynasau agosaf a chan ein cyfeillion anwylaf. O! dyma fel mae llawer proffeswr yn cael ei orchfygu gan brofedigaeth, sef trwy hir gellwair â'r un pechodau, cellwair â diod gadarn, cellwair â thori'r Sabboth, cellwair â godineb, cellwair â lledrata; ac wrth hir gellwair â phechod, fe ddaw y dyn o'r diwedd i gywilydd a gwarth. O blant bychain, gwyliwch rhag eilunod.

2. Cyfrinachu gormod â Dalilah, a rhoi ei galon iddi. O cofia, broffeswr, os rhoddi di dy galon yn ormod ar bethau gwaharddedig, yr ydwyf yn sicr o gael dy orchfygu yn y diwedd;—"Chwant, wedi ymddwyn, a esgor ar bechod; a phechod, pan orphener, a esgor ar farwolaeth."

3. Methu dal yn wyneb hir daerni y brofedigaeth; yr oedd Dalilah yn daer iawn wrth Sampson am wybod pa le yr oedd ei fawr nerth yn gynnwysedig, ac yr ydoedd hi yn ei flino yn wastadol, ac fe ymollyngodd o'r diwedd, ac a fynegodd iddi ei holl galon, ond trwm a galarus fu y canlyniad; felly dyma fel y mae llawer Cristion yn ymollwng yn wyneb fod y brofedigaeth yn ymosod yn barhaus arno, ac yn syrthio i ryw bechod gwaradwyddus, ac yn dianrhydeddu crefydd, yn archolli ei gydwybod, ac yn tynu cleddyf i aros yn ei dŷ hyd anghen. "O gwyliwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth."

4. Cysgu ar Liniau Dalilah. Dyma fel mae llawer Cristion etto yn syrthio i waradwyddo crefydd, sef trwy hir gellwair â phechod, a myned i gysgu yn esmwyth mewn difaterwch, mewn sefyllfa beryglus yn ymyl y brofedigaeth, ac yn nghôl eilunod.

II. Y canlyniadau galarus o wrthgiliad Sampson.

1. Colli saith godyn ei wallt, lle yr oedd ei gryfder a'i nerth Nazareaid ef yn gynnwysedig. 2. Collodd ei ddau lygad. 3. Cafodd ei rwymo â gefynau o bres. 4. Cafodd ei osod i falu yn y carchardy, fel caethwas. 5. Aeth yn destun gwawd i'r Philistiaid, ac a'u cadarnhâodd yn eu didduwiaeth; felly mae llawer yn myned yn dra dilewyrch wrth gellwair â phechod; maent yn cael eu dallu, ac yn colli iawn olwg ar bethau ysbrydol, ac yn cael eu rhwymo gan euogrwydd, ofnau, ac anghrediniaeth, ac yn myned yn gaeth gan eu nwydau a'u chwantau llygredig; ac, mewn canlyniad, yn myned yn destun gwawd i annuwiolion, ac yn eu cadarnhau yn eu drygioni; Beth yw yr achos? Diau oblegid eu bod yn cysgu mewn difaterwch. Mae llawer yn dueddol i fyned i hepiant a chysgu, fel y deng morwyn, tra yr oedd y priod-fab yn aros yn hir. "Na chysgwn fel rhai ereill, eithr gwyliwn a byddwn sobr." 1 Thes. 5, 5. "Deffrôwch yn gyfiawn, ac na phechwch, canys nid oes gan rai wybodaeth o Dduw." Mae'r cysgu yma yn cynnwys y pethau canlynol:—1. Yn cynnwys nad yw dynion yn canfod pethau ysbrydol, ac nad ydynt yn canfod plâ eu calonau,—maent yn meddwl yn dda am danynt eu hunain, fel y Phariseaid ac eglwys Laodicea—nid ydynt yn gweled eu bod wedi ymadael â'u cariad cyntaf, a'u bod yn cydffurfio yn ormodol â'r byd, ac yn ddianrhydedd i Dduw, ac yn achos galar a digalondid mawr i'r eglwys. Deffrôwch, broffeswyr, o'ch cysgad-rwydd a'ch difaterwch; ofnwch, rai difraw; dychryn-wch, rai diosfal. 2. Mae'r cysgu yma yn cynnwys nad ydynt ddim yn clywed llais Duw yn ei oruchwyliaethau tuag atynt; mae gan Dduw lais atoch trwy weinidogaeth ei ragluniaeth yn gyffredinol, a thrwy weinidogaeth angu, a gweinidogaeth yr efengyl. "Llef yr Arglwydd sydd ar y ddinas, a'r doeth a wêl dy enw." Ond am y rhai sydd yn cysgu yn eu crefydd, nid ydynt yn clywed y bygythion, na'r addewidion, na tharanau dychrynlyd mynydd Sinai, na llais hyfryd o fynydd Calfaria. 3. Mae'r cysgu yma yn cynnwys nad ydynt yn symud dim yn mlaen, nac yn ennill fawr o dir mewn crefydd, nid ydynt yn myned rhagddynt, nac yn cynnyddu dim mewn gwybodaeth, mewn ffydd, gobaith, a chariad, nac mewn sêl, na phrofiad efengylaidd; ond yn

aros yn yr un man o flwyddyn i flwyddyn; yr un profiad sydd gan rai profleswyr heddyw ag oedd ganddynt ddeng mlynedd i heddyw; maent yn gwbl ddigynnydd a dioruchwyliaeth, fel teisen heb ei throï, ac heb eu tywallt o lestr i lestr. Beth yw yr achos o hyn? Cysgu maent mewn difaterwch. 4. Mae y cysgu hwn yn cynnwys eu bod yn ddilafur gyda gwaith yr Arglwydd; nid ydynt yn llafurio yn ddiwyd "am y bwyd a bery i fywyd tragywyddol," ac nid ydynt yn cloddio yn ddwfn am sylfaen safadwy, nac yn gweithio "allan eu hiachawdwriaeth eu hunain trwy ofn a dychryn," nac yn ymdrechu "o blaid y flydd a roddwyd unwaith i'r saint." 5. Mae y cysgu hwn yn cynnwys eu bod yn breuddwydio eu bod mewn cyflwr da, pan mewn gwirionedd mewn cyflwr peryglus a drwg, a'u bod yn cael cymundeb â Duw, pan yn cysgu yn dawel yn nghôl eilunod; ond nid yw yn gweddu i Dduw anfeidrol bur roddi gwedd ei wyneb i neb ond ar dir santeiddrwydd. O broffeswyr crefydd, gwelwch y perygl ofnadwy sydd i chwi fyned i gysgu mewn difaterwch gyda gwaith yr Arglwydd. 1. Yr ydych mewn perygl i golli eich cryfder a'ch nerth crefyddol, fel y collodd Sampson saith godyn ei wallt, wrth gysgu ar liniau Dalilah. 2. Yr ydych mewn perygl o golli eich llygaid, sef iawn olwg ar bethau ysbrydol; fel y collodd Sampson ei ddau lygad pan yn cysgu ar liniau Dalilah, felly yr ydym ninnau mewn perygl o golli iawn olwg ar Dduw yn ei burdeb a'i santeiddrwydd, ac iawn olwg arnom ein hunain yn ein gwendid a'n gwaeledd, iawn olwg ar Grist yn ei ogoniant, iawn olwg ar bechod yn ei ffeiddra a'i ddrwg, ac iawn olwg ar grefydd o ran ei gwerth a'i dymunoldeb. 3. Yr ydym mewn perygl o gael ein rhwymo â gefynau o euogrwydd, anghrediniaeth, ofnau, ac ammheuon, fel y cafodd Sampson ei rwymo gan y Philistiaid â gefynau o bres. 4. Yr ydym mewn perygl o gael ein carcharu gan ein nwydau llygredig, fel y cafodd Sampson ei garcharu gan y Philistiaid. 5. Yr ydym mewn perygl o fyned yn destun gwawd i elynion yr Arglwydd, a'u cadarnhau mewn annuwioldeb. O gwyliwn a byddwn sobr, rhag i'r gelyn hau efrai yn ngwinllan ein calonau. Yma mi gaf sylwi ar y testylau canlynol:—

RHUF. XIII, 11.

GAN wybod yr amser, ei bod hi weithian yn bryd i ni ddeffrô i gysgu; canys yr awr hon y mae ein hiachawdwriaeth ni yn nes na phan gredasom."

1. MAE yn llawn bryd i chwi ddeffrô i o'ch difaterych, oblegid yr ydych wedi cysgu yn ddigon hir; di-on yw'r amser a aeth heibio o'r einioes i fyw mewn Dechod ac esmwythder cnawdol, oblegid "Gwae y rhai esmwyth arnynt yn Sïon; y nos a gerddodd yn mhell, a'r dydd a nesâodd, am hyny bwriwch oddiwrthych weithredoedd y tywyllwch, a gwisgwch arfau'r go-euni."

2. Mae yn bryd i chwi ddeffrô i gysgu, oblegid fod yr haul wedi codi yn uchel arnoch; mae yr efengyl dragywyddol wedi tywynu yn ei gogoniant arnoch, ac haf a chynhauaf enaid mewn meddiant genych; mab gwaradwyddus yw hwn a gwsg amser y cynhauaf. **Diar. 10, 5.** O na sefwch yma ar hyd y dydd yn segur.

3. Mae yn gweddu i chwi fod yn effro, os ystyriwch mor effro yw yr annuwiolion gyda gwagedd ac oferedd, ac y maent hwy yn cario teyrnas y gelyn yn mlaen â'u holl egni; mae y cybyddion yn effro iawn i gasglu trysorau daear, ac y mae "plant y byd hwn yn gallach yn eu cenedlaeth nâ phlant y goleuni;" mae y diafol hefyd yn effro iawn yn ceisio temtio dynion, a'u tynu tua'r ffamiaian, y mae fel llew rhuadwy yn rhodio oddiamgylch, gan geisio y neb a allo lyncu; mae y morgrug yn effro ac yn ddiwyd iawn yn casglu eu hymborth yn yr haf, erbyn y gauaf.—"Dos at y morgrugyn, tydi ddiogyn," i ddysgu bod yn effro a diwyd i ymbarotô i erbyn marw, a chasglu trysor erbyn tragywyddoldeb mawr.

4. Mae yn gweddu i chwi fod yn effro, os ystyriwch pa mor effro oedd Iesu Grist wrth ddwyn oddiamgylch iachawdwriaeth i chwi; yr oedd ef yn effro iawn yn ei fywyd yn gyffredin, ac yn myned o fan i fan gan wneuthur daioni; yr oedd ef yn effro iawn yn ngardd Gethsemane, yr oedd ef yno mewn ymdrech caled, ac yn gweddio yn ddyfalach dyfalach, ac yn chwysu megys dafnau o waed; yr oedd ef yn ddiwyd iawn ar groesbren Calvaria, wrth foddioni cyfiawnder, anrhydeddu'r

gyfraith, ac yn talu dyled ei bobl, yn pwrcasu bendithion, ac yn gorchfygu gelynion ein hiachawdwriaeth, ac y mae yn effro yn bresennol fel eiriolwr yn y nefoedd. “Y mae yn byw bob amser i eiriol dros y troseddwy.” —Ni chwsg ac ni hunia Ceidwad Israel.” Mi sylwaf ar destun arall:—

BARN. XIX, 9.

“A chyfodwch yn foreu fory.”

1. CODWCH yn foreu,—oblegid fod genych waithe mawr i'w wneuthur, sef tynu dwfr o ffynnonau'r iachawdwriaeth, hau erbyn tragywyddoldeb, “Yr hwn sydd yn hau i'r cnawd, o'r cnawd a fêd lygredigaeth ond yr hwn sydd yn hau i'r ysbryd, o'r ysbryd a fêd fywyd tragywyddol.—Y rhai sydd yn hau mewn dagrau, a fedant mewn gorfoledd.”

2. Codwch yn foreu,—oblegid fod genych daith fawr i fyned; teithwyr ydym yma, ar ein taith ydym tu allan i'r tragywyddoldeb mawr; mae'r ffordd yn faith, mae'r rhiwau yn serth, mae'r porth yn gyfyng, mae yn rhaid ymdrechu myned i mewn.

3. Codwch yn foreu,—oblegid y mae'r dydd yn hynod o fyr, am hyny gweithiwch tra bo'r dydd yn parhau; canys fe ddaw'r nos, pryd na ddichon neb weithio. Codwch yn foreu—y mae dydd ieuencyd yn myned heibio fel peiswyn. Codwch yn foreu,—y mae dydd iechyd yn myned heibio yn hynod o gyflym. Codwch yn foreu—canys mae dydd bywyd yn myned heibio fel chwedl, fel gwyliadwriaeth nos, fel gwennol y gwëydd fel llongau buain, fel tARTH ac fel cysgod yn diflanu, yn ebrwydd y derfydd, ac ni a ehedwn ymaith. “O na baent ddoethion, na ddeallent hyn, ac nad ystyrient eu diwedd.” Mi sylwaf ar destun arall:—

EPH. V, 16.

“Gan brynu'r amser, oblegid y dyddiau sydd ddrwg.”

YMA mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Pa amser sydd i'w brynu.

II. Y modd y mae i ni brynu'r amser.

III. Paham y dylem brynu'r amser.

IV. Annogaethau i brynu'r amser.

I. Pa amser sydd i'w brynu.—1. Amser ieuenctyd. Mae Duw yn gofyn blaenffwrth eich dyddiau, fel ag yr oedd efe gynt yn gofyn y blaenffwrth yn yr aberthau; os ydych yn meddwl rhoddi eich calonau yn demlau i'r Ysbryd Glân, gadêwch iddo breswyllo yn gyntaf ynddynt, ac na adêwch i'ch calonau fod yn drigfan i ddreigiau, nac yn neuadd i ddiaflaid; ond “ceisiwch yn gyntaf deyrnas Dduw a'i gyfiawnder.—Cofia yn awr dy Greawdwr yn nyddiau dy ieuenctyd.—Da yw i'w ddwyn yr iau yn ei ieuenctyd.” Dylech brynu amser ieuenctyd, am na wyddoch ddim llai nad yn eich ieuenctyd y byddwch feirw; “Dyn a aned o wraig sydd fyr o ddyddiau a llawn o helbul.—Fel blodeuyn y daw allan ac y tŷf, prydawn y tòrir ef ymaith ac y gwywa.—Beth yw eich einioes chwi, ond tarth ag sydd yn ymddangos dros ychydig, ac wedi hyny yn diflanu.” Dylech brynu amser ieuenctyd, am mai dyma'r amser goreu i chwi ddilyn crefydd, ac i ymarfer duwioldeb. Mae eich aelodau yn gryfion ac yn heinif, mae eich synwrau yn gryfion, y cof yn dda, a'ch serchiadau yn fywiog ac yn wresog; ac os byddwch yn cadw gwaddod eich amser i Dduw, gwyliwch rhag iddo ynteu gadw gwaddod ei ddigofaint i chwithau. O ystyriwch yn ddifrifol y fantais sydd o brynu amser ieuenctyd, ac i fyw yn dduwiol yn mlodau eich dyddiau; fe fydd hyn yn foddion i'ch cadw rhag llawer o brofedigaethau, a rhag tŷnu beichiau o euogrwydd ar eich cydwybodau; ac ystyriwch fath gysur fydd hyn i chwi mewn hen ddyddiau; a chofiwch fod Crist wedi rhoddi ei fywyd drosoch chwi yn mlodau ei ddyddiau; ac yr oedd Samuel, Josua, Dafydd, Timotheus, ac ereill, yn byw yn dduwiol yn mlodau eu dyddiau. 2. Dylech brynu amser nerth ac ieched; nid mewn afieched, cystudd, a methiant, yw'r amser goreu i ymofyn am grefydd a duwioldeb. O nage, y mae myned tua'r nef yn cael ei gyffelybu i ymdrech, a rhedeg gyrfa, a gweithio yn galed. Mae gorchwyl mawr yr enaid yn gofyn amser, nerth, a diwydrwydd. O na adêwch i sefyllfa dragwyddol eich enaid droi ar ychydig o amser mewn afieched a methiant; ond gweithiwch tra mae'r dydd yn para, a “llafariwch, nid am y bwyd a dderfydd, ond am y bwyd a bery i fywyd tragywyddol.” 3. Dylech

brynu amser cystudd; mae Duw yn cystuddio dynion trwy lawer dull a modd, ac y mae pob cystudd yn llefaru ac yn dywedyd fel y dywedodd Ehwed wrth Eglon, brenin Moab, "Gair oddiwrth Dduw sydd genyf fi atat ti," (Barn. 3, 20.) Pan byddoch yn cael eich cystuddio, ac yn colli eich cyfoeth a'ch meddiannau bydol, ac yn cael eich hamddifadu o'ch cyfeillion anwyl a hoff, y mae yno lais fel yn dywedyd wrthyh, Gair oddiwrth Dduw sydd genyf fi atat ti; dylech ystyried yr achos o'r gwialennodiau, a dybenion Duw yn eich ceryddu, ac iawn ymddwyn o dan y gwialennodiau, a chyfiawnhau yr Arglwydd, a gwrando ar ei lais yn ei holl oruchwyliaethau tuag atoch. 4. Dylech brynu amser yr efengyl, yr amser cymmeradwy i ymofyn am iachawdwriaeth ydyw; haf a chynhauaf enaid ydyw amser yr efengyl, dydd o neillduol oleuni ydyw; y mae Haul Cyfiawnder wedi codi yn uchel, a'r tywyllwch a aeth heibio, a'r gwir oleuni sydd yr awr hon yn tywynu; dydd o fyw-had ac adfywiad i bechaduriaid ydyw; ar ddydd efengyl y mae miloedd yn cael eu bywhau trwy ras, ac yn cael eu cadw rhag marwolaeth dragywyddol. "Mae yr awr yn dyfod, ac yn awr y mae, pan glywo y meirw lef Mab Duw, a'r rhai a glywant a fyddant byw." Dydd o heddwch a chymmod i wrthryfelwyr yw dydd yr efengyl; a dydd o ollyngdod i'r caethion, dydd i dlodion gael cyfoeth, i'r noethion gael eu gwisgo, i gleision gael meddyginiaeth, ac i'r aflan gael eu golchi, ac i lofruddion Eden gael noddfa i'w diogelu am byth. O gwnewch iawn ddefnydd o amser gwerthfawr yr efengyl, oblegid y mae yn myned heibio gyda brys, ac fe fydd yr angel yn codi ei law i'r nef yn fuan, ac yn tyngu i'r hwn sydd yn byw yn oes oesoedd, na bydd amser mwyach; fe dderfydd amser pregethu yr efengyl a galw pechaduriaid, fe dderfydd amser gweddio a gwrando gweddi, fe dderfydd amser ail-eni ac amser maddeu pechodau; am hyny, "Ceisiwch yr Arglwydd tra gellir ei gael ef, a gelwch arno tra fyddo yn agos." 5. Dylech brynu amser y Sabboth, neu ddydd yr Arglwydd; amser i'w brynu ydyw. "Cofia gadw yn santaidd y dydd Sabboth." Ystyriwch mai dydd yr Arglwydd ydyw, dydd i wleda yr enaid; ni ddylech gysgu, na siarad gwagedd, na rhodiana, na glanhau

eich tai ar y dydd santaidd hwn; ond dylech ymgynnull yn dorfeydd i gymmanfaoedd y saint, oblegid "y mae un diwrnod yn nghynteddoedd yr Arglwydd yn well na mil."

II. Pa fodd y mae i ni brynu yr amser. 1. Dylech brynu yr amser trwy ddal gafael ar bob cyfleusdra i ogoneddu yr Arglwydd, ac i fynegi ei rinweddau; dyma ddyben eich creadigaeth, eich cynnalïaeth, a'ch prynedigaeth; beth bynag a wneloch, gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw, canys er gwerth y'ch prynwyd, am hyny gogoneddwch Dduw yn eich cyrff a'ch eneidiau, y rhai sydd eiddo Duw. Yr oedd y merthyrion gynt yn cynneu o sêl dros ogoniant Duw, pan oedd eu bysedd yn cynneu yn nghanol y tân! Mae plant y byd yn cario achos y gelyn yn mlaen â'u holl egni, ac oni ddylai Cristionogion fod yn ddiwyd, yn egniol, ac yn selog gydag achos Duw? Rhoddwch ogoniant i'r Arglwydd, cyn iddo ddwyn tywyllwch arnoch, a chyn i chwi daro eich traed wrth y mynyddoedd tywyll. 2. Dylech brynu yr amser trwy ddal gafael ar bob cyfleusdra i ymofyn iachawdwriaeth, ac i sicrhau eich cyflwr tragywyddol; dylech wybod yn y dydd hwn y pethau a berthynant i'ch heddwch, onitê byddant yn fuan yn guddiedig oddiwrth eich llygaid. O ymofynwch am ffydd yn Iesu Grist, ac undeb ag ef, am edifeirwch, ac am waith santeiddiol yr Ysbryd Glân yn cael ei gario yn mlaen yn eich eneidiau; gwyliwch rhag rhoddi eich serch yn ormodol ar bethau'r byd; cofiwch am y wraig hòno pan oedd ei thŷ yn myned ar dân, fe losgodd ei phlentyn tra oedd hi yn ceisio achub peth o'r dodrefn. O, y mae lle i ofni y caiff eneidiau miloedd eu damnio, oblegid eu bod yn gofalu mwy am y byd nag am iachawdwriaeth a bywyd tragywyddol. O "pa lesâd i ddyn er ennill yr holl fydd, a cholli ei enaid ei hun!" O dianc am dy einïoes i ymofyn noddfa ddi-ddos i dy enaid anfarwol yn nghlwyfau yr Oen fu ar Galfaria. 3. Dylech brynu yr amser trwy iawn-ddefnyddio moddion gras i'ch cynnyddu mewn pethau ysbrydol, fel y byddo i'r hâd mwstard fyned yn bren mawr. Fe ddylai'r duwiolion fod mor awyddus i gynyddu mewn gras ag yw y cybyddion i gynyddu eu haur a'u harian: "Ychwanegwch at eich ffydd rin-

wedd, ac at rinwedd wybodaeth." Dylech gynnyddu mewn ffydd, gobaith, cariad, gostyngeiddrwydd, a phob rhinwedd Gristionogol, a bod fel prenau wedi eich plâu ar làn afonydd dyfroedd, yn dwyn ffrwyth mewn pryd; "Oblegid llwybr y cyfiawn sydd fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy fwy hyd ganol dydd." 4. Dylech brynu yr amser, trwy ddal gafael ar bob cyfleusdra i wneuthur daioni i ereill. "Gwnewch dda i bawb, yn enwedig y rhai sydd o deulu'r ffydd." Dylech ymdrechgu gwneuthur daioni i'ch cyd-greaduriaid, trwy eu haddysgu a'u hyfforddi yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd, a'u cynghori yn ddisfrifol ac yn sobr i ymofyn am "y rhan dda, yr hon nis dygir oddiarnynt; a'u rhybuddio i ochelyd pob drwg, a'u hannog i ffoi trwy ffydd at Grist, i gael noddfa a diogelwch i'w heneidiau.

5. Dylech brynu yr amser, trwy ymdrechgu dal a meithrin cymundeb rhwng eich eneidiau â Duw yn mhob dyledswydd; ni ddylech foddioni ar gyflawni dyledswyddau, heb dori yn mlaen i gael cymdeithas â Duw ynddynt; ond mewn trefn i chwi gael cymdeithas ag ef mewn dyledswyddau, mae yn rhaid i chwi fod yn ddynion gostyngedig a hunan-ymwadol, oblegid y mae Duw yn ffeiddio y balch o bell, ac yn rhoddi gras i'r rhai gostyngedig; gyda'r rhai uniawn o galon y mae ei gyfrinach ef, ac y mae yn rhaid i chwi gasâu pob pechod, a galaru o'i blegid, a bod yn ddiwyd yn mhob dyledswydd, a bod yn daer ac ymdrechgar mewn gweddi, fel Jacob yn Mhenuel, a hiraethu am ei gymdeithas, fel y dywed y Psalmydd, "Sychedig yw fy enaid am Dduw, am y Duw byw. Pa bryd y deuaif ac yr ymddangosaf gerbron y Duw byw." 6. Dylech brynu yr amser, trwy fwrw eich cyfrifon i fynu beunydd, a gofyn i chwi eich hunain bob dydd, pa beth a wnaethoch heddyw dros Dduw ac er ei ogoniant, a pha bechodau a wnaethoch, a pha ddyledswyddau a ddarfu i chwi esgeuluso; ac a ydych yn galaru am bob pechod, ac yn bwriadu byw mewn newydd-deb buchedd. 7. Dylech brynu yr amser, trwy dreulio pob dydd, fel pe byddai y dydd diweddaf o'ch bywyd; ac fe ddichon mai'r dydd diweddaf ydyw, oblegid yr ydym ar drancedigaeth o'n hieuentyd, ac nid oes ond cam rhyngom ag angen, ac y mae ein dyddiau yn cilio fel cysgod, ac ni saif.

III. Y rheswm paham y dylem brynu yr amser, sef "oblegid y dyddiau sydd ddrwg." 1. Mae y dyddiau yn ddrwg, oblegid fod y gelyn drwg yn hau efrau o gyfeiliornadau, a rhagrithwyr yn mhlith y gwenith. 2. Mae y dyddiau yn ddrwg, oblegid fod pechodau ffiائد, atgas, a dychrynlyd, yn cynnyddu ac yn blaguro yn ein gwlad a'n hardaloedd, sef godineb, meddwdod, cybyddod, balchder, rhodiana ar ddydd yr Arglwydd, censi-gen, lliid, ymryson, enllib, ac anwireddau; ac o herwydd "amlhau anwiredd, fe oera cariad llawer." 3. Mae y dyddiau yn ddrwg, oblegid fod llawer yn gwrthgilio ac yn ymadael oddiwrth y ffydd, gan roddi coel i ysbrydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid, 1 Tim. 4, 1. Mae syrthiad a gwrthgiliad profieswyr yn ddrwg mawr, oblegid eu bod trwy hyn yn dianrhydeddu yr Arglwydd, yn ail groeshoelio Crist, gan ei osod yn watwor, yn tristâu Glân Ysbryd yr addewid, ac yn difenwi Ysbryd y gras; maent yn digalonî'r eglwys, yn troi y cloff allan o'r ffordd, yn caledu yr annuwiol, yn cryfhau eu breichiau, ac yn eu cadarnhau mewn annuwioldeb. 4. Dylech brynu yr amser, oblegid fod Duw yn bwgwith symud ei ganwyllbren o'ch plith, os na ddygwch ffrwyth yn gyfatebol i'ch breintiau mawr a lliosog; dylem ddwyn ffrwyth yn ei bryd, ac nid bod fel glaswellt pen tai, yr hwn nid yw o fawr ddefnydd; mae llawer yn dwyn rhyw fath o ffrwyth, ond nid ffrwyth da; mae yn rhaid fod y pren yn dda, cyn y byddo'r ffrwyth yn dda; dywed y prophwyd mai "gwinwydden wag yw Israel, yn dwyn ffrwyth iddo ei hun." Hunan-glod sydd yn ngolwg y rhagrithiwr yn y cyflawniad o bob dyledswydd. 5. Dylech brynu yr amser, am mai doethineb mawr yw i chwi iawn ddefnyddio eich amser i ymbarotîi erbyn tragywyddoldeb. "O na baent ddoethion, na ddeallent hyn, ac nad ystyrient eu diwedd." Yr oedd meibion Issachar yn medru deall yr amseroedd, i wybod beth a ddylai Israel ei wneuthur. 1 Cron. 12, 32. Dylem ninnau wybod yn y dydd hwn y pethau a berthynant i'n heddwch, "oblegid yn awr yw yr amser cymmeradwy, heddyw yw dydd yr iachawdwriaeth."

IV.—Annogaethau i brynu'r amser. 1. Ystyriwch ddiwydrwydd yr Arglwydd Iesu gyda'r gweddio a'r pregethu, ac yn gwneuthur gwyrrthiau, gan fyned o fan

i fan, gan wneuthur daioni. 2. Ystyriwch y bydd i Dduw eich galw i gyfrif yn fuan am y modd yr ydych yn defnyddio eich amser a'ch holl dalentau i gyd,—“Canys rhaid i ni oll ymddangos gerbron brawdle Crist, fel y derbynio pob un yn ol yr hyn a wnaeth yn y corff, pa un bynag ai da ai drwg y byddo. 3. Ystyriwch fod dynion yn gyffredin yn gwneyd eu goreu o bob amser cyfaddas gyda golwg ar bethau'r byd a'r bywyd presennol, sef yn dal gafael ar amser hau ac amser medi; dylid cyweirio y gwair (meddant) tra bo'r haul yn tywynu. Paham, yn hytrach o lawer, na wnewch ddal gafael ar bob cyfleusdra i ymbarotôl erbyn tragywyddoldeb, ac ymosfyn iachawdwriaeth i'ch eneidiau? 4. Ystyriwch fod y gelyn diafol yn ddiwyd ac yn effro bob amser i'ch rhwydo, a'ch hudo, a'ch denu tuag uffern, ac y mae “fel llew rhuadwy yn rhodio oddiamgylch gan geisio y neb a allo lyncu; yr hwn gwrthwynebwr yn gadarn yn y ffydd, ac efe a ffy oddiwrthych.” 5. Oblegid amser wedi myned heibio nis gellir ei alw yn ol. Ef sydd yn myned heibio yw amser; ni ddaw'r blynyddoedd, y misoedd, y Sabbothau, yr wythnosau, a'r oriau sydd wedi myned heibio, byth yn ol. 6. Ystyriwch ei bod gwedi myned yn rhy ddiweddar ar lawer cyn iddynt weled gwerth amser; dyma yw wylofus iaith miloedd yn Gehenna heddyw, sef, “Y cynhauaf a aeth heibio, darfu yr haf, ac nid ydym ni gadwedig.” Aeth yn rhy ddiweddar ar y morwynion ffol, ar y gwr goludog yn yr efengyl, cyn iddynt weled gwerth amser. 7. Ystyriwch fod eich tragywyddol sefyllfa yn ymddibynu ac yn troi ar yr amser byr sydd yn eich dwylaw; dylai ystyriaeth o fydra eich amser, a meithder tragywyddoldeb, eich gŷru gyda brys at eich dyledswyddau, a'u cyflawni mewn modd addas. Gofynwyd unwaith i arliwydd (*painter*) paham yr oedd yn ymdrechgu tŷnu ei luniau mor gywrain; atebodd ynteu, Am fy mod yn arliwio am dragywyddoldeb; felly fe ddylem ninnau edifarhau, credu, a chrefyddu'n dda, oblegid ein bod yn gwneyd hyn erbyn tragywyddoldeb.

Addysg—Gochelwch yn neillduol y pethau hyn ag sydd yn tueddu i ledrata eich amser gwerthfawr, sef y rhai canlynol:—1. Meddyliau ofer. Lladron dirgel ydyw y rhai hyn, y maent fel llwyffaint, sef yn ymlusgo i ys-

tafell y brenin, sef i ystafell y myfyrdod, ac ystafell y weddi ddirgel. 2. Gofalon bydol; y mae amryw, fel Martha, yn drafferthus ynghylch llawer o bethau, ac y mae gofalon bydol, a thwyll cyfoeth, yn tagu'r gair, ac y mae yn myned yn ddiffwrth. 3. Ymddyddanion gwag, a gwrachiaidd chwedlau, ac ymofyniad am ryw newyddion diles, fel yr Atheniaid. 4. Darllen llyfrau drwg, rhodiana, ac ymweliadau anffuddiol. 5. Gwneuthur gormod o'r dyn oddiallan; bwyta, yfed, segura, a chysgu i ormodedd, i foddloni'r cnawd, a syllu llawer yn y drychau naturiol, yn lle edrych i ddrych yr ysgrythyrau, i edrych a ydym wedi ymdrwsio yn iawn oddifeewn â gostyngaidrwydd. O dysgwch osod iawn bris a gwerth ar eich amser, gwnewch fwy cyfrif o un Sabboth nag o un ffair, na'r farchnad oreu a gawsoch erioed; gosodwch werth tragywyddoldeb ar ddydd gras, a gweddiwch, gyda'r Psalmydd, "Dysg i ni felly gyfrif ein dyddiau, fel y dygom ein calon i ddoethineb." Mae llawer yn cyfrif eu da a'u defaid, a'u haur a'u harian, ond heb ddisgu cyfrif eu dyddiau erioed. O gwasger ni oll i iawn ddefnyddio ein hamser, ac addfeder ni mewn amser erbyn y tragywyddoldeb sylweddol, trwy Iesu Grist. Amen.

- 1 Trwm yw cysgu a segura,
Trwm yw cellwair â Dalilah,
Wrth hir gellwair, cawn ein hudo
I roi'n calon iddi'n gryno.
- 2 Mae ein hamser yn myn'd heibio,
Mae'n llawn bryd i fod yn ddeffro;
Deffr'wch, deffr'wch am y cynta',
Rhag eich twyllo gan Dalilah.
- 3 Amser byr yw amser ie'nctyd,
Amser byr yw amser ie'chyd,
O gochei'wch fyn'd yn 'smala,
Rhag eich twyllo gan Dalilah.
- 4 Rhedeg mae eich amser heibio,
Nid oes dim gorphwysfa iddo,
O llafariwch am y cynta',
Rhag eich denu gan Dalilah.
- 5 Mae ein hamser yn cyflymu,
Tragywyddoldeb sydd yn nesu,
Brysiwch, brysiwch bawb i'r noddfa,
Rhag eich rhwymo gan Dalilah.

6 Gwyliwch, gwyliwch, peidiwch cysgu,
Rhag i'eh nerth i fyn'd i golli,
Onitè cewch boen a gwasgfa,
'Nol eich d'rysu gan Dalilah.

7 Mae ein hamser bron a darfod,
Mae'n diflanu fel y cysgod,
Cyn pen 'chydig fe ddiflana,
Gwyliwch lawer rhag Dalilah.

8 Cyn bo hir fe ddaw cystuddiau,
Ac yn ebrwydd fe ddaw angau,
Byddwch ddoeth i iawn farchuata,
Ac ymgedwch rhag Dalilah.

9 Cyn bo hir caf fyned adre',
I gael gwledda gyda'r seintiau,
Ac mi ganaf am yr uwcha'
Cân ffarwel i bob Dalilah.

IV. *Myfyrdod ar Wallt Sampson yn cael ei Dori.*

FE gysgodd Sampson ar liniau Dalilah, a mawr oedd y gollod a gafodd; fe gollodd saith gudyn ei wallt, yn mha rai yr oedd ei nerth a'i gryfder Nazareidd yn gynnwysedig, ac yna fe aeth yn wan, fel dyn cyffredin arall; ac yna fe'i rhwymwyd gan y Philistiaid, a thynasant ei ddau lygad o'i ben, a'r Arglwydd a giliodd oddiwrtho. Yma mi sylwaf ar y testun canlynol:—

BARN. XVI, 20.

“Ac efe a ddeffrôdd o'i gwsg, ac a ddywedodd, Af allan y waith hon fel cynt, ac ymysgydwaf. Ond ni wyddai efe fod yr Arglwydd wedi cilio oddiwrtho.”

Dyma ddarluniad neillduol o broffeswyr mewn dirywiad a gwrthgiliad. Gwelwn yma, yn 1. Fod dyn mewn gwrthgiliad yn barod ac yn dueddol i ryfygu yn wyneb aml waredigaethau a daioni yr Arglwydd tuag ato, ac yn barod i ddywedyd fel y meddwyn gynt, “Bydd fory megys heddyw, a gwell o lawer iawn.” O mi ysgydwaf, ac a ddeuaf allan o'r brofedigaeth hon fel cynt; ac er i mi fyw mewn pechodau dirgel, ni chaiff

neb dynion wybod am danaf, ac fe faddeu Duw i mi etto; dyma ryfyg dychrynlyd. 2. Gwelwn yma fod dyn gwrthgiledig yn dueddol i wenieithio iddo ei hun, fel Sampson, er byw mewn pechod; ond gwybyddwch y goddiwedda eich pechod chwi. “Ei bechod ei hun a ddeil yr annuwiol; efe a ddelir â rhaffau ei anwiredd ei hun, a'r neb a guddio bechod, ni lwydda.” Dyma fel y mae llawer etto, er cellwair â phechod, yn barod i ddywedyd fel Sampson, “Af allan y waith hon fel cynt, ac ymysgydwaf; ond ni wyddai efe fod yr Arglwydd wedi cilio oddiwrtho.” Oddiwrth y geiriau mi a sylwaf fel y canlyn:—

I. I brofi fod Duw yn gadael ei bobl weithiau.

II. Yn mha ystyriaeth y mae efe yn gadael ei bobl.

III. Yr achos fod Duw yn gadael ei bobl.

IV. Dyben yr Arglwydd yn gadael ei bobl.

I. I brofi fod Duw yn gadael ei bobl weithiau. Y mae y pethau canlynol yn profi hyn yn eglur:—1. Bygythion difrifol y Jehofah, (Hos. 5, 4,) “Af, a dychwelaf i'm lle, hyd oni chydabyddont eu bai.” Y mae plant Duw yn gwneyd ar fai yn aml; a lle Duw o anfeidrol burdeb yw peidio â gwenu arnynt hyd oni chyfaddefont eu beiau, galaru o'u plegid, a'u gadael. Jer. 6, 8, “Cymmer addysg, O Jerusalem, rhag i'm henaidd ymadael oddiwrthyt.—Ephraim a gyssylltodd ag eilunod, gâd iddo. 2. Achwyniadau galarus y duwiolion; y mae Job yn cwyno, gan ddywedyd, “O na wyddwn pale y cawn ef.” Job 23, 3. Mae Dafydd hefyd yn cwyno, gan ddywedyd, “Cuddiaist dy wyneb, a bûm helbulus,” Psal. 30, 7. “Dychwel ni, O Arglwydd, a ni a ddychwelir; adnewyddda ein dyddiau ni megys cynt. Paham yr anghosi ni byth, ac y gadewi ni dros hir ddyddiau.” Galar. 5, 20, 21. 3. Mae taer weddïau y duwiolion yn profi hyn, Psal. 119, 8, “Cadwaf dy ddeddfau, O na âd fi yn hollol.” Jer. 14, 9, “Paham y byddi megys gwr wedi sŷnu, fel gwr cadarn heb allu achub, etto yr ydwyt yn ein mysg ni, Arglwydd, a'th enw di a elwir arnom ni, na âd ni;” ac y mae Dafydd hefyd yn taer weddio, gan ddywedyd, “Dyro drachefn o orfoledd dy iachawdwriaeth, ac a'th hael ysbryd cynnal fi; na fwrw fi ymaith oddi ger dy fron, ac na chymmer dy ysbryd santaidd oddiwrthyf.”

II. Yn mha ystyriaeth y mae Duw yn gadael ei bobl. 1. Mae yn eu gadael o ran ei bresennoldeb cysurol a dyddanol, dros amser; fel ag y mae Dafydd yn cwyno—"Cuddiaist dy wyneb, a bwm helbulus;" ac y mae Job hefyd yn griddfan, gan ddywedyd, "Rhodiais yn alarus heb yr haul." 2. Mae yn eu gadael yn amddifad o gysur a llawenydd. Galar. 5, 1—7, "Darfu llawenydd ein calon, a'n dawns a drôdd yn alar; syrthiodd y goron oddiam ein pen; gwae ni yn awr bechu o honom;" ac fe all llawer o blant Duw ddywedyd fel yr hen eglwys, "Caniadau'r deml a dröwyd yn udo; a pha fodd y gallwn ganu cerdd yr Arglwydd, a ni mewn gwlad ddyeithr." 3. Mae Duw yn gadael ei bobl, trwy beidio gwrando eu gweddïau. Esa. 1, 15, "A phan estynoch eich dwylaw, mi a guddïaf fy llygaid rhagoch; hefyd, pan weddioch lawer ni wrandawf; eich dwylaw sydd lawn o waed." "Pan lefwyf a phan floeddiwyf, efe a ganu allan fy ngweddi." Galar. 3, 8. 4. Mae efe yn eu gadael yn ddifendith yn yr ymarferiad â moddion gras. Esa. 5, 6, "Ac mi a'i gosodaf hi yn ddifrod, nid ysgythrïr hi, ac ni chloddïr hi, ond mieri a drain a gyfyd, ac i'r cymylau y gorchymynaf na wlawiont wlaw arni;" lle gwelwn y gall dynion gael cyflawnder o freintïau, a'r weinidogaeth yn ei dyscleirdeb a'i gogoniant, ac etto eu heneidiau heb gael dim amgeledd na bendith trwy'r weinidogaeth. 5. Mae Duw yn gadael ei bobl weithïau i syrthio i bechodau gwaradwyddus, i'r dyben i'w ceryddu yn y goleuni am bechodau dirgelaid, ac am gellwair â phechodau, fel ag y bu Sampson yn cellwair â Dalilah.

III. Yr achos fod Duw yn gadael ei bobl. 1. Balchder a hunan-ymddiried; hyn fu yn achos o gwmp Pedr. "Y mae balchder yn myned o flaen dinystr, ac uchder ysbryd o flaen cwmp." 2. Esgeuluso rhyw ddyledswyddau, a hyn yn groes i'w goleuni a'u gwybodaeth, sef esgeuluso'r weddi ddirgel, darllen y gair, holi eu hunain, myfyrio yn nghyfraith yr Arglwydd, a chyfranu at achos Duw. "Dywedais y barnwn dŷ Eli yn dragywydd am yr anwiredd a ŵyr efe, o herwydd i'w feibion haeddu iddynt felldith, ac nis gwaharddodd efe iddynt." 3. Anniolchgarwch i Dduw am ei amwaredigaethau. 4. Segurdod a difaterwch gyda gwaith

Duw; y diog nid ardd yn y gauaf, oblegid ei hoerder, ond yn amser y cynhauaf yn cardota, ac heb gael dim; "Trwy ddiogi lawer yr adfeilia'r adeilad, a thrwy laesu dwylaw y gollwng y tŷ ddefni.—Y dyn swrth a gudd ei law yn ei fynwes, ac ni estyn hi at ei enau." 5. Cellwair llawer â phethau gwaharddedig, megys ein rhieni cyntaf, ac fel Sampson yn cysgu ar liniau Dalilah.

IV. Dyben Duw yn gadael ei bobl. 1. I'w darostwng, oblegid eu balchder. Daeth Nathan at Dafydd, ac a ddywedodd wrtho, "Ti yw'r gwr;" a dywedodd hefyd, "Nid ymedy'r cleddyf â'th dŷ di byth;" ac yna fe wylodd Dafydd, ac a wnaeth ei wely yn foddfa. 2. I'w dwyn i ddarfod â phwyso arnynt eu hunain, ond i ymddiried yn y gras sydd yn Nghrist Iesu. 3. I'w dwyn i ffeiddio pechod, ei adael, a'i gasâu. Dafydd a ddywed, "Casêais bob gau lwybr." 4. I'w dwyn i gydymdeimlo â'u cyfeillion yn eu profedigaethau. Dywedodd Crist wrth Pedr, "Tithau pan y'th droer, cadarnha dy frodyr." 5. I'w dwyn i hiraethu am fyned i'r nefoedd, lle na ddaw pechod na llygredd i'w blino na'u gofidio mwy; "Ac ni fachluda eu haul mwyach, a'u lleuad ni phalla, yr Arglwydd Dduw fydd iddynt yn ol-euni tragywyddol, a dyddiau galar a ddarfyddant." O am addfedrwydd i'r breswylfa lonydd. Amen.

Yr oedd Sampson mewn llawer o bethau yn ddarluniad o wir Gristion. 1. Yr oedd Sampson yn gweddio Duw yn dra difrifol; felly mae pob gwir Gristion. "Pob duwiol a weddia arnat ti yn yr amser y'th gellir." 2. Yr oedd Sampson yn rhyfela rhyfeloedd yr Arglwydd; felly y mae pob gwir Gristion,—maent yn filwyr da i Iesu Grist, "Arfau ein milwriaeth ni nid ydynt gnawdol, ond nerthol trwy Dduw i fwrw cestyll i'r llawr." Er amled yw gelynion y duwiolion, fe'u gwelir oll yn fwy nâ chonewerwyr trwy yr hwn a'u carodd. 3. Fe fu Sampson farw mewn flydd yn ngwaith yr Arglwydd, ac fe anadlodd yr anadliad olaf gyda dymuniad am ddinystreml Dagon a gelynion yr Arglwydd; felly mae pob Cristion duwiol yn marw yn yr Arglwydd, â'i anadl o blaid ei achos, ac y mae yn sugno'r anadliadau olaf i maes gyda dymuniadau hiraethlawn am lwyddiant teyrnas Crist, ac am ddinystre teyrnas y diafol trwy yr holl fyd,—“Y cyfiawn a obeithia pan fyddo marw.” A.

Yr oedd Sampson yn hynod o gadarn a nerthol cyn iddo fyned i gellwair â Dalilah, a rhoddi ei galon iddi, a chysgu ar ei gliniau; felly y mae'r Cristion yn gryf ac yn nerthol gyda gwaith yr Arglwydd, tra byddo efe yn rhodio yn santaidd, ac yn cadw cydwybod ddirwysr tuag at Dduw a dynion; y rhai a adwaenant eu Duw a fyddant gryfion ac a flynant, y mae Duw yn noddfa ac yn nerth iddynt, ac yn gymhorth hawdd ei gael mewn cyfyngder; "Nerth eu calon a'u rhan yw Duw yn dragwydd." Mae'r duwiolion yn cael eu cadarnhau mewn nerth trwy ei Ysbryd ef yn y dyn oddifewn. De yw bod y galon wedi ei chryfhau â gras; yr oedd apostolion Crist yn cael eu gwisgo â nerth o'r uchelder. 5. Yn ol i Sampson ymollwng gyda hudoliaeth a deniadau Dalilah, a rhoddi ei galon iddi, a chysgu ar ei gliniau, yna fe eilliwyd saith gudyn ei ben ef, lle yr oedd ei nerth a'i gryfder Nazareaid ef yn gorwedd ac yn gynnwysedig, a Duw a giliodd oddiwrtho; yna fe gollodd Sampson ei nerth a'i rymusder enwog, ac a ddaeth yn wan fel dyn cyffredin arall; felly, pan elo Cristion gellwair â phrofedigaethau, a gwrando ar hudoliaeth a deniadau byd, cnawd, a diafol, a rhoddi ei galon wrthddrychau gwaharddedig, y mae yn sicr o gollu y saith peth canlynol, yn mha rai y mae ei nerth, ei rym, a'i wroldeb yn gynnwysedig:—

1. Mae yn sicr o golli cymundeb hyfryd a melys â Duw, ei Wneuthurwr.

2. Mae yn sicr o golli heddwch tawel a chyfreithlawn yn y gydwybod.

3. Mae yn sicr o golli ysbryd taer ac iraidd mewn gweddi ddirgel a chyhoeddus.

4. Mae yn sicr o golli ysbryd a hyder mabaidd tuag at Dduw, fel ei Dad.

5. Mae yn sicr o golli ysbryd myfyrdod ar bethau ysbrydol a thragywyddol.

6. Mae yn sicr o golli ysbryd gwyliadwriaeth, mewn ystyr ysbrydol.

7. Mae yn sicr o golli purdeb a santeiddrwyd mewn bywyd a buchedd ymarferol; a phan golli Cristion yr holl bethau difrifol hyn, mae yn sicr o golli ei holl nerth, a'i rym, a'i wroldeb gyda phethau crefyddol, ac fe aiff yn rhy wan i amddiffyn crefydd y

ngwydd yr annuwiol, ac fe gyll ei rym a'i nerth i amddiffyn dyscyblaeth eglwysig, ac i geryddu pechod yn ei frawd; ac fe aiff yn rhy wan i ddywedyd fawr yn llym yn erbyn pechodau atgas a ffaidd yr oes, ac fe gyll ei rym a'i wroldeb i gymdeithasu â dynion gwir dduwiol, ac i weddio yn ddifrifol gyda chysur ac hyfrydwch mewn modd cyhoeddus yn nghynnulleidfa y saint, ac fe aiff yn rhy wan i gadw llywodraeth dda yn ei deulu, ac yn rhy ddigalon i gadw dyledswyddau tenluid ar eu traed yn ei deulu yn eu dyscleirdeb a'u gogoniant. "Os diflasodd yr halen, â pha beth yr helltir ef? Nid yw efe dda i ddim, ond ei daflu allan, a'i sathru gan ddynion." O, gwyliwch rhag cellwair â Dalilah. "Na roddwch eich calon i eilunod, a'ch serch ar bethau gwaharddedig; eithr rhoddwch eich serch ar y pethau sydd uchod, lle mae Crist yn eistedd ar ddeheuulaw Duw." O cadwed yr Arglwydd ni oll rhag rhoddi y ffrwyn ar war ein llygredigaethau, a thrwy hyny golli ein nerth a'n gwroldeb gyda phethau crefyddol. Gwyliwch a byddwch sobr. Amen.

- 1 Y mae gofid yn fy nghalon 'nawr yn gysson nos a dydd,
Mae fy llygaid yn llawn dagrau, mae fy ngruddiau oll yn brudd,
Am im' gellwair â Dalilah, a segura yn y glyn,
'R'wyf fi'n rhodio tywyll leoedd, collais wleddoedd Sion fryn.
- 2 Ac mi gollais fy ngolygon, gyda'r deillion 'r'wyf fi'n byw,
Byth mi gofias am Dalilah, hi yw'r waetha'o bob rhyw,
Tynodd hon fy llygaid allan, rhwymodd fi yn gadarn iawn,
Byth mi gofias am Dalilah ar fy ngyrfa'r holl brydnawn.
- 3 'R'wyf fi'n awr mewn carchar budur, heb ddim cysur nos na dydd, [brudd,
Mae fy llygaid yn llawn dagrau, mae fy holl serchiadau'n
Mae fy Arglwydd wedi cilio, ce's fy hudo'n ddirgel iawn,
'R'wyf fi'n awr mewn poen a gwasgfa; heb ei gweled, O na bawn.
- 4 Er im' ladd y llew rhuadwy heb ddim arfau yn fy llaw,
Mi ddychrynais y Philistiaid, llenwais hwy ag aeth a brow;
Ond Dalilah, hi'm gorchfygodd, denodd hon fy nghalon ffol,
Mae'm synwyrâu wedi d'rysu, trwy im' gysgu yn ei cho'l.
- 5 'Nawr 'r'wy'n methu â gweddïo, methu gwrandao geiriau Duw,
Mae fy nghalon yn caledu, nid yw'n toddi byth yn friw,
'R'wyf fi yma yn y ddalfa gan Dalilah ddydd a nos,
Nid wy'n canfod gan gadwynau faith rinweddau angen lo's.

- 6 Mae fy ysbryd wedi sychu, ac mi gollais fy holl nerth,
O pa fodd y dringaf adref dros y creigiau geirwon serth,
O gwae fi i mi segura gyda'r wael Ddalilah ffol,
Er dy waethaf âf tuag adref, ac ni ddeuaf byth yn ol.

V. *Myfyrdod ar golli Cymundeb â Duw.*

MAE y Cristion yn colli ei nerth, a'i rym, a'i wroldeb gyda dyledswyddau crefyddol, pan gollo efe gymundeb hyfryd a melys rhwng ei enaid â Duw, ffynnon dedwyddwch. Pan byddo'r enaid yn rhodio yn agos at Dduw, ac yn cymdeithasu ag ef, y mae efe yn gryf, yn wrol, ac yn galonog, dan bob amgylchiad, ac yn y cyflawniad o bob dyledswydd; ond pan gollo efe gymdeithas â Duw, y mae yn myned yn wan, yn isel, ac yn ddigalon, ac yn rhodio yn alarus, heb yr haul, ac yn barod i ddywedyd fel Dafydd, "Cuddiaist dy wyneb, a bwm helbulus, a darfu am fy nerth a'm gobaith oddi wrth yr Arglwydd;" ac y mae yn barod â griddfan fel Job gan ddywedyd, "O na bawn i fel yn y misoedd o'r blaen, fel yn y dyddiau pan gadwai Duw fi, pan wna i'w oleuni llewyrchu ar fy mhen; wrth oleuni yr hwn y rhodiwn trwy dywyllwch, pan oeddwn yn nyddiau fr ieuenctyd, a dirgelwch Duw ar fy mhabell." Job 29, 2—5. 1. Mae'r geiriau hyn yn cynnwys fod Job wedi bod gynt yn mwynhau amser hyfryd mewn profiad ac amgylchiad. 2. Fod Job yn cydnabod mai o ddaion Duw yn unig y cafodd efe fwynhau yr amser cysurus a hyfryd hwnw,—“fel pan gadwai Duw fi, (medd ef,) a'i oleuni yn llewyrchu ar fy mhen, a dirgelwch Duw ar fy mhabell.” 3. Mae Job yma yn cydnabod, gyda llais galar, nad oedd efe ddim yn bresennol yn mwynhau yr un cysuron ac hyfrydwch ag oedd ef yn fwynhau yr amser a aeth heibio. Yr oedd wedi myned i radïo yn alarus o dan orthrymder y gelyn, ac yr oedd haul ei gysuron wedi machludo ganol dydd. 4. Fod hiraeth arno i weled yr amser a welodd, a phrofi y pethau a brofodd; ac yr oedd yn barod â gweddio, fel Dafydd, gan ddywedyd, “Dyro i mi drachefn o orfoledd dy iachawdwriaeth, ac â'th hael Ysbryd cynnal fi.” Ond mewn trefn i ni gael amser hyfryd mewn crefydd, mae

yn rhaid i ni gael y tri pheth canlynol :—1. Ein cadw gan Dduw yn addfwyn, yn wyliadwrus, yn ddiwyd, ac yn ymdrechgar gyda gwaith yr Arglwydd; fe aiff pawb o'u lle oni cheidw Duw hwynt. 2. Cael goleuni Duw i lewyrchu arnom, sef goleuni argyhoeddiadol, arweinyddol, a dyddanol yr Ysbryd Glân. 3. Mae yn rhaid i ni gael dirgelwch Duw ar ein pabell, sef cymdeithas a chyfrinach ddirgel rhwng ein heneidiau ag ef; nid oes modd i ni gael amser hyfryd mewn crefydd heb gymdeithas â Duw, ac nid oes modd i gael cymdeithas â Duw ond yn llwybrau santeiddrwydd. Ond yma mi a sylwaf ar y pethau canlynol :—

I. Sylfaen cymdeithas â Duw.

II. Cynnwysiad cymdeithas â Duw.

III. Natur cymdeithas â Duw.

IV. Nodau'r gymdeithas hon.

I. Sylfaen cymdeithas â Duw. 1. Undeb â Christ trwy ffydd. Yn yr undeb â Christ y ceir cymhwysder ac addasrwydd i gael cymdeithas â Duw. "Ôd oes neb yn Nghrist, y mae efe yn creadur newydd; yr hen bethau a aethant heibio, wele gwnaethwyd pob peth o newydd." Y mae yn rhaid cael anian santaidd cyn cymdeithasu â Duw; ac yn a thrwy Grist y mae i ni gael hyn. "Oblegid yr ydych chiwi o hono ef yn Nghrist Iesu, yr hwn a wnaethwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, yn gyfiawnder, yn santeiddrwydd, ac yn brynedigaeth." Y mae Moses yn gweddio, gan ddywedyd, "Dangos, attolwg, i mi dy ogoniant. A Duw a ddywedodd wrtho, ni elli weled fy wyneb i a byw; ond wele fan yn fy ymyl: ar graig y cei sefyll, a mi a'th guddiaf mewn agen yn y graig, ac a'th orchuddiaf â'm llaw tra yr elwyf heibio." Y mae Duw yn rhy ddysclaer a gogoneddus i bechadur euog ac aslan gymdeithasu ag ef, fel y mae ynddo ei hun; ond y mae Crist yn fan yn ei ymyl, sef o ran anfeidroldeb ei berson, ac hefyd o ran yr undeb personol a gymmerodd le rhwng y natur ddynol a thragywyddol berson y Gair;—"Y Gair a wnaethwyd yn gnawd, ac a drigodd yn ein plith ni." "Mawr yw dirgelwch duwioldeb, Duw a ymddangosodd yn y cnawd." Ac hefyd, y mae yn fan yn ymyl y pechadur. Y mae yn asgwrn o'n hesgyrn ni, ac yn gnawd o'n cnawd ni; agos i ni yw y gŵr hwnnw, ac o'n

cyfathrach ni y mae efe; a phan y delo yr enaid i undeb
 fydd â'r Cyfryngwr, y mae yn dyfod i undeb â Duw fel
 Tad, Mab, ac Ysbryd Glân; myfi yn y Tad, a'r Tad
 yn of finnau, a minnau ynoch chwithau, a chwithau yn of
 finnau. Yn mhabell y cyfarfod yr oedd Duw yn rhoddi
 ei bresennoldeb gynt i Israel; felly yn Nghrist y mae
 i ninnau gael cymdeithas â Duw. Y mae y rhai pell
 yn cael eu dwyn yn agos trwy waed Crist; trwy
 waed Crist y mae dyfod i gymdeithas â Duw, ac i gael
 mwynhad o hono mewn gogoniant. Y mae yr undeb
 sydd rhwng y Cristion â Christ yn undeb dirgelaid
 ysbrydol, ac annattodol. 2. Heddwch â Duw trwy
 gwaed; yr ydym oll wrth naturiaeth yn blant digofaint
 megys ereill. Y mae anghydfod wedi cymmeryd ll
 rhwng Duw a dyn er yn foreu; ac y mae dyn yn llaw
 gelyniaeth at bob peth sydd yn Nuw, "Canys syniad
 enawd sydd elyniaeth yn erbyn Duw, ac nid yw ddad
 ostyngedig i ddeddf Duw, ac nis gall chwaith;" ac ni
 oes modd i gael cymdeithas â Duw heb heddwch ag ef.
 A rodia dau yn nghyd heb fod yn gytun? Ac mae
 trefn i ni gael cymmod â Duw, yr oedd yn rhaid cael
 Cyfryngwr, ac yr oedd yn rhaid i'r Cyfryngwr hwn
 fod â'i law ar y ddwy blaid, a chymmaint perthynas
 rhyngddo â'r naill blaid fel y llall; ac hefyd, yr oedd yn
 rhaid cael gwaed i fod yn iawn am bechod. Yr oedd
 gwaed yr aberthau yn rhy fach o iawn am bechod; ac
 yr oedd holl gyfoeth y creadur yn rhy fach; nid o
 harian a'u haur a ddichon eu gwared yn nydd digofaint
 yr Arglwydd. Yr oedd miloedd o ffrydiau olew yn rhy
 fach; ond y gwaed hwn a wna gymmod dros yr enaid
 gwaed Iesu Grist ei Fab ef sydd yn glanhau oddiwrth
 bob pechod,—ac heb ollwng gwaed nid oes faddennau
 —wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes
 —eithr pan oeddym yn elynion y'n heddychwyd â Duw
 trwy farwolaeth ei Fab ef. Y mae yn rhaid i ni gael
 heddwch â Duw cyn cael cymdeithas ag ef; am hynny
 yr ydym yn erfyn dros Grist, Cymmoder chwi â Duw.
 3. Adnabyddiaeth o Dduw trwy yr Ysbryd;—yn
 pawb wrth natur wedi colli adnabyddiaeth o'r gwir
 Dduw; wedi ymddyethrio oddiwrth fuchedd Duw trwy
 ddallineb eu calon, trwy yr anwybodaeth sydd ynddy
 Mae gwybodaeth amgyffredadwy o holl ddirgel

hanfod y Duwdod yn anghyrhaeddadwy, gwybodaeth hanesiol o Dduw nid yw ddigon; ond y mae yn rhaid i ni gael gwybodaeth brofiadol o driniaethau santeiddiol Duw ar ein cyflyrau trwy yr Ysbryd Glân, sef yr eneiniad oddiwrth y santaidd hwnw, fel y gwypom bob peth ag sydd yn angen eu gwybod er ein hiachawdwriaeth; "Hyn yw y bywyd tragywyddol, iddynt dy adnabod di, yr unig wir Dduw, a'r hwn a anfonaist di, Iesu Grist."

II. Cynnwysiad cymdeithas â Duw. Mae y gymdeithas odidog ac ardderchog hon yn cynnwys y pethau canlynol:—1. Fod Duw a'r enaid yn cydartrefu. Y mae Duw yn gartrefu yn yr enaid duwiol trwy ei Ysbryd; y mae efe yn dŷ ysbrydol ac yn breswylfod i Dduw trwy yr Ysbryd,—ac y mae cyrif y saint yn demlau i'r Ysbryd Glân,—ac y mae yr enaid duwiol yn gartrefu yn Nuw trwy ffydd, ac o ran ei serch a'i fyfyrddau. Duw ydyw cartrefle yr enaid duwiol, "Buost yn breswylfa i ni yn mhob cenedlaeth." "Ti ydwyt loches i mi, cedwi fi rhag ing, amgylchynu fi â chaniadau ymwared; am hyny, dychwel, O fy enaid, i'th orphwysfa, canys yr Arglwydd a fu dda wrthyt." 2. Fod Duw a'r enaid yn cyd-garu, neu yn caru yr un peth. Mae Duw yn caru ei ddelfwyl, yn caru santeiddrwydd, ac yn caru pyrth merch Sion; felly y mae y Cristion duwiol yn caru yr un peth, "Fy enaid a hiraetha ac a fflysia am gynneddau yr Arglwydd." "Un peth a ddeisyfais gan yr Arglwydd, hyny hefyd a geisiaf, sef caffael trigo yn nhŷ yr Arglwydd holl ddyddiau fy mywyd, i gael edrych ar brydferthwch yr Arglwydd, ac i ymofyn ag ef yn ei deml." 3. Fod Duw a'r enaid yn cydymddyddan. Y mae yr enaid duwiol yn ymddyddan â Duw wrth orsedd gras mewn ffordd o gyfaddefiad, dymuniad, a diolchgarwch; ac y mae Duw yn ymddyddan â'r enaid trwy ei air, mewn ffordd o rybudd, annogaeth, cysur, a chyfarwyddyd. 4. Fod Duw a'r enaid o'r un ddyben; dyben Jehofa yn y cyfan yw amlygu ei ogoniant ei hun, dinystrio pechod, a gwneyd lles i'w greaduriaid; hyn hefyd yw dyben penaf pob gwir Gristion. 5. Mae y gymdeithas hon yn cynnwys fod Duw a'r enaid yn cyd-feddiannu; y mae gan Dduw hawl i bob peth a fedd y Cristion trwy greadigaeth, rhagluniaeth, a phrynedigaeth; ac y mae gan y Cristion hawl i bob

peth sydd yn Nuw, a chan Dduw, trwy gyfammod ac undeb priodasol; "Aethym mewn cyfammod â thi, a thi a aethost yn eiddo fi, y mae pob peth yn eiddo chwi, a chwithau yn eiddo Crist, a Christ yn eiddo Duw. 6. Mae y gymdeithas hon yn cynnwys cyd-achos; y mae achos y Cristion yn achos i Dduw, ac achos Duw yn achos i'r Cristion; y mae Duw yn ymhyfrydu yn nghynnydd a llwyddiant y Cristion, ac y mae y Cristion yn ymhyfrydu yn nghynnydd a llwyddiant achos Duw. Pan byddo achos Duw yn dyoddef o dan warth, y mae y Cristion yn gofidio; a phan y byddo y Cristion yn dyoddef gwawd ac erlid, y mae Crist yn cyd-ymdeimlo. Y mae Duw wedi cymmeryd achos y Cristion yn achos iddo ei hun; ac y mae y Cristion wedi cymmeryd achos Duw yn gyflawn, yn achos penaf iddo yntau. 7. Mae y gymdeithas hon yn cynnwys fod Duw a'r enaid yn cyd-ymddedwyddu; hyny yw, y mae Duw a'r enaid yn ddedwydd yn yr un peth. Y mae Duw yn ddedwydd mewn santeiddrwydd, ac yn y mwynhad o hono ei hun; y mae yr enaid hefyd yn ddedwydd mewn santeiddrwydd, ac yn y mwynhad o Dduw; ac y mae Duw a'r enaid yn foddolawn ac yn cydgyfarfod yn y babell santaidd, sef cyfryngdod ein Harglwydd Iesu Grist,—

"Yma mae e'n llon'd ei gyfraith,
A'r pechadur yn cael gwledd,
Duw a dyn yn gwaeddi boddlon
Yn yr Iesu'r aberth hedd."

III. Natur cymdeithas â Duw. 1. Mae yn gymdeithas ddirgelaid iawn; ni ŵyr y rhagrithiwr a'r annuwiol ddim yn brofiadol am dani, ni ŵyr yr annuwiol ddim am yr hyfrydwech ag y mae'r Cristion yn ei gael mewn gweddiau a myfyrdodau dirgel, ac ni ŵyr ef ddim am y cysuron melys ag y mae efe yn gael mewn crefydd — "Canys ffaidd gan yr Arglwydd y rhai cyndyn, ond gyda'r rhai uniawn y mae ei gyfrinach ef," Diar. 3, 32. "Dirgelwech yr Arglwydd sydd gyda'r rhai a'i hofniant ef, a'i gyfammod hefyd i'w cyfarwyddo hwynt." 2. Cymdeithas santaidd ydyw; nid oes neb ond dynion santaidd yn cael mwynhau y gymdeithas ardderchog hon. — "Pwy a drig yn dy babell, pwy a breswylia yn mynydd dy santeiddrwydd? y glân ei ddwyllaw, a'r pur a

galon; canys heb santeiddrwydd ni chaiff neb weled yr Arglwydd," Psal. 15, 1. 3. Cymdeithas felys iawn i'r enaid profiadol ydyw; mae yn melysu y pethau mwyaf chwerw. Mae y Cristion yn cael llawer o gyffyriau chwerwon i'w hyfed yma, megys gofalon bydol, colledion lawer, cystuddiau, siomedigaethau, ac erlidigaethau, ond y mae y gymdeithas hon yn melysu'r pethau chwerwaf. Melys odiaeth yw ei enau; mae ei eiriau yn felysach nâ'r mêl, i.e., na dyferiad diliau mêl. 4. Cymdeithas ennillfawr iawn i'r Cristion ydyw,—“Ni throaf oddiwrthynt, heb wneuthur lles iddynt, medd yr Arglwydd;” fe wna'r gymdeithas hon oleuo yr enaid. Yn dy oleuni di y gwelwn ni oleuni. Pâr i'n gelynyon fyned yn ol yn ngwysg eu cefnau, ac i'n beichiau fyned i lawr, ac a'n dwg i ddwyn ffrwyth er gogoniant i Dduw. Y rhai a arosant o dan ei gysgod ef a adfywiant fel yd, blodeuant hefyd fel y winwydden, a bydd ei goffiadwriaeth fel gwin Libanus.

IV. Nodau y gymdeithas hon. 1. Goruchel barch i holl orchymynion Duw. 2. Boddlonrwydd calon i holl drefn Duw. 3. Cysur a gorfoledd mewn gorthrymderau. 4. Gostyngeiddrwydd a hunan-ymwadiad mawr. 5. Diflasu ar gyfeillach wag y byd. 6. Tebygoli i Dduw mewn santeiddrwydd.—Addysg, 1. Gochelwn y pechodau ag sydd yn achos i ni golli cymdeithas â Duw. 2. Diolchwn fod sylfaenau y gymdeithas hon yn parhau yn gadarn a digyfnawid. Clod i Dduw. Amen.

1 Profais amser hyfryd melyn, 'roedd hi'n hwylus iawn pryd hyn.

Pan yn moli mewn caniadau â thelynau Sïon fryn,
Ond fe gladdwyd fy nhelynnau draw yn nhemlau Dagon fawr;
O gwae fi im' wel'd Dalilah, byth mi gofias am yr awr.

2 Collais drysor mawr ac urddas, sef cymdeithas â fy Nuw,
Am y golled hon galaraf, ac mi wylaf tra f'wyf byw,
Collais rai o'r perlau penaf trwy Dalilah ddrwg ei brad,
Collais bresennoldeb siriol fy anfeidrol nefol Dad.

3 Collais oleu'r heulwen ddysclaer, gwlawiodd o'r uchelder fry,
Mae rhyw genllysg anghyffredin 'nawr yn disgyn arnaf fi;
'Rwyf yn methu cael un noddfa na gorphwysfa yn y byd,
Am im' roddi ar Dalilah fy serch penaf a'm holl fryd.

4 Profais amser hyfryd melyn yn y dyddiau hwylus gyt,
Pan yn myn'd tua'r Ganaan nefol ar adenydd Dwyfel wynt;
Ond fe gododd tonau mawrion, daeth trallodion o bob rhyw,
Am roi'm calon i Dalilah, yn lle para gyda'm Duw.

5 Collais fy holl hwyliau hyfryd, darfu fy nghaniadau i gyt,
Mae fy ysbryd wedi sychu, 'rwyf fi gwedi myn'd yn fud;
Collais hyfryd bresennoldeb siriol wyneb hardd fy Nuw,
Wrth segura'n nghôl Dalilah; O mi wylaf tra f'wyf byw.

6 Ond er gwaethaf pob Dalilah, mi edrychaf yn y bla'n,
Af trwy'r 'stormydd a'r tymhestloedd, âf trwy'r dyfroedd
thrwy'r tân,
Ac mi deithiaf tua Pharadwys, âf yn hwylus heb droi'n ol,
Ac mi âf i ben fy ngyrfa lle na ddaw Dalilah ffol.

Ond mewn trefn i ddyn gael cymdeithas â Duw, mae
yn rhaid iddo gael gwirionedd yn y dyn oddimewn, a
ymdrwsio oddifewn â gostyngieiddrwydd. Yma mi
waf ar y testun canlynol:—

PSALM LVI, 6.

*"Wele, ceraist wirionedd oddifewn, a pheri i mi
wybod doethineb yn y dirgel."*

FE sonia y Bibl am lawer gwirionedd:—1. Y gwirionedd hanfodol, sef Duw, fel Tad, Mab, ac Ysbryd Glân; efe yw'r gwir Dduw a'r bywyd tragywyddol. 2. Gwirionedd athrawiaethol, sef ysgrythyrau yr Hen Destament a'r Newydd, "Santeiddia hwynt yn dy wirionedd; dy air sydd wirionedd," Ioan 17, 17. Holl air Duw sydd bur, gwir yw i gyd. 3. Gwirionedd ymarferol, sef ymddygiad cywir ac onest, Jer. 5, 3, "O Arglwydd, onid ar y gwirionedd y mae dy lygaid?" 4. Gwirionedd egwyddorol, neu wir grefydd yn yr enaid, fel yn ngeiriau y testun. Ond mi sylwaf fel y canlyn:

I. Yr enw a roddir yma i wir grefydd, sef gwirionedd.

II. Fod Duw yn ymhyfrydu mewn crefydd du-fewnol.

III. Fod pawb ag sydd yn meddu ar grefydd du-fewnol yn gweddio am wybod doethineb yn y dirgel.

I. Yr enw a roddir yma i wir grefydd, sef, gwirionedd. 1. Gwirionedd, am ei bod yn deilliaw oddiwrth Dduw'r gwirionedd; mae crefydd yn cael llawer o ddarluniadau yn y Bibl; mae yn cael ei galw yn greadur

newydd,—“Od oes neb yn Nghrist, y mae efe yn gre-
adur newydd.” Mae yn cael ei galw yn eni drachefn,
—“Y rhai ni aned o waed, nac o ewyllys y cnawd, nac
o ewyllys gwr, eithr o Dduw;” o'i wir ewyllys yr en-
nillodd efe ni trwy air y gwirionedd. Mae yn cael ei
galw yn dduwiol anian, y ddoethineb sydd oddiinchod,
“Ei waith ef ydym ni, wedi ein creu yn Nghrist Iesu
i weithredoedd da.” 2. Gwirionedd, am ei bod yn cael
ei meithrin trwy air y gwirionedd. Nid oes modd i wir
grefydd gael ei meithrin ond trwy'r gair; mae y gair
yn dadguddio Crist yn ei berson, ei swyddau, a rhin-
weddu ei aberth, fel gwledd addas i eneidiau dynion;
mae ei gnawd yn fwyd yn wir, a'i waed sydd ddiod yn
wir. Crist yw Pren y bywyd sydd yn dwyn deuddeg
rhyw ffrwyth; efe yw y Manna cuddiedig; mae ei air
yn fêl i felysu ein croesau, ac yn llaeth i feithrin ein
grasusau; fel plant bychain newydd eni y chwennych-
wch o ddidwyll laeth y gair, fel y cynnyddoch trwyddo
ef. 3. Gwirionedd, am fod pob peth a berthyn iddi yn
wirioneddol; y mae ynddi barch gwirioneddol i Dduw,
cariad gwirioneddol at Dduw, ymddiried yn wirionedd-
ol yn Nuw, ufydd-dod gwirioneddol i gyfraith Duw,
dymuniad gwirioneddol i fod yn debyg i Dduw, a dy-
ben gwirioneddol, sef gogoneddu Duw. 4. Gwirion-
edd, am ei bod yn gwirioneddoli yr holl enaid, i.e., mae
yn dwyn yr holl enaid i ymddwyn yn gywir ac yn onest
at Dduw a dynion,—“Wele Israeliad yn wir, yn yr
hwn nid oes dwyll;” mae yn ddidwyll yn ei weddian
dirgel, ac y mae am ladd holl bechodau ei galon i gyd;
ac y mae yn ymorchestu i gadw cydwybod ddirwystr
tuag at Dduw a dynion. 5. Gwirionedd, am ei bod yn
beth parhaus a diddiflanedig. Fe ddiffana cyfoeth,
llawenydd, a gogoniant y byd; ond ni ddiffana llawen-
ydd crefydd byth, eich llawenydd ni ddwg neb oddi-
arnoch. Rhan dda yw crefydd, yr hon nis dygir oddi-
arnom. Gwirionedd, am ei bod yn arwain i wlad o
dragywyddol wirionedd, sef nef y nefoedd; y mae yno
wirioneddol gariad yn teyrnasu byth, gwirioneddol
rydd-did o bob caethiwed, gwirioneddol heddwch heb
ryfel, gwirioneddol oleuni heb dywyllwch, a gwirion-
eddol fwyhâd o Dduw a thebygolrwydd i Grist yn oes
oesoedd.

II. Fod Duw yn ymhyfrydu mewn crefydd dufewnol, "Wele, ceraist wirionedd oddifewn." Fe all dynion fod yn feddiannol ar lawer o bethau allanol crefydd, ac etto yn amddifad o wir grefydd dufewnol yn yr enaid; gall dyn gael edifeirwch deddfol, ac heb gael edifeirwch efengylaidd. Mae edifeirwch deddfol yn tarddu oddiar ystyriaeth o bechodau allanol a gwaradwyddus; ond y mae edifeirwch efengylaidd yn tarddu oddiar ystyriaeth o bechodau tufewnol y galon. Mae edifeirwch deddfol yn tarddu oddiar ystyriaeth o ddigofaint Duw yn cael ei egluro mewn barnedigaethau trymion tuag at y pechadur; ond y mae edifeirwch efengylaidd yn tarddu oddiar olwg ac ystyriaeth o ddigofaint Duw yn cael ei dywallt ar ben y Meichiau, mewn trefn i achub y pechadur, "Edrychant ar yr hwn a wânasant; galarant hefyd am dano fel un yn galaru am ei gyntafanedig." Mae edifeirwch deddfol yn llanw'r enaid â meddyliau culion am Dduw; ond y mae edifeirwch efengylaidd yn llanw'r enaid â meddyliau tirion a mawr am Dduw, ac yn dwyn yr enaid i'w ryfeddu fel Duw'r maddeu, a dywedyd yn ngeiriau'r prophwyd, "Pa Dduw fel tydi, yn maddeu anwiredd, a chamwedd, a phechod." Mae edifeirwch deddfol yn gyru'r enaid i ymbellhau oddiwrth Dduw, fel Cain yn myned i dir Nod; ond y mae edifeirwch efengylaidd yn nesu'r enaid at Dduw, â chalon ddrylliog, dan gyfaddef ei feiau, fel y mab afradlon. Hefyd, fe all dyn fod yn foesol iawn, etto yn amddifad o wirionedd oddifewn. Ffrwyth sydd yn tarddu oddiar natur yw moesoldeb; ond ffrwyth Ysbryd Duw yw crefydd dufewnol. Mae moesoldeb yn tarddu oddiar hunan, ac yn tueddu i dderchafu hunan; ond y mae gwirionedd oddifewn yn tueddu'r enaid i ogoneddu Duw. Nid yw'r dyn moesol yn gwneuthur un defnydd o waed y groes; ond y mae'r dyn duwiol yn defnyddio ffynnon Calfaria bob dydd o'i fywyd. Gall dyn gael sêl sawr dros ryw bethau, ac etto yn amddifad o wirionedd oddifewn. Mae gwanhaniaeth mawr rhwng gwir a gau sêl. Mae gau sêl yn cael ei harwain gan ddychymmygion; ond y mae gwir sêl yn cael eu harwain gan wybodaeth ysgrythyrol. Mae balchder ac ucheldrem yn cyd-fyned â gau sêl; ond y mae gostyngaidrwydd a hunan-ymwadiad mawr

yn cyd-fyned â gwir sêl. Y mae byrbwylltra, sarug-rwydd, ac ysbryd erlidigaeth, yn gyffredin yn cyd-fyned â gau sêl; ond y mae llarieidd-dra, pwyll, ac amynedd mawr yn cyd-fyned â gwir sêl. Y mae gau sêl yn gadael dynion i fyw mewn pechodau dirgel, er mor danllyd y byddont yn ymddangos yn erbyn pechodau allanol; ond y mae gwir sêl yn troi cleddyf y gair at holl bechodau tufewnol y galon. Mae gau sêl yn tueddu i ddwyn y dyn i fynu ei ffordd ei hun, er terfysgu'r eglwys fwyaf dangnefeddus; ond y mae gwir sêl yn dyner iawn o heddwch yr eglwys. Mae gau sêl yn gadael yr enaid i fod yn bartiol iawn at air Duw, yn bartiol iawn dros athrawiaeth y gair, ond yn ddisêl dros ddyscyblaeth y gair, yn sêlog iawn dros ddyscyblaeth yn yr eglwys, ond yn ddisêl dros ddyscyblaeth ac iawn drefn yn y teulu; ond y mae gwir sêl yn dwyn dynion i fod yn wasanaethwyr gwastad y Duw byw. Hefyd, fe all dynion gyflawni llawer o ddyledswyddau allanol, ac etto heb wirionedd oddifewn. Oddifewn y mae eisteddle gwir grefydd, oddifewn yn oleuni yn y deall, yn ufudd-dod yn yr ewyllys, yn gariad yn y serchiadau, ac yn uniondeb yn y gydwybod. Yr oedd Paul yn ymhyfrydu yn nghyfraith Duw yn y dyn oddifewn. Nid yw Duw ddim yn ymhyfrydu mewn cyflawniadau allanol, heb wirionedd oddifewn. "Beth yw lliosogrwydd eich aberthau i mi? y maent yn fuich arnaf, bliniais yn eu dwyn," Esay 1, 11. 1. Y mae Duw yn caru gwirionedd oddifewn, am fod gwirionedd yn y galon yn dwyn yr holl enaid i ymagweddu wrth fodd Duw; mae'n dwyn y deall i amgyffred pethau Duw, mae'n dwyn yr ewyllys i blygu i drefn Duw, a'r serchiadau i garu cyfraith Duw, a'r gydwybod i fod yn gywir ac yn uniawn at addoliad Duw. 2. Mae Duw yn caru gwirionedd oddifewn, am fod crefydd dufewnol yn dwyn yr enaid i fod yn debyg i Dduw, mewn cariad, tosturi, uniondeb, ffyddlondeb, a santeiddrwydd;—y mae'r ddelw a gollwyd yn Eden yn cael ei hadferyd yn ol. 3. Mae Duw yn caru gwirionedd oddifewn, am fod crefydd dufewnol yn dwyn yr enaid i fod o'r un dyben â Duw, sef amlygu ei ogoniant ei hun, derchafu ei Fab, a dinystrio pechod, ac achub pechaduriaid. 4. Am fod gwirionedd oddifewn yn dwyn yr enaid

i garu Duw â'r holl galon, ac yn ei addasu i gymdeithasu â Duw, a'i fwynhau mewn gogoniant, ac felly yn dyfod i ateb dyben ei greadigaeth. 5. Mae Duw yn caru gwirionedd oddifewn, am fod hyn yn dwyn yr enaid i fod yn gywir a diragrith yn ngwasanaeth Duw. Mae gwahaniaeth mawr rhwng y duwiol a'r rhagrithiwr; y mae'r rhagrithiwr yn cyflawni dyledswyddau er mwyn cael clod gan ddynion; ond y mae'r duwiol yn cyflawni dyledswyddau er clod a gogoniant i Dduw. Mae'r rhagrithiwr yn fwy am ymddangosiad hardd oddiall, nag am burdeb oddifewn; ond y mae'r duwiol yn gweddio'n daer, "Crea galon lân ynof, ac adnewyddu ysbryd uniawn o'm mewn; glanhâ fi oddiwrth fy meiau cuddiedig." Mae'r rhagrithiwr yn tybied ei hun yn well nag ereill; ond y mae'r duwiol yn barod a dywed- yd fel Paul, "Y llai na'r lleiaf o'r holl saint."

III. Mae pawb ag sydd yn meddu ar grefydd dufewnol, yn gweddio am wybod doethineb yn y dirgel.

1. Maent yn gweddio am ddoethineb i ddeall ac amgyffred yr efengyl, yr hon sydd yn ddiregwlch i lawer o ran ei hawdurdod, ei chysuron, a'i heffeithiau, "I chwi y rhoddwyd gwybod dirgelion teyrnas nefoedd."
2. Maent yn gweddio am ddoethineb i ladd y llwynogod bychain o falchder, o fydolrwydd, a meddyliau crwydr-edig, ag sydd yn magu ac yn llechu yn ngwinllan eu calonau.
3. Maent yn gweddio am ddoethineb i ymgadw oddiwrth y maglau dirgel ag y mae y diafol yn wau ac yn eu taenu oddiamgylch eu llwybrau.—Addysg.

1. Gwelwn yr anghenrheidrwydd o gael crefydd dufewnol yn y galon, oblegid heb wir grefydd oddifewn, nis gallwn gymdeithasu â Duw, na'i addoli mewn ysbryd a gwirionedd, na dwyn ffrwyth er ei ogoniant. 2. Gwelwn mor werthfawr ac ardderchog yw gwirionedd a chrefydd dufewnol yn y galon; y mae Duw yn ymhyr- rydu ynddi, ac y mae yn gweinu cysur o dan bob amgylchiad; ac hefyd y mae diogelwch, derchafiad, a budd- uddugoliaeth ar bob gelyn, a gwynfyd tragywddol yn y nef yn gyssylltiedig â gwir grefydd. 3. Rhyseddwn ddaioni yr Arglwydd yn trefnu llwybr i ni gael crefydd dufewnol yn y galon; efe a edrychodd i mewn i'r synwes a'i galon ei hun am Oen y poeth-offrwm; ac y oedd yn rhaid i Grist roddi gwaed ei galon i fod yn

iawn dros bechodau, fel y caffem ni wir grefydd yn ein calonau. Diolch iddo yn oes oesoedd. Amen.

- 1 O Arglwydd Dduw'r gwirionedd, rho sylwedd i mi 'nawr,
Rho nerth im' fod yn effro wrth deithio daear lawr,
A gwared fi rhag syrthni na chysgu mewn un lle,
Ond rhodio'n 'mlaen yn addas nes cyrhaedd teyrnas ne'.
- 2 Trwy gymhorth gras mi wylia rhag pob Dalilah mwy ;
Am wrando ei deniadau mi gefais lawer clwy' ;
Fe'm rhwymwyd, fe'm gwanychwyd, fe'm denwyd i droi'n ol,
Wrth wrando swyn Dalilah a chysgu yn ei chôl.
- 3 O f' enaid, deffro, deffro, a 'mofyn am y gwir,
A chwilia'n ddyfal beunydd am 'nabod crefydd bur,
A rhodia gyda'th Arglwydd, foreuddydd a phrydnawn,
A gwyilia rhag cyfrwysdra Dalilah fawr ei dawn.
- 4 Mae crefydd wirioneddol dufewnol o fawr werth,
Rhydd nerth i deithio adreu dros greigiau geirwon serth ;
Rhydd rym i mi ryfela â'r hen Goliath fawr,
A gwylio rhag Dalilah tra yma ar y llawr.
- 5 Gwirionedd yn y galon a'm gwna i'n ffyddlon iawn,
A boddlon yn mhob tywydd foreuddydd a phrydnawn,
A chario'r groes yn ufydd ar ol fy Arglwydd glân,
A gwylio rhag Dalilah er teced yw ei grân.
- 6 Os caf fi rym duwioldeb, doethineb oddi fry,
Mi ganaf yn fy nhrasterth am aberth Calfari ;
Mi deithia'n 'mlaen yn llawen yn Salem gwnaf fy nyth,
Mi ganaf Haleluia, ffarwel Dalilah byth.

Hefyd, mewn trefn i chwi gael cymdeithas â Duw, y mae'n hollol anghenrheidiol i chwi ymwrthod â balchder, ac i ymgadw rhagddo, ymostwng i rodio gyda Duw. PSALM. 138, 6. "Er bod yr Arglwydd yn uchel, etto efe a edrych ar yr isel : ond y balch a edwyn efe o hirbell." Diar. 16, 5. "Ffiaidd gan yr Arglwydd bob dyn uchel galon : er maint fyddo ei gymhorth, ni bydd dieuog." Yma mi sylwaf ar ddau beth.

I. Arwyddion dyn balch.

II. Rhai annogaethau i ochelyd balchder.

I. Arwyddion dyn balch. Y mae'r dyn balch yn rhoddi'r diolch iddo ei hun ac nid i Dduw, yr hwn sydd yn deilwng o bob clod ; y mae yn gosod i fynu ei ddoethineb ei hun mewn gwrthwynebiad i ddoethineb Duw ; y mae yn rhoddi llawer mwy at gynnal i fynu ei anrhydedd ei hun nag y mae yn roddi at gynnal i fynu

anrhydedd crefydd a gogoniant yr Arglwydd yn y byd; y mae yn fwy parod i gyfranu at gynnal ei falchder i fynu nag i gyfranu at gynnal achos ac addoliad Duw i fynu yn anrhydeddus yn y byd; mae'n meddwl ei hun yn gyfiawnach na Duw, ac y gall lywodraethu'r byd yn fwy uniawn na'r Jehofa; mae'r dyn balch am i'w reswm cnawdol ef fod yn rheol i bawb o'i amgylch, ac y mae am i bawb dderbyn ei gynghor ef, ond ni dderbyn efe gynghor gan neb; mae yn anfoddlawn i'w sefyllfa, er bod fel Haman yn llys y brenin, heb iddo gael lladd Mordecai dduwiol; ac y mae balchder yn fammaeth i lawer o bechodau ofnadwy ac echryslon ereill, megys celwydd, lladrad, llofruddiaeth, rhyfeloedd, malais, cynnen, ac ymryson; "Trwy falchder yn unig y cyffry cynnen: ond gyda'r pwylllog y mae doethineb." *Diar. 13, 10.*

II. Rhai annogaethau i ochelyd balchder. O! ystyriwch yn ddifrifol ar-beth yr ydych yn ymfalchïo, ai ar eich cyfoeth a'ch trysorau daearol? cofiwch mai benthg ydynt, ac mai golud anwadal yw pethau'r byd. Ai ar eich glendid yr ydych yn ymfalchïo? cofiwch, fe dderfydd eich holl degwch yn y bedd. Oddicartref, pan geryddech ddyn am anwiredd, dattodid fel gwyfyn ei ardderchawgrwydd ef. "Gwagedd yn ddiau yw pob dyn pan fo ar y goreu." Ai ar eich gwybodaeth yr ydych yn ymfalchïo? O! cofiwch fod gan y diafol lawer mwy o ryw fath o wybodaeth na chwi, ac nad ydych yn gwybod dim yn iawn, at a ddylech wybod, tuag ati chwi ymgadw rhag balchder. Edrychwch a myfyriwch ar y pethau canlynol:—

1. Myfyriwch ar ostyngeddrwydd Crist; er ei fod yn Frenin y breninoedd, ac yn etifedd pob peth, etto yr oedd efe yn ostyngedig o galon. 2. Edrychwch ar angylion y nef, er eu bod yn gryfion ac yn alluog o nerth, etto y maent yn barod i weini er mwyn y rhai a gânt etifeddu iachawdwriaeth, ac yn cuddio eu gwynebau â'u hadenydd, gan ddyscleirdeb gogoniant eu Harglwydd. 3. Edrychwch ar siampl y dynion duwiol mwyaf enwog. Yr oeddent yn isel, yn ostyngedig, a hunan-ymwadol iawn, ac yn ffeiddio eu hunain, ac yn edifarhau mewn llwch a lludw. 4. Edrych arnat dy *bun, gorff ac enaid*. Mae Duw wedi rhoddi dy enaid i

fyw mewn corff o glai, i'th ddysgu i fod yn ostyngedig a hunan-ymwadol; y mae'r ceryg yn lân, ond y mae dy gorff di yn aflan; fe bery colofnau o geryg yn hir, ond fe ddaw dy gorff di i lawr yn ddrylliau yn fuan o dan ddyrnodiau angeu, brenin braw; fe ddychwel y pridd i'r ddaear fel y bu, ac fe ddychwel yr ysbryd at Dduw yr hwn a'i rhoes ef. 5. Edrychweli ar effeithiau balchder yn mhob man o'ch amgylch. Balchder drodd angylion yn gythreuliaid,—balchder drodd Adda o baradwys,—balchder arweiniodd Haman i'r grogbren, ac a drodd Nebuchodonosor o'i lys breninol i ganol yr anifeiliaid i bori gwellt y maes,—balchder sydd yn cynneu tân terfysg a rhyfeloedd trwy'r byd, ac yn cynhyrfu teyrnasoedd, a therfysgu eglwysi'r saint, ac nid oes modd i ni gael cymdeithas â Duw heb ostyng-eiddrwydd a hunan-ymwadiad. Ar y truan a'r cystuddiedig o ysbryd y mae Duw yn edrych, pa rai sydd yn crynu wrth ei air. O! am rodio yn isel gyda Duw. Amen.

1 O! 'r fath bechod ydyw balchder, fe yw'r lleidr pena'n fyw. 'Speillodd f' enaid o drysorau, ac o'r perlau goreu'n rhyw; Pechod ydyw'r twyllwr gwaetha', gwaeth na'r hen Ddalilah ddrwg, 'Speillodd f' enaid lawer canwaith yn y niwl, y tarth, a'r mwg.

2 Balchder ydyw'r hen Ddalilah sy'n rhyfela ddydd a nos, Ac yn ceisio byth fy rhwystro rhag ymfrostio yn y gro's; Ond mi lefas, mi och'neidiaf, mi weddiaf ar bob awr, Am gael arfau o Galfaria i gael pen Dalilah i lawr.

3 Balchder drodd angylion gwynfyd o'r nefolaidd hyfryd le, Balchder yrodd Adda rymus o baradwys is y ne', Crogodd Haman yn nhref Susan am ei ragfarn at was Iôr, Balchder wnaeth i fyrdd och'neidio, boddodd Pharao yn y môr.

4 Balchder ydyw'r pechod gwaetha' ag sydd yma yn y byd. Balchder ydyw'r ddrwg Ddalilah ddaeth trwy Adda i ni fydd, Balchder calon ddygodd f' enaid i gaethiwed blin yn wir, Balchder ydyw'r hen Ddalilah ddaeth â gwasgfa, poen, a chur.

5 Mi alaraf am fy malchder, ac mi wylaf ddydd a nos, Ac mi gladda'm nwydau 'sgeler yn y dyfnder wrth y gro's, Ac mi nesaf i Galfaria, yno caiff Dalilah friw, Ac mi ganaf Haleluia, ac mi folaf tra b'wyf byw.

6 'Rwy'n bwriadu teithio adre' tua'r hardd drigfanau fry, Ac mi seiniaf mewn canïadaufaith rinweddau Calfari, Ac mi waeddaf, buddugoliaeth, yn mhob trafferth fawr a mawr, Ac mi gonc'ra bob Dalilah, Haleluia fydd fy nghân.

Drachefn, mewn trefn i chwi gael cymdeithas i Duw, y mae yn rhaid i chwi garu pobl Dduw. “Ni welodd, neb Dduw erioed. Os carwn ni ein gilydd y mae Duw yn trigo ynom, ac y mae ei gariad ef yn berffaith ynom.” Ioan 4, 12. Ond yma mi sylwaf ar testun canlynol:—

EPH. V, 2.

"A rhodiwch mewn cariad, megys y carodd Cinnau, ac a'i rhoddodd ei hun drosom ni, yn offm ac yn aberth i Dduw o arogl peraid."

Oddiwrth y geiriau mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Y ddyledswydd a wsgir, "Rhodiwch mewn
cariad."

II. Y cynllun a roddir, "Megys y carodd Cyninnyau."

I. Y ddyledswydd a wesgir, “Rhodiwch new cariad.” Y mae’n sicr mai dyledswydd Cristionogion yw caru eu gilydd o galon bur yn helaeth. Mae pethau canlynol yn profi hyn yn eglur. 1. Dwy orchymynion, “Gorchymyn newydd yr wyf yn ei roi i chi, Ar garu o honoch eich gilydd: fel y ceria i chi, ar garu o honoch chwithau bawb eich gilydd. Ioan 13, 34. “Bydded cariad yn ddiragrith. Can êwch y drwg, a glynwch wrth y da. Mewn cariad brawdol byddwch garedig,” Rhuf. 12, 9, 10. 2. Dylech garu eich gilydd am fod perthynas agos rhyngoch i eich gilydd, sef plant yr un Tad, brodyr a chwiorydd yr un wedi eich ail-eni, nid o hâd llygredig, eithr anlllygredig. trwy air Duw, yr hwn sydd yn byw ac yn parhau dragywydd, 1 Pedr 1, 23. “Y rhai ni aned o waen nac o ewyllys y cnawd, nac o ewyllys gwr, eithr o Dduw,” Ioan 1, 13. 3. Dylech garu eich gilydd, sef eich bod yn yr un amgylchiadau ysbrydol, sef perthynion mewn gwlad ddeityr, rhyfelwyr â’r un gelyn, milwyr i’r un brenin, ac yn cario’r un arfogaeth. Am eich bod yn meddu hawl i’r un breintiau,—yr un Crist i fod yn Gyfryngwr, yn sylfaen, yn briodol, yn wisg, yn noddfa, ac yn wledd wastadol,—yr un ddielwch, yr un cerbyd, yr un etifeddiaeth, a’r un testun cân i dragywyddoldeb. 5. Dylech rodio mewn cariad

am nas gallwch gyflawni y dyledswyddau gorphwysedig arnoch y naill tuag at y llall heb gariad. Mae arnoch rwyman i weddio dros eich gilydd, rhybuddio, cynghori, a maddeu i'ch gilydd, a chyd-ymdeimlo â'ch gilydd, a dwyn beichiau eich gilydd, ac felly cyflawni cyfraith Crist; ond nis gallwch gyflawni y dyledswyddau hyn heb gariad. 6. Am mai'r nod egluraf o wir grefydd yw cariad brawdol. "Wrth hyn y gwybydd pawb mai dyscyblion i mi ydych, os bydd genych gariad at eich gilydd." Ioan 13, 35. "Nyni a wyddom ddarfod ein symud ni o farwolaeth i fywyd, oblegid ein bod yn caru y brodyr. Yr hwn nid yw yn caru ei frawd, y mae yn aros yn marwolaeth." 1 Ioan 3, 14. 7. Os ystyriwch y niwed sydd yn cyd-fyned ag anghariad, mae yn diflasu'r addoliad, yn sychu'r profiad, yn tristâu'r Ysbryd Glân, yn digalonî'r gwan, yn caledi'r annuwiol, yn troi'r cloff allan o'r ffordd, ac yn llenwi dynion o lid, cenfigen, malais, ac enllib, ac yn eu hannhebygoli i deulu'r nef. 8. Am fod Crist wedi ein caru ni, a rhoddi ei hun drosom yn aberth i'n cymmodi â Duw, efe a'n carodd â chariad tragywyddol, mawr, ac anghymharol; o gariad atom daeth i'r tlodi mwyaf, ac yn drist ei enaid hyd anghen, a chwysu megys defnyddau o waed; ie, o gariad atom fe gymmerodd ei goroni â drain, fflangellu ei gefn santaid, a'i hoelio ar y groes, a marw yn ei waed rhwng y lladron. O! dyma gariad digyffelyb; cariad mwy na hwn nid oes gan neb, sef bod i un roddi ei einioes dros ei gyfeillion. Dyma gariad cryf, fe fethodd dyfroedd mawrion ei ddiffodd, fe fethodd diluw o ddirmyg, o dlodi, o wawd, o demtasiynau, na diluw o felldithion na digofaint i ddiffodd cariad Crist at ei bobl. O! dyma gariad digyffelyb, fe'i rhoddes ei hun drosom, nid angel, nid cerub, ond fe'i rhoddes ei hun drosom, gorff ac enaid; sef drosom i gael ei ddryllio, drosom i ddyoddef ein melldith ni, drosom i fod yn iawn am ein pechodau ni, drosom i gael ei ysgan dân digofaint, drosom yn offrw m ac yn aberth i Dduw o arogl peraid. Yr oedd pob peth perthynol i gyfryngdod Crist yn arogl peraid i Dduw, sef gogoniant ei berson, purdeb ei natur, santeiddrwydd ei fywyd a'i farwolaeth boenus, a'r gwaith a wnaeth, sef amlygu gogoniant y priodoliaethau, anrhydeddu'r gyfraith, a

phwrcasu bendithion i bechaduriaid, fe lwyr foddlonwyd y Tad yn holl gyfryngdod Crist.

II. Y cynllun a roddir, “megys y carodd Crist ninnau.” 1. Fe ddarfu Crist ein caru ni yn wyneb llawer o annheilyngdod a gwaeledd, pan oeddem yn dlawd, yn ddall, yn noeth, ac yn resynol; felly, fe weddai i ninnau garu ein gilydd yn wyneb llawer o annheilyngdod ac anhherffeithrwydd, “oblegid mewn llawer o bethau yr ydym ni bawb yn llithro.” 2. Yr oedd cariad Crist atom ni yn gariad pur a diragrith; felly, fe ddylech chwithau garu eich gilydd yn ddiragrith, ac o galon bur yn helaeth; nid caru ar air ac ar dafod yn unig, ond mewn gweithred a gwirionedd. 3. Yr oedd Crist yn caru ei bobl yn gyffredinol; felly, fe ddylech chwithau garu'r holl dduwiolion yn ddiwahaniaeth,—dylech garu delw Duw pa le bynag y byddoch yn ei gweled, ac ymhyfrydu yn nghymdeithas y saint, a'u cyfrif yn rhai rhagorol y ddaear, a dewi dyoddef adfyd gyda phobl Dduw, o flaen cael mwyniant pechod dros amser. 4. Yr oedd cariad Crist at ei bobl yn gariad parhaus ac anghyfnewidiol:—caru y mae efe yr eiddo, y rhai sydd yn y byd; a'r rhai y mae efe yn eu caru, efe a'u câr hyd y diwedd; felly, fe ddylai'r duwiolion garu eu gilydd yn barhaus, mewn cyfoeth a thlodi, iechyd ac afiechyd, ac mewn llwyddiant ac aflwyddiant. Parhaed brawdgarwch, ac nac anghofiwrch lettygarwch; a'r hwn y mae iddo gyfeillion, cadwed gariad.

Addysg—1. Chwiliwn a ydym ni yn feddiannol ar wir gariad Cristionogol. Nid yw cariad yn cenfigenu, nid yw yn ymfrostio, nid yw yn ymchwyddo, ni chythrddir, ni feddwl ddrwg, nid yw lawen am anghyfiawnder, ond cyd-lawenhau y mae â'r gwirionedd;—mae'n dyoddef pob dim, yn credu pob dim, yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim. 2. Dysgwn rodio mewn cariad, sef ymhyfrydu mewn cariad, a myned yn mlaen ar gynnydd fwy-fwy. 3. Gwyliwn rhag y pethau a fyddo'n tueddu i oeri cariad, sef balchder, derbynwyneb, dywedyd yn ddrwg am eu gilydd yn nghefnau eu gilydd, oblegid fel yr amlhâ anwiredd fe oera cariad llawer. 4. Defnyddiwrch foddion at adferu cariad lle mae wedi oeri; ymwelwch yn aml â'ch gilydd, a rhodd-

weh yr esboniadau goreu a fedroch ar ymddygiadau eich gilydd, a gweddiwch lawer dros eich gilydd,—cariad a guddia liaws o bechodau; gwisgwch gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd, ac addfeder ni oll i wlad o dragywyddol gariad, trwy Grist. Amen.

- 1 Llefwn am gael mwy o gariad yma'n wastad ar ein taith,
Y mae cariad yn wledd felys yn yr eglwys gyda'r gwaith;
Ond os oera cariad brawdol, daw'r diafol mewn fel llif,
Fe gyfodir hen bechodau, cofir beiau fwy nâ rhif.
- 2 Cariad pur sy'n cydymdeimlo, ac yn cuddio beiau mawr,
Y mae cariad yn cyd-gario beichiau trymion ar y llawr;
Ond anghariad yw'r Ddalilah sy'n dyfetha llawer un,
Hi derfysgodd yn druenus lawer eglwys fu'n gytun.
- 3 Gwyliwch, gwyliwch, rhag cenfigen, malais, cynhen, o bob rhyw,
Fe wnaeth malais ddrwg gresynol lawer tro i ddynolryw;
Hen genfigen yw'r Ddalilah sy'n dyfetha tre a gwlad,
Nid oes dim a'i lladd yn hollol ond rhinweddau'r dwyfol wa'd.
- 4 Hen genfigen, malais dirgel, laddodd Abel dduwiol, dda,
Mae anghariad byth yn ffynu, mae'n cynnyddu fel y pla;
Tân y nefoedd ddelo arno, ac a'i llosgo ffwrdd o'r byd;
Tân efengyl fyddo'n difa'r hen Ddalilah oll i gyd.
- 5 Mae cenfigen yn terfysgu rhai eglwysi yn mhob oes,
Mae anghariad ac ymrafael wedi rhoddi llawer loes;
Diffyg cariad rhwng Crist'nogion fagodd bob ymryson ffol,
Hon yw'r hen Ddalilah greulon rwymodd Sampson yn ei chol.
- 6 Ond fe dderfydd pob ymryson rhwng duwiolion cyn bo hir,
'Nol cyrhaeddyd pen eu gyrfa, gwledda gant ar gariad pur;
Fe fydd cariad yn teyrnasu byth heb oeri'r ochr draw,
Ni ddaw yno un Ddalilah, poen a gwasgfa, nac un praw.

Hefyd, mewn trefn i chwi gael cymdeithas â Duw, y mae yn rhaid i chwi arfer duwioldeb yn eich teuluoedd. Yma mi sylwaf ar y testun canlynol:—

1 TIM. V, 4.

“Dysgant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref.”

Yma mi sylwaf ar ddau beth:—

I. Pa beth yw duwioldeb.

II. Pa beth yw arfer duwioldeb gartref yn ein teuluoedd.

I. Pa beth yw duwioldeb. 1. Gwybodaeth o Dduw yn y deall. 2. Parch i Dduw yn y meddwl. 3. Cariad

at Dduw yn y serchiadau. 4. Ufydd-dod i Dduw yn yr ewyllys. 5. Cywirdeb at Dduw yn y gydwybod.

II. Pa beth yw arfer duwioldeb gartref yn ein teuluoedd. Y mae llawer o son am dduwioldeb, ac y mae yn sicr fod duwioldeb yn beth ag sydd o'r pwys mwyaf; ond y mae lle i ofni fod llawer yn profesu duwioldeb, ac yn ymddangos yn dduwiol yn yr oedfaon, yn sabbothol ac yn wythnosol, heb arfer fawr o dduwioldeb gartref yn eu teuluoedd. Y mae yn sicr na ddylai neb arfer eu doniau mewn modd cyhoeddus yn eglwys Dduw, heb arfer duwioldeb gartref yn eu teuluoedd. Y mae'r holl Gristionogion hyny ar nad ydynt yn arfer duwioldeb gartref, yn ddianrhydedd i'r grefydd Gristionogol, yn ofid ac yn ddigalondid i weiniaid Sion, yn troi'r cloff allan o'r ffordd, yn agor genau cablwyr, ac yn eu dwyn i feddwl yn fach am grefydd yn gyffredinol; am hyny, cofiwn gynghor Paul, "Dysgant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref." Y mae arfer duwioldeb gartref yn cynnwys y pethau canlynol:—

1. Gweddio yn ddirgelaidd gartref. Mae hon yn ddyledswydd orchymynedig yn y gair, (Mat. 6, 6,) "Dos i'th ystafell; ac wedi cau dy ddrws, gweddia at dy Dad yr hwn sydd yn y dirgel; a'th Dad yr hwn a wêl yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg." Fe dâl i chi yn yr amlwg, trwy gynyddu eich doniau, a rhoi arwyddion amlwg ei fod yn gwrando eich gweddiau, eich cadw rhag profedigaethau, a thrwy eich gwneyd yn iraidd yn eich profiad, yn ddefnyddiol drosto yn y byd, ac yn fynwesol gan eich brodyr. Y mae tawelwch i'r meddwl, diogelwch rhag gelynion, cymdeithas a Duw, crinder i'ch llygredd, cynnydd mewn gras, ireidd-dra yn y profiad, a santeiddrwydd mewn ymddygiad, yn gyssylltiedig â bod yn daer mewn gweddi ddirgel gyda'r Arglwydd; am hyny, frodyr, gochelwch rhag i gyfrwystra eich gelynion, na chwmpeni duwiolion, na bydol ofalon, na dim o'r cyffelyb, eich rhwystro i gadw eich amser gyda Duw yn y weddi ddirgel. Fe fyddai yn llai o berygl i chi fyned yn droed-noeth i ganol myrdd o seirff ac ysgorpionau, nag i chi fyned allan yn y boreu at y byd a'i bethau, cyn rhoddi eich gofal i Dduw yn y weddi ddirgel; am hyny, gofalwch rhag myned i'ch gwely y nos, na myned allan y boreu,

cyn cyflwyno gofal eich hun, a phob peth a berthyn i chwi, i'r Arglwydd eich Duw. Beth yw yr achos, frodyr, fod llawer o honoch yn crino yn eich profiad, yn gwywo o ran eich doniau, ac mor ddilewyrch yn eich crefydd?—beth yw'r achos fod llawer o honoch mor wag eich ymddyddanion, mor fydol eich ymddygiadau, ac mor wan yn wyneb profedigaethau? Y mae achos i ofni eich bod yn dra esgeulus gyda'r weddi ddirgel. Pan y byddoch yn myned i gyflawni y dyledswydd hon, ymofynwch am y lle mwyaf dirgel a dystaw, ac yna tywalltwch eich calon gerbron yr Arglwydd. Efe a edrych ar weddi y gwael, ac ni ddiystyra ei ddymuniad.

2. *Arfer duwioldeb gartref yw gweddio yn deuluaidd.* Mae yr ysgrythyr lân yn rhoi ar ddeall i ni, mai ein dyledswydd yw addoli Duw mewn modd teuluaidd: (1 Pedr 3, 7,) “Y gwyr, cyd-gyfanneddwch â hwynt yn ol gwybodaeth, gan roddi parch i'r wraig megys i'r llestr gwanaf, fel rhai sydd gyd-etifeddion gras y bywyd; rhag rhwystro eich gweddïau.” Fe ymddengys oddiwrth hyn, y dylid gweddio yn deuluaidd, ac nad oes dim â mwy o duedd ynddo i rwystro gweddï deuluaidd nag anghydfod rhwng gwyr a gwragedd. (Eph. 6, 18,) “Gan weddio â phob rhyw weddi a deisyfiad yn yr Ysbryd, a bod yn wyliadwrus at hyn yma, trwy bob dyfal-bara, a deisyfiad dros yr holl saint.” Os dylid gweddio â phob rhyw weddi a deisyfiad, yna fe ddylid gweddio yn deuluaidd. Y mae genym lawer o siamplau am addoliad teuluaidd. Yr oedd y patriarchiaid yn addoli Duw yn eu teuluoedd, Gen. 8, 20; a 13, 4, 18. Yr oedd Joshua a'i deulu yn gwasanaethu'r Arglwydd, Josh. 24, 13. Yr oedd Dafydd yn moliannu yr Arglwydd, ac yn mynegi'r boreu am ei drugaredd, a'i wirionedd y nosweithiau, Psalm 92, 2. Yr oedd Daniel yn gweddio yn ei dŷ dair gwaith yn y dydd, a'i ffenestri yn agored tua Jerusalem, Dan. 6, 10. Yr oedd Cornelius hefyd yn addoli Duw, ac yn gweddio gyda'i deulu yn wastadol, Act. 10, 2, 30. Ystyriwch yn mhellach, y mae dwyfol fygythion yn cael eu cyhoeddi uwch ben y teuluoedd diweddi:—“Tywallt dy lid ar y cenedloedd, ac ar y teuluoedd ni alwasant ar dy enw.” Ac hefyd, y mae genym bechodau teuluaidd i'w cy-

faddef, a thrugareddau teuluaidd i'w gofyn, ac i dalu diolch i Dduw am danynt. Ond fe ddichon fod rhai o honoch yn barod a dywedyd, nad oes genych chwi ddim amser i gadw dyledswydd deuluaidd. O, frodyr! codwch ugain mynyd yn gynt, a byddwch yn ddiwyd gyda'ch gorchwylion, ac yna ni bydd eich gwaith ddim yn ol o herwydd cadw dyledswydd deuluaidd. Y mae llawer o honoch yn treulio mwy nâ hyny o'ch amser i ymddyddan â'ch gilydd yn nghylch pethau afreidiol a diles. Fe ddywed rhai o honoch, o bosibl, nad oes genych ddim doniau i weddio. O, frodyr! mae gwa bawb o honoch ddigon o ddawn i geisio eich ymborth naturiol, a phaham nad oes genych ddigon o ddawn i geisio bendith i'ch eneidiau gan y Duw hwnnw sy'n barod i wrando gweddi'r gwael. Ie, meddwch, y mae genym ni lawer o blant a gwasanaethwyr annuwiol ac afreolus, ac fe wna y rhai hyn gellwair a gwawdio am ein penau, oblegid fod ein doniau mor fyr. O, frodyr! y ffordd oreu i chwi, tuag at ddwyn eich teulu i iawn drefn, yw gweddio gyda hwynt, a throstynt; ac ymdrechwch, os gallwch, i gael eich teulu yn nghyd i gyd yn gryno ar yr awr weddi, a gofawch i beidio â gadael i fyned yn rhy hwyr y nos arnoch cyn cadw dyledswydd, ac ymddygwch yn ddoeth, a pheidiwch cadw amser anghymmedrol wrth weddio, yn enwedig y nos, oblegid peth anghysurus iawn yw gweled eich teulu yn cysgu o'ch amgylch pan byddoch chwi yn gweddio; a gofawch, benau teuluoedd, i ddyfod adref o'r ffair a'r farchnad, ac o bob negesau bydol, erbyn yr awr weddi os bydd yn bosibl. Peth galarus iawn yw gweled penau teuluoedd yn segura yn nhai eu cymmydogion, ac yn treulio eu hamser yn ddiffwrwyth gyda phethau diles, yn lle bod gartref ar yr awr weddi yn eu teuluoedd os hunain, i alw eu teulu yn nghyd i wasanaethu yr Arglwydd; a phan y byddir yn myned at y dyledswydd deuluaidd, gofawch chwithau, ferched a gwragedd, i roi eich gorchwylion heibio, a byddwch barod i gyduno mewn modd difrifol i addoli Duw, ac ymdrechwch i gadw y plant yn ddystaw ac mewn iawn drefn.

3. *Arfer duwioldeb gartref yw dysgu dysgeidiaeth yr Arglwydd yn eich teuluoedd.* Byddwch yn ddiwyd i ddygu eich teuluoedd i ddarllen gair yr Arglwydd.

a'u hegwyddori yn egwyddorion y grefydd Gristionogol, a'u maethu yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd, (Eph. 6, 4.) "Preswylied gair Crist ynoch yn helaeth yn mhob doethineb; gan ddysgu a rhybuddio bawb eich gilydd mewn psalmau, a hymnau, ac odlau ysbrydol, gan ganu trwy ras yn eich calonau i'r Arglwydd." Col. 3, 16. "Am hyny gosodwch fy ngeiriau hyn yn eich calon, a dysgwch hwynt i'ch plant, gan grybwyll am danynt pan eisteddych yn dy dŷ, a phan rodiech ar y ffordd, pan orweddych hefyd a phan godych." Deut. 11, 18. Dywedwch lawer wrth eich teulu am ddrwg pechod, am ddaioni Duw, am gariad Crist, am yr angenrheidrwydd o waith yr Ysbryd Glân, am werth gwir grefydd a duwioldeb, am oriau sobr marw, ac am fanyldra y farn a'r byd tragwyddol. "Hyfforddia blentyn yn mhen ei ffordd, a phan heneiddio, nid ymedy â hi." Yr oedd Timotheus, er yn fachgen, yn gwybod yr ysgrythyr lân, yr hon sydd yn abl i'ch gwneyd yn ddoeth i iachawdwriaeth.

4. *Arfer duwioldeb gartref yw cadw dyscyblaeth addas a rheolaidd gartref.* Tuag at i chwi gadw eich teuluoedd mewn iawn drefn, gofalwch, benau teuluoedd, i beidio rhoi y llywodraeth deuluaidd o'ch llaw; oblegid os unwaith y caiff eich plant a'ch gwasanaethwyr eu penau yn mlaen, i ddyweyd a gwneyd fel y mynont, nid hawdd fydd eu llywodraethu drachefn; a dangoswch i'ch teulu nad ydych ddim am gario un llywodraeth arnynt yn groes i air Duw, a bydded ynoch lawer o ddoethineb a thebygolrwydd i Dduw wrth lywodraethu eich teulu; oblegid pa fwyaf o Dduw a fyddo i weled ynoch, mwyaf i gyd o awdurdod a garia eich llywodraeth yn eich teulu. Gofalwch i ymddwyn yn sobr ac yn ddifrifol yn eich teulu, a pheidiwch cellwair a'ch plant a'ch gwasanaethwyr, onidê chwi gollwch eich llywodraeth; a pheidiwch dangos eich gwendid i'ch teulu, trwy fod yn gyffrous, yn chwerw, ac yn llawn o dymherau drwg; oblegid y mae tuedd yn hyn i ddwyn eich teulu i'ch diystyru; ac os dechreuir diystyru eich personau, fe ddiystyrir eich llywodraeth yn fuan. Gofalwch am dori gwaith allan i'ch teulu mewn pryd ac amser addas. Fe ddichon fod rhai o honoch yn treulio llawer o'ch amser y boreu i ddadleu a'ch

gilydd yn nghylch pa waith i gario yn mlaen ar hyd y dydd; a phan ddelo'r awr weddi i fynu, neu'r amser i fyned i'r oedfa, neu i'r gyfeillach neillduol at eich brodyr, dyna'r amser y byddwch yn dechreu dyfod i weled eich gwaith, a chwi a fyddwch yn llawn trafferth i gyd,—dangoswch fod genych fwy o ofal am eneidiau eich teulu nag am eich gwaith; ond peidiwch â gadael neb o'ch teulu i segura, ond dysgwch hwynt i fod yn ddiwyd mewn pethau perthynol i'r byd hwn a'r byd ddaw. Hefyd, hyd ag y mae ynoch, peidiwch â derbyn gwas na morwyn annuwiol i'ch teulu, oblegid fe all un dyn annuwiol lygru eich plant a'ch teulu i gyd;—oblegid “y mae ymddyddanion drwg yn llygru moesau da.” Cofiwch eiriau Dafydd, “Y neb a rodio mewn ffordd berffaith, hwnw a'm gwasanaetha i; ni thrig y fy nhŷ yr un a wnel dwyll; ni thrig yn fy ngolwg yr un a ddywedo gelwydd.” Gofalwch, benau teuluoedd, i rybuddio eich plant a'ch gwasanaethwyr i beidio cyflurfio â'r byd, trwy dreulio eu hamser gyda gwagedd ar nos Sabbothau. Y mae yr ymddygiad yma yn groes i ddifrifoldeb yr efengyl, ac yn eu hanghymhwyso hwythau at waith pwysig yr Arglwydd.

5. Arfer duwioldeb gartref yw ymdrechu yn gydwobodol i gyflawni pob dyledswydd orphwysedig arnom y naill tuag at y llall yn y teulu. Dyledswydd gwr tuag at ei wraig yw glynw wrthi yn fwy nag wrth dad na mam, llawenhau gyda hi, ac ymfoddloni yn ei chariad, ymddwyn yn flyddlawn i'w gyfammod priodas, rhoddi parch iddi megys y llestr gwanaf, ymdrechu rhyngu ei bodd, a pheidio bod yn chwerw wrthi, taro o'i phlaid a'i hamddiffyn, dangos iddi ei chamsyniad pan y byddo hi yn ymddwyn yn anaddas, ac ymdrechu cadw ei henaid i fywyd tragywyddol. Dylech chwithau, wragedd, edrych ar barchu eich gwyr, ymostwng iddynt yn mhob peth cyfreithlawn, ymdrechu rhyngu eu bodd, gofyn a derbyn addysg oddiwrthynt, bod yn bwylllog ac addfwyn, ac ymdrechu bod yn amgeledd cymhwys iddynt; heb hyn ni byddwch yn arfer duwioldeb gartref. Chwithau, rieni, cofiwch weddio llawer dros eich plant; rhoddwch siampl dda o'u blaen, ceryddwch hwynt yn ofn yr Arglwydd, ac addysgwch hwynt yn egwyddorion y grefydd Gristionogol, cedwch hwynt rhag cwmpeini

drwg, i dori Sabbothau Duw. Chwithau, blant, au-
rhydeddych a pherchych eich rhieni, gwrandêwch
eu haddysgiadau, ufyddhêwch iddynt yn mhob peth
addas, yn ol y Bibl, ymddarostyngwch yn ddirwgnach
i'w ceryddon, ymdrechwch i fod o gysur iddynt trwy
ymddygiad addas, peidiwch cyhoeddi eu gwendidau,
ymgyngorwch â hwynt mewn achosion pwysig, telwch
y pwyth iddynt trwy eu hamgeleddu a'u cynnorthwyo
yn eu henaint; heb hyn ni byddwch yn arfer duwiol-
deb gartref. Chwithau, feistriaid, peidiwch meistroli
yn galed, na gorthrymu eich gwasanaethwyr, rhoddwch
iddynt yr hyn sydd gyfiawn a gweddaidd o ran ym-
borth a chyflog, a hynny mewn amser; gofalwch am
danant pan fyddont yn glaf, ac ymdrechu eu dwyn yn
weision i Grist. Chwithau, wasanaethwyr, cofiwch
ufyddhau i'ch meistriaid yn mhob peth cyfreithlawn,
a'u gwasanaethu yn ffyddlawn, nid â llygad wasanaeth,
fel boddlonwyr dynion, eithr mewn symledd calon, me-
gys i Grist; ac ymddygwch yn onest, nid yn darn-
guddio, ond yn dangos pob ffyddlondeb da; ymdrech-
wch ryngu bodd iddynt yn mhob peth, nid yn gwrth-
ddywedyd; byddwch ofalus a diwyd yn ngwaith eich
meistriaid, a gofynwch yn ostyngedig iddynt am gael
myned i foddion gras; heb ymddwyn yn y modd hyn ni
fyddwch yn arfer duwioldeb gartref. Gwylwch chwi-
thau, frodyr a chwiorydd ieuainc mewn crefydd, i beidio
cyfeillachu â'r byd annuwiol, ac nac ymgyfathrechwch
â hwynt; yr ydych chi, mewn proffes, wedi cymmer-
yd Duw y nefoedd i fod yn Dduw i chi, a'i bobl i fod
yn gyfeillion i chi; ond trwm iawn genym eich gwel-
ed chi drachefn yn priodi rhai sydd yn elynion o galon
i Grist a'i achos, oblegid dyna beth yw pob dyn diail-
enedig. Mae hyn yn sicr wedi bod yn ofid ac yn nych-
dod i lawer, ac y mae arwyddion o anfoddlonrwydd
Duw wedi dilyn rhai dros eu holl fywyd oblegid hyn.
Os ydych blant i Dduw, cerwch gyfeillion eich Tad.
Anwyl frodyr, byddwch yn foddolawn i'ch sefyllfa gar-
tref; ymddygwch yn addfwyn a dirwgnach; peth sydd
yn llawer o nychdod i dduwioldeb mewn teuluoedd yw
grwgnachrwydd, anfoddlonrwydd, sarugrwydd, digllon-
edd, a thymherau drwg; o'r tu arall, O mor hyfryd yw
boddlonrwydd, addfwynder, sirioldeb, serchogrwydd,

arafwch, a llarieidd-dra mewn teuluoedd. Anwyl frodyr, er eich annogaeth i arfer duwioledeb gartref, ystyriwch y niwed sydd o beidio, sef gwneyd eich teulu i gyd yn anghysurus, a gwneyd eich plant yn agored i bob drwg yn y byd, eu magu a'u meithrin i uffern dân. Ystyriwch hefyd y fantais sydd yn cyd-fyned ag arfer duwioledeb gartref, sef, y mae tuedd yn hyn i ddwyn diogelwch a thawelwch i'r teulu, i ddwyn eich plant i fyw yn grefyddol, ac yn rhagbarotod i ddyscyblaeth dda yn yr eglwys; nid oes i ni ddysgwyl gweled dyscyblaeth dda yn yr eglwys os bydd y ddyscyblaeth ar lawr yn ein teuluoedd. Chwi, y rhai sy'n hiraethu am weled dyscyblaeth dda yn yr eglwys, ymdrechwch ei rhoddi i fynu, fel y byddo hi yn tywynu yn ei gogoniant yn eich teuluoedd; yna hi a flagura bob yn ronyn yn yr eglwys. Ystyriwch, yn olaf, ardderchogrwydd duwioledeb ynddo ei hun; peth pur, gwirioneddol, a sylweddol ydyw, ac a gyflawn foddlonia yr enaid. "Elw mawr yw duwioledeb gyda boddlonrwydd." Dyma gyfoeth a ddal yn anghyfeirdd; dyma gyfoeth a'th dyrchafa i'r gymdeithas uwchaf; dyma gyfoeth nas gall tân y farfddim ei ddifa; dyma ran dda nas dygir byth oddiarnoch. Bellach, frodyr, byddwch wych, byddwch berffaith, dyddaner chwi, syniwch yr un peth; a Duw's cariad a'r heddwch a fyddo gyda chwi oll. Amen.

- 1 Duwioledeb mewn teuluoedd sydd fil o filoedd maith,
Yn well nâ pherlau'r India, a gemau'r ddaear laith,
Mae'n well nâ'r aur o Uphas, mae'n addas i bob rhyw,
Mae'n well nâ holl drysorau mewn gloddiau aur Periw.
- 2 Duwioledeb ddeil ei bwyso yn nydd y chwilio mawr,
Duwioledeb dry'r clorianau yn ddiau hyd y llawr,
Duwioledeb, ond ei feddu, a'n gwna i ganu'n glir,
Pan syrthio ser y nefoedd, pan losgo'r tân y tir.
- 3 Duwioledeb yn y teulu a'n gwna ni'n ddfri' iawn,
I ganmol Iesu beunydd foreuddydd a phrydnawn,
Duwioledeb gwyd ein penau yn wyneb anghyfeirdd,
Duwioledeb a'n dwg adre' i'r hardd drigfanau fry.
- 4 Duwioledeb yw'r trysorau a'r perlau gorau ga'd,
Fe'i cloddiwyd ar Galfaria trwy eitha' chwys a gwa'd,
Duwioledeb dan ei enw sydd elw i barhau,
Duwioledeb wna im' ganu a siriol lawenhau.

- 5 O Arglwydd, rho brysurdeb, duwioldeb yn ei rym,
Fe geidw hwn fi'n gysson rhag pob gelynyon llym,
Duwioldeb a'm derchafa i'r lân orphwysfa fry,
I foli mewn caniadau am angeu Calfari.
- 6 Caf dawl hardd orphwysfa, heb wasgfa, poen, na braw,
'N ol dianc ar Dalilah i'r pur drigfanau draw,
Caf fyned o bob 'stormydd, a chystudd, poen, a chlwy',
A dianc ar bob gwasgfa, ffarwel Dalilah mwy.

Drachefn, mewn trefn i chwi gael cymdeithas â Duw mae yn rhaid i chwi iawn ymddwyn yn ei dŷ yma yn y byd, a rhodio yn addas i efengyl Crist. Yma mi sylwaf ar y testun canlynol:—

1 TIM. III, 15.

“Fel y gwypech pa fodd mae yn rhaid i ti ymddwyn yn nhŷ Dduw, yr hwn yw eglwys y Duw byw, colofn a sylfaen y gwirionedd.”

Gwelwn yn y testun hwn fod gan Dduw dŷ yma yn y byd, sef ei eglwys,—“Tŷ yr hwn ydym ni, os ni a geidw ein hyder a gorfoledd ein gobaith yn sicr hyd y diwedd.” Heb. 3, 6. Gwelwn hefyd fod a wnelo dynion â'r tŷ yma; mae pabell Duw gyda dynion, ac efe a drig yn eu plith hwynt; dylech ymgynnull i dŷ Dduw i wrando y gair, i gyduno i weddio Duw, i ganu ei glodydd, i gymdeithasu â'ch gilydd, i ymarfer â'r ordinhadau, ac i gario yn mlaen ddyscyblaeth eglwysig, yn ol rheol y Testament Newydd. Ond yma mi sylwaf fel y canlyn,

I. Pa fodd y mae i ddynion ymddwyn yn nhŷ Dduw fel aelodau eglwysig.

II. Fod ymddwyn yn iawn yn nhŷ Dduw yn beth ag sydd o fawr bwys.

I. Pa fodd y mae ymddwyn yn nhŷ Dduw. 1. Dylech ymddwyn yn garedig, a rhodio mewn cariad, a bod dan awdurdod egwyddor o gariad at Dduw, at eich gilydd, a thuag at y byd yn gyffredinol. Fe wna cariad at Dduw eich rhwymo i ymofyn am adnabyddiaeth o'i feddwl yn y gwirionedd, i fyfyrio arno, i ofni ei ddigio, ei ddewis yn rhan ac yn etifeddiaeth, i gredu ei dystiolaethau, i gadw ei Sabbothau, i'w addoli yn ddiragrith, i ddymuno ei gymdeithas, ac i gyflwyno eich cyrrff a'ch eneidiau i'w wasanaeth. Fe wna cariad at y

brodyr eich rhwymo i ddymuno eu llwyddiant, i ddewis eu cyfeillach, eu cynghori, a'u rhybuddio yn ffyddlon, cyd-ymdeimlo â hwynt yn eu gofidiau, cyd-gario eu beichiau, a maddeu iddynt eu camsyniadau, a gweddi drostynt yn barhaus. Fe wna cariad at y byd yn gyffredinol eich rhwymo i weddio drostynt, ac i wneuthur cymmaint ag a fedroch tuag at eu dwyn i gaffael iachawdwriaeth trwy ein Harglwydd Iesu Grist. 2. Dylech ymddwyn yn ostyngedig a hunanymwadol, gydag ystyriaeth barchus o fawredd Duw, a'ch gwaeledd eich hunain, gan ymwrthod â phob gwag ogoniant, guymdrwsio oddifewn â gostyngeddwrwydd, a bod yn gyd-ostyngedig â'r isel-radd. 3. Dylech ymddwyn yn gall ac yn synwryol, trwy ddewis y peth goreu o flaen y peth gwaethaf, a dewis yr amser goreu i ddywedyd gweithredu,—“Byddwch gall fel y seirff, a diniwed fel y colomenod.” 4. Dylech ymddwyn yn addfwyn : llariaidd,—“Gwyn eu byd y rhai addfwyn : canys hwy a etifeddant y ddaear.” Mat. 5, 5. Mae'r addfwyn deyma yn cynnwys derbyniad gostyngedig o air Duw, ymostyngiad tawel i holl drefniadau Duw mewn rhagluniaeth a gras ; yn bwyllog a hwyrfrydig i ddigofaint yn dewis dyoddef yn hytrach na chyffroi a therfysgu, gofalu i beidio rhoddi tramgwydd na chymmeryd tramgwydd, yn barod i gymmodi os bydd y bai yn cael ei gyfaddef,—“Bydded eich arafwch yn hysbys i bob dyn : canys y mae'r Arglwydd yn agos.” Phil. 4, 5. Eithr bydded cuddiedig ddyn y galon mewn anllygredigaeth ; ysbryd addfwyn a llonydd, yr hwn sydd gæbron Duw yn werthfawr. 5. Dylech ymddwyn yn amyneddgar a dyoddefus, nid yn fyrbwyll a gwaedwylt, ond cuffed amynedd ei pherffaith waith ; trwy amynedd rhedwch yr yrfa a osodwyd o'ch blaen. Tuag at i chwi fod yn amyneddgar, ystyriwch fawr amynedd Duw tuag atoch chwi, ac ystyriwch eich haeddiant, sef bod o dan ddwyfol soriant y Jehofa, ac ystyriwch fyddra a defnyddioldeb eich dyoddefiadau, ac fod coron a theyrnas yn nglyn â dyoddef dros Grist ; os dyoddefwn, ni a deyrnaswn ; os gwadwn ef, yntau hefyd a'n gwâdninnau ; ac ystyriwch fawr amynedd Crist wrth ddwyn oddiamgylch iachawdwriaeth i chwi. 6. Dylech ymddwyn yn dangnefeddus a heddychlon yn nhŷ Dduw.

Tywysog y tangnefedd yw eich brenin, efengyl y tangnefedd yw eich rheol, gwlad o dragywyddol dangnefedd yw eich etifeddiaeth; am hyny byddwch yn ddyfal i gadw undeb yr ysbryd yn nghwlm tangnefedd,—“hyd ag y mae ynoch, byddwch heddychlon â phob dyn.”

7. Dylech ymddwyn yn llafurus ac ymdrechgar gyda gwaith yr Arglwydd, ymdrechu i gadw eich cyd-gynnulliad, i chwilio'r gair, ac i gynnyddu mewn gwybod-aeth, a bod o fwy defnydd dros Dduw,—“llafariwch, nid am y bwyd a dderfydd, ond am y bwyd a bery i fywyd tragywyddol.” Dylech ymdrechu myned i mewn trwy'r porth cyfyng, a bod yn ddiwyd yn ngwiallan Iesu,—mae eich gwaith yn fawr, mae eich amser yn fyr, ac y mae llygaid eich Arglwydd arnoch yn wastadol, ac fe'ch gelwir i gyfrif yn fuan iawn. 8. Dylech ymddwyn yn ddiwyll a diragrith, ac yn santaidd yn mhob ymarweddiad, oblegid “santeiddrwydd a weddai i'th dy di, O Arglwydd, byth.”

II. Fod ymddwyn yn iawn yn nhŷ Dduw yn beth ag sydd o fawr bwys. 1. Oblegid fod amlygiad o ogoniant Duw yn gyssylltiedig ag iawn ymddwyn yn ei eglwys yma yn y byd. Yn hyn, medd Crist, y gogoneddwyd fy Nhad, ar ddwyn o honoch ffrwyth lawer; a dyscylbion fyddwch i mi. “Llewyrched felly eich goleuni gerbron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd,” Mat. 5, 16. “Gan fod â'ch ymarweddiad yn onest yn mysg y Cenedloedd: fel, lle maent yn eich goganu megys drwg-weithredwyr, y gallont, o herwydd eich gweithredoedd da a welant, ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad,” 1 Pedr 2, 12. 2. Mae iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw yn beth ag sydd o fawr bwys, am fod dinystr ar baganiaeth ac annuwioldeb i raddau helaeth yn gyssylltiedig ag iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw. Y mae bywyd penrydd proffeswyr yn cryfhau breichiau yr annuwiol, ac yn eu cadarnhau yn eu drygioni; ac y mae ymarweddiad santaidd yn eu cywilyddio. “A chenyh gydwybod dda; fel yn yr hyn y maent yn eich goganu megys drwg-weithredwyr, y cywilyddio y rhai sydd yn beio ar eich ymarweddiad da chwi yn Nghrist,” 1 Pedr 3, 16. 3. Mae iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw yn beth ag sydd o'r pwys mwyaf; am fod

arosiad yr efengyl yn ei phurdeb a'i gogoniant yn ein gwlad yn gyssylltiedig ag iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw. Mae esgeuluso y moddion, cam dreulio y Sabboth, ymweydyd yn anrheilwng â'r ordinhadau, ynghyd â balchder, clauarineb, a bywyd anaddas profleswyr, yn galw yn uchel am i Dduw symud y ganwyllbren o'n plith. O, gweddiwch! am i haul efengyl aros yn ein gwlad mewn dyscleirdeb; os ymâd yr efengyl o'r wlad, fe ymadawa heddwch, diogelwch, rhyddid, a gogoniant y wlad ar yr un waith. 4. Mae iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw o fawr bwys; am fod heddwch cydwybod, dyddanwch dan y groes, cysur mewn gorthrymderau, a hyder yn wyneb angen, yn gyssylltiedig ag ymddwyn yn addas i efengyl Crist. 5. Am fod gwroldeb a grym mewn dyledswyddau yn gyssylltiedig ag iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw; fe gollodd Sampson ei nerth wrth gysgu ar liniau Dalilah, ac fe goll y Cristion ei nerth mewn dyledswyddau crefyddol wrth ymddwyn yn benrydd ac anfoesol. 6. Mae cymdeithas â Duw yn gyssylltiedig ag iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw. "Gwyn fydd y rhai pur o galon, canys hwy a welant Dduw.—Dilynwch heddwch â phawb, a santeiddrwydd, heb yr hwn ni chaiff neb weled yr Arglwydd.—Gyda'r rhai uniawn mae ei gyfrinach ef." 7. Mae arddeliad yn y farn, a thragywyddol ogoniant yn ngwlad yr hedd ar fryniau gwynfyd yn eang faesydd gorfoledd yn gyssylltiedig ag iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw; "Fy anrhydeddwyr a anrhydeddaf, a'm dirmygwyr a ddirmygaf, medd yr Arglwydd."—Addysg. 1. Dysged y rhai sydd yn y tŷ ymddwyn yn addas a mawrhau eu braint; "Gwyn fydd preswylwyr dy dŷ, yn wastad y'th foliannant." 2. Y rhai sydd wedi troi eich cefnau ar y tŷ, wylwch am eich ffolineb,—chwi gefnasoch ar y lle goreu tu yma i'r nefoedd,—rhyfeddwch fod yr alwad etto ar eich ol. 3. Y bobl sydd allan o dŷ Dduw, gwnewch frys i ddyfod i mewn cyn caffo'r drws ei gau; a'r Ysbyrd Glân a'n cynnorthwyo ni oll i rodio yn addas i efengyl Crist. Amen.

Drachefn, mewn trefn i chwi gael cymundeb â Duw, y mae yn ofynol i chwi ddilyn siampl Crist, a rhodio megys ag y rhodiodd ef. Yma mi sylwaf ar y testun canlynol:—

1 IOAN II, 6.

“Yr hwn a ddywed ei fod yn aros ynddo ef, a ddylai yntau felly rodio, megys ag y rhodiodd ef.”

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Beth sydd yn gynnwysedig mewn aros yn Nghrist.

II. Yr hyn a brawf fod dynion yn aros yn Nghrist, sef rhodio megys ag y rhodiodd ef.

I. Beth sydd yn gynnwysedig mewn aros yn Nghrist.

1. Mae aros yn Nghrist yn cynnwys undeb ffydd ag ef; mae yr undeb hwn yn aurhydeddus ac annattodol. Mae yr undeb hwn yn codi yr enaid o afael y ddamnedigaeth, ac yn ei adferu ar ddelw Duw, Rhuf. 8, 1; 2 Cor. 5, 17. “Gan hyny, od oes neb yn Nghrist, y mae efe yn greadur newydd.” 2. Mae aros yn Nghrist yn cynnwys heddwch ag ef, ac â phob peth sydd yn perthyn iddo. 3. Mae aros yn Nghrist yn cynnwys bod mewn cymdeithas ag ef,—“A’n cymdeithas ni yn wir sydd gyda’r Tad, a chyda’i Fab ef, Iesu Grist.” “Ffyddlon yw Duw, trwy yr hwn y’ch galwyd i gymdeithas ei Fab ef, Iesu Grist ein Harglwydd ni.” 1 Ioan 1, 3; 1 Cor. 1, 9. 4. Mae aros yn Nghrist yn cynnwys glynau yn y broffes o Grist yn ffyddlon hyd y diwedd; “Myfi yw’r winwydden, a chwithau yw’r cangenau. Yr hwn sydd yn aros yno’f fi, a minnau ynddo yntau, hwnw sydd yn dwyn ffrwyth lawer, oblegid hebof fi ni ellwch chwi wneuthur dim.

II. Yr hyn a brawf fod dynion yn aros yn Nghrist, sef rhodio, megys ag y rhodiodd ef. 1. Rhodio yn debyg i Grist yw, rhodio mewn ufydd-dod i ewyllys Duw. Darfu i Grist ufyddbau yn wirfoddol, yn gyffredinol, ac hyd angen, i holl ewyllys Duw; fe fu yn ufydd hyd angen, i.e. hyd angen’r groes; felly, fe ddylai ein hufydd-dod ninnau fod yn wirfoddol, yn gyffredinol, a pharhaus;—dos dithau hyd y diwedd, canys gorphwysi a sefi yn dy ran yn niwedd y dyddiau. 2. Rhodio yn debyg i Grist yw, rhodio yn ddiwyd ac yn llafurus yn ngwaith yr Arglwydd; yr oedd Crist yn ddiwyd ac yn llafurus iawn, ac yn gweddio trwy y nos, ac yn myned o fan i fan gan wneuthur daioni; felly, y mae yn gweddu i ninnau fod yn ddiwyd, yn effro, ac yn llafurus, gan weithio tra byddo’r dydd yn para, a bod

yn ddiwyd i wneuthur ein galwedigaeth a'n hetholed-
igaeth yn sicr; nid yn ddiog mewn diwydrwydd, ond
yn wresog yn yr Ysbryd yn gwasanaethu yr Arglwydd.
3. Rhodio yn debyg i Grist ydyw rhodio yn ostyngedig
a hunan-ymwadol; yr oedd Crist yn ostyngedig o
galon,—felly fe weddai i ninnau fod yn ostyngedig, ac
ymostwng i rodio gyda Duw. 4. Rhodio yn debyg i
Grist yw rhodio mewn hyfrydwch yn ngwaith yr Argl-
wydd; ei fwyd a'i ddiod oedd gwneuthur ewyllys yr hwn
a'i hanfonodd; yr oedd yn dda gan Grist wneyd ewyllys
ei Dad, ac yr oedd ei gyfraith o fewn ei galon,—felly fe
weddai fod ein hewyllys ninnau yn nghyfraith yr Argl-
wydd, a myfyrion yn ei gyfraith ef ddydd a nos, ac yn
hyfrydu yn nghyfraith Duw yn y dyn oddifewn. 5.
Rhodio yn debyg i Grist ydyw rhodio yn addfwyn, yn
foddlawn, ac yn amyneddgar, a thrwy amynedd i redeg
yr yrfa a osodwyd o'n blaen, gan edrych ar Iesu, Pen-
tywysog a Pherffeithydd ein ffydd ni. 6. Rhodio yn
debyg i Grist yw rhodio yn gyfiawn at bawb, ac yn
ddidwyll yn ngwaith Duw, canys ni wnaeth efe bechod,
ac ni chaed twyll yn ei enau. 7. Rhodio yn debyg i
Grist ydyw rhodio yn santaidd a difrycheulyd yn mhob
man, ac mewn ysbryd a thymher faddeugar.

Addysg.—1. Gan i Grist ddyfod yn gyffelyb i ni
mewn tlodi, temtasiynau, a dyoddefiadau, byddwn nin-
nau yn debyg iddo ynteu yn mhob Cristionogol rin-
weddu. 2. Os rhodiwn yn gyffelyb i Crist ar y
ddaeaf, ni gawn fod yn debyg iddo mewn gogoniant.
3. Mor bell ag y byddom yn rhodio yn debyg i Grist
byddwn o ddefnydd drosto yn y byd, ac y cawn gysur
yn wyneb angeu. O arweinier ni oll gan Ysbryd
Crist. Amen.—Drachefn, mewn trefn i gael cymdeis-
thas â Duw, mae yn rhaid i chwi ymgadw oddiwrth
chwantau cnawdol. Gwel

1 PEDR II, 11.

*"Anwylyd, yr wyf yn attolwg i chwi, megys dyeithri-
iaid a phererinion, ymgedwch oddiwrth chwantau
cnawdol, yrhai sy'n rhyfela yn erbyn yr enaid."*

YMA mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Yr enwau a roddir i'r dauiolion, sef dyeithriad i
phererinion.

II. Fod i'r pererinion yma elynion cedyrn, sef chwantau cnawdol.

III. Eu dyledsydd, sef ymgadw oddiwrth chwantau cnawdol.

I. Yr enwau a roddir i'r duwiolion. 1. Dyeithriaid; fel dyeithriaid y maent o wlad arall, o ran eu genedigaeth newydd, yn hawdd eu hadnabod wrth eu gwisgoedd; fel dyeithriaid y maent yn gofyn y ffordd yn aml, gofynant y ffordd i Sïon, yno y bydd eu hwynebau hwynt; mae hiraeth arnynt am eu gwlad eu hunain, ac yn barod i ddywedyd fel Dafydd, "Pa bryd y deuaſ ac yr ymddangosaf gerbron Duw?" 2. Pererinion,—fel pererinion y maent yn bwrw y draul cyn cychwyn, yn gwisgo gwisgoedd ysgafn yr iachawdwriaeth, yn cario ganddynt eu harfogaeth ysbrydol, Crist a'i ras yw eu harian traul, a'r Bibl yw eu darlun mawr a'u cyfarwyddwr; maent yn cyfarfod â gwahanol dywydd, ac y maent yn hiraethu am ddyfod i ben eu taith.

II. Fod i'r pererinion yma elynion, sef chwantau cnawdol, yn rhyfela yn erbyn yr enaid. 1. Chwant cwmpeini a chyfeillach wag a chnawdol,—Na ddilyn liaws i wneuthur drwg; na sefwch yn ffordd pechaduriaid, ac na eisteddych yn eisteddfa'r gwatwarwyr; canys y mae ymddyddanion drwg yn llygru moesau da. 2. Chwant llawenydd cnawdol; ond diwedd y llawenydd hwnw yw tristwch. "Gwna yn llawen, wr ieuanc, yn nyddiau dy ieuentyd, ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll." 3. Chwant gwisgiadau ac arferion cnawdol yr oes; O cofiwch gynghor yr Apostol, "Na chydymffurfiwch â'r byd hwn, eithr ymadnewyddych trwy adnewyddiad eich meddwl." 4. Chwant cyfoeth a thrysorau gwael y byd, "Yr hwn sydd yn ewyllysio ymgyfoethogi sydd yn syrthio i brofedigaeth a magl, a llawer o chwantau ynfyd a niweidiol, y rhai sydd yn boddi dynion i ddinystr a cholledigaeth." 5. Chwant derchafiad a gogoniant bydol; mae y byd hwn a'i chwant yn myned heibio, ond yr hwn sydd yn gwneuthur ewyllys Duw sydd yn aros yn dragywydd. O frodyr, ymgedwch oddiwrth chwant y cnawd, chwant y llygad, a balchder y bywyd; a chwantau ieuentyd ffowch oddiwrthynt, oblegid y maent yn rhyfela yn erbyn yr enaid. 1. Maent yn rhyfela yn erbyn rhyddid.

yr enaid. 2. Yn erbyn heddwch yr enaid. 3. Yn erbyn nerth, gwroldeb, hyfder, a hyder yr enaid, ac yn ei wanychu, fel Sampson yn colli ei nerth wrth gysgu ar liniau Dalilah. 4. Maent yn rhyfela yn erbyn cysur, llawenydd, a defnyddioldeb yr enaid. 5. Maent yn rhyfela yn erbyn cadwedigaeth yr enaid; “Y neb a becho yn fy erbyn a wna gam â'i enaid ei hun; fy holl gaseion a garant anghen.”

III. Eu dyledswydd, sef ymgadw oddiwrth chwantau cnawdol. 1. Trwy weddio a gwylio yn eu herbyn; “Gwyliwch a gweddiwch, fel nad eloch i brofedigaeth.” Dylech fod yn aml ar eich gliniau yn gweddio yn daer ar Dduw, gan ddywedyd, “Nac arwain ni i brofedigaeth, eithr gwared ni rhag drwg.” 2. Ymgedwch rhagddynt, trwy ddwys fyfyrion ar bethau ysbrydol, sef ar fyrdra mwyniant pechod, gwagder y byd, gwerth enaid, agosrwydd anghen, dyoddefiad Crist, manyldra'r farn, llawenydd y nef, ac ar boenau'r damnedigion. 3. Ystyriwch y niwed sydd o ymollwng gyda chwantau cnawdol, sef cymylu gogoniant Duw, cryfhau breichiau yr annuwiol, tristâu yr Ysbryd Glân, ac ail-groeshoelio Arglwydd y gogoniant. 4. Ymgedwch oddiwrth chwantau cnawdol, trwy wylion yn erbyn achlysuron pechod, ac ymgadw oddiwrth bob rhith drygioni, gan mai pererinion ydym; peidiwn â gwneuthur ein cartref yma yn y byd, a defnyddiwn waed y groes a brwydr Calvaria, yn wyneb ein holl elynion a'n brwydrau i gyd, ac yna ni a gawn ein gwneuthur yn fwy na choncwerwyr ar ein holl elynion, trwy yr hwn a'n carodd. Yr Arglwydd a baro mai felly y byddo hi, trwy Grist. Amen.

Mewn trefn i chwi gael cymdeithas â Duw, mae yn ofynol i chwi gyflawn ddilyn yr Arglwydd. Gwel

NUM. XIV, 24.

“Ond fy ngwas Caleb, am fod ysbryd arall ynddo ef, ac iddo ef fy nghyslawd ddilyn, dygaf ef i'r tir y daeth iddo; a'i hâd a'i hetifedda ef.”

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Pa beth sydd yn gynnwysedig mewn dilyn yr Arglwydd.

II. Pa beth yw cyflawn ddilyn yr Arglwydd.

III. Pwy a wnaiff gyflawn ddilyn, sef y rhai sydd yn meddu ysbryd arall.

IV. Annogaethau i'w gyflawn ddilyn.

I. Pa beth sydd yn gynnwysedig mewn dilyn yr Arglwydd. 1. Mae yn cynnwys adnabyddiaeth o hono. "Rhoddaf iddynt galon i'm hadnabod, medd yr Arglwydd; a hwy a droant ataf fi â'u holl galon." "Mae fy nefaid i (medd Crist) yn adnabod fy llais, a mi a'u hadwaen hwynt, a hwy a'm canlynant i. Jer. 24, 7; a Ioan 10, 27. 2. Mae dilyn yr Arglwydd yn cynnwys cariad goruchel ato, sef goruwch ein meddiannau a'n perthynasau. "Os câr neb fi, (medd Crist,) dilyned fi." 3. Credu fod pob peth ynddo ag sydd yn angen arnynt; os yn rhodio mewn tywyllwch mae efe yn haul i'w goluo, os yn wan mae efe yn gadarn, os yn ddyeithr mae efe yn arweinydd, os yn dlawd mae efe yn holl-gyfoethog. 4. Parodrwydd meddwl i ufyddhau iddo, fel Paul, pangafodd ei argyhoeddi, yn gofyn, "Arglwydd, beth a fyddi di i mi i'w wneuthur?" 5. Tebygoli iddo mewn cyfiawnder, santeiddrwydd, doethineb, amynedd, trugaredd, a maddengarwch; maent yn ddilynwyr Duw fel plant anwyl, ac yn dilyn yr Oen pa le bynag yr elo.

II. Pa beth sydd yn gynnwysedig mewn cyflawn ddilyn yr Arglwydd. 1. Ei ddilyn ef yn unig, ac heb ddilyn neb a fyddo yn groes iddo; nid dilyn tueddiadau llygredig a chnawdol, na dilyn cwmpeini yr annuwiol, na defodau gwag y byd, ond yn ddilynwyr Duw fel plant anwyl, a rhodio, nid yn ol y cnawd, eithr yn ol yr Ysbryd. 2. Ei ddilyn yn gyflawn yw ei ddilyn yn gyffredinol, sef yn ol holl gyfarwyddiadau y gair; ei ddilyn yn y weddi ddirgelaidd, yn y weddi deuluaid, ac yn yr addoliad cyhoeddus; a'i ddilyn mewn nefol fyfyrnodau, ac yn yr ordinhadau, a'i ddilyn yn ei ragluniaeth, ac yn ffyddlawn gyda'i achos a chyfodi'r groes beunydd. 3. Ei ddilyn yn gyflawn yw ei ddilyn yn wirioneddol a diragrith. 4. Ei ddilyn yn gyflawn yw ei ddilyn yn fywiog a gwresog, gyda sel santaidd. 5. Ei ddilyn yn gyflawn yw ei ddilyn yn gyhoeddus, yn galonog, ac yn wrol, yn wyneb perygl, fel Moses, Daniel, y llanciau, a'r apostolion. 6. Ei ddilyn yn gyf-

lawn yw ei ddilyn yn gysson a dianwadal. 7. Ei ddilyn yn ffyddlawn, yn barhaus, ac yn ddiroi yn ol. "Y neb a barhao hyd y diwedd, hwnw fydd cadwedig." "Bydd ffyddlawn hyd angen, a mi a roddaf i ti goron y bywyd." Dos dithau hyd y diwedd, canys gorphwysa sefi yn dy ran yn niwedd y dyddiau.

III. Pwy a wnaiff gyflawn ddilyn yr Arglwydd,—sef y rhai sydd yn meddu ar ysbryd arall. Mae llawer math o broffeswyr na wnant byth gyflawn ddilyn yr Arglwydd, sef y rhai canlynol:—proffeswyr blysig, fel y bobl gymmysg gynt yn Israel; buont feirw wrth feddau'r blys,—proffeswyr tywyll, yn methu gwahaniaethu rhwng yr ũs a'r gwenith,—proffeswyr beilchion, pa rai sy'n methu claddu eu rhesymau cnawdol eu hunan-gyflawnderau wrth droed y groes,—proffeswyr ysgafn a diglwyf, heb galon ddrylliog,—proffeswyr fyddo yn canu cael clustogau esmwyth o dan eu penau i gael cysgu yn nghŵl eu heilunod,—proffeswyr bradychus a chybyddlyd, fel Judas; ond y mae yn rhaid cael ysbryd arall, mewn trefn i gyflawn ddilyn yr Arglwydd, sef anian Duw yn yr enaid, ysbryd ffydd yn addewidion Duw, ysbryd o santaidd wroldeb a chalondid, ysbryd addfwyn a llonydd, ysbryd amyneddgar i lynu ac i fyned yn mlaen trwy bob gorthrymderau.

IV. Annogaethau i gyflawn ddilyn yr Arglwydd. Ystyriwch deilyngdod Duw i gael ei ddilyn; fe weina hyn gysur a dyddanwch i chwi dan bob gorthrymderau, a chwi a fyddwch yn sicr o gael meddiant o'r Ganael nefol yn y diwedd.

Addysg—1. Gochelwch fod yn glauar ac yn hannerog mewn crefydd, y mae hyn yn ffiaidd gan Dduw, ac y mae hyn yn agor drws i wrthgiliad. 2. Gochelwch y pethau a fyddont yn rhwystrau i chwi gyflawn ddilyn yr Arglwydd, sef diogi, ofnau, balchder, ac ysbryd bydol a chybyddlyd. 3. Chwiliwn yn fanwl a ydym yn feddiannol ar ysbryd arall, sef anian santaidd, ac a ydym yr Ysbryd Glân yn trigo ynom trwy ei oruchwyliaethau santeiddiol a dyddanol. Amen.

Drachefn, mewn trefn i chwi gael cymdeithas â Duw mae yn ofynol i chwi amcanu ei ogoneddu yn cyfan.

1 COR. VI, 20.

“Canys er gwerth y prynwyd chwi, gan hyny gogoneddwch Dduw yn eich corff ac yn eich eneidiau, y rhai sydd eiddo Duw.”

MAE yr apostol yma yn arfer llawer o resymau i annog y Cristionogion i beidio byw mewn aflendid, trwy ddangos na chaiff y cyfryw rai ddim etifeddu teyrnas Dduw, ac am eu bod yn aelodau i Grist, a'u cyrff yn demlau i'r Ysbryd Glân, a'u bod gwedi cael eu prynu â gwerth mawr. Ond yma mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Y ddyledswydd a grybwyllir,—Gogoneddwch Dduw.

II. Y modd y dylid ei chyflawni,—sef â'ch cyrff a'ch eneidiau.

III. Y rhesymau a ddefnyddir,—Er gwerth y prynwyd chwi, ac am fod eich cyrff a'ch eneidiau yn eiddo Duw.

I. Y ddyledswydd a grybwyllir,—Gogoneddwch Dduw. 1. Gogoneddwch Dduw, trwy olygu ei ogoniant yn y cyfan, ac yn y cyflawniad o bob dyledswydd, 1 Cor. 10, 31. Gwnewch bob peth er gogoniant i Dduw. 2. Gogoneddwch Dduw, trwy gyffesu eich pechodau o'i flaen; wrth gyfaddef eich pechodau yr ydych yn cydnabod fod Duw yn gyfiawn, a'ch bod chwithau ar y bai; “Y neb a guddio bechod ni lwydda, ond y neb a'i cyfaddefo ac a'i gadawo efe a gai'ff drugaredd.” Fe ddywedodd Josua wrth Achan, “Fy mab, attolwg, dyro'r gogoniant i Arglwydd Dduw Israel, a chyffesa iddo, a mynega yn awr i ni beth a wnaethost, na chela oddiwrthyf.” Jos. 7, 19. O gochelwch rhag coleddu'r diofryd o falchder, cybydd-dod, malais, na rhagfarn yn eich calonau. 3. Gogoneddwch Dduw, trwy gredu ei dystiolaethau a'i addewidion, er eu bod yn ymddangos weithiau yn groes i'ch rhesymau; nid ammheuodd Abraham addewid Duw trwy anghrediniaeth, eithr efe a nerthwyd yn y ffydd gan roddi'r gogoniant i Dduw. Rhuf. 4, 20. 4. Gogoneddwch Dduw, trwy ddwyn ffrwyth yn mhob gweithred dda, sef gweddio yn ddibaid, yn ddirgelaid, yn deuluaidd, ac yn eglwysig, a thrwy fyw yn ostyngedig, yn ddiwyd,

ac yn ymdrechgar gyda moddion gras, a chyfranu yn ewyllysgar at gario achos crefydd yn mlaen. "Yn hyn y gogoneddwyd fy Nhad, ar ddwyn o honoch ffrwyth lawer." Ioan 15, 8. 5. Gogoneddwch Dduw, trwy foddloni i'r sefyllfa mae Dwyfol ragluniaeth wedi eich gosod ynddi; trwy hyn chwi fyddwch yn gogoneddu Dduw yn ei ddoethineb, ac yn ei gyfiawnbau yn ei ymddygiadau; cafodd Paul lawer math o dywydd, ond y oedd yn foddllawn yn mhob cyflwr. 6. Gogoneddwch Dduw, trwy ddal i fynu yn llawen ac yn siriol o dan bob gorthrymderau, fel Dafydd, Habbacuc, a'r apostol Paul, yr hwn sydd yn dywedyd, "Yr ydym ni yn gogoneddu mewn gorthrymderau." 7. Gogoneddwch Dduw, trwy briodoli gogoniant iddo am y cwbl, gan ddywedyd, "Nid i ni, nid i ni, dod y gogoniant, ond i'th enw dy hun." Rhoddwch ogoniant i'r Arglwydd cyn iddo ddwyn tywyllwch arnoch, a chyn i chwi ddechrau eich traed wrth y mynyddoedd tywyll." Jer. 13, 16.

II. Y modd mae cyflawni y ddyledswydd hon. 1. A'ch cyrff; dylech roddi eich cyrff yn aberthau byw i'r Arglwydd, yr hyn yw eich rhesymol wasanaeth chwib; gyda golwg ar hyn dylech ei ogoneddu â'ch tafodau, trwy ganu ei glodydd, a mynegi ei rinweddau; dylech ei ogoneddu â'ch clustiau, trwy wrando ei eiriau a derbyn ei addysgiadau; dylech ei ogoneddu â'ch llygaid, trwy edrych ar ei weithredoedd,—“Pan edrychwyf ar y nef-oedd, gwaith dy fysedd, y lloer a'r ser, y rhai a ordeiniaist;” edrych ar y blodau a'r llysiau, a thrai a llanw'r môr, y mae'r cyfan yn egluro ei allu a'i ddoethineb, ac yn neillduol trwy edrych i'w air, a'i fanwl chwilio; dylech ei ogoneddu â'ch dwylaw, trwy droi dalenau yr ysgrythrau, a thrwy eu hestyn at yr ordinhadau, a'u hestyn i gyfranu rhoddion ac elusenau, a gweithio eich gorchwylion, fel y byddo genych beth i'w gyfranu i'r hwn y mae anghen arno; dylech ei ogoneddu â'ch traed, trwy eu defnyddio i'ch cario i addoliad Duw. 2. Dylech ei ogoneddu â'ch eneidiau, sef â'ch dealldwriaethau a'ch gwybodaeth, a'ch holl ewylllys, trwy blygu iddo, a'i ddewis o flaen pawb; â'ch serchiadau, trwy ei garu yn fwy na dim arall; a'ch cydwybod, trwy fod yn gywir yn ei addoliad, a chadw cydwybod ddirwysr at Dduw a dynion.

III. Y rhesymau addefnyddir er gwasgu'r ddyledswydd adref. 1. Er gwerth y'ch prynwyd, nid gwaed yr aberthau, nid miloedd o frydiau olew, nid pethau llygredig, megys arian neu aur, ond â gwerthfawr waed Crist. 2. Am fod eich cyrff a'ch eneidiau yn eiddo Duw, sef trwy greadigaeth, trwy gynnalïaeth, a thrwy brynedigaeth.

Addysg—1. Gwelwn ein bod o dan rwyman mawr i ogoneddu Duw; efe a'n gwnaeth, ac nid ni ein hunain; efe sydd yn ein cynnal ar bob moment, ynddo ef yr ydym yn byw, yn symud, ac yn bod, ac fe ddanfonodd ei Fab i farw drosom, i'n gwaredu oddiwrth y digofaint sydd ar ddyfod. 2. Ystyriwch, fe fydd gogoneddu Duw yn eich bywyd yn gysur mawr i chwi pan eloch i farw. 3. Os gwnewch chwi ogoneddu Duw yn y byd hwn, fe wna Duw eich gogoneddu chwithau yn y byd nesaf. "Fy anrhydeddwyr a anrhydeddaf, a'm dirmygwyr a ddirmygaf. O am nerth i'w ogoneddu yn amser iechyd. Amen.

Mewn trefn i gael cymdeithas â Duw, mae yn ofynol i chwi ymgadw yn ei gariad ef yn wastadol. Gwel

JUDAS, ADN. 21.

"Ymgedwch yn nghariad Duw, gan ddysgwyl trugaredd ein Harglwydd Iesu Grist i fywyd tragywyddol."

YMA mi a sylwaf fel y canlyn:—

I. Fod gan Dduw gariad neillduol at ei bobl.

II. Dyledswydd y saint, sef ymgadw yn nghariad Duw.

III. Y modd, sef trwy ddysgwyl trugaredd ein Harglwydd Iesu Grist i fywyd tragywyddol.

I. Fod gan Dduw gariad neillduol at ei bobl. 1. Mae cariad Duw at ei bobl yn gariad boreu a thragywyddol, "A chariad tragywyddol y'th gerais, am hyny y tynais di â thrugaredd." O gariad atynt fe ordeiniodd ei Fab i fod yn Gyfryngwr iddynt, ac efe a'u hetholodd ynddo, ac fe roddodd ras i gadw iddynt yn Nghrist Iesu cyn bod y byd. 2. Mae yn gariad mawr a rhyf-eddol, cariad a'i cymbellodd i ddanfon ei Fab i'r byd, i farw drostynt,—“Felly y carodd Duw y byd, fel a

rhoddodd efe ei unig-anedig Fab, fel na choller pwyl bynag a gredo ynddo ef, ond caffael o hono fywyd tragywyddol." Cariad a'i cymbellodd i'w gwaredu o bwl llygredigaeth, a'u mabwysiadu i'w deulu; "Gwelwch pa fath gariad a roddes y Tad arnom, fel y'n gelwid yn feibion i Dduw." 3. Mae yn gariad rhad a diammodol,—“Meddyginiaethaf eu hymchweliad, caraf hwynt yn rhad, medd yr Arglwydd.” 4. Mae yn gariad parhau ac anghyfnewidiol, caru y mae efe y bobl, y mae'r hell saint yn ei law ef; caru y mae yr eiddo, y rhai sydd yn y byd, ac efe a'u câr hyd y diwedd.

II. Dyledswydd y saint, sef ymgadw yn nghariad Duw. 1. Ymgedwch yn nghariad Duw, trwy fyfyrw llawer arno, hyd nes y byddoch yn glaf o gariad ato, a chofiwch ei gariad yn fwy nâ'r gwin; cofiwch am gariad Iesu yn dyoddef newyn a syched er eich mwyn; cofiwch am ei gariad yn chwysu megys dafnau o waed yn Gethsemane, yn myned yn drist ei enaid hyd angen, yn cymmeryd ei rwymo a'i fflangellu, ei goroni â drain, ac yn marw ar Galfaria, er eich mwyn,—“Cariad mwy na hwn nid oes gan neb, sef bod i un rodidi ei einioes dros ei gyfeillion. 2. Ymgedwch yn nghariad Duw, trwy ymgadw yn ofalus rhag pob peth ag a fyddo yn tueddu i'w ddigio a'i anfoddioni, sef balchder, cybydd-dod, ys-gafnder, diogi ysbrydol, marweidd-dra a chlaurineb yn ei waith. “Y plant bychain, ymgedwch rhag eilunod.” Amen. 3. Ymgedwch yn nghariad Duw, trwy ufyddhau yn wirfoddol i'w orchymynion. “Os cerwch fi, (medd Crist,) cedwch fy ngorchymynion.” 4. Ymgedwch yn nghariad Duw, trwy fyw yn ei gymdeithas, a charu eich gilydd o galon bur yn helaeth.

III. Y modd y mae cyflawni y ddyledswydd hon, sef trwy ddysgwyl trugaredd ein Harglwydd Iesu Grist i fywyd tragywyddol. Mae Crist yn drugarog, sef yn barod i achub pechaduriaid cwbl anhaeddiannol; yn barod i faddeu i'r edifeiriol, yn barod i estyn cynnorthwy mewn cyfyngder, ac yn barod i ddyddanu y rhai aunyddanus. Mae plant Duw yn cael llawer cwpanaid chwerw yma yn y byd, sef cwpanaid o dlodi, colledion, cystuddiau, siomedigaethau, temtasiynau, ac erlidigaethau; ond y mae trugaredd Crist yn eu melysu oll; trugaredd i fywyd tragywyddol yw trugaredd Crist; o

drugaredd y trefnwyd llwybr i ni gael bywyd tragywyddol, a thrugaredd sydd yn addasu dynion i gael mwynhau bywyd tragywyddol; mae trugaredd i fywyd tragywyddol yn werth dysgwyl am dani; dylem ddysgwyl yn deimladwy o'n hanghen, a dysgwyl yn amyneddgar. Da yw gobeithio a dysgwyl yn ddystaw am iachawdwriaeth yr Arglwydd, gan ddysgwyl am y gobaith gwynfydedig ac ymddangosiad gogoniant y Duw mawr, a'n Hachubwr Iesu Grist. O gwneleu ni oll yn etifeddion bywyd tragywyddol. Amen.

Gan ein bod yn byw mewn gobaith am fywyd tragywyddol, dangoswn hyn yn eglur trwy fyw â'n hymarweddiad yn fwy yn y nefoedd. Gwel destun arall,—

HEB. XI, 14.

“Mae y rhai sydd yn dywedyd y cyfryw bethau yn dangos yn eglur eu bod yn ceisio gwlad; gwlad well y maent hwy yn ei chwennych, hyny ydyw un nefol.”

ODDIWRTH y geiriau mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Fod y nefoedd yn cael ei galw yn wlad, ac yn wlad well.

II. Fod y duwiolion yn ei cheisio ac yn ei chwennych.

III. Eu dyledswydd, dangos yn eglur eu bod yn ei cheisio.

I. Fod y nefoedd yn cael ei galw yn wlad. 1. Ar gyfrif ei helaethrwydd, mae yno helaethrwydd o bob peth dymunol;—“Ni welodd llygad, ac ni chlywodd clust, ac ni ddaeth i galon dyn, y pethau a ddarparodd Duw ar fedr y rhai a'i carant ef.” 2. Ar gyfrif lliosogrwydd ei thrigolion, sef tyrfa fawr, yr hon nis gallai neb ei rhifo. 3. Fel sylwedd o'r Ganaan ddaearol; gwlad well,—mae yno well rhyddid, gwell llawenydd, gwell heddwch, gwell iechyd, gwell a helaethach mwynhad o Dduw.

II. Fod y duwiolion yn ei cheisio ac yn ei chwennych. 1. Am mai'r nefoedd yw gwlad eu genedigaeth newydd. 2. Am mai yno y mae eu Tad, eu Priod, a'u cyfeillion anwylaf yn preswyllo. 3. Am fod eu trysorau penaf yno yn nghadw. 4. Am eu bod wedi cael ffrwythau dyffryn Esgol ar eu taith yr ochr hon, aea

codi hiraeth yn eu calonau am gael myned iddi i fyw.

III. Dyledswydd y duwiolion, sef dangos yn eglur eu bod yn ceisio y wlad well hon. 1. Dylech ddangos yn eglur eich bod yn ceisio'r wlad hon, trwy ymostwng yn ewyllysgar i gyfreithiau Brenin y wlad,—ei orchymynion ef nid ydynt drymion. 2. Dangoswch yn eglur eich bod yn ceisio'r wlad nefol, trwy gefnu yn fwy llwyr ar wlad yr Aifft, a chwmpeni yr Aifftiaid o bob rhyw. 3. Dangoswch yn eglur eich bod yn ceisio'r wlad nefol, trwy ofyn y ffordd yn aml tuag yno. "Gofynant y ffordd tua Sïon, yno y bydd eu hwynebau hwynt." 4. Dangoswch yn eglur eich bod yn ceisio'r wlad nefol, trwy wisgo gwisgoedd y wlad am danoch, a thebygoli i'r trigolion dedwydd mewn purdeb a sant-eiddrwydd. 5. Dangoswch lawer eich bod yn ceisio'r wlad dda, trwy ddysgu siarad iaith y wlad, a thrwy ymdrechgu tynu yn mlaen, a pheidio byth troi yn ol.—O cofiwch, frodyr, am fyw mewn cymdeithas â Duw; os collwch gymdeithas â Duw, chwi gollwch eich holl nerth a'ch grym mewn dyledswyddau crefyddol.

- 1 Dyro gymhorth, Arglwydd grasol, i fyw'n dduwiol yn dy dŷ,
Dyro nerth i rodio'n addas, i fwynhau'th gymdeithas di;
Llanw'tf eiddo â gwir gariad yma'n wastad yn y byd,
A myfyrio yn y goleu am rinweddau'r Aberth drud.
- 2 O am fyw yn amyneddgar, ac ymdrechgar yn mhob lle,
Addfwyn, diddig, gostyngedig, 'nawr wrth deithio llwybrau'r
ne';
O am gymhorth i fyw'n llariaidd, pur, a sanctaidd, ddydd a
nos,
Myn'd yn mlaen dan waeddi, Maddeu, trwy rinweddau angau'r
gro's.
- 3 O am nerth i fod yn ffyddlon, yma'n gysson ar ein taith,
A llafurio mewn prysurdeb, erbyn tragwyddoldeb maith,
Arddel Iesu yma'n gyhoedd, rhodio fel y rhodiodd ef,
Taro'n traed yn ôl ei gamrau, 'nawr wrth deithio llwybrau'r
nef.
- 4 Dyro i ni ysbyrd Caleb, gwir ffyddlondeb nos a dydd,
Nerth i dynu'n mlaen yn gysson, gydag etifeddion ffydd;
Dyro i ni gael ein hamcan, sef cyrhaeddyd Canaan wlad,
I gael cânu byth heb dewi, am ein golchi yn y gwa'd.
- 5 Arglwydd, dyro nerth i bara, i ryfela yn y glŷn,
Cadw'n gollwg yn mhob gwasgfa draw tua phen Calfaria fryn;

Ac yn nghonwest pen Calfaria, conerwn bob Dalilah'n lân,
Buddugoliaeth fydd yn ein hanthem, buddugoliaeth fydd ein
cân.

- 6 O am ymddwyn byth yn addas, rhodie yn nghymdeithas Duw,
Ac ymgadw yn ei gariad yma'n wastad tra bo'm byw;
O am nerth i deithio adre' trwy'r holl frwydrau tua'n gwlad;
I gael canu am yr uwcha', HALELUIA am y gwa'd.

VI. *Myfyrdod ar Gydwylod.*

Os aiff dyn i gysgu mewn difaterwch, fel Sampson
yn cysgu ar liniau Dalilah, mae yn sicr o golli heddwch
tawel a chyfreithlawn yn ei gydwylod, a thrwy
hyn fe gyll ei nerth a'i wroldeb mewn dyledswyddau
crefyddol.

ACT. XXIV, 16.

*"Ac yn hyn yr ydwyf fi fy hun yn ymarfer, i gael
cydwylod ddirwysr tuag at Dduw a dynion, yn
wastadol."*

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Pa beth sydd i ddeall wrth gydwylod.

II. Arwyddion cydwylod dda.

III. Y gwahaniaeth sydd rhwng gwir a gau heddwch yn y gydwylod.

IV. Y gwahaniaeth sydd rhwng llais cydwylod mewn argyhoeddiad yn aflonyddu'r meddwl, a'r pruddglwyf.

I. Pa beth sydd i ddeall wrth gydwylod. 1. Gwybodaeth ddaublyg yn yr enaid ydyw, sef gwybodaeth o'r gyfraith fel rheol ymddygiad, a gwybodaeth fanwl o holl ymddygiadau dyn yn wyneb y gyfraith. 2. Barn yr enaid mewn perthynas i gywirdeb ac anghywirdeb ei ymddygiadau, yn wyneb y gyfraith, yn ei gofyniadau a'i gwaharddiadau. 3. Tystiolaeth ddirgel yn yr enaid ydyw ag sydd yn cymmeradwyo yr hyn sydd dda, ac yn condemnio yr hyn sydd yn ddrwg ac yn anghymhwys. "Os ein calon a'n condemnio, mwy yw Duw nân calon, ac efe a wŷr bob peth."

II. Arwyddion cydwybod dda. “Gan fod genyt flydd a chydwybod dda, yr hon a wrthododd rhai, ac a wnaethant long-ddrylliad am y flydd,”—1 Tim. 1, 19.

1. Mae cydwybod dda yn dwyn yr enaid i fod mor ofalus i gadw ei ddyledswyddau at Dduw ag ydywi gyflawni ei ddyledswyddau tuag at ei gyd-greaduriaid; i.e., y mae mor ofalus i gadw gorchymynion y llech gyntaf ag ydyw i gadw gorchymynion yr ail lech. Mae llawer yn lled ofalus i anrhydeddu eu rhieni, ond yn gwbl ddiotal i anrhydeddu a gogoneddu yr Arglwydd; mae llawer yn lled ofalus i beidio lledrata oddiar eu cyd-greaduriaid ond yn ddigon hyf i yspeilio Duw o'i ogoniant, trwy dori ei Sabbothau, a dirmygu ei ordinhadau; mae llawer yn ofalus i beidio difenwi ac amharchu enwau da eu cyd-greaduriaid, ond ar yr un pryd yn cablu ac yn cymmeryd enw yr Arglwydd yn ofer yn aml; ond y mae'r gwir dduwiol yn ymarfer i gadw cydwybod ddirwystr at Dduw a dynion.

2. Mae cydwybod dda yn dwyn yr enaid i gydymffurfio â'r gair, oddiar olwg ar ei burdeb a'i ardderchogrwydd. “Purwyd dy ymadrodd yn ddirfawr, am hyny y mae dy was yn ei hoffi.” Ps. 119, 140.

3. Mae cydwybod dda yn cadw'r dyn yr un fath yn y dirgel ag ydyw yn ymddangos yn gyhoeddus, gan ystyried ei fod yn ymyl Duw hollbresennol yn mhob man, yr hwn sydd â'i lygaid fel y ffamiau tân, yn cynniwair trwy'r holl ddaear.

4. Mae cydwybod dda yn terfysgu, nid oblegid cywilydd, a rhag ofn y gosp, ond oblegid fod pechod yn dianrhydeddu yr Arglwydd, yn ei ddigio, ac yn ei anfoddloni.

5. Mae cydwybod dda yn dwyn y dyn i foddloni, i ddyoddef yr arteithiau mwyaf a'r triniaethau chwerwaf, yn hytrach na gwadu enw yr Arglwydd a thori ei gyfreithiau, yn wybodus ac yn wirfoddol: yr oedd gan y llanciau gydwybod dda wrth wynebu ar y fflwr dân, a Daniel wrth wynebu ffau y llewod, ac yr oedd gan Paul a Silas gydwybod dda pan yn canu mawl i Dduw yn y carchar, â'u traed yn y cyffion; fe ddywed Paul, “Parod wyf fi, nid yn unig i ddyoddef, ond marw hefyd yn Jerusalem, er mwyn enw yr Arglwydd Iesu.”

6. Mae cydwybod dda yn cadw meddwl dyn i fynu yn wrol ac yn gysurus o dan bob amgylehiad. “Canys ein gorfoledd ni yw hyn, sef tystiolaeth ein

cydwybod, mai mewn symrlrwydd a phurdeb duwiol, nid mewn doethineb cnawdol, ond trwy ras Duw yr ymddygasom yn y byd." 2 Cor. 1, 12. 7. Mae cydwybod dda yn cyhuddo yn ffyddlawn am bob bai, ac yn attal dyn i roddi'r ffrwyn ar wâr ei dueddiadau llygredig, ac yn ei ddwyn i ddywedyd, fel Joseph, "Pa fodd y gallaf wneuthur y mawr ddrwg hwn, a phechu yn erbyn Duw." 8. Mae cydwybod dda yn cyduno ag ysbryd Duw i ddwyn tystiolaeth i'r enaid ei fod yn blentyn mabwysiadol i Dduw. "Y mae'r ysbryd hwn yn cyddystiolaethu â'n hysbryd ni, ein bod ni yn blant i Dduw."

III. Y gwahaniaeth sydd rhwng gwir a gau heddwch yn y gydwybod. 1. Mae gau heddwch yn tarddu oddiar dywyllwch ac anwybodaeth resynol yn yr enaid; ond y mae gwir heddwch yn tarddu oddiar oleuni a gwybodaeth iachusol o drefn yr iachawdwriaeth, ac adnabyddiaeth brofiadol o gariad Duw yn cael ei dywallt ar led yn y galon trwy yr Ysbryd Glân. 2. Mae gau heddwch yn tarddu oddiar fod y diafol yn llywodraethu ar orsedd y galon, canys tra fyddo'r cryf arfog yn cadw y neuadd, y mae pob peth mewn heddwch; ond y mae gwir heddwch yn tarddu oddiar fod Crist, Tywysog y tangnefedd, yn teyrnasu ar y galon, ac yn dwyn yr holl enaid i ymagweddu yn ol rheolau efengyl y tangnefedd. 3. Mae gau heddwch yn tarddu oddiar ryfyg ac anystyriaeth; ond y mae gwir heddwch yn tarddu oddiar ostyngieiddrwydd a ffydd fywiol yn addewidion Duw. 4. Mae gau heddwch yn tarddu oddiar gyflawni rhyw ddyledswyddau yn allanol; ond y mae gwir heddwch yn tarddu oddiar gymhwysiad beunyddiol o waed Crist at y gydwybod, i'w phuro oddiwrth weithredoedd meirwon. 5. Mae gau heddwch yn tarddu oddiar gynnefino â phechod; ond y mae gwir heddwch yn tarddu oddiar gymdeithasu yn feunyddiol â Duw mewn dirgel fanau. "Ymarfer, attolwg, ag ef, o hyn y daw i ti ddaioni." 6. Mae gau heddwch yn gadael yr enaid yn gaeth mewn dyledswyddau: ond y mae gwir heddwch yn llenwi yr enaid o ryddid efengylaidd mewn gweddi a hyder mabaidd wrth orsedd gras, canys lle mae Ysbryd yr Arglwydd, yno y mae rhyddid. 7. Mae gau heddwch yn gadael yr enaid yn ofidus ac yn drallodedig

iawn mewn gorthrymderau a bylchau cyfyng; ond y mae gwir heddwch yn y gydwybod yn dal yr enaid i fynu yn siriol, yn galonog, ac yn orfoleddus yn y gorthrymderau mwyaf. 8. Mae segurdod, marweidd-dra, a difaterwch yn cydfyned â gau heddwch; ond y mae bywiogrwydd a diwydrwydd neillduol yn cydfyned â gwir heddwch. 9. Mae caledwch ysbryd yn cydfyned â gau heddwch; ond y mae drylliad calon yn cydfyned â gwir heddwch. 10. Mae buchedd aflan yn cydfyned â gau heddwch; ond y mae purdeb calon ac ymddygiad santaidd yn cydfyned â gwir heddwch. 11. Mae y dyn sydd yn byw ar gau heddwch yn ofni cael ei chwilio a'i brofi; ond y mae yr enaid sydd yn meddu ar wir heddwch yn y gydwybod yn foddolawn rhoddi ei gyfrif i fynu i Dduw bob dydd, ac yn dymuno i Dduw ei chwilio ef, gan ddywedyd, "Chwilia di fi, prawf di fi, a gwel a oes ffordd annuwiol genyf, a thywys fi i'r ffordd dragwyddol."

IV. Y gwahaniaeth sydd rhwng llais cydwybod mewn argyhoeddiad a therfysg meddwl, oddiwrth y pruddglwyf, (*melancholy*.) 1. Mae llawer o ddynion tywyll ac anwybodus iawn yn agored i derfysg meddwl, oblegid y pruddglwyf; ond y mae mesur o wybodaeth am Dduw a'i gyfraith yn cydfyned â therfysg cydwybod mewn argyhoeddiad. 2. Mae'r pruddglwyf yn dyfod yn raddol; ond y mae argyhoeddiadau cydwybod yn dyfod yn dra disymmwth, fel mellten, ac fel saethau yn glynu yn y galon. 3. Mae terfysg y pruddglwyf yn gymmysglyd, ac yn amrywiol; ond y mae llais cydwybod mewn argyhoeddiad yn dra unigol, ac fel yn dywedyd fel y dywedodd Nathan wrth Dafydd, "Ti yw'r gwr." 4. Mae yn anhawdd iawn gan y dyn sydd yn y pruddglwyf ddyoddef croesau a gwasgfeun; ond y mae y dyn ag sydd dan argyhoeddiad yn teimlo baich o bechod yn llawer trymach nag un baich arall. 5. Mae y pruddglwyf yn gadael dynion yn farwaidd ac yn ddifater mewn dyledswyddau; ond y mae cydwybod wedi cael ei deffrôl trwy argyhoeddiad yn gyru'r dyn at ei ddyledswydd, ac yn dwyn dyn i waeddi beth i wneyd am fod yn gadwedig. 6. Fe ddichon amser, a chyffyriau meddygol, a chysuron natur, iacháu dynion o'r pruddglwyf; ond nid oes dim a lwyr iachâ y briwedig

o galon yn iawn, "Ond gwaed Iesu Grist ei Fab ef, yr hwn sydd yn ein glanhau oddiwrth bob pechod."

V. Cyfarwyddiadau i gadw cydwybod dda. 1. Mae yn ofynol i chwi ymwrthod â meddyliau drwg. "Ac na feddylwch ddrwg bob un i'w gilydd yn eich calonau." Zech. 7, 10. 1. Mae meddyliau drwg yn fflaidd gan Dduw, ac yn drosedd o'i gyfraith, oblegid ein dyledswydd yw caru Duw â'r holl feddwl, Mat. 22, 37; a Diar. 13, 26; a 6, 8. 2. Meddyliau drwg yw'r achos o eiriau drwg,—“Oblegid o helaethrwydd y galon y llafari'r genau.” Mat. 12, 34. 3. Meddyliau drwg yw yr achos o bob ymddygiad drwg, Mat. 15, 19; Ps. 14, 1; a 10, 4, 5, 6. Dyma'r achos o bob edrychiad drwg, Deut. 15, 9. Dyma'r achos o wrthgiliad. 4. Mae yn ofynol i ddynion edifarhau am feddyliau drwg yn gystal ag am weithredoedd drwg,—“Gadawed y drygionus ei ffordd, a'r gwr anwir ei feddyliau,”—Esa. 55, 7. 5. Mae yn ofynol i ddynion gael maddeuant am feddyliau drwg yn gystal ag am weithredoedd drwg. Act. 8, 22, “Edifarhâ, gan hyny, am dy ddrygioni hwn, a gweddia Dduw, ac fe faddeuir i ti feddylfryd dy galon.” Mewn trefn i chwi gadw cydwybod dda, mae yn rhaid i chwi gasâu meddyliau ofer. 2. Mewn trefn i chwi gadw cydwybod dda mae yn ofynol i chwi ochelyd geiriau segur. “Canys y neb a ewyllysio hoffi bywyd, a gweled dyddiau da, attalied ei dafod oddiwrth ddrwg, a'i wefusau rhag adrodd twyll;—Gan gosio mai am bob gair segur a ddywedo dynion y rhoddant hwy gyfrif yn nydd y farn.” 1 Pedr 3, 10; a Mat. 12, 36.

Yma mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Pa bryd y mae dynion yn dywedyd geiriau segur.

II. Pechadurusrwydd geiriau segur.

I. Pa bryd y mae dynion yn dywedyd geiriau segur.

1. Mae dynion yn euog o ddywedyd geiriau segur pan yn pentyrn llawer o eiriau draws eu gilydd, heb un tuedd ynddynt i ogoneddu Duw, nac o fudd a lles iddynt eu hunain, nac o adeiladaeth i'w cyd-greaduriaid. “Na ddeued un ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi, ond y cyfryw un ag a fyddo da i adeiladu yn fuddiol, fel y paro ras i'r gwrandawwyr.” Eph. 4, 29. 2. Mae dynion yn euog o ddywedyd geiriau segur, pan yn

treulio llawer o'u hamser i ymddyddan am bethau diwerth a dibwys. "Eithr gochel gwestiynau ffol, ac achau, a chynhenau, ac amrysonau ynghylch y ddeddf, canys anfuddiol ydynt ac ofer." Tit. 3, 9. "Canys y mae llawer yn anufydd, yn ofer siaradus, ac yn dwyllwyr meddyliau, yn enwedig y rhai o'r enwaediad." Tit. 1, 10. 3. Mae dynion yn euog o ddywedyd geiriau segur, pan y byddo eu geiriau yn eu tueddu i ang-hofio Duw ac i archolli eu cydwybod, a'u hanghymhwysu at ddyledswyddau crefyddol. Yn amllder geiriau ni bydd pall ar bechod. 4. Mae dynion yn euog o ddywedyd geiriau segur, pan byddo amlra eu geiriau yn tywyllu y peth y byddis yn siarad am dano; mae llawer yn treulio awr i siarad am yr un peth, ac felly yn tywyllu cynghor â geiriau heb wybodaeth. 5. Mae dynion yn euog o ddywedyd geiriau segur, pan yn dywedyd llawer o eiriau i ddybenion gau, sef i ddangos eu talentau, i gael clod gan ddynion, neu i dwyllo eu cyd-greaduriaid; mae lle i ofni fod llawer yn euog o ddywedyd geiriau segur wrth weddio yn addoliad Duw, ac y mae llawer yn siaradus fel y cenedloedd, yn tybied y cânt eu gwrando er mwyn eu haml eiriau. "Gwylia ar dy droed pan elech i dŷ Dduw; bydd barotach i wrando nac i roddi aberth ffyliaid; na fydd ry brysur â'th enau, ac na frysied dy galon i draethu dim gerbron Duw." 6. Mae dynion yn euog o ddywedyd geiriau segur, pan yn llenwi eu hymddyddanion â gwagedd ac â chellwair, i'r dyben i dreulio yr amser, ac i foddloni eu cyfeillion, a chynhyrfu chwerthiniach ynfyd; geiriau gwirionedd a sobrwydd sydd yn gweddu i ddynion ag sydd yn tynu yn gyflym tua'r farn a thragywyddoldeb sobr; peth anweddaidd iawn i Gristionogion yw serthedd, ymadrodd ffol, a choeg-ddigrifwch. "Na thwyll-ed neb chwi â geiriau ofer, canys oblegid y pethau hyn y mae digofaint Duw yn dyfod ar blant yr anufyddod." Eph. 4, 46. 7. Mae dynion yn euog o ddywedyd geiriau segur, pan yn dywedyd llawer o eiriau ag a fyddo dros ben digon, ac yn groes i iawn ddull o ymresymu, megys—O'r tad! O'r argoel! Yn enw'r brenin, Yn enw'r anwyl, ac, Och yn dy galon, &c. "Bydded eich ië chwi yn ië, a'ch nagê yn nagê; beth bynag sydd dros ben hyn, o'r drwg y mae."

II. Pechadurusrwydd geiriau segur. 1. Maent yn bechadurus, am eu bod yn difa amser, yr hwn sydd yn fwy ei werth nâ'r holl fyd; mae llawer yn treulio oriau o'u hamser i siarad am feiau eu cymmydogion, am yr hîn, ac am y farchnad, ac yn treulio eu hamser gwerthfawr yn ddiffwrwyth, heb ystyried y cyfrif manwl a raid roddi yn y farn, pan na fo amser mwyach. 2. Mae geiriau segur yn bechadurus, am eu bod yn rhwystr mawr i gyfeillach fuddiol; mae llawer yn treulio oriau i siarad am bethau gwag, yn lle ymddyddan am Dduw, am Grist, am waith yr Ysbryd Glân, am yr enaid, am anguen a'r farn, a'r byd tragwyddol, i.e., siarad am ryw newyddion gwag yn lle am newyddion da yr efengyl, siarad am ddillad newydd yn lle ymddyddan am wisg enaid, yn siarad am ymborth i'r corff ac am wleddoedd y byd, yn lle am wleddoedd yr iachawdwriaeth, yn siarad am lendid pryd a gwedd yn lle ymddyddan am yr anghenrheidrwydd o gael calon lân, yn siarad am galonau drwg rhai ereill, yn lle gofidio oblegid eu calonau drwg eu hunain, yn siarad am gariadau gwag y byd yn lle ymddyddan am Grist, yr hwn sydd oll yn hawddgar, yn rhagori ar ddeng mil, yn siarad am drysorau daear yn lle ymddyddan am drysorau'r nef. 3. Mae geiriau segur yn bechadurus, am fod tuedd ynddynt i lygru ereill, trwy eu gyru yn wag, yn ysgafn, ac yn gellweirus, ac i arwain eu meddyliau oddiwrth sylmrwydd yr efengyl. Mae ymddyddanion drwg yn llygru moesau da. 4. Mae geiriau segur yn bechadurus, am fod gradd mawr o falchder yn cydfyned â geiriau segur; y dyn gwag siaradus, mae efe am siarad y cyfan ei hun, fel pe bai yn meddwl nad oes neb yn gymhwys i siarad dim ond efe; ac y mae yn barod a dywedyd, Mi siaradaf y cwbl, hyd nes byddo i bawb ereill fyned yn fud. 5. Am fod dywedyd geiriau segur yn gam-ddefnydd mawr o'r tafod, sef yr aelod ardderchog a gogoneddus ag y mae Duw wedi ei roddi i ddyn; ni roddes Duw dafod i ddyn i gablu ei Greadwr, nac i felldithio ei gyd-greaduriaid, nac i ddywedyd geiriau segur; ond i ganmol yr Arglwydd, ac i wneuthur lles iddo ei hun ac i'w gyd-greaduriaid. 6. Am fod geiriau segur yn achos o lawer o bechodau ysgeler ereill, sef llid, amryson, a therfysg, mewn cym-

mydogaethau, teuluoedd, ac eglwysi. O cofia, fe fydd y tafod ag sydd wedi bod yn achos o gynneu tân anghydfod yn y byd, yn llosgi yn nhân uffern yn fuan, heb ddafn o ddwfr oer i'w oeri byth.

Mewn trefn i chwi gadw cydwybod dawl, gwyliwch rhag coleddu pechodau dirgel, a rhag esgeuluso un ddyledswydd, na byw mewn un pechod gwaradwyddus yn wirfoddol, i aflonyddu heddwch y gydwybod, a chyfodi ysturm a thymhestl yn yr enaid; cydwybod dda yw y tyst goreu, hi ddywed y gwir, a dim ond y gwir yn y farn; cydwybod dda yw trysor goreu y tlodion, a gem werthfawrocaf y cyfoethogion, a'r gobenydd goreu i orwedd, a'r gyfeilles oreu ar wely cystudd, ac mewn gorthrymderau, ac yn wyneb gwawd a dirmyg y byd; am hyny, ymarferwch yn wastadol i gadw cydwybod ddirwysr tuag at Dduw a dynion; y mae calon lawen yn wledd wastadol. Amen.

- 1 'Rwyf fi'n credu, 'rwyf fi'n gwybod, fod cydwybod enog ddrwg
Yn faich trymach fil o weithiau nâ gosidiau'r byd a'i wâg;
Gallaf ganu mewn cystuddiau a blinderau swy nâ mwy,
Ond cael heddwch yn dufewnol trwy rinweddau marwol glwy'.
- 2 Mae euogrwydd yn y fynwes fel rhyw arthes ddydd a nos,
Y mae'n difa pob gwir hyder ac yn peri llawer lo's;
Mae fel stormydd mawr dychrynlyd, gwynt a cheunlysg,
mellt a thân.
Mae ei lleisiau a'u rhuadau fel y dreigiau garwa'u gra'n.
- 3 Gwnaeth cydwybod i Cain wyllo, ac i grwydro ddydd a nos,
Methodd gael un dawl noddfa na gorphwysfa yn ei o's;
'Roedd e'n methu cael llonyddwch na dyddanwch mewn un lle,
Am droseddu glân reolau a chyfreithiau Brenin ne'.
- 4 Gwnaeth cydwybod i Belsassar, er mor hawddgar oedd ei wedd
I och'neidio, a griddfanu, a dychrynu yn y wledd,
Fe wnaeth hon i'w lwynau ddattod,—daliodd syndod ef mewn awr.
Ac fe'i gyrwyd mewn prysurdeb ffwrdd i dragwyddoldeb mawr.
- 5 Gwnaeth cydwybod iddo lasu ac i'w gliniau grynnu 'nghyd,
Gwnaeth yr ysgrif 'nol ei chanfod i'w ei dafod fyn'd yn fud;
Ffarwel, ffarwel, rhaid ymadael, MENE TECEL ydyw hon,
Ffarwel gwledda yn dragwydd ac i bob llawenydd llon.
- 6 O'r fath ddychryn ddaliodd Judas am ei feiau atcas iawn;
Bai ofnadwy ydoedd hyny, gwerthu Iesu mawr ei ddawn;

Grym euogrwydd a'i dilynodd, fe ymgrogodd ar y pren,
Ffodd oddiwrtho bob dedwyddwch, colodd heddwch nefoedd
wen.

- 7 Y mae grym cydwybod euog yn dwyn trallod mawr ar frys,
Gwnaeth cydwybod faeddu Ffelix yn gyhoeddus yn y llys,
Ac fe wnaeth cydwybod dawel gynnal Daniel yn y flau,
Gwnaeth i'r seintiau ganu hymnau mewn carcharau yn ddilai.
- 8 'Roedd cydwybod dda yn ddiau gan y llanciau yn y tân,
Y mae'n well nâ phob trysorau i bob graddau fawr a mân,
Ac os ydych am gael gwledda, cedwch bob Dalilah draw,
Yna chwi gewch wledda gwedi'n heb ddim dychryn, poen,
na braw.

VII. *Myfyrdod yn nghylch Gweddio.*

III. MAE dyn yn sicr o golli ysbryd iraidd a thaer
mewn gweddi wrth fyned i gysgu mewn difaterwch yn
nghol eilunod, ac mewn canlyniad i golli ei nerth a'i
wroldeb mewn crefydd. Ond yma mi a sylwaf ar y
testun canlynol:—

JOB XXI, 15.

*“ Pa beth ydyw yr Hollalluog, fel y gwasanaethem ef?
a pha fudd fydd i ni os gweddiwn arno?”*

IAITH ryfygus dynion annuwiol ydyw yr adnod hon,
a'r adnod flaenorol; dywedant wrth Dduw, Cilia oddi-
wrthym, canys nid ydym yn chwennych gwybod dy
ffyrdd. Fe ellir dywedyd fod dynion yn dywedyd wrth
Dduw, Cilia oddiwrthym, pan y byddont yn peidio
gwrando ei efengyl, ac yn ei diystyru, ac yn diystyru
ac yn erlid y duwiolion am fod delw Duw i weled
arnynt; pan yn mynwesu pechod yn bersonol, yn deu-
luaidd, ac yn eglwysig, a phan y byddont yn caru
y creadur yn fwy nâ'r Creawdwr; ac yn caru melys-
chwant yn fwy nâ charu Duw. Yr achos fod dynion
yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, ydyw y
pethau canlynol:—1. Anwybodaeth o'i hawddgarwch
a'i ogoniant. 2. Anwybodaeth o'r hyfrydwch sydd yn
ei waith a'i gyfeillach,—mae un diwrnod yn ei gyn-
teddau yn well nâ mil. 3. Am fod tuedd yn ei gyfeill-

ach ef i ddystrywio eu heilunod a'u pechodau anwylaf. Fe attolygodd y Gadareniaid i Grist ymadael o'u cyffiniau hwynt am iddo ganiatáu i'r diafol fyned i'r moch, a'u gyru dros y dibyn i'r môr, (Mat. 8, 31.) 4. Am fod gelyniaeth rhyngddynt â phob peth a berthynai iddo. 5. Am fod croes yn cydfyned â gwneuthur derbyniad o hōno. Dywedant wrth Dduw, Cilia oddiwrthym; wrth ddywedyd fel hyn, y maent yn dywedyd, Cilied pob bendith oddiwrthym, a deued pob mell-dith arnom byth; ymadawed pob heddwch â ni, a deued pob digofaint arnom; deued gwg Duw, gwg rhagluniaeth, a gwg angylion arnom, yn oes oesoedd; ymadawed pob cyfoeth oddiwrthym, a deued pob tldi arnom; ymadawed pob rhyddid, a deued pob caethiwed i ni; ymadawed pob cysur a llawenydd, a deued pob tristwch a galar i'n cyfarfod; cilied oddiwrthym bob gwleddoedd, a deued arnom bob newyn annymunol; cilied pob goleuni, a deued pob tywyllwch; cilied pob cyfaill oddiwrthym, a goddiwedded pob gelyn ni; cilied iachawdwriaeth oddiwrthym a goddiwedded damnedigaeth ni byth; cilied nesoedd oddiwrthym, a nesâed uffern atom byth;—yna maent yn dywedyd yn y testun, “Pa beth yw yr Hollalluog, fel y gwasanaethem ef? a pha fudd fydd i ni os gweddiwn arno?”

Yma mi sylwaf fel y canlyn:

I. Fod gweddio yn ddyledswydd.

II. Y modd y mae gweddio yn gymmeradwy.

III. Y buddioldeb sydd yn cydfyned â gwir weddio.

I. Fod gweddio yn ddyledswydd. Y mae y pethau canlynol yn profi hyn:—1. Dwyfol orchymynion, (Jer. 33, 3,) “Galw arnaf, a mi a'th atebaf, ac a ddangosaf i ti bethau mawrion, a chedyrn, y rhai nis gwyddost.” (1 Thes. 5, 17, 18,) “Gweddiwch yn ddibaid. Yn mhob dim diolchwch: canys hyn yw ewyllys Duw yn Nghrist Iesu tuag atoch chwi.” “Ceisiwch, a chwi gewch; curwch ac fe agorir i chwi.” Ac fe ddywed Crist fod yn rhaid gweddio yn wastad, ac heb ddiffygio. 2. Arfer duwiolion yn mhob oes oedd gweddio; yr oedd Abraham, Isaac, Jacob, Moses, Job, Daniel, a'r holl brophwydi, a Christ ei hun, a'r Apostolion, yn ddiwyd iawn wrth y gorchwyl o weddio; “Pob duwiol a weddia arnat ti yn yr amser y'th geffir, Psal. 32, 6.

Yn ddiau, yn llifeiriant dyfroedd mawrion ni chânt nesáu ato ef. 3. Dwyfol addewidion o wrandawriad gweddi. Mae yn sicr fod yr Arglwydd yn wrandawr gweddi,—“Galw arnaf yn nydd trallod, a mi a’th wrandawaf,” Psal. 50, 15. Y mae Duw yn hollgyfoethog, yn hollbresennol, ac yn hollwybodol, fe wŷr am anghen ei holl greaduriaid; y mae yn hollalluog, fe ddichon wneuthur yn dra rhagorol tu hwnt i ddim yr ydym yn ei feddwl nac yn ei ddymuno; ac y mae yn drugarog ac yn llawn tosturi,—“Fel y tosturia tad wrth ei blant, felly y tosturia yr Arglwydd wrth y rhai a’i hofnant ef.” Mae yn wir fod yr Arglwydd yn oedi gwrando gweddiâu ei bobl weithiau, i ddoeth ddybenion, sef i ddangos ei anfoddlonrwydd at en pechodau, a’u ceryddu am eu beiau, i’w dwyn i gydnabod eu hanneilyngdod i dderbyn y drugaredd leiaf, i roddi lle i’w ffydd a’u hamynedd i weithredu, a’u dwyn i werthfawrogi ei roddion pan y caffont eu derbyn a’u mwynhau. Fe ddylid gweddio yn dirgel, “Dos i’th ystafell, a gweddia, a’th Dad yr hwn a wel yn y dirgel, a dâl i ti yn yr amlwg.” Dylid gweddio yn deuluaidd, Josua a ddywed, “Myfi a’m teulu a wasanaethwn yr Arglwydd.” Dylid gweddio yn eglwysig, gelwir y deml yn dŷ gweddi i’r holl bobl. Mat. 6, 6; Jos. 24, 15; Mat. 21, 13. 4. Dwyfol fygythion; y mae bygythion trymion yn cael eu cyhoeddi wrth ben y rhai diweddi, “Tywallt dy lid ar y cenedloedd, ac ar y teuluoedd nid ydynt yn galw ar dy enw,”—Jer. 10, 25.

II. Y modd y mae i ni weddio yn gymmeradwy. 1. Mewn ffydd ddiffuant yn enw Iesu Grist.—“O bydd ar neb o honoch eisieu doethineb, gofyned gan Dduw, yr hwn sydd yn rhoi yn haelionus i bawb, ac heb ddan-nod; a hi a roddir iddo ef. Eithr gofyned mewn ffydd, heb ammau dim: canys yr hwn sydd yn annau, sydd gyffelyb i dôn y môr, a chwelir ac a desfir gan y gwynt. Canys na feddylid y dyn hwnw y derbyn efe ddim gan yr Arglwydd,”—Iago 1, 5, 6, 7. “A pha beth bynag a ofynoch yn fy enw i, hyny a wnaf; fel y gogonedder y Tad yn y Mab. Os gofynwch ddim yn fy enw i, mi a’i gwnaf,”—Ioan 14, 13, 14. 2. Yn wirioneddol, diragrith, ac â’r holl galon. “Ceisiwch fi hefyd, a chwi a’m cewch, pan y’m ceisioch â’ch holl

galon.”—Jer. 29, 13. “Gobeithiwch ynddo ef bob amser; O bobl, tywelltwch eich calon ger ei fron ef: Duw sydd noddfa i ni,” Psal. 62, 18. 3. Dylid gweddio yn ostyngedig ac yn dlawd yn yr ysbryd, dan deimlad o’n hanghen, fel y Publican, ac nid fel y Pharisead balch a hunanol, (Luc 18, 13.) “Gwyn eu byd y tlodion yn yr ysbryd: canys eiddynt yw teyrnas nefoedd.” 4. Gyda galar neillduol am bechod, a thaerineb mawr am y fendith lwyr; “Ond yr awr hon, medd yr Arglwydd, Dychwelwch ataf fi â’ch holl galon, ag ymryd hefyd, ac ag wylofain, ac â galar. A rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad; ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw.”—Joel 2, 12, 13. Zech. 12, 10; Iago 5, 16. 5. Mewn tymher faddengar a hollol ddarostyngiad i ewyllys y bendigedig Dduw; “A phan safoch i weddio, maddeuwch, o bydd genych ddim yn erbyn neb; fel y maddeuo eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd i chwithau eich camweddau. Ond os chwi ni faddewch, eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd ni faddewchwaith eich camweddau chwithau.”—Marc 11, 25, 26. Mat. 6, 10; a 26, 39. 6. Yn ddyfal, yn wresog, ac heb ddiflygio; (1 Thes. 5, 17; Luc 18, 1;) “Nid yn ddiog mewn diwydrwydd; yn wresog yn yr ysbryd; yn gwasanaethu yr Arglwydd.”—Rhuf. 12, 11. 7. Yn ddeallus, yn gall, ac yn ysbrydol; “Beth gan hyny? mi a weddiaf â’r ysbryd, a chanaf â’r deall hefyd.”—1 Cor. 14, 15. 8. Oddiar iawn ddybenion, a thrwy gynnorthwyon yr Ysbryd Glân; “Gofyn yr ydych, ac nid ydych yn derbyn, o herwydd eich bod yn gofyn ar gam, fel y galloch eu treulio ar eich melys-chwantau.” Iago 4, 3. “Canys ni wyddom ni beth a weddiom, megys y dylem: eithr y mae yr Ysbryd ei hun yn erfyn trosom ni ag ocheneidiau annhraethadwy.”—Rhuf. 8, 26.

III. Y buddioldeb ag sydd yn cydfyned â gwir weddio. Y mae yr apostol Iago yn dywedyd mai llawer a ddichon taer weddi y cyfiawn; ond yma mi gaf sylwi ar y pethau canlynol:—1. Mewn atebiad i weddi gwas Abraham, fe lwyddodd yn ei daith pan gafodd ei ddanfôn i ymofyn gwraig i Isaac. Gen. 24, 12. 2. Mewn atebiad i weddi Jacob, fe gafodd ei dderbyn yn garedig gan ei frawd Esau pan oedd yn bwriadu ei ladd ef.

Gen. 32, 11. 3. Mewn atebiad i weddi, fe gafodd Sarah, Rebecca, Rahel, a Hannah, blant ar ol eu bod yn hir yn anmhlantadwy. 4. Mewn atebiad i weddi Moses fe symudwyd llawer o farnau trymion ffwrdd oddiar Pharaoh brenin yr Aifft. Exod. 8, 12. 5. Mewn atebiad i weddi Josua fe safodd yr haul yn Gibeon, a'r lleuad yn nyffryn Ajalon, hyd nes cafodd Israel y fuddugoliaeth ar eu gelynion. Jos. 10, 12. 6. Mewn atebiad i weddi, fe gafodd Jehosaphat fuddugoliaeth ryfeddol ar luoedd ei elynion. 2 Chron. 15, 4. 7. Mewn atebiad i weddi Elias fe ddaeth cyflawnder o wlaw i ireiddio ac i ffrwythloni y ddaear. Iago 5, 17, 18. 8. Mewn atebiad i weddi Samuel fe gafodd Israel fuddugoliaeth ryfeddol ar y Philistiaid. 1 Sam. 7, 9, 10. 9. Mewn atebiad i weddi Jonah fe'i gwaredwyd ef o fol y morfil. Jonah 2, 1. 10. Mewn atebiad i weddi ddyfal yr eglwys fe gafodd Pedr ei ryddhau o'r carchar. 11. Mewn atebiad i weddïau Paul a Silas fe siglwyd seiliau'r carchar, a rhwymau pawb a aeth yn rhyddion; felly, ni a welwn mai llawer a ddichon taer weddi'r cyfiawn. Dylem weddio llawer dros ein hunain, (Luc 18, 13;) dylem weddio dros bob dyn, (1 Tim. 2, 1;) fe ddylai plant Duw weddio llawer dros eu gilydd, (Iago 5, 16; Eph. 6, 18;) dylem weddio dros weinidogion yr efengyl, (Eph. 6, 19; 2 Thes. 3, 1;) a gweddio dros swyddogion gwladol, a thros ein gelynion, (1 Tim. 2, 2; Mat 5, 44;) ac os collwn ni ysbryd taer mewn gweddi, ni gollwn ein nerth a'n gwroldeb mewn pethau crefyddol. Cadwed yr Arglwydd ni oll yn effro a gwyliadwrs i weddïau. Amen.

- 1 Arglwydd grasol, nertha'th eiddo i weddio'n ddiwyd iawn,
A myfyrio ar dy eiriau yn y boreu a'r prydawn;
Gweddi daer trwy ffydd iachusol geidw'r bobol yn eu lle,
Gweddi fywiog, gweddi wresog, sugna'n henaidd tua'r ne'.
- 2 Tywallt arnom ysbryd gweddi, gwna ni'n ddifri' gyda'r
A rho gymhorth i ryfela tra bo'm yma ar ein taith; [gwaith,
Dysg ni lefain wrth yr orsedd, am drugaredd ddydd a nos,
A bendithia ein heneidiau trwy rinweddau angau loes.
- 3 Llwydded yr efengyl oleu trwy holl barthau'r ddaear laith,
Deued miloedd iddei chredu, o bob teulu, llwyth, ac iaith;
Cynw wnelo hon yn India, conc' red bob Dalilah siol,
A ddestroed y bobl hyny sydd yn cysgu yn ei châl.

VIII. *Myfyrdod ar Fabwysiad.*

IV. Mae pob Cristion ag sydd yn cysgu mewn difaterwch yn nghôl rhyw eilunod, yn sicr o golli ysbryd a hyder mabaidd i raddau, ac mewn canlyniad i golli graddau o'i nerth a'i wroldeb gyda phethau crefyddol. Ond mi sylwaf ar y testun canlynol:—

RHUF. VIII, 15.

“Canys ni dderbyniasoch ysbryd caethiwed drachefn i beri ofn; eithr derbyniasoch Ysbryd mabwysiad, trwy yr hwn yr ydych yn llefain, Abba, Dad.”

Yr oedd y bobl ag oedd yn byw dan oruchwyliaeth Sinai i raddau mawr mewn caethiwed, a than ofn marwolaeth dros eu holl fywyd; yr oedd dull rhoddiad y ddeddf ar Sinai yn eu cadw mewn ofn. 1. Yr oedd yno fellt i ddangos gogoniant a dyscleirdeb y gyfraith; y mae yn cael ei galw yn gyfraith danllyd; “Canwyll yw'r gorchymyn; a goleuni yw'r gyfraith; a ffordd i fywyd yw ceryddon addysg.”—Diar. 6, 23. 2. Yr oedd yno daranau, i ddangos fod melldithion y ddeddf yn ofnadwy o ddychrynlyd yn wynebu ar annuwiolion; yr Arglwydd a darana yn eu herbyn o'r nesoedd. 3. Yr oedd y mynydd yn cynneu gan dân hyd entrych awyr, i ddangos fod digofaint Duw fel tân yn barod i ddifa troseddwy'r gyfraith, ac i fod tragywyddol dân yn eu haros mewn byd o sylwedd. 4. Yr oedd y mwg yn derchafu fel mwg ffwrn, i ddangos tywyllwch yr oruchwyliaeth hono, ac i fod tragywyddol dywyllwch yn aros y rhai annuwiol. 5. Yr oedd yr holl fynydd yn crynu, i ddangos y dylem ni grynu wrth air Duw, a'i addoli gyda gwylder a pharchedig ofn. 6. Yr oedd llais yr udgorn yn gryf iawn, i ddangos fod Duw yn galw ar bawb i wrando ar ei orchymynion, ac y bydd yn sicr o alw pawb i gyfrif am droseddu ei gyfraith; fe barodd hyn i'r bobl grynu, cilio yn ol, a sefyll o hirbell; a Moses a ddywedodd, Mor ofnadwy oedd yr olwg, yr wyf yn ofni ac yn crynu. Hefyd, yr oedd dull gweinyddiad y gyfraith farnol yn Israel, yn eu cadw mewn caethiwed o dan ofn marwolaeth dros eu holl fywyd; torwyr y sabbath, y cablwyr, a'r godinebwyr, yn cael

eu llabyddio yn ngwydd yr holl gynnulleidfa, ac ereill yn cael eu llosgi â than. Mae pechaduriaid o dan argyhoeddiad, mewn caethiwed o dan ofn marwolaeth hyd nes y caffont olwg trwy ffydd ar waed Iesu Grist ei Fab ef yr hwn sydd yn glanhau oddiwrth bob pechod.

Ond mi sylwaf ar ddau beth:—

I. Pa beth yw mabwysiad.

II. Pa fath ydyw ysbryd mabwysiad.

I. Pa beth yw mabwysiad.

Y mae'r gair mabwysiad yn cael ei arferyd am bedwar o bethau yn yr ysgrythyrau:—1. I osod allan ragoriaeth yr Iuddewon ar y Cenedloedd o dan yr Hen Destament, (Rhuf. 9, 4.) "Eiddo y rhai yw y mabwysiad, a'r gogoniant, a'r cyfammodau, a dodiad y ddeddf, y gwasanaeth, a'r addewidion." 2. I osod allan helaethrwydd breintiau'r eglwys dan y Testament Newydd. Gal. 4. 5, "Fel y prynai efe y rhai oedd dan y ddeddf, ac y derbyniem y mabwysiad." 3. I osod allan wynfydedigrwydd y saint yn yr adgyfodiad. Rhuf. 8, 23, "Yr ydym ninnau hefyd yn ocheneidio ynom ein hunain, gan ddysgwyl y mabwysiad, sef, prynedigaeith ein corff." 4. Y mae'r gair mabwysiad yn cael ei arferyd am waith Duw o'i rad ras yn gwneuthur plant digofaint yn blant iddo ei hun, ac yn eu dwyn i'w deulu.

Ond yma mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

1. O'u hewylllys da eu hunain yr oedd dynion yn mabwysiadu plant gynt mewn ystyr naturiol, ac nid oddiarun rhwymau. Felly o'i drugaredda i ewylllys dayn unig, y mae Duw yn mabwysiadu pechaduriaid, ac yn eu gwneud yn blant iddo ei hun. Eph. 1, 5, "Wedi iddo ein rhagluniaethu ni i fabwysiad trwy Iesu Grist iddo ei hun yn ol boddlonrwydd ei ewylllys ef."

2. Yr oedd yr hwn ag oedd yn cael ei fabwysiadu mewn modd naturiol, yn cael ei ddwyn o fod dan lywodraeth ei dad naturiol, ac yn cael ei ddwyn i fod dan lywodraeth yr hwn ag oedd yn ei fabwysiadu; felly y mae Duw, pan y mae yn mabwysiadu ei bobl, yn eu dwyn o fod dan lywodraeth pechod a diafol, ac yn eu dwyn i fod dan ei lywodraeth rasol ei hun. "Nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi mwyach, oblegid n' ydych dan y ddeddf, eithr dan ras."

3. Yr oedd yr hwn ag oedd yn cael ei fabwysiadu, yn cael newid ei enw; yr oedd yn cael ei alw ar enw yr hwn ag oedd yn ei fabwysiadu; felly mae pechaduriaid yn cael enw newydd pan y byddo Duw yn eu mabwysiadu; "ie, y maent yn cael enw gwell nâ meibion ac nâ merched, sef enw tragywyddol, yr hwn ni thorir ymaith."

4. Yr oedd yr hwn ag oedd yn cael ei fabwysiadu, yn cael ei ddwyn i'r teulu, ac yn cael ei arddel fel plentyn; felly y mae Duw yn dwyn pechaduriaid i'w deulu, ac yn eu harddel fel ei blant. "Nid ydych chiw mwyach nâ dyeithriaid nâ dyfodiaid; ond yn gyd-ddinasyddion â'r saint, ac yn deulu Duw."

5. Yr oedd yr hwn ag oedd yn mabwysiadu plentyn mewn ystyr naturiol, yn ymddwyn ato fel tad; felly y mae Duw yn ymddwyn fel tad at ei bobl, trwy eu dysgu, eu dilladu, eu porthu, euceryddu, a'u dyddanu.

6. Yr oedd yr hwn ag oedd yn cael ei fabwysiadu, yn cael hawli'r etifeddiaeth; felly'r saint. "Os plant, etifeddion hefyd; sef etifeddion i Dduw, a chyd-etifeddion â Christ."

II. Pa fath ydyw ysbryd mabwysiad.

1. Ysbryd llawn o gariad at Dduw ydyw; mae plant Duw yn ufyddhau iddo, ac yn cadw ei orchymynion o gariad ato, ac nid oddiar euogrwydd ac ofn damned-igaeth.

2. Ysbryd parchus ydyw; maent trwy ras yn gwasanaethu Duw wrth ei fodd, gyda gwylder a pharchedig ofn.

3. Mae yr hwn sydd yn meddu ar ysbryd mabaidd, yn gofidio am bob peth a fyddo yn dianrhydeddu yr Arglwydd. Dafydd a ddywed, Afonydd o ddyfroedd a redasant o'm llygaid, am na chadwasant dy gyfraith di.

4. Ysbryd o ymostyngiad dirwgnach o dan geryddon yr Arglwydd ydyw; maent yn ymostwng o dan alluog law Duw. Paham y grwgnach gwr, dyn byw am goped-igaeth ei bechod?

5. Ysbryd o dawel ymddiried yn yr Arglwydd, o dan bob amgylchiad ydyw; mae'r Cristion yn bwrw ei holl ofal ar Dduw.

6. Ysbryd hyderus wrth orsedd gras ydyw; y mae'r Cristion sydd yn meddu ar ysbryd mabaidd yn myned

yn hyderus at orsedd-fainc y gras, "fel y derbynio drugaredd, ac y caffo ras yn gymhorth cyfamserol."

Addysg,—1. Rhyfeddwn fawr gariad Duw yn gwneuthur estroniaid yn blant iddo ei hun. "Gwelwch pa fath gariad a roes y Tad arnom, fel y'n gelwid ni yn feibion i Dduw." 2. Mawr fraint y duwiolion; mae ganddynt Dad rhagorol i ofalu am danynt, sef Tad anfeidrol ddoeth, holl-gyfoethog, ac anfarwol. 3. Gwelwn fod llawer o wahaniaeth rhwng y duwiol a'r annuwiol yn cyflawni dyledswyddau; mae'r annuwiol yn cyflawni dyledswyddau oddiar ofn y gosp, ond y mae'r duwiol yn eu cyflawni oddiar gariad at Dduw; y mae'r annuwiol yn cyflawni dyledswyddau oddiar ddychryn cydwybod, ond y mae'r duwiol yn eu cyflawni oddiar anian santaidd; y mae cyflawni dyledswyddau yn faich i'r annuwiol, ond yn hyfrydwch mawr i'r duwiol; mae'r annuwiol yn golygu ei lesâd ei hun yn flaenaf wrth gyflawni dyledswyddau, ond y mae'r duwiol yn golygu gogoniant Duw yn flaenaf wrth eu cyflawni; mae'r annuwiol yn cyflawni dyledswyddau er dyben i achub ei fywyd, ond y mae'r duwiol yn eu cyflawni i fynegi rhinweddau yr hwn a achubodd ei fywyd trwy farw drosto ar y groes; mae'r annuwiol yn ceisio gwneuthur iawn i Dduw trwy ei ddyledswyddau, ond y mae'r duwiol yn golygu iawn Crist, ac yn defnyddio ei Aberth trwy ffydd y'mhob dyledswydd, ac nid yw yn ymfrostio mewn dim, ond yn nghroes ein Harglwydd Iesu Grist; ond os collwn ni ysbryd a hyder mabaidd wrth orsedd gras, ni gollwn ein grym a'n gwroldeb mewn crefydd. O, cadwer ni oll yn ddiwyd ac yn effro gyda'n dyledswyddau, ac addfeder ni gyd i'r breswylfa lonydd, trwy Grist. Amen.

- 1 O am feddu ysbryd mabaidd, wrth yr orsedd nos a dydd,
Nerth i ddadlau'r addewidion, gydag etifeddion fydd,
A defnyddio aberth Iesu, yn ein gweddi dan bob loes,
O am gymhorth wrth weddio, i ymfrostio yn y groes.
- 2 O am feddu ysbryd meibion, plant ac etifeddion nef,
Maflyd yn yr addewidion, yn mhob tòn a storon gref;
Ac nid byw fel gweision cyflog, caeth ac ofnog yn nhŷ Dduw,
Ond yn llawn o ysbryd mabaidd, wrth yr orsedd tra bo'm byw.
- 3 O am ysbryd hŷ, hyderus, parchus, hwylus gyda'r gwaith,
Nerth i ufyddhau o gariad, yma'n wastad ar ein taith;

Ac wrth ddadleu iawn Calfaria, conc'rwn bob Dalilah'n lân,
Buddugoliaeth fydd ein hanthem, Buddugoliaeth fydd ein
cân.

- 4 O am fyw fel etifeddion, nid fel gweision caeth o hyd,
Ysbryd rhydd i orfoleddu, canu am yr aberth drud ;
Myn'd tuag adreu mewn llawn hwyliau, tua'r pur drigfanau
fry,
I gael seinio ein caniadau, byth am angau Calfari.

IX. *Am Fyfyrdod.*

V. Pan elo'r Cristion i gysgu mewn difaterwch, y
mae'n sier o golli ysbryd myfyrdod ar bethau ysbrydol;
ac mewn canlyniad, fe gyll ei nerth a'i wroldeb mewn
crefydd. Mae'r dyn ag sydd yn effro ac yn fywiog yn ei
grefydd, a'i ewyllys yn nghyfraith yr Arglwydd, ac yn
myfyrio yn ei gyfraith ef ddydd a nos,—mae yn myfyrio
llawer am Dduw a'i weithredoedd, a'i briodoliaethau,
mae yn myfyrio llawer ar Grist, yn ei berson, ei ddar-
ostyngiad, a'i ddyoddefiadau, ac yn cofio ei gariad yn
fwy na'r gwin; mae'n myfyrio llawer ar yr Ysbryd Glân,
o ran ei berson a'i ddylanwadau; mae yn myfyrio hefyd
ar fyrdra bywyd, ac agosrwydd aneu, ac hefyd ar fan-
yldra'r farn a'i chanlyniadau. Yma mi sylwaf ar y
testun canlynol:—

HEB. VI, 2.

“Ac adgyfodiad y meirw, a'r farn dragywyddol.”

I. I brofi y daw dydd barn.

II. Natur y farn hono, sef barn dragywyddol.

III. Ei bod yn gweddi i ddynion fyfyrio llawer
ar y farn dragywyddol.

I. I brofi y daw dydd barn. Y mae'r pethau can-
lynol yn profi hyn yn eglur:—1. Tystiolaethau aml yr ys-
grythrau, Mat 63; 12, Act. 17, 31; Dat. 20, 12, 13;
a Judas, 15. 2. Hiraeth a dysgwyliad gwastadoly duw-
iolion, Phil. 3, 20; Tit. 2, 13. 3. Y dychryn a'r ar-
swyd ag sydd yn dal yr annuwiol weithiau wrth feddwl
am dano, Act. 24, 25. 4. Mae cyfiawnder Duw, ac
uniondeb ei lywodraeth, yn galw am fod dydd barn.

II. Natur y farn, sef barn dragywyddol:—1. Barn
dragywyddol mewn cyferbyniad i bob barnau tymmorol;

megys y diluw, dinystr Sodom a Gommorah, Corah, Dathan, ac Abiram, a'r dinystr ofnadwy a ddaeth ar Babilon, Ninesfeh, a Jerusalem; ond nid oedd yr holl farnedigaethau tymmorol hyn i gyd ond megys dafnau mân mewn cyferbyniad i gafodydd dychrynlyd y farn dragywyddol. 2. Barn dragywyddol, am y bydd yn sicr i osod terfyn tragywyddol ar holl gam-farnau'r byd; mae llawer o gam-farnau gan ddynion yn bresennol, sef cam-farn am Dduw, cam-farn am Grist, o ran ei berson, ei swyddau, a dybenion ei ddyoddefiadau, i.e., y mae gan ddynion gam-farn am y byd, am grefydd, ac am y duwiolion; ond fe wna'r farn dragywyddol osod terfyn ar holl gam-farnau dynion am byth. 3. Barn dragywyddol, am na fydd un arall byth ar ei hol, ac ni bydd modd i ni wynebu byth at un llys fo'n uwch i gael ein hail brofi.—“Gosodwyd i ddynion farw unwaith, ac wedi hyny bod barn.” 4. Barn dragywyddol, am y bydd yn sicrhau holl ddeiliaid llywodraeth foesol y Jehofah yn eu sefyllfa dragywyddol.—“Y rhai hyn â ânt i gospedigaeth dragywyddol, ond y rhai cyfiawn i fywyd tragywyddol; “fe gaiff yr annuwiolion eu sefydlu mewn tragywyddol dlodi heb ddafn o drugaredd, tragywyddol dywyllwch heb ddim goleuni, mewn tragywyddol garchar heb ddim rhyddid, mewn tragywyddol dân heb fodd i'w ddiffodd yn oes oesoedd, canys en pryf ni bydd marw a'r tân ni ddiffydd: fe sefydlir y duwiolion hefyd mewn tragywyddol oleuni heb dywyllwch, mewn tragywyddol lawenydd heb ddim galar, mewn tragywyddol gyflawnder heb ddim prinder, ac mewn tragywyddol fywyd heb farwolaeth; canys nis gallant farw mwy. 5. Barn dragywyddol, am y bydd yn dwyn pob peth i'r goleu eglur yn dragywyddol, sef ffolineb y byd yn eu dewisiad, gwagder y byd, gwerth crefydd agwerth amser; ac fe welir yn eglur yn ngolau'r farn yr holl bechodau dirgela wnaethwyd erioed, canys y dydd a'i dengys, a'r tân a brawf waith pawb pa fath ydyw,—“Canys Duw a ddwg bob gweithred i farn, a phob peth dirgel i'r amlwg.”

III. Ei bod yn gweddi i ddynion fyfyrion ar y farn dragywyddol:—1. Am fod pob peth perthynol i'r farn yn teilyngu ein myfyrdodau, sef cymhwysder y Barnwr, natur y dydd, a'i ddyfodiad disymmwth, yn nghyd â chyf-

iawnder a chanlyniadau'r farn. 2. Am mai deiliaid barn ydym i gyd,—“Canys rhaid i ni oll ymddangos gerbron brawdle Crist.” 3. Oblegid y tuedd daionus sydd yn cyd-fyned â myfyrio ar y farn, sef cadw yn ddiwyd gyda gwaith Duw, yn wyliadwrus, yn amyneddgar dan y groes, ac i beidio barnu dim yn fyrbwyll, ac hefyd i'n cadw ifyw'n santaidd. “Gan fod yn rhaid i hyn i gyd-ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fod, mewn santaidd ymarweddiad a duwioldeb.” O am fod yn effro. Amen.—Mi sylwaf ar destun arall.

PREG. XI, 9.

“Ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.”

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Y gwaith a briodolir i Dduw, sef galw i'r farn.

II. Manyltra galwad y farn, sef am hyn oll.

III. Fod gwybodaeth o alwad y farn yn dra angenrheidiol; *gwybydd.*

I. Y gwaith a briodolir i Dduw, sef galw i'r farn. Y mae gan Dduw ddwy orsedd, sef gorsedd gras a gorsedd barn; y mae efe yn bresennol yn eistedd ar orsedd gras, ac y mae yn galw pechaduriaid i gymmod ac i gael maddeuant, mae'n galw'r newynog i gael gwledd, mae yn galw'r noethion i gael eu gwisgo, ac y mae yn galw'r llofruddion i gael noddfa, a'r cleifion i gael meddyginiaeth; ond fe newid Duw ei orsedd yn fuan, ac efe a eistedd ar orsedd-fainc wen fawr, ond fe fydd yn galw oddiar orsedd barn hefyd,—“Gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.”

Ond yma mi gaf sylwi ar natur galwad y farn:—1. Galwad gyffredinol fydd galwad y farn, Ioan 5, 28, “Naryfeddwch am hyn, canys y mae'r awr yn dyfod yn yr hon y caiff pawb sydd yn y beddau glywed ei lesferydd ef; a hwy a ddeuant allan o'u beddau, y rhai a wnaethant dda i adgyfodiad bywyd, a'r rhai a wnaethant ddrwg i adgyfodiad barn.” Fe fydd yr alwad yn gyffredinol, ar Iuddewon a Chenedloedd, Crist'nogion a Phaganïaid, ar ddynion gwynion a dûon, fe gaiff pawb eu galw i'r farn. “Mi a welais y meirw, fychain a mawrion, yn sefyll gerbron Duw.—Canys rhaid i ni oll ymddangos gerbron brawdle Crist.” 2. Galwad dreiddiol iawn fydd galwad y farn; hi dreiddia trwy holl drigfanau dedwydd

y baradwys nefol, hi dreiddia trwy holl gelloedd tywyll y Gehennah wylofus, hi dreiddia i ddyfnder y môr, ac i waelodion yr afonydd dyfnaf, ac i'r ogofeydd a'r beddau dirgelaf ac a ddeffry'r holl gyrff a gladdwyd yn y moroedd, yr afonydd, yr ogofeydd, a'r beddau, o ddechren'r byd; "Canys yr udgorn a gân, a'r meirw a gyfodir; canys yr Arglwydd ei hun a ddisgyn o'r nef, gyda bloedd yr Archangel ac udgorn Duw, ac yna rhaid ymddangos mewn brawdle fanwl." 3. Galwad awdurdodol ac effeithiol fydd galwad y farn, "Duw a ddwg bob gweithred i farn, a phob peth dirgel i'r amlwg;" nid oes dim cuddiedig a'r nas dadguddir, nâ dirgel a'r nas gwybyddir. Gwel Amos 9, 2, 3. "Pe cloddient hyd uffern, fy llaw a'u tynai oddiyno; a phe dringent i'r nefoedd, mi a'u disgynwn oddiyno: a phe llechent ar ben Carmel, chwiliwn a chymmerwn hwynt oddiyno; a phe ymguddient o'm golwg yn ngwaelod y môr, oddiyno y gorchymynaf i'r sarff eu brathu hwynt;" fe fydd cydwybod euog yn dilyn yr annuwiol i bob man, ac fe fÿn Duw afael ar ei elynion, ac ni lecha neb mewn dirgel-leoedd fel nas canfydda efe hwynt. 4. Fe fydd galwad y farn yn alwad bersonol,—“Gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll;” nid yn unig fe eilw'r Indiaid a'r Paganiaid i'r farn, ond fe a'th eilw di i'r farn; megys y gwnaethost y gwneir i tithau, dy wob'r a ddychwel ar dy ben dy hun; efe a dy eilw di'r godinebwr, di'r meddwyn, di'r cablwr, di'r torwr Sabbothau, di ddyn balch a chellweirus,—“efe a dy eilw di i'r farn am hyn oll.”

II. Manyltra galwad y farn, sef am hyn oll:—1. Am y defnydd yr ydwynt yn wneuthur o'th gynnoddau eneidol; y mae genyt ddeall a gwybodaeth tu hwnt i greaduriaid y maes, mae genyt feddwl eang, cof cryf, ac y mae genyt ddawn at ryw wasanaeth naturiol a chrefyddol, “Ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.” 2. Fe eilw Duw di i'r farn am y defnydd yr ydwynt yn ei wneuthur o'th synwrau a'th aelodau corfforol; y mae genyt lygaid i ganfod, darllen y Bibl, ac i ganfod gweithredoedd Duw mewn creadigaeth a rhagluniaeth,—“Ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll;”—y mae genyt dafod i fynegi rhinweddau'r Arglwydd ac i draethu ei foliant; cofia mai am bob gair segur mae'n rhaid rhoddi cyfrif ddydd y farn; y mae

genyt glustiau i wrando ei efengyl, mae genyt ddwylaw i droi dalenau ei air, ac i gyfranu at ei achos, y mae genyt draed i'th gario i'r addoliad cyhoeddus,—“Gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.” 3. Fe eilw Duw di i'r farn am dy holl gyfleusderau a'th freintiau crefyddol; y mae'r Bibl genyt yn dy iaith dy hun, y mae'r efengyl dragywyddol yn cael ei phregethu yn dy ymyl, y mae cyfarfodydd gweddi a chymdeithasau'r saint yn agos atat, y mae'r gwleddoedd llawn, a'r ffynnon rinweddol, a gwisg y briodas yn dy ymyl,—“Gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.” 4. Fe eilw Duw di i'r farn am bob tynerwch rhagluniaethol, sef am ryddid gwladol a chrefyddol, am raddau o iechyd cymmedrol, am amser dyddanol; yr ydwyf yn cael amser i ddarllen, i weddio, amser i edifarhau, ac amser i ymofyn am iachawdwriaeth; ac yr ydwyf yn cael bara beunyddiol, a gwisgoedd i'th gynhesu,—“Ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.” 5. Fe eilw Duw di i'r farn am dy holl bechodau tufewnol i gyd, sef am dy holl anghrediniaeth, am dy anghof o Dduw, am beidio caru Duw, am beidio credu yn Iesu, am garu'r creadur yn fwy na'r Creawdwr, ac am ymfalchio ar gefn rhoddion Duw, a grwgnach yn erbyn trefniadau Duw, a bod yn anniolchgar am ddaioni Duw,—“Ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.” 6. Fe eilw Duw di i'r farn am dy holl ymddygiadau allanol, sef am beidio professu Crist, am beido gweddio arno a gwrando ei air, i.e., am beidio cadw cofiadwriaeth barchus am farwolaeth Crist, am halogi ei Sabbothau, am ymddyddanion gwag, rhodiau, a chysgu ar ddydd yr Arglwydd, am y celwyddau, y meddwi, a'r llwon anllad.—“Gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll.”

III. Fod gwybodaeth ac ystyriaeth o'r farn yn dra anghenrheidiol:—1. Gwybydd, er dyben i'th ddwyn i ystyried natur y farn, sef barn fanol, barn gyfiawn, a barn dragywyddol;—“o herwydd iddo osod diwrnod yn yr hwn y barna efe'r byd mewn cyfiawnder, trwy'r gwr a ordeiniodd efe.” 2. Gwybydd, i'th ddwyn i ystyried natur dydd y farn, sef dydd ofnadwy a dychrynlyd; yr holl elfenau gan wir wresa doddant, a'r ddaear a'r gwaith sydd ynddi a losgir, dydd o ddigter a digofaint mawr i'r annuwiol;—“Pwy asaif o flaen ei lid ef, a phwy a

gyfyd yn nghynddaredd ei ddigofaint? ei lid a dywelltir fel tân, a'r creigiau a fwir i lawr ganddo:" dydd i rwymo'r efrau i'w llwyr losgi, dydd i ddiol y defaid oddiwrth y geifr, dydd llawen a gorfoleddus i'r holl seintiau. 3. Gwybydd, i'th gadw yn effro gyda gwaith yr Arglwydd, a'th ddwyn i fod yn wyladurus ac yn barod bob amser;—"Byddwch chwithau gan hyny yn barod, canys yn yr awr na thybioch y daw mab y dyn." 4. Gwybydd, i'th gadw i ofni pechu, ac ymestyn y'mlaen yn feunyddiol at santeiddrwydd;—"Gan fod yn rhaid i hyn i gyd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fod mewn santaid ymarweddiad a duwioldeb." 5. Gwybydd, i'th ddwyn i ystyried mai â Duw y byddi yn cyfarfod yn y farn;—"Israel, bydd barod i gyfarfod â'th Dduw;" byddi yn cyfarfod â Duw holl-wybodol, a holl-bresennol, i.e. â Duw anfeidrol gyfiawn, santaid, a geirwir, gyda'r hwn nid oes derbyn wyneb. 6. Gwybydd, i'th ddwyn i ymofyn am ymguddfa a noddfa, cyn y delo'r cafodydd dychrynllud; ceisiwch gyfiawnder, ceisiwch lareidd-dra, fe allai y cuddir chwi yn nydd digofaint yr Arglwydd. Addysg,—1. Gan fod y testun yn cyfeirfo at yr ieuencyd, fe ddylai gael lle dwys ar eu meddyliau, i'w dwyn i gosio eu Creawdwr, ac i ffoi oddiwrth chwantau mebyd ac ieuencyd. 2. Diolchwch mai galwad yr efengyl sydd ar eich ol yn bresennol; ond fe dddaw galwad y farn yn fuan. O cym-, moder chwi oll â Duw yn nydd gras, trwy Iesu Grist. Amen.

Mi sylwaf ar destun arall.

2 PEDR III, 11.

"A chan fod yn rhaid i hyn i gyd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fod mewn santaid ymarweddiad a duwioldeb."

Oddiwrth y geiriau mi sylwaf fel y canlyn:—

I. I ddangos y bydd dydd y farn yn ddydd o ymollyngiad rhyfedd.

II. Fod ystyriaeth o ddydd y farn yn galw yn uchel arnom i fod yn ddynion rhagorol mewn duwioldeb a santeiddrwydd.

I. Y bydd dydd y farn yn ddydd o ymollyngiad rhyfedd:—1. Fe ymollwng yr holl greadigaeth, fe fydd yr holl elfenau gan wir wres yn toddi, a'r nefoedd yn myned heibio gyda thwrf; fe fydd yr holl greigiau mawrion yn ymollwng, a'r brynau yn neidio fel wyn defaid. 2. Fe fydd angeu yn gollwng ei afael ar ei garcharorion, fe fydd y beddau yn agoryd, a'r meirw yn adgyfodi ac yn ymddangos gerbron Duw. 3. Fe ymollwng holl gau-byder a gau-obaith y rhagrithwyr dros byth. 4. Fe ymollwng holl ofnau, cystudd, galar, a thristwch y duwiol oddiwrthynt am dragywyddoldeb; dyddiau eu galar a ddarfyddant. 5. Fe ymollwng holl lawenydd a hawddfyd yr annuwiol oddiwrthynt yn oes oesoedd, a hwy a boenir mewn tân a brwmstan yn ngolwg yr angylion santaidd, ac yn ngolwg yr Oen.

II. Fod ystyriaeth o ddydd y farn yn galw yn uchel arnom i fod yn ddynion rhagorol mewn duwioldeb a santeiddrwydd:—1. Am fod y Barnwr yn anfeidrol santaidd. 2. Am fe gaiff crefydd pawb ei phrofi hyd yr eithaf. 3. Oblegid fe fydd pawb fydd yn amddifad o santeiddrwydd, yn rhy fach o bwysau yn y clorianau, ac yn arian gwrthodedig yn y farn. Pa ryw fath ddynion a ddylech chwi fod? Dylech fod yn ddynion effro a gwyliadwrus; dylech fod yn ddynion ymdrechgar a llafurus gyda gwaith yr Arglwydd, dylech fod yn ddynion selog a gwresog, ac hefyd yn ddynion gostyngedig, addfwyn, a thangnefeddus, ac yn ddynion dysgwyl-iadwy am ddyfodiad y Barnwr, gan ddysgwyl am y go-baith gwynfydedig, ac ymddangosiad gogoniant y Duw mawr, a'r Iachawdwr Iesu Grist. Amen.—Dylech hefyd fyfyrio llawer ar wynfyd y saint yn y nefoedd.

Yma mi sylwaf ar y testun canlynol:—

DAD. XXII, 5.

"Ac ni bydd nos yno."

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Fod gwynfyd y saint yn y nef yn cael ei alw yn ddydd.

II. Natur y dydd tragywyddol hwnw.

I. Fod gwynfyd y saint yn y nef yn cael ei alw yn ddydd:—1. Agosrwydd yr haul atom sydd yn ei

gwneyd yn ddydd goleu; felly, agosrwydd Crist, Haul cyfiawnder, atom, yn ei bresennoldeb cysurol, fydd yn ein gwneyd yn ddedwydd yn y nefoedd. Ni a gawn ei weled ef megys ag y mae, yno y byddwn yn wastadol gyda'r Arglwydd; y mae haul cysur fel yn machludo arnom yma yn aml ganol dydd, ond yn ol i ni fyned i'r nefoedd ni fachluda ein haul mwyach; yr Arglwydd Dduw a fydd i ni yn oleuni tragywyddol a dyddiau ein galar a ddarfyddant. 2. Fe ganfyddir pethau yn eglur yn y dydd, yr hyn nis gallwn eu canfod yn y nos; felly, ni ganfyddwn ninnau yn eglur yn y nefoedd yr hyn nas gallwn eu gweled yn eglur yma yn y byd, sef dybenion Duw yn ei oruchwyliaethau chwerwon tuag atom; mawr werth crefydd a duwioldeb, ac annhraethadwy ogoniant y gwr a fu'n gwisgo'r goron ddrain. "Gweled yr ydym yr awrhon trwy ddrych mewn dammeg, ond yna wyneb yn wyneb." 3. Mae dynion yn effro, yn fywiog, ac yn weithgar ar hyd y dydd; felly y bydd y saint yn y nefoedd. 4. Y mae effeithiau dymunol yn cydfyned â dyfodiad y dydd, sef ymlid y tywyllwch ffwrdd; felly fe wna dyfodiad dydd tragywyddoldeb ymlid pob tywyllwch ffwrdd oddiwrth y saint am byth.

II. Natur dydd tragywyddoldeb:—1. Dydd clir, goleu, heb ddim cymylau. Y mae llawer cwmwl dŷ yn dyfod ar yreglwys, ac ar brofiad y Cristion yma yn y byd, sef cwmwlo aflwyddiant, cwmwl o wrthgiliadan, o erlidigaethau a chystuddiau chwerwon, ac absennoldeb yr Arglwydd; ond dydd goleu eglur fydd yn y nefoedd. 2. Dydd tawel heb un storom; y mae'r duwiolion yn cyfarfod â llawer o stormydd blin yma, sef storom o ofnau ac amheuan, o erlidigaethau a siomedigaethau; ond yno fe fydd pob storom wedi myned yn dawel, a'r holl ddonau wedi gostegu, a hwythau wedi cael eu dwyn i'r porthladd a ddymunent. 3. Dydd teg heb ddim dryghin, cenllysg, gwlaw, na tharanau, fydd y dydd hwnw; ni ddisgyn arnynt ddim gwlaw o ofidiau, cystuddiau, nac erlidigaethau mwy. 4. Dydd o lawenydd heb ddim tristwch fydd hwnw; mae'r duwiolion yn drist yma'n aml, oblegid pla eu calonau a'u hanmherffeithrwydd mawr, ond yno Duw a sych ymaith bob deigr oddiwrth eu llygaid hwynt, a marwolaeth ni bydd mwyach, na thristwch, na llefain, na phoen. 5. Dydd o felys orphwysfa

heb ludded na thrallod. “Y mae gan hyny orphwysfa etto’n ol i bobl Dduw.” 6. Dydd tragwyddol, heb nos yn ei ganlyn,—“Ac ni bydd nos yno.” Addysg,—1. Y mae llawer o anafanteision yn cydfyned â’r nos, sef colli’r ffordd a chael ein hyspeilio o’n cysuron a’n dyddanweh, 2. Gan fod genym sail i obeithio am ddydd hyfryd, aroswn yn y tŷ y nos, erbyn y boreu bydd gorfoledd; gan iddi fyned yn dywyll ar Grist ar fynydd Calfaria, ni gawn ni ddydd goleu ar fynydd Seion dros byth. 3. Gan fod dydd tragwyddol yn aros y duwiol, diau fod nos dragwyddol yn aros yr annuwiol, sef nos o euog-rwydd, a nos o dragwyddol anobaith; i.e., hanner nos heb wawr yn oes oesoedd. O am addfedrwydd i gael rhan o etifeddiaeth y saint yn y goleuni, trwy Grist. Amen.

DAD. VII, 14.

“Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o’r cystudd mawr, ac a olhasant eu gynau, ac a’u canasant yn ngwaed yr Oen, o herwydd hyny y maent gerbron gorsedd-fainc Duw.”

Mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Amgylchiad anghysurus y duwiolion yma yn y byd, sef mewn cystudd mawr.

II. Eu cyflwr dedwydd yn y nef, sef gerbron gorsedd-fainc Duw.

III. Yr haeddiannol achos o’u dygiad yno, sef gwaed yr Oen.

I. Amgylchiad anghysurus y duwiolion yma yn y byd, sef mewn cystudd mawr. Byd y cystudd mawr yw’r byd hwn i’r duwiolion:—1. Ar gyfrif temtasiynau’r diafol: y mae fel llew rhuadwy, yn rhodio oddiamgylch. 2. Cystudd mawr, oblegid eu hanmerffleithrwydd tufewnl, sef ofnau, tymberau a meddyliau drwg; y mae’r cnawd yn chwennyachu yn erbyn yr ysbryd, a’r ysbryd yn erbyn y cnawd; ac y mae deddf yn yr aelodau, yn rhyfela yn erbyn deddf y meddwl. 3. Cystudd mawr, ar gyfrif troion chwerwon rhagluniaeth, megys tlodi, colledion bydol, colli perthynasau, siomedigaethau, a chystuddiau chwerwon. 4. Cystudd mawr, ar gyfrif gelyniaeth yr annuwiol, sef y maent yn eu herlid, yn eu gwawdio, yn

eu carcharu, a'u merthyru. "Trwy lawer o orthrymderau y mae'n rhaid myned i mewn i deyrnas Dduw."

II. Eu dedwydd sefyllfa yn y nef:—1. Gerbron Duw, sef gerbron ffynnon dedwyddwch. 2. Maent yn ddedwydd yn ei wasanaeth, sef gwasanaethu Duw ddydd a nos yn ei deml. 3. Byddant yn ddedwydd o ran eu cymdeithas, yr hwn sydd yn eistedd ar yr orsedd-fainc a drig yn eu plith hwynt. 4. Byddant yn ddedwydd yn y rhyddid a gânt oddiwrth bob peth annymunol, ni bydd arnynt na newyn na syched mwyach;—"Duw a sych ymaith bob deigr oddiwrth eu llygaid hwynt, a marwolaeth ni bydd mwyach, na thristwch, na llefain, na phoen." 5. Byddant yn ddedwydd o ran eu diogelwch, ni ddisgyn arnynt yr haul na dim gwres. 6. Byddant yn ddedwydd o ran cyflawnder o ymgeledd; yr Oen yr hwn sydd yn nghanol yr orsedd-fainc a'u bugeilia hwynt, ac a'u harwain at ffynnonau bywiol o ddyfroedd.

III. Yr haeddiannol achos o'u dygiad yno, sef gwaed yr Oen;—"Hwy a olhasant eu gynau ac a'u canasant yn ngwaed yr Oen," o herwydd hyny y maent gerbron gorsedd-fainc Duw:—1. Trwy waed yr Oen y cawsant heddwch â Brenin y wlad. "Wedi iddo wneuthur heddwch trwy waed ei groes ef." 2. Trwy waed yr Oen y cawsant hawl i'r wlad mewn cyfiawnhâd, Rhuf. 3, 24; a 5, 9. 3. Trwy waed yr Oen y maent yn cael addasrwydd i'r wlad trwy santeiddiad; "Gwaed Iesu Grist ei Fab efsydd yn glanhau oddiwrth bob pechod." 4. Trwy waed yr Oen y maent yn cael dyfodfa i mewn i'r wlad, sef i'r cyssegr santeiddiolaf trwy waed Iesu. "Ar hyd ffordd newydd a bywiol, yr hon a gyssegrodd efe i ni trwy'r llen, sef ei gnawd ef."

Addysg,—1. Dysgwn beidio grwgnach, er bod yma yn y cystudd mawr;—"Dros brydnawn yr erys wylofain, erbyn y boreu y daw gorfoledd." 2. Peidiwn â galaru yn anghymhedrol ar ol ein cyfeillion ag syddyn marw yn dduwiol, maent yn myned allan o'r cystudd mawr pan y byddont yn marw. 3. Gwelwn fod sefyllfa'r saint yn y nef yn rhagori llawer ar eu sefyllfa yma yn y byd; maent yma yn galaru, ond fry yn canu mewn nefol hwyl;—yma yn allan, ond yn y nefoedd yn berffaith lân;—yma yn afiach ac mewn cystudd mawr, ond yn y nefoedd yn ber-

ffaith iach, ac ni ddywed neb o'r preswylwyr, Claf ydwyf, mwyach. O, addaser ni oll i'r nefol drigfanau! Amen.

2 TIM. IV, 6, 7, 8.

"O hyn allan rhoddwyd coron cyfiawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd, y barnwr cyfiawn, i mi yn y dydd hwnw: ac nid yn unig i mi, ond hefyd i bawb a garant ei ymddangosiad ef."

MAE'r nefoedd a dedwyddwch y saint yn cael ei osod allan trwy lawer o ymadroddion:—1. Mae yn cael ei alw yn baradwys, sef lle o hyfrydwch, felly bydd y nefoedd;—ar dy ddeheulaw y mae digrifwch yn dragywydd. Nid oedd dim pechod na thristwch yn mharadwys ar y cyntaf, ond yr oedd dyn ar ddelw Duw, felly fe fydd pawb ar ddelw Duw yn y nefoedd. Yr oedd Adda yn mwynbau presennoldeb Duw mewn modd neillduol yn mharadwys, felly yn y nefoedd; yr oedd gan Adda wybodaeth fawr yn mharadwys, felly fe fydd gan y saint wybodaeth helaeth yn y nefoedd; yr oedd pren y bywyd yn mharadwys, a rhyddid i fyned ato, felly y mae Crist yn y nefoedd, a rhyddid i bawb gael ei fwynhau; ond ni bydd yno un sarff i dwyllo, na phechod i lychwino neb o'r saint byth. Mae'r nefoedd hefyd yn cael ei galw yn wlad well; mae yno well cyfeillion, gwell gwleddoedd, gwell rhyddid, gwell heddwch, a gwell mwynhad o Dduw; ni bydd yno demt-iwr i demtio, na llygredd i flino, nac un afiechyd i gystuddio, nac un fedd i guddio neb o'n cyfeillion mwy, nac un gelyn i'n dychrynu. Mae gan y saint sail i chwennych y wlad dda hon, am ei bod wedi ei pharatoi ar eu medr, am ei bod wedi ei gadael iddynt yn ewyllys y Drindod, ac y mae wedi cael ei haddaw iddynt, ac am mai'r nefoedd yw gwlad eu genedigaeth newydd:—am fod eu perthynasau a'u cyfeillion goreu yn byw yno, ac yno mae eu cyfoeth penaf a'u trysorau; mae'r nefoedd yn cael eu galw yn ddinas, yn dŷ nid o waith llaw, ond tragywyddol yn y nefoedd; yn orphwysfa, yn dragywyddol bwys gogoniant, yn llawenydd tragywyddol, ie, digonolrwydd llawenydd sydd ger dy fron, ac ar dy ddeheulaw y mae digrifwch yn dragywydd; ond yma coron cyfiawnder. Fe fydd yr holl saint yn freninoedd ac

yn offeiriaid i Dduw, ac yn eistedd ar eu gorsedd-feinciau, â'u coronau ar eu penau, ac yn cânu eu telynau wedi cael buddugoliaeth gyllawn ar bob gelyn.

Ond ni welwn yma, 1. Ddarluniad o fywyd y Cristion, sef un yn ymdrechu i redeg ei yrfa grefyddol wrth reol a chyfarwyddyd Duw yn ei air. 2. Darluniad o'i farwolaeth, sef cael ei ddattod,—“Amser fy ymddattodiad i a neshodd;” mae'r duwiol yn angeu yn cael ei ddattod oddiwrth ei berthynasau anwyl a hoff, ac oddiwrth bob traflerth annymunol, ac fe ddattodir ei gorff a'i enaid oddiwrth eu gilydd. 3. Gwelwn yma ei fraint tu draw i angeu, sef cael coron y bywyd, coron cyfiawnder, coron gogoniant. Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Y Barnwr.

II. Ei ymddangosiad.

III. Fod y saint yn caru ei ymddangosiad.

I. Y Barnwr. Iesu Grist yw'r barnwr. Y Tad nid yw yn barnu neb, ond fe roddes bob barn i'r Mab, fel yr anrhydeddai pawb y Mab fel y maent yn anrhydeddu'r Tad:—1. Mae Cristyn Farnwr ordeiniedig. Act. 10, 42; a 17, 30. 2. Barnwr penawdurdodol. Mat. 28, 18. 3. Barnwr hollalluog, fel nas gall neb wrthsefyll y farn a roddo ef. Nah. 1, 6. 4. Barnwr hollwybodol a manwl. Preg. 12, 14. 5. Barnwr cyfiawn, didderbyn wyneb. “Nid oes derbyn wyneb gyda Duw, ac nid yw yn gwneyd cam â gwr yn ei fater.”

II. Ymddangosiad y Barnwr:—1. Fe ymddengys yn dra disymmwth, fel tywyniad mellten, ac fel gwewyr esgor ar un a fo beichiog, ac nis diangant ddim. 2. Fe ymddengys yn eglur ac amlwg i bawb,—“Wele y mae efe yn dyfod gyda'r cymylau, a phob llygad a'i gwel ef. 3. Fe ymddengys mewn gallu a gogoniant mawr. 4. Fe ymddengys i ddybenion rhyfeddol, sef i godi'r meirw, i alw holl drigolion daear i gyfrif, i ddiol y drwg oddiwrth y da, ac i sefydlu pawb mewn modd cyhoeddus yn eu tragywyddol sefyllfa.

III. Fod y saint yn caru ei ymddangosiad:—1. Maent yn caru ei ymddangosiad am fod perthynas agos rhyngddynt ag ef, sef perthynas brawd; mae efe yn frawd iddynt, wedi ei eni erbyn caledi; perthynas priod,—mae priodas wedi cymmeryd lle rhyngddynt ag ef nas gall angeu ddim ei dattod. “Dy briod yw'r hwna'th

wnaeth, Arglwydd y lluoedd yw ei enw." 2. Am y bydd ei ymddangosiad yn gosod terfyn tragwyddol ar bob peth annymunol iddynt, sef ar eu hofnau, eu cystuddiau, eu gwarth, a'u tristwch, yn oes oesoedd. 3. Am y byddant yn derbyn breintiau rhyfedd yn ei ymddangosiad, sef etifeddiaeth, teyrnas a choron cyfiawnder; mae coron yn arwydd o fawrhydi breninol, o anrhydedd rhyfeddol, ac o orfoledd buddugoliaethol. Coron cyfiawnder, Duw cyfiawn a'i rhydd, cyfiawnder Crist a'i pwrkasodd, a dynion cyfiawn gaiff ei mwynhau. 5. Am y byddant yn ei ymddangosiad yn cael cyfarfod â'u hen gyfeillion sydd wedi blaeni, mewn nefolaidd hwy! ac mewn perffaith undeb;—

"Heb neb yn tynu'n groes,
Ond brodyr yn gytûn,
Pawb yn canu am y gwaed,
Derchafu Mab y dyn."

Addysg.—1. Chwiliwn a ydym yn caru ymddangosiad Crist; os ydym, yr ydym yn dysgwyl am dano, ac yn caru ymddangos dros ei achos yn y byd. 2. Os ydych yn caru ymddangosiad Crist i'r farn, yr ydych yn caru ei ymddangosiad llwyddiannus trwy'r weinidogaeth yn y byd. 3. Y mae ofn angeu, i raddau, wedi cael ei symud o'ch cyflyrau. 4. Yr ydych yn ymosyn am barodrwydd cyn y delo. O, addfeder ni oll i gyfarfod â'r Arglwydd. Amen.

HEB. IV, 11.

"Byddwn ddyfal gan hyny i fyned i mewn i'r orphwysfa hono, fel na syrthio neb yn ol yr un siampl o anghrediniaeth."

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Fod gan Dduw orphwysfa ar fedr y saint yn y nef.

II. Y cynghor difrifol, Byddwn ddyfal gan hyny i fyned i mewn i'r orphwysfa hono.

III. Y rheswm dros y cynghor, Fel na syrthio neb yn ol yr un siampl o anghrediniaeth.

I. Fod gan Dduw orphwysfa ar fedr y saint yn y nef:—1. Gorphwysfa barotoddig iddynt er cyn seiliad y byd; ac fe fydd Crist yn eu gwahodd i etifeddu'r deyrnas a barotowyd iddynt er seiliad y byd. 2. Gor-

phwysfa dawel a diddos ; ni ddaw storom o euogrwydd, ofnau, nac ammeuon, na storom o ofalon bydol na chys-tuddiau byth yno, ac ni ddaw dafn o wlaw digofaint ar ben neb o'r trigolion dedwydd yn oes oesoedd ; mae rhai yn gwneyd eu gorphwysfa mewn creaduriaid, ac mewn dyledswyddau, ac enw o grefydd, ond fe ysgubir noddffeydd celwydd, a'r dyfroedd a foddant y lloches. 3. Gorphwysfa gyflawn o bob peth daionus, sef cyflawnder o ryddid heb gaethiwed, o oleuni heb dywyllwch, heddwch heb ryfel, llawenydd heb dristwch, o santeiddrwydd heb lygredd, a mwynhad o Dduw heb gymylau mwy. 4. Gorphwysfa felys a hyfryd ; fe fydd golwg ar y priodoliaethau yn eu gogoniant, a'r gyfraith yn ei hanrhydedd, a Christ â'i goron ar ei ben, a'r gelynyion wedi eu conc'ro, yn gwneyd y nesoedd yn hynod o felys a hyfryd i'w holl drigolion dedwydd i gyd. 5. Gorphwysfa dragywyddol ; mae cariad Duw at ei blant yn dragywyddol, mae Crist yn offeiriad yn dragywyddol, a'i gyfiawnder a rhinweddau'r aberth yn dragywyddol, am hyny fe bar nesoedd ac etifeddiaeth y saint yn dragywyddol.

II. Y cynghor difrifol, Byddwch ddyfal gan hyny i fyned i mewn i'r orphwysfa hono. Mae'r cynghor difrifol hwn yn cynnwys,—1. Fod tuedd mewn dynion i wneyd eu gorphwysfa'n ormodol yma yn y byd, sef mewn ystafell o lwyddiant bydol, fel y gwr goludog, ag oedd â'i faesydd wedi cnydio yn dda, ac mewn ystafell o lawenydd cnawdol, ac mewn ystafell o hunan-gyfiawnder, maent yn ymorphwys yn y ddeddf, ac mewn ystafell o dymherau mewn crefydd ; ond y mae Duw yn dywedyd, Ewch ymaith ; nid dyma eich gorphwysa. 2. Mae'r cynghor yn cynnwys, ein bod heb gyrhaedd yr orphwysfa nefol ; etto, ar ein gyrfa yr ydym yn yr anialwch, yr ochr hon i'r Iorddonen. 3. Mae y cynghor yn cynnwys mai gwaith graddol yw myned tua'r nesoedd, fel Israel yn myned tua gwlad Canaan ; buont ddeugain mlynedd cyn cael meddiannu'r wlad, cawsant gwrdd â llawer tywydd, gorfu arnynt yfed dyfroedd chwerwon Marah, bod dan odre Sinai ddychrynlyd, a'u brathu gan y seirff tanllyd, a'u gwrthwynebu gan yr Amaleciaid, a'u dychrynu gan feibion Anac ; ond aethant o nerth i nerth, nes dyfod dros yr Iorddonen i wlad

yn llifeirio o laeth a mel. 4. Mae'r cynghor yn cynnwys y dylai fod ymdrech a llafur ynom gyda gwaith Duw, ac am adnabod gwir grefydd:—"Llafuriwch, nid am y bwyd a dderfydd;"—"Ymdrechwch fyned i mewn trwy'r porth cyfyng."

III. Y rheswm annogaethol,—“Fel na syrthio neb yn ol yr un siampl o anghrediniaeth.”—1. Mae hyn yn dangos fod pob un nad yw yn effro, diwyd, a llafurus, gyda gwaith yr Arglwydd, yn agored i syrthio, sef syrthio i wrthgiliad, ac mewn canlyniad syrthio i uffern dân; oblegid y mae bod yn ddiymdrech gydag achos Duw yn arwydd o ddiffyg gras yn y galon. 2. Mai mawr fydd ein pechod a'n trueni, os dilynwn siamplau drwg y rhai anghrediniol gynt;—"Oblegid ni allent hwy fyned i mewn o herwydd eu hanghrediniaeth." 3. Fe fydd ein cosp yn fwy wedi cael ein rhybuddio trwy eu siamplau hwy;—"Cofiwch wraig Lot;"—"Pa fodd y dihangwn ni os esgeuluswn iachawdwriaeth gymmaint."

Addysg,—1. Dysgwn beidio gwneyd ein gorphwysfa yn y creaduriad; y mae hyn yn groes i ddyben Duw yn eu rhoddi i ni, ac yn achos i Dduw eu cymmeryd fflwrdd oddiwrthym. 2. Dysgwn beidio anfoddloni marw, oblegid y mae hyn yn dangos fod yn well genym am y ddaear nag am y nesoedd, ac yr ydym wrth anfoddloni marw yn dangos ein bod fel yn cyduno â'r diafol, yr hwn sydd yn ceisio ein rhwystro i fyned i'r nesoedd. 3. Chwi, dduwiolion, byddwch yn dawel yn nghanol eich trafferthion. "Y mae gorphwysfa etto yn ol i bobl Dduw." O am addfedrwydd i'r anneddle lonydd. Amen.

DAD. II, 10.

"Bydd ffyddlon hyd anghau, a mi a roddaf i ti goron y bywyd."

ODDIWRTH y geiriau mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Fod y saint i ddyoddef yma yn y byd.

II. Nad oes dim achos iddynt ofni dyoddef.

III. Eu dyledswydd, er dyoddef, sef bod yn ffyddlon hyd anghau.

IV. Eu braint yn ol dyoddef, sef cael coron y bywyd.

I. Fod y saint i ddyoddef yn y byd:—1. Maent i ddyoddef llawer oddiwrth y gelyn drwg, sef y diafol.

"Wele, cythraul a fwrw rai o honoch chwi i garchar;" mae'r gelyn yn eu temtio i bechu, ac yn taflu ei bicellau tanllyd yn aml atynt, ac hefyd yn eu taflu i garchar ofnau ac amhheuon, ac i garchar nwydau llygredig. 2. Maent yn dyoddef llawer oddiwrth y byd drwg. "Yn y byd, medd Crist, gorthrymder a gewch; a thrwy lawers o orthrymderau mae'n rhaid myned i mewn i deyrna Dduw; maent yn dyoddef llawer o wawd ac erlid oddiwrth ddynion y byd, ac yn cael llawer o boen a thrafferth yn y byd. 3. Maent yn dyoddef llawer oddiwrth eu calonau drwg eu hunain. "Y mae y galon yn fwy ei thwyll nâ dim; drwg diobaith ydyw;" mae meddyliau, ofnau, tymherau, athueddiadau drwg y galon, yn gwneyd mawr ofid yn aml i'r dyn duwiol. 4. Maent yn dyoddef llawer oddiwrth frodyr, gan fod y rhai'n yn hau hadau drwg yn aml yn yr eglwys, sef hadau cyfeiliornad, hadau anghydfod, a hadau erlidigaeth yn aml yn yr eglwys, ac yn gwneyd gofid mawr i Sion yn mhob oes o'r byd.

II. Nad oes dim achos iddynt ofni dyoddef:—1. Oblegid fod eu holl bechodau wedi eu maddeu; y mae profiad o faddeuant yn melysu'r pethau mwyaf chwerw, ac yn symud y gwenwyn o'u holl gwpaneidiau. 2. Nid oes un felldith yn eu dyoddefiadau;—"Nid oes gan hyn yn awr ddim damnedigaeth i'r rhai sydd yn Nghrist Iesu." 3. Nid oes achos iddynt ofni dyoddef, am fod eu dyoddefiadau yn cael eu goruwch-lywodraethu gan Dduw, er daioni mawr iddynt, sef i'w darostwng a'u dwyn i weddio'n fwy profiadol; yr oedd Jonah yn cysgu yn y llong, ond yn gweddio'n daer yn mol y morfil; maent yn fuddiol i buro'r enaid, ac i ddwyn eu gras i weithredu yn gryfach; fe gaiff pob peth gyd-weithio er daioni i'r rhai sydd yn caru Duw, sef i'r sawl sydd wedi eu galw yn ol ei arfaeth ef. 4. Nac ofnwch ddim o'r pethau yr ydych i'w dyoddef, am nad ydynt ond byr mewn cyferbyniad i dragywyddoldeb, ac ysgafn iawn mewn cyferbyniad i'ch haeddiant, ac mewn cyferbyniad i ddyoddefiadau Crist; ac y maent yn gweithredu tragywyddol bwys gogoniant.

III. Eu dyledswydd wrth ddyoddef, sef bod yn ffyddlon hyd angen:—1. Bydd ffyddlon i amddiffyn y gwirionedd, a'i ddweyd yn ddidderbyn wyneb, yn wyneb

pob perygl. Bydd ffyddlon i gyflawni pob dyledswydd yn wyneb pob anhawsderau, fel Daniel yng weddio â'i ffenestri yn agored, ac fel Paul o flaen Agrippa. 3. Bydd ffyddlon i arddel Crist yn wyneb pob dirmyg, a'i gyffesu yn bob peth yn dy iechydwrïaeth. 4. Bydd ffyddlon i chwilio a phrofi dy hun wrth reol gair Duw. 5. Bydd ffyddlon i droi min cleddyf y gair at bob pechod. 6. Bydd ffyddlon i gyfranu o'th drugareddau at gynnal achos Duw yn y byd. "Anrhydedda'r Arglwydd â'th holl gyfoeth."

IV. Eu braint ar ol dyoddef, sef derbyn coron y bywyd:—1. Mae coron yn arwydd o fawrhydi breninol; fe fydd y saint yn freninoedd, ac yn feddiannol ar deyrnas, ac yn gyd-etifeddion â Christ; "Os dyoddefwn, ni a deyrnaswn; os gwadwn ef, yntau hefyd a'n gwâd ninnau. 2. Mae coron yn arwydd o fuddugoliaeth; felly fe welir y saint yn fuddugoliaethwyr ar eu holl elynion, â'u palmwydd yn eu dwylaw. 3. Mae coron yn arwydd o anrhydedd; felly fe ga'r saint eu hanrhydeddu yn hynod yn y farn, sef â chyrff tebyg i gorff gogoneddus Crist; cânt eu hanrhydeddu ag arddeliad gan y Barnwr, ac â gwahoddiad siriol i etifeddu'r deyrnas dragwyddol. Fe fydd perlau o fywyd saith-plyg yn y goron hon. 1. Bywyd o ryddid heb gaethiwed. 2. Bywyd o gyflawnder heb brinder. 3. Bywyd o oleuni heb dywyllwch. 4. Bywyd o lawenydd heb dristwch. 5. Bywyd o santeiddrwydd heb lygredd. 6. Bywyd o fwynhad o Dduw heb ddim cymylau. 7. Bywyd tragwyddol heb farw mwy. Dyma goron y bywyd; addfederni oll i gael gwisgo'r goron ardderchog hon. Amen.

1 IOAN III, 2.

"Anwylyd, yr awrhon meibion i Dduw ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn: eithr ni a wyddom pan ymddangoso efe, y byddwn gyffelyb iddo; oblegid ni a gawn ei weled ef megys ag y mae."

MAE'r Apostol yma yn ein galw i sylwi ar gariad Duw at ei blant;—"Gwelwch pa fath gariad a roes y Tad arnom:—1. Mae cariad Duw yn ddiddechreu a thragwyddol. 2. Cariad mawr a rhyfeddol. 3. Cariad parhaus ac anghyfnewidiol. Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

"Wele, cythraul a fwrw rai o honoch chwi i garchar;" mae'r gelyn yn eu temtio i bechu, ac yn taflu ei bicellau tanllyd yn aml atynt, ac hefyd yn eu taflu i garchar ofnau ac amhueon, ac i garchar nwydau llygredig. 2. Maent yn dyoddef llawer oddiwrth y byd drwg. "Yn y byd, medd Crist, gorthrymder a gewch; a thrwy lawers o orthrymderau mae'n rhaid myned i mewn i deyrna Dduw; maent yn dyoddef llawer o wawd ac erlid oddiwrth ddynion y byd, ac yn cael llawer o boen a thrafferth yn y byd. 3. Maent yn dyoddef llawer oddiwrth eu calonau drwg eu hunain. "Y mae y galon yn fwy ei thwyll nâ dim; drwg diobaith ydyw;" mae meddyliau, ofnau, tymherau, athueddiadau drwg y galon, yn gwneyd mawr ofid yn aml i'r dyn duwiol. 4. Maent yn dyoddef llawer oddiwrth frodyr, gan fod y rhai'n yn hau badau drwg yn aml yn yr eglwys, sef hadau cyfeiliornad, hadau anghydfod, a hadau erlidigaeth yn aml yn yr eglwys, ac yn gwneyd gofid mawr i Sion yn mhob oes o'r byd.

II. Nad oes dim achos iddynt ofni dyoddef:—1. Oblegid fod eu holl bechodau wedi eu maddeu; y mae profiad o faddeuant yn melysu'r pethau mwyaf chwerw, ac yn symud y gwenwyn o'u holl gwpaneidiau. 2. Nid oes un felldith yn eu dyoddefiadau;—"Nid oes gan hyn yn awr ddim damnedigaeth i'r rhai sydd yn Nghrist Iesu." 3. Nid oes achos iddynt ofni dyoddef, am fod eu dyoddefiadau yn cael eu goruwch-lywodraethu gan Dduw, er daioni mawr iddynt, sef i'w darostwng a'u dwyn i weddio'n fwy profiadol; yr oedd Jonah yn cysgu yn y llong, ond yn gweddio'n daer yn mol y morfil; maent yn fuddiol i buro'r enaid, ac i ddwyn eu gras i weithredu yn gryfach; fe gaiff pob peth gyd-weithio er daioni i'r rhai sydd yn caru Duw, sef i'r sawl sydd wedi eu galw yn ol ei arfaeth ef. 4. Nac ofnwch ddim o'r pethau yr ydych i'w dyoddef, am nad ydynt ond byr mewn cyferbyniad i dragywyddoldeb, ac ysgafn iawn mewn cyferbyniad i'ch haeddiant, ac mewn cyferbyniad i ddyoddefiadau Crist; ac y maent yn gweithredu dragywyddol bwys gogoniant.

III. Eu dyledswydd wrth ddyoddef, sef bod yn ffyddlon hyd angeu:—1. Bydd ffyddlon i amddiffyn y gwirionedd, a'i ddweyd yn ddidderbyn wyneb, yn wyneb

Concwest Iesu ar y groesbren, fydd yr anthem faith ei hŷd,
'R Oen fu farw rhwng y lladron, gaiff y goron oll i gyd.

X. *Myfyrdod ar Wyliadwriaeth.*

VI. Pan elo dyn i golli ysbryd gwyliadwriaeth, mewn ystyr ysbrydol, efe a gyll ei nerth a'i wroldeb mewn pethau crefyddol, fel Samson yn colli ei nerth wrth gysgu ar liniau Dalilah. Yma mi gaf sylwi ar y testunau canlynol:—

1 COR. XVI, 13.

“Gwyliwch, sefwch yn y fydd, ymwrolwch, ac ymgryfhewch.”

MAE'r cyngor hwn yn cynnwys fod tuedd mewn dynion i gysgu mewn difaterwch am ogoniant Duw, ac am achos eu heneidiau eu hunain, a'u cyd-greaduriaid; nid ydynt yn ystyried byrdra eu hamser, agosrwydd a sicrwydd angeu, manyldra'r farn, a meithder tragywyddoldeb. “O na baent ddoethion, na ddeallent hyn, ac nad ystyrient eu diwedd.” Ofnwch, rai difraw; dychrynwch, rai diofal.

1. Gwyliwch ar dri pheth, sef ar eich meddyliau, ar eich geiriau, ac ar eich ymddygiadau. “Gwyliwch ar dy droed pan fydddech yn myned i dŷ Dduw, a bydd barotach i wrando, nag i roi aberth ffyliaid.”

2. Gwyliwch yn erbyn tri pheth, sef yn erbyn ymddangosiadau pechadurus; ymgedwch rhag pob rhith-ddrygioni mewn gwisgoedd, mewn cyfeillach, a phob math o fasgnach; na fyddwch yn feilchion, ac na fyddwch yn debyg i rai beilchion; na fyddwch yn caru cyfeillach ddrwg, ac na fyddwch yn debyg i'r cyfryw; na fyddwch yn feddwon, ac na fyddwch yn debyg i'r meddwon; na roddwch le i neb feddwl eich bod yn caru diota; na fyddwch yn gybyddion, ac na fyddwch yn debyg iddynt; na fyddwch ragrithwyr, ac na fyddwch yn debyg iddynt, trwy udganu o'ch blaen, nag ar *ffurfio* eich wynebau yn addoliad y Duw byw. Hefyd,

gwyliwch yn erbyn achlysuron pechod; y mae segurdod, cyfeillach ddrwg, a darllen llyfrau drwg, ac esgeuluso moddiongras, yn tueddu i arwain dyn i bechodau gwaradwyddus. Drachefn, ymgedwch rhag temtasyinau pechod; y mae gan y diafol lawer llwybr, allawer math o dymmorau i demtio dynion; y mae fel llew rhuadwy yn rhodio oddiamgylch, gan geisio y neb a allo lyncu. “Yr hwn gwrthwynebwn yn gadarn yn y ffydd, ac efe a ffy oddiwrthych.”

3. Gwyliwch am dri pheth, sef am gyfleusdra i ogoneddu Duw, trwy ddywedyd yn dda am dano, a mynegi ei rinweddau; ac hefyd am gyfleusdra i wneuthur lles i'ch cyd-greaduriaid, trwy eu cynghori, eu rhybuddio, a chyfranu at eu hanghenrheidiau. Gwnewch dda i bawb, yn enwedig i'r rhaisydd o deulu'r ffydd. Ac hefyd am gyfleusdra i dderbyn daioni i chwi eich hunain. Y mae yma gynghor dwys arall, sef, Sefwch yn y ffydd; mae hyn yn cynnwys y dylem sefyll mewn gwir grediniaeth o athrawiaeth ffydd, sef yr athrawiaeth o ddrindod o bersonau, pechod gwreiddiol, etholedigaeth bersonol, duwdod Crist, prynedigaeth neillduol, galwad effeithiol, cyfiawnder cyfrifol, a pharhad mewn gras hyd y diwedd; hefyd dylem fod mewn gwir ymdrech am daenu gwybodaeth o'r ffydd Gristionogol dros yr holl fyd, a gweddio am i air yr Arglwydd redeg a chael gogonedd, gan gyd-ymdrechu o blaid y ffydd, yr hon a roddwyd unwaith i'r saint. Drachefn, sefwch yn y ffydd trwy lynu'n ffyddlon yn eich proffes hyd y diwedd, fel y dywed yr Apostol, “Gan fod i ni Archoffeiriad mawr, yr hwn a aeth i'r nefoedd, Iesu mab Duw, glynwn yn ein proffes.” Nid ydyw pob glynw gyda chrefydd yn gymmeradwy; dylech lynu yn weithgar ac yn ymdrechgar, glynw'n gysson a dianwadal, glynw yn ddiragrith â'r holl galon, glynw'n ffyddlon, yn barhaus, ac heb droi yn ol. “Dos dithau hyd y diwedd, canys sefi a gorphwysi yn dy ran, yn niwedd y dyddiau.” Ymwrolwch ac ymgryfhewch; y mae'r cynghor hwn yn cynnwys fod y Cristion yn wan iawn yn aml, a bod tuedd ynddo i laesu dwylaw, ac y dylem fyned yn mlaen yn wrol ac yn galonog gyda gwaith yr Arglwydd. O cadwer ni oll yn effro a gwyliadwrus. Amen.

Gwyliwch hefyd rhag tristâu'r Ysbryd Glân.

EPH. IV, 30.

"Ac na thristwch Lân Ysbryd Duw."

Y MAE blinder, gofid, a thristwch, yn cael eu priodoli i Dduw; ond nid yn briodol, ond mewn dynol iaith. Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Pa beth sydd i ddeall wrth dristâu'r Ysbryd Glân.

II. Y modd y mae dynion yn tristâu'r Ysbryd Glân.

III. Rhesymau i'ch annog i beidio tristâu'r Ysbryd Glân.

I. Pa beth sydd i ddeall wrth dristâu'r Ysbryd Glân. Mae'n sicr nad oes dim tristwch yn briodol yn perthynu iddo, ond yn gymhariaethol, oblegid y mae'n fflwynon gorfoledd ynddo ei hun; y mae yn anfeidrol gyfoethog, yn anfeidrol santaidd, yn anfeidrol ddoeth, ac y mae yn anfeidrol dda; hefyd y mae yn hollalluog, yn hollbresennol, yn hollwybodol, yn anghyfnewidiol, ac yn anfarwol, ac fel y cyfryw nis gall fyned yn llai ei ddedwyddwch; ond y mae tristâu'r Ysbryd Glân yn arwyddo'r pethau canlynol:—1. Ei fod wedi cael ei ddirfawr anfoddloni. Eisa. 63, 10, "Hwythau oeddent wrthryfelgar, ac a ofidiasant ei Ysbryd santaidd ef." Beth bynag y mae dynion yn ei wneuthur yn groes i'r gair, y maent yn ei anfoddloni; oblegid yr holl ysgrythyr sydd wedi ei rhoddi gan ysbrydoliaeth Duw. 2. Mae tristâu'r Ysbryd Glân yn cynnwys nad yw efe ddim yn cymdeithasu â'i blant, fel ag y buesefyr amser a aeth heibio. Nid yw'r dyn trist ddim yn cymdeithasu ac yn gwënu gyda'r un sirioldeb a hyfrydwch ag y bu; y mae'r wynebpryd fel yn syrthio; felly nid ydyw'r Ysbryd Glân yn cymdeithasu ac yn gwënu ar ei blant gyda'r un sirioldeb yn wastad. Os na fydd yn gwënu arnat yn y weddi ddirgel, ac yn y cymundeb, ac yn ymddyddan â'th enaid trwy'r weinidogaeth yn yr oedfaon, y mae lle i ofni dy fod wedi ei dristâu. 3. Mae tristâu'r Ysbryd Glân yn arwyddo nad yw ef ddim yn cario ei waith yn mlaen gyda'r un bywiogrwydd a grymusder ag y bu; nid yw yn argyhoeddi, yn ail-eni, yn bywhau'r meirw, nac yn cynhyrfu yr esgryn sychion, nac yn dyddanu y saint fel y bu. O gweddiwn gyda'r prophwyd, "Bywhâ dy waith yn nghanol y blynyddoedd; disgyn, Arglywydd, fel y toddo'r mynyddoedd o'th flaen di."

II. Y modd y mae dynion yn tristâu Glân Ysbryd Duw. 1. Trwy geisio diffodd ei argyhoeddiadau; y mae efe wedi bod yn curo lawer gwaith wrth eich drysau, trwy lawer dull a modd, ac y mae ganddo lais tuag atoch trwy weinidogaeth rhagluniaeth yn gyffredinol, a thrwy weinidogaeth anghu, a gweinidogaeth yr efengyl; ond y mae llawer yn diffodd argyhoeddiadau trwy fyw yn benrydd, siarad gwagedd, a myned i'r tafarndai, i geisio tawelu eu meddyliau trwy ddiffodd argyhoeddiadau, a dystewi llais cydwybod. Y rhai ydych yn wastad yn gwrthwynebu'r Ysbryd Glân, megys eich tadau; os profasoch fesur o argyhoeddiadau, meithrin-wch hwynt, rhag i Dduw dy roddi di i synu, a dywedyd, "Gad iddo;" oblegid nid ymryson ei ysbryd â dyn yn dragywydd. 2. Mae dynion yn tristâu'r Ysbryd Glân, trwy dori eu haddunedau; ti a addunedast lawer gwaith i fyw yn fwy duwiol, i ddarllen mwy ar y Bibl, i fod yn fwy taer mewn gweddi, i fod yn fwy crefyddol yn dy deulu; ond eu tori a wnaethost, ac wrth dori dy addunedau, ti dristêaist Lân Ysbryd Duw. Gwell i ti fod heb addunedu, nag addunedu a bod heb dalu. 3. Trwy goleddu pechod yn ddirgel; y mae mynwesu pechod yn ddirgel, fel Achan, yn tynu gwŷg yr Arglwydd arnom, ac yn ein rhwystro i fyned yn llwyddiannus mewn crefydd; i.e., mae coleddu pechod yn ddirgel yn difa ein profiad a'n llewyrch crefyddol;—"Y neb a guddia bechod ni lwydda." 4. Mae dynion yn tristâu'r Ysbryd Glân, trwy fyw mewn malais ac anghariad; ni thrig y Golomen nefol, sef yr Ysbryd Glân, yn ei wênau dyddanol, lle byddo cenfigen, ac ymryson, ac anghariad yn teyrnasu; am hyny bydded cariad yn ddiragrith; "Cerwcheich gilydd o galon bur yn helaeth." 5. Mae dynion yn tristâu'r Ysbryd Glân, trwy fyw yn glaiar a diffirwyth gyda gwaith yr Arglwydd; mae Duw yn achwyn ar eglwys Laodicea, ac yn achwyn ar ei eglwys mewn man arall, gan ddywedyd, A mi yn dysgwyl iddi ddwyn gwrawnwin, hithau a ddyg rawn gwylltion. "Gwae y rhai esmwyth arnynt yn Sion." 6. Mae dynion yn tristâu Glân Ysbryd Duw, trwy ymddwyn yn anaddas yn addoliad Duw; mae y rhai sydd yn cysgu yn yr addoliad, a'r rhai sydd yn ddiymdrech i gadw eu meddwl rhag crwydro yn y moddion, yn tristâu'r Ysbryd Glân; y mae y meddwl

wrth lywodraeth yr ewyllys, ac y mae gadael i'r meddwl grwydro yn arwydd o anystyriaeth o hollbresennoldeb Duw, ac o anghariad ato; ac y mae meddyliau crwydredig yn amddifadu'r enaid o lawer o gysuron, ac fel gwybaid meirw yn gwneyd y moddion yn ddifudd. Dylech beidio myned ffwrdd o'r moddion cyn dybeno'r addoliad; y mae hyn yn tristâu'r Ysbryd Glân; gall ddywedyd, Y maent wedi blino arnaf, ar fy ngair, a'm gwleddoedd danteithiol. 7. Mae dynion yn tristâu'r Ysbryd Glân trwy achwyn yn feunyddiol ar waith ac achos Duw yn eu gweddiau a'u cymdeithasau. Y mae llawer fel y gwr â'r un dalent yn barod i ddywedyd mai gwr caled yw Duw, a'i fod yn medi lle nis hauodd, ac yn casglu lle nis gwasgarodd. Y mae tuedd mawr yn eich gwaith yn achwyn ar waith ac achos Duw yn eich gweddiau, i ddigalonîr gweinïaid, ac i droi'r cloff o'r ffordd, ac i dristâu'r Ysbryd Glân; yn lle achwyn dylech ryfeddu, canmol, a diolch fod achos Duw mor uchel ei ben ag ydyw; y mae'n llwyddo bob blwyddyn, ac fe â Sion yn ben moliant dros y ddaear cyn bo hir. 8. Mae dynion yn tristâu'r Ysbryd Glân trwy ymddyddanion gwag, a chydymffurfio â'r byd. Naddeued un ymadrodd llygredig allan o'ch genau chwi, ac na chydymffurfiwch â'r byd hwn, eithr ymadnewyddwch yn ysbryd eich meddwl.

III. Rhesymau i'ch annog i beidio tristâu'r Ysbryd Glân. Ystyriwch yn ddifrifol pwy ydych yn ei dristâu, sef yr Ysbryd Glân, yr hwn y mae glendid yn hanfodol ynddo; ac wrth ei dristâu.—1. Yr ydych yn tristâu yr unig Santeiddydd,—ei brif waith ydyw santeiddio; ac os heb iddo ef eich santeiddio, chwi ewch yn aflan i'r farn, ac ni chewch fwynhâd o Dduw, ffynnon dedwyddwch; “Oblegid heb santeiddrwydd, ni chaiff neb weled yr Arglwydd.” 2. Os tristêwch yr Ysbryd Glân, chwi dristêwch y dysgawdwr mwyaf enwog a godidog. Efe a ddysg i chwi yr holl bethau, ac nid oes neb yn dysgu fel efe; mae efe yn dysgu i weled drwg pechod, a gogoniant trefn yr iachawdwriaeth, trwy iawn mawr y groes. 3. Tristâu'r Ysbryd Glân yw tristâu'r arweinydd mwyaf cyfarwydd. Y mae efe yn tywys i bob gwirionedd;—y mae fel y golofn gwmwl i Israel, sef yn arweinydd cyffredinol, amyneddgar, a gwastadol. O, dwy a'ch arwain trwy'r anialwch mawr ac ofnadwy,

a thrwy'r cwmydd, a heibio'r creigiau dychrynlyd, a'r corysodd lleidiog, a thrwy ddyffryn cysgod angen, os tristêwch chwi hwn! 4. Os tristêwch chwi yr Ysbryd Glân, chwi dristêwch y dyddanydd mwyaf cysurol. Y mae'n dyddanu'r saint, trwy gymhwyso'r gwaed at eu cydwybodau, trwy gymhwyso'r addewidion at eu cyflyrau, a thrwy ddangos y caiff pob peth gyd-weithio er eu daioni, ac na pharhâ eu gofidiau ddim yn hir, ac i fod coron a theyrnas yn eu haros tu draw i'r hedd. Pwy a'ch dyddana mewn gorthrymderau, ac yn angen, os gwnewch dristâu'r Ysbryd Glân?

Addysg.—1. Gochelwch y pechodau ag sydd yn tristâu'r Ysbryd Glân, a galerwch, a thristêwch yn dduwiol o'u plegid. 2. Gorfoleddwch yn yr iachawdwriaeth ag sydd yn achos gorfoledd a llawenydd i holl denlu'r nef. Y mae'r Drindod fendigaid, a'r angylion santaidd, a'r seintiau oll, yn llawenhau ynddi. O, am gael drachefn o orfoledd yr iachawdwriaeth, trwy Grist. Amen. Gwyliwch hefyd rhag ymofyn am gyfiawnhâd gerbron Duw trwy weithredoedd y ddeddf.

GAL. V, 4.

"Chwi a aethoch yn ddifudd oddiwrth Grist, y rhai ydych yn ymgysfiawnhau yn y ddeddf: chwi a syrthiasoch ymaith oddiwrth ras."

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Fod tuedd mewn dynion i ymofyn am gyfiawnhâd trwy'r ddeddf.

II. I brofi nad oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf.

III. Fod pawb ag sydd yn ymofyn am gyfiawnhâd trwy'r ddeddf, yn myned yn ddifudd oddiwrth Grist, ac yn syrthio ymaith oddiwrth ras.

I. Fod tuedd mewn dynion i ymofyn am gyfiawnhâd trwy'r ddeddf. 1. Am eu bod o dan awdurdod egwyddor o anwybodaeth a thywyllwch ysbrydol; y maent yn anwybodus o ogoniant ac ysbrydolrwydd y ddeddf yn ei gofyniadau, yr hon sydd yn gofyn perffeithrwydd oddiwrth ein natur, ein meddyliau, ein geiriau, a'n holl ymddygiadau, yn wastadol, ac yn dragywyddol. 2. Am eu bod o dan awdurdod egwyddor o elyniaeth yn erbyn trefn Duw i gadw pechaduriaid, sef cadw yn

rhâd, yn ddiammodol, ac yn cau allan bob dynol ymffrost. 3. Am eu bod o dan awdurdod egwyddor o falchder; y maent yn meddwl y gallant wneuthur rhyw beth tuag at ennill y nefoedd, a haeddu ffafr Duw.

II. I brofi nad oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf. 1. Y mae'r ysgrythyrau canlynol yn profi hyn yn eglur, Rhuf. 3, 20; Gal. 2, 16; a 3, 10; ac Eph. 2, 9. 2. Nid oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf, am na roddwyd y ddeddf yn gyfammod hywyd i ddyn wedi'r cwmp; ond fe'i rhoddwyd ar Sinai, i egluro gogoniant a santeiddrwydd y Duwdod, i ddangos i ddyn ei drueni, ac i ddangos i'r duwiolion goreu eu brychau, ac i fod yn rheol santeiddrwydd. 3. Nid oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf, oblegid fod pawb wrth natur yn amherffaith; ac nis gall y ddeddf gymmeradwyo dim ond perffeithrwydd, Rhuf. 8, 3. 4. Nid oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf, oblegid y mae pawb wrth natur yn farw mewn camwedd a phechod; ac nis gall y ddeddf fywchau pechadur marw;—yn wir, pe rhoddasid deddf a allasai fywchau, yn wir, o'r ddeddf y buasai cyfiawnder, Gal. 3, 21. 5. Nid oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf, oblegid dangos pechod, a pheri digofaint, y mae'r ddeddf, ac nid cyhoeddi maddeuant, Rhuf. 3, 20; a 4, 15. 6. Nid oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf, oblegid fe fyddai hyny yn taro'n groes i gyhoeddiad ac addewidion yr efengyl, Gal. 3, 17, 18. 7. Nid oes dim cyfiawnhâd trwy'r ddeddf, oblegid fe fyddai hyny yn gwneuthur cyfryngdod a marwolaeth Crist yn ofer, Gal. 2, 21; canys os o'r ddeddf y mae cyfiawnder, yna bu Crist farw yn ofer.

III. Fod y dynion hyny ag sydd yn ceisio myned i'r nefoedd trwy eu gweithredoedd eu hunain, yn myned yn ddifudd oddiwrth Grist, ac yn syrthio ymaith oddiwrth ras. Nid ydyw ei berson, ei swyddau, na'i ddyoddefaint, a'i aberth, o un budd iddynt; oblegid y maent yn ei wrthod, yn ei ddirmygu, ac yn ei sathru, ac y maent yn syrthio ymaith oddiwrth ras. Y mae'n sicr nad oes neb o'r duwiolion yn syrthio ymaith oddiwrth ras cadwedigol; nid oes neb o honynt yn syrthio oddiwrth y gras o dragywyddol etholedigaeth, neu o fod yn wrthddrychau cariad Duw,—caru y mae efe'r

bobl. Y mae'r holl saint yn ei law; a'r rhai y mae efe yn eu caru, efe a'u câr hyd y diwedd, Deut. 3, 33; a Ioan 13, 2. Hefyd, nid oes neb o'r duwiolion yn syrthio oddiwrth y gras o râd gyfrifiad o gyfiawnder Crist; y mae hwn yn gyfiawnder tragywyddol. Job 17, 9,—“Y cyfiawn hefyd a ddeil ei ffordd, a'r glân ei ddwyllaw a chwanega gryfder.” Diar. 4, 18,—“Llwybr y cyfiawr sydd fel y goleuni, yr hwn a lewyrcha fwy-fwy hya hanner dydd.” Drachefn, nid oes neb o'r duwiolion yn colli'r anian newydd a blânwyd ynddynt gan yr Ysbryd Glân yn yr ail-enedigaeth; ond fe fydd ynddynt yn ffynnon o ddwfr yn tarddu i fywyd tragywyddol;—“Gan fod yn hyderus yn hyn, y bydd i'r hwn a ddechreuodd ynoch waith da, ei orphen hyd ddydd Iesu Grist,” Ioan 4, 14; a Phil. 1, 6; ond y mae'r Phariseaid beilchion, a phawb ag sydd yn ceisio myned i'r nefoedd trwy eu cyfiawnderau eu hunain, yn syrthio ymaith oddiwrth ras, sef oddiwrth iawn broffesu athrawiaeth gras yr efengyl; am hyny, yr ydym ni yn attolwg i chwi, na dderbynioch ras Duw yn ofer, 2 Cor. 7, 1. “Bydded genyt ffurf yr ymadroddion iachus, y rhai a glywaist genyf fi yn y ffydd a'r cariad sydd yn Nghrist Iesu, 2 Tim. 1, 13; Tim. 6, 3; a Tit. 1, 9, “Am hyny, gwyliwch, sefwech yn y ffydd, ymwrolwch, ac ymgryfhêwch.” Yr achos o'r syrthiad yma yw balchder ac ariangarwch, 1 Tim. 6, 10;—Canys gwreiddyn pob drwg yw ariangarwch, yr hon, a rhai yn chwannog iddi, hwy a gyfeiliornasant oddiwrth y ffydd, ac a'u gwanâsant eu hunain â llawer o ofidiau; am hyny cofiwn y cynghorion Dwyfol, glynwn yn ein proffes, dal yr hyn sydd genyt, fel na ddygo neb dy goron di; felly fe ellir dywedyd fod dynion yn syrthio oddiwrth ras, pan y byddont yn troi oddiwrth drefn yr efengyl at y ddeddf, i ymofyn am gyfiawnhâd gerbron Duw, neu pan yn ceisio myned i'r nefoedd trwy eu gweithredoedd a'u cyfiawnderau eu hunain, ac nid ymostwng i gyfiawnder Duw. O! llefwn am ein cael yn Nghrist, heb ein cyfiawnderau ein hunain, pa rai sydd o'r ddeddf, ond trwy ffydd Mab Duw. Hyn fyddo ein dymuniad oll. Amen.

Gwel destun arall.

ESA. LXIV, 5.

“Cyfarfyddi â'r hwn sy lawen, ac a wna gyfiawnder; y rhai yn dy ffyrdd a'th gofiant di; wele, ti a ddigiaist, pan bechasom : ynddynt hwy y mae para, a ni a fyddwn cadwedig.”

YMA mi a sylwaf fel y canlyn:—

I. Nodweddiadau'r dynion duwiol.

II. Ymddygiadau eu Tad nefol.

III. Eu cadwedigaeth ddiammheuol.

I. Nodweddiadau'r dynion duwiol. 1. Mae'r duwiolion yn gwneuthur cyfiawnder. Nid oes neb wrth natur yn gyfiawn. “Nid oes neb cyfiawn, a wnel ddaioni ac ni phecha,nac oes un.” Mae'r annuwiol yn gwneuthur anghyfiawnder â Duw, trwy beidio ei garu, ufyddhau iddo, diolch iddo, a'i foliannu; maent yn gwneyd anghyfiawnder â'u beneidiau eu hunain,—“Yneb a becho yn fy erbyn, a wna gam â'i enaid ei hun; fy holl gaseion a garant angeu.” Maent yn gwneyd anghyfiawnder â'u cydgreaduraid, trwy eu drwg siamplau a'u cam-byfforddiadau; ond y mae gan y gwir Gristion gyfiawnder triphlyg, sef cyfiawnder Crist am yr enaid, cyfiawnder egwyddorol yn yr enaid, a chyfiawnder ymarferol yn y fuchedd. Y mae'r efengyl yn ein dysgu i fyw yn gyfiawn, yn sobr, ac yn dduwiol, yn y byd sydd yrawr hon. 2. Mae'r duwiol yn gwneyd cyfiawnder yn llawen; y mae gan y Cristion sail i lawenhau, ac fe weddai iddo gario dyledswyddau crefyddol yn mlaen yn llawen, a chyda sirioldeb ysbryd, ac nid fel caethwas, ac mewu tymher ddeddfol; ond mewn ysbryd mabaidd. Dylid darllen, gwrando, gweddio, cymdeithasu, a chyfranu at achos Duw, yn llawen ac mewn modd siriol. 3. Cofio Duw yn ei ffyrdd, sef yn ei ffyrdd arfaethol, rhagluniaethol, ac achubol; maent yn cofio ei gariad yn fwy nâ'r gwin; ond er hyny maent yn agored i bechu, oblegid mewn llawer o bethau yr y'm ni bawb yn llithro. “Mae deddf yn yr aelodau yn gwrthryfela yn erbyn deddf y meddwl; ac y mae'r cnawd yn chwennychu yn erbyn yr ysbryd, a'r ysbryd yn erbyn y cnawd;” felly y mae'r duwiolion goreu yn agored i bechu, trwy anghredu Duw ar ei air, fel Moses; trwy rwgnach yn y mwynhad o aml drügareddau Duw, fel Israel; trwy ymfalchio ar roddion Duw, fel Dafydd;

trwy ymgysylltu ag eilunod, fel Ephraim; myned yn glaiar gyda gwaith Duw, fel eglwys Laodicea; anmharchu ordinhadau Duw, fel y Corthiniaid; a gŵyro oddiwrth athrawiaeth Duw, fel y Galatiaid.

II. Ymddygiad eu Tad nefol:—1. Darparu ar gyfer eu diffygiadau; gwel yr adnod o flaen y testun,—“Ni welodd llygad yr hyn a ddarparodd efe i'r neb a ddysgwyl wrtho.” Efe a ddarparodd gyfryngwr, noddfa, gwledd, meddyginiaeth, ac etifeddiaeth dragywyddol iddynt ar fryniau gwynfyd, yn ngwlad yr hedd, yn yr anneddle lonydd tu draw i'r bedd. 2. Cyfarfod â hwynt yn ei wênau, sef yn Nghrist, pabell y cyfarfod; yma y mae yn cyfarfod â hwynt i wrando eu gweddïau, i dderbyn eu haberthau, i fadden eu pechodau, ac i siriolu eu heneidiau. 3. Eu ceryddu am eu beiau. “Ti a ddigiaist pan bechasom; y mae Duw yn ceryddu pob un y mae yn ei garu, ac yn fflangellu pob mab a dderbynio; ac os heb gerydd yr ydych, o'r hon y mae pawb yn gyfranog, yna bastardiaid ydych ac nid meibion.” Mae yn eu ceryddu, trwy beidio gwrando eu gweddïau, na gwênu ar eu heneidiau.—“Pan lefwyf a phan floeddiwyf, efe a gau allan fy ngweddi;” mae efe yn eu ceryddu i ddybenion doeth a da, sef i chwerwi pechod iddynt, ac i godi eu serch oddiwrth y byd, eu puro, a'u santeiddio; “Ond enyd fechan y bydd yn ei lid, dros ychydig soriant y cuddiais fy wyneb oddiwrthyt; ond â thrugaredd dragywyddol y trugarhaf wrthyt, medd yr Arglwydd dy waredydd.

III. Eu cadwedigaeth ddiammheuol. Ynddynt hwy y mae para, a ni a fyddwn cadwedig; nid oes dim para yn ein haddunedau, na'n profiadau, na'n hwylian tanllyd ni; y maent yn hynod o gyfnewidiol, ac yr ydym yn agored i ymadael â'n cariad cyntaf; ac nid oes dim para yn ein hymddangosiadau teg ni wrth ddechreu taro allan at grefydd, ond y maent yn agored i ymadael fel cwmwl y boreu a gwllith boreuol; ond y mae para yn holl sylfaenau cedyrn ein diogelwch, a'n cadwedigaeth; “Ynddynt hwy y mae para, a ni a fyddwn cadwedig:”—1. Y mae para yn y hwriadau a'r arfaethau boreuol. “Cynghor yr Arglwydd a saif yn dragywydd, a meddyliau ei galon o genedlaeth hyd genedlaeth.” Y mae cadarn sail Duw yn sefyll, a chanddo'r sel hon,—“Yr

Arglwydd a edwyn y rhai sydd eiddo ef." Rhuf. 8, 29, 30. "Oblegid y rhai a ragwybu, a ragluniodd efe hefyd i fod yn un fiurf â delw ei Fab ef; fel y byddai ef yn gyntaf-anedig yn mblith brodyr lawer. A'r rhai a ragluniodd efe, y rhai hyny hefyd a alwodd efe; a'r rhai a alwodd efe, y rhai hyny hefyd a gyfiawnhaodd efe; a'r rhai a gyfiawnhaodd efe, y rhai hyny hefyd a ogoneddodd efe." 2. Y mae para yn y priodoliaethau hanfodol, sef yn nghariad, doethineb, gallu, trugaredd, gwirionedd, a ffyddlondeb yr Arglwydd. Y mae yn rhaid i Dduw gyfnewid yn ei gariad, methu yn ei allu, a phallu yn ei ffyddlondeb, cyn collir neb o'r saint. "Myfi yr Arglwydd ni'm newidir, am hyny ni ddyfethwyd chwi, meibion Jacob." 3. Y mae para yn y cyfiammod tragywyddol; y mae craig yr oesoedd yn sail iddo, mae gwaed aberth yr Offeiriad tragywyddol yn sel iddo, ac y mae llwon'y Drindod tragywyddol yn gadarnhad iddo. "Tyngais unwaith i'm santeiddrwydd nâ ddywedwngelwyddi Dafydd. Y mynyddoedd a giliant, a'r bryniau a symudant; ond fy nhrugaredd i ni chilia oddiwrthyt, a chyfammod fy hedd ni syfl, medd yr Arglwydd," Esa. 54, 10. 4. Mae para yn rhinweddau'r Aberth digonol; y mae Crist yn nghanol yr orseddfainc megys wedi ei ladd. Er golchi Manasseh waedlyd, a Mary Magdalen, y lleidr ar y groes, a Saul yr erlid-iwr, y mae ei waed a'i aberth mor rhinweddol yn bresennol ag erioed. 5. Y mae para yn yr eiriolaeth ddadlenol yn llys y nef; y mae Crist yn byw bob amser i eiriol drostynt hwy, ac y mae gwedi myned i'r nef trwy ei waed ei hun, gan gael i ni dragywyddol ryddhad; y mae efe yn eiriol ar sail cyfiawnder, a thros wrthddrychau cariad y Tad; ac yn eiriol yn barhaus, ac fe fydd yn gyfrwng cymundeb rhwng y saint a Duw, yn oes oesoedd. Y mae para yn yr Ysbryd Glân, o ran ei breswyliaid santeiddiol yn yr enaid duwiol; y mae yn ffynnon yn tarddu i fywyd tragywyddol. 7. Mae para yn yr undeb annattodol sydd rhyngddynt a'r pen a'r gwreiddyn bywiol. "Nis gall nac angen, nac einioes, na phethau presennol, na phethau i ddyfod, nac un creadur arall, ein gwahanu ni oddiwrth gariad Duw, yr hwn sydd genym yn Nghrist Iesu ein Harglwydd." 8. Mae para yn yr addewidion diammodol. "Ffyddlon yw'r

hwn a addawodd, yr hwn hefyd a'i gwna i obaith bywyd tragywyddol, yr hon a addawodd y digelwyddog Dduw i ni yn Nghrist Iesu cyn dechreu'r byd."

Addysg,—1. Holwn ein hunain a ydym yn wir dduw-
iol, os ydym, yr ydym yn gwneuthur cyfiawnder, ac yn
cario crefydd yn mlaen mewn modd llawen a siriol. 2.
Diolchwn fod ein cadwedigaeth ni wedi ei sylfaeni ar
gadarnach colofnau, nag ar ddim sydd ynom ni wrth
natur, ac nag a gyflawnir, neu a weithredir genym.
Clod i Dduw yn oes oesoedd. Amen.

Dylech hefyd wyllo llawer rhag i chwi ddadfeilio ac
aflwyddo yn eich crefydd. Yma mi sylwaf ar destun
arall.

3 IOAN 2.

*"Yr anwylyd, yr ydwyf yn benaf dim yn dymuno dy
fod yn iach, ac yn llwyddo, fel y mae dy enaid yn
llwyddo."*

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Pa bryd y gellir dywedyd fod enaid y duwiol yn
llwyddo mewn crefydd.

II. Pa bryd y gellir dywedyd fod enaid yn aflwyddo
mewn crefydd.

III. Achosion aflwyddiant enaid mewn crefydd.

I. Pa bryd y gellir dywedyd fod enaid yn llwyddo
mewn crefydd.—1. Fe ellir dywedyd fod yr enaid yn
llwyddo, pan y bydd ef yn myned yn mlaen ar gynnydd
mewn gwybodaeth o Dduw, o hono ei hun, ac o ddi-
chellion y diafol; ac yn cynnyddu mewn ffydd, gobaith,
a chariad, ie, pan yn cynnyddu mewn gostyngedd-
rwydd, sel, a diwydrwydd gyda gwaith Duw. 2.
Mae'r enaid yn llwyddo mewn crefydd, pan yn cael ei
lenwi o ymdrech a thaerni mewn gweddi wrth orsedd
gras, fel Jacob yn Penuel. 3. Mae'r enaid yn llwyddo
mewn crefydd, pan y byddo efe yn cael adnabyddiaeth
o'i hawl yn Nghrist, fel ei geidwad, fel y mae Job yn
dywedyd,—“Mi a wn fod fy Mhrynwr yn fyw, ac efe a
saif yn y diwedd ar y ddaear;” a Phaul a ddywed,—
“Mi a wn i bwy y credais, ac y mae efe yn abl i gadw
yr hyn a roddais i gadw ato erbyn y dydd hwnw.” 4.
Mae'r enaid yn llwyddo mewn crefydd, pan yn cael ei

lenwi o orfoledd yn y peiriau poethion, fel y dywed Paul,—“Yr ydym ni yn gorfoleddu mewn gorthrymderau.” 5. Mae'r enaid yn llwyddo mewn crefydd, pan yn cael ei lenwi o amynedd a boddlonrwyddo dan droion chwerwon rhagluniaeth, fel Job, Aaron, Eli, a Phaul acer-eill. 6. Mae'r enaid yn llwyddo mewn crefydd, pan yn cael ei nerthu i fod yn wyliaidwrus, ac i wrthwynebu temtasiynau, fel Joseph, yr hwn a ddywedodd,—“Pa fodd y gwnaf y mawr ddrwg hwn, a phechu yn erbyn Duw.” 7. Mae'r enaid yn llwyddo mewn crefydd, pan yn cael ei lenwi o syched am bethau ysbrydol, sef am santeiddrwydd, a chymdeithas â Duw, ac am weled llwyddiant ar ei achos. 8. Pan yn foddlon i ymadael â phob peth er mwyn Crist, fel Moses yn barnu yn fwy golud ddirmyg Crist nâ thrysorau'r Aifft.

II. Arwyddion o aflwyddiant enaid mewn crefydd.—
1. Colli blas ac archwaeth ar bethau ysbrydol, ac ar ddyledswyddau crefyddol; sef colli blas ar ddarllyn y gair, a myfyrio arno. Yr oedd Dafydd “â'i ewyllys yn nghyfraith yr Arglwydd, ac yn myfyrio yn ei gyfraith ef ddydd a nos;” ac yr oedd gair Duw “yn fwy gwerthfawr ganddo nâ miloedd o aur ac arian, ac yn felysach nâ'r mêl, ac nâ dyferiad y diliau mêl.” Hefyd, colli blas ar wrando y gair, ac ar gymuno, a gweddio yn ddirgelaidd, yn deuluaidd, ac yn eglwysig. “Taenodd penwyni ar Ephraim, ac nis gwybu efe; ac estroniaid a fwytasant ei gryfder.” 2. Colli hiraeth a dymuniadau taerion, wrth orsedd gras, am lwyddiant ar yr efengyl, a theyrnas Iesu Grist yn y byd. Mae yn sicr fod llwyddiant achos Crist yn agos iawn at feddwl pob Cristion ag sydd yn fywiog, o ran ei ysbryd, yn ngwaith yr Arglwydd, ac yn llwyddo, o ran ei enaid, mewn crefydd. Mae yn barod â dywedyd, fel y Psalmydd, “Os anghofiwn di, Jerusalem, anghofied ein deheulaw ganu, a glyned ein tafod wrth dafnod ein genau.” 3. Bod yn ddisyched am gymdeithas â Duw. Mae y dyn ag sydd yn llwyddo mewn crefydd am dori yn mlaen trwy bob dyledswydd, i gael cymdeithas â Duw. Mae yn myned oddiamgylch i heolydd ac ystrydoedd y ddinas, i ymosyn am yr hwn sydd hollf gan ei enaid; ac yn barod â dywedyd, fel Dafydd, “Sychedig yw fy enaid am y Duw byw. Pa bryd y deuaf, ac yr ymddangosaf gerbron

Duw?" Ond y mae dyn claiar a marwaidd yn ei grefydd, yn boddloni yn lled dawel ar gyflawni cylch o ddyledswyddau allanol, ac heb nesu yn mlaen i gymdeithasu â'r Arglwydd. 4. Colli graddau o dynerwch yn y gydwybod, a chasineb at bechod yn myned yn llai, a chariad at y byd yn cynnyddu; ac y mae yn gallael wynebu ar achlysuron pechod yn fwy hyf a diarswyd; ac y mae ofn duwiol, i raddau, wedi colli ei weithred-iadau grymus yn ei enaid. 5. Bod yn ddiddolur a di- ofid pan y byddo gogoniant mynegol Duw yn cael ei gymylu, a'r enw yn cael ei gablu, a'r achos yn cael ei glwyfo. Dafydd a ddywed, "Afonydd o ddyfroedd a redasant o'm llygaidd, am na chadwasant dy air di." 6. Fe ellir dywedyd fod enaid y Cristion yn aflwyddo mewn crefydd, a'i ras yn dadfeilio, i raddau mawrion, pan y byddo efe yn myned yn llwyddiannus, yn galed, ac yn ddiarswyd, mewn ffyrdd a llwybrau pechadurus a drwg.

III. Achosion aflwyddiant enaid mewn crefydd.—

1. Hunan-lawnder, fel eglwys Laodicea; mae Duw yn danfon y rhai llawnion ymaith yn waglaw, ac yn llanw y rhai newynog â phethau da. 2. Cariad gormodol at y byd, fel Demas;—"Yr hwn sydd yn ewyllysio ymgyfoethogi, sydd yn syrthio i brofedigaeth, a magl, a llawer o chwantau ynfyd a niweidiol, y rhai sydd yn boddi dynion i ddinystyr a cholledigaeth. 3. Anghariad a chenfigen, fel y Corinthiaid. 4. Cellwair gormod â'r un pechodau, fel Sampson â Dalilah ffol. 5. Ceisio dringo i le ereill, fel Corah, Dathan, ac Abiram. 6. Difaterwch a diofalwch am bethau ysbrydol, fel Galio. 7. Segurdod ysbrydol, fel Dafydd. 8. Diffyg gwyliadwriaeth gyffredinol, ac ymdrech gyda gwaith Duw.

Addysg.—1. Dysgwn iawn ystyried fod genym enaid, a'i fod yn fwy ei werth na'r holl fydd. 2. Dysgwn ddy-muno daioni a llwyddiant i eneidiau rhai ereill. 3. Ystyriwn fod llwyddiant enaid mewn crefydd yn llawer mwy o bwys a gwerth na llwyddiant bydol. 4. Dysgwn fod yn ddiwyd i arfer moddion at lwyddo'r enaid mewn crefydd, sef darllen, gwrando'r gair, gweddio'n ddibaid, myfyrio yn nghyfraith yr Arglwydd ddydd a nos, ac ymwneyd llawer trwy ffydd ag aberth Crist, oblegid y mae ei gnawd yn fwyd yn wir, a'i waed sydd ddiod yn wir. O chwennychwn o ddiwyll laeth y gair, fel y cynnyddom trwyddo. Amen.

Drachefn, gwyliwch rhag caledi o dan y weinidogaeth, a than droion rhagluniaeth y Jehofa. Gwel y testun hwnw, yn

DIAR. XXIX, 1.

“Yneb a gerydder yn fynych, ac a galedo ei wâr, a ddryllir yn ddisymmwth, fel na byddo meddyginiaeth.”

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Ymddygiad Duw at bechaduriaid, sef eu ceryddu yn fynych.

II. Ymddygiad dynion o dan geryddon Duw, sef caledu eu gwâr.

III. Y canlyniad galarus, sef cael eu dryllio'n ddisymmwth, fel na byddo meddyginiaeth.

I. Ymddygiad Duw at bechaduriaid, sef eu ceryddu yn fynych.—1. Mae Duw yn eich ceryddu yn fynych trwy weinidogaeth rhagluniaeth mewn llawer dull a modd, sef trwy golledion bydol, trwy gystuddiau corfforol, a thrwy symud eich cyfeillion a'ch perthynasau trwy anghyffwrdd i'r byd tragwyddol; y mae ganddo lais tuag atoch yn yr holl bethau hyn.—“Arnoch chwi wyr yr wyf yn galw, ac at feibion dynion y mae fy llais.” 2. Mae Duw yn eich ceryddu yn fynych trwy weinidogaeth y gair: y mae'r gair yn eich rhybuddio i adael eich pechodau, gan ddywedyd, “Gadawed y drygionus ei ffordd, a'r gwr anwir ei feddyliau, a dychweled at yr Arglwydd.” Mae'r gair yn eich ceryddu am ysgafnder, am falchder, meddwdod, am gybydd-dod, ac am esgeuluso moddion gras, am beidio gweddio, ac am beidio arddel Crist, a byw yn dduwiol. 3. Mae Duw yn ceryddu yn fynych trwy weinidogaeth cydwybod; y mae cydwybod yn dywedyd wrthynt yn aml, mai drwg yw pechod, ac mai da yw crefydd, ac i fod yn rhaid i ti farw a myned i'r farn; fe ddarfu cydwybod lefaru'n uchel wrth Dafydd,—calon Dafydd a'i tarawodd; ac wrth Belsassar a Ffelix, ond caledu a wnaeth Belsassar, ac fe'i drylliwyd yn ddisymmwth, fel na chafodd feddyginiaeth.

II. Ymddygiad dynion o dan geryddon Duw, sef caledu eu gwârau. Mae'r caledu yma yn cynnwys y pethau canlynol:—1. Nad oes un weinidogaeth yn cael argraff ddyladwy arnynt; i.e., meddaf, nid yw gorch-

ymynion, galwadau, addewidion, na bygythion y gai yn cael un argraff neillduol ar eu calonau. “Maent yn gwneyd eu calonau yn adamant, a’u talcenau yn bres, a’u gwàrau fel gieuyndhaiarn.” 2. Mae’r caledu yma yn cynnwys eu bod yn myned yn gwbl annheimladwy o’u cyflwr truenus, ac o bla eu calonau, ac nad ydynt yn ystyried eu bod mewn perygl, ac yn agored i ddigofaint Duw a melldith y ddeddf, ac yn agored i farw yn ddisymmwth, ac i fyned i uffern; ac mai peth ofnadwy yw syrthio yn nwyllaw y Duw byw. “O na baent ddoethion, na ddeallent hyn, ac nad ystyrient eu diwedd.”

3. Mae’r caledu yma yn cynnwys eu bod yn anghredu, ac yn diystyru holl dystiolaethau, galwadau, a rhybyddion yr Arglwydd. “Diystyrasoch fy holl gynghor, ac ni fynech ddim o’r cerydd.—A hwy yn ddiystyr ganddynt, fe aeth un i’w faes, ac arall i’w fasnach.”

III. Y canlyniad galarus, sef cael eu dryllio yn ddisymmwth, fel na byddo meddyginiaeth. Mae’r drylliad yma yn cynnwys y pethau canlynol:—1. Gwaith Duw yn eu rhoddi i fynu i dywyllwch barnedigaethol; diau nid ymryson ei ysbryd ef â dyn yn dragywydd; Ephraim a gysylltodd ag eilunod, gad iddo. Cyflwr tlawd ydyw hwnw, pan y byddo Duw yn dywedyd uwch ben dyn, Gad iddo. 2. Mae’r dryllio yma yn cynnwys ac yn arwyddo y bydd iddynt gael eu hamddifadu o freintiau gwerthfawr yr efengyl. “Onid edifarhei di, mi a symudaf dy ganwyllbren di o’i lle, ac a’i rhoddaf i genedl a ddygo fwy o ffrwyth;” barn drom iawn ydyw colli’r efengyl; colli’r efengyl ydyw colli yr unig oleuni i’n cyfarwyddo tua’r nefoedd; i.e., colli’r efengyl ydyw colli trysor gwell na holl drysorau a pherlau penau’r byd. Dylem ddal yn well ar y pethau a glwysom, rhag un amser i ni eu gollwng hwy i golli. 3. Mae’r ddryllio yma yn cynnwys ysgaru corff ac enaid oddiwrth eu gilydd yn anghau; y mae anghau yn cael ei alw yn frenin y dychryniadau, ac y mae yn cael ei gymharu i ryfelwr. “Nid oes neb yn arglwyddiaethu ar yr ysbryd, i attal yr ysbryd, ac nid oes ganddo allu yn nydd marwolaeth; ac nid oes bwrw arfau yn y rhyfel hwnw.” Y boreu y daw allan ac y tyf, y prydawn y torir ef ymaith ac y gwywa. Gwr a fydd marw, ac a dorir ymaith; a dyn a drenga, a pha le y mae?

4. Mae'r dryllio yma yn cynnwys ysgariaeth corff ac enaid oddiwrth bob dedwyddwch yn nydd y farn, ac yn uffern dân am byth. "Drylli hwynt â gwialen haiarn, maluri hwynt fel llestr pridd;" fe fydd y drylliad yma yn ddisymmwth. "Pan ddywedont, Tangnefedd a diogelwch, y mae dinystr disymmwth yn dyfod ar eu gwarthaf hwynt. Israel, bydd barod i gyfarfod â'th Dduw."

Addysg.—1. Dysgwn ddiolch i Dduw am fod cyflwr gwaethaf dynion yn y byd yn feddyginiaethol. Mae Crist wedi cael ei ordeinio i rwymo y rhai ysig eu calon, ac y mae wedi meddyginiaethu miloedd o'r rhai gwaethaf a fu erioed, ac efe a gymmerodd ei ddryllio yn lle y rhai a haeddodd eu dryllio byth, gan flangellau dwyfol soriant y Duwdod. 2. Gwerthfawrogwn y feddyginiaeth ag sydd yn cael ei chynnyg i ni yn bresennol; y mae'n rhâd, yn sicr, ac yn feddyginiaeth dragywyddol. 3. Fe fydd cyflwr yr annuwiolion yn uffern yn anfeddyginiaethol; ni ddaw cyhoeddiad o'r iachawdwriaeth byth yno, ac ni ddaw y balm o Gilead, na dail y bywiol bren ag sydd yn iachâu'r cenedloedd, byth yno. "Yn awr yw'r amser cymmeradwy; wele yn awr ddydd yr iachawdwriaeth." Gwel destun arall.

HEB. III, 13.

"Eithr cynghorwch eich gilydd bob dydd, tra gelwir hi heddyw, fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod."

ODDIWRTH y geiriau mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Y ddyledswydd a wasgir,—Cynghorwcheich gilydd.

II. Yr amser a nodir, sef bob dydd, tra gelwir hi heddyw.

III. Y dyben a amcenir,—Fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod.

I. Y ddyledswydd a wasgir,—Cynghorwch eich gilydd.—1. Cynghorwch eich gilydd i weddio'n daer am drugaredd; dian fod gweddio'n ddyledswydd. Mae Duw yn gorchymyn yn aml i ni weddio, ac yn addaw gwrandio gweddi, ac arfer y duwiolion yn mhob oes yw gweddio, ac y mae pethau mawrion iawn wedi cael eu

gwneyd mewunatebiad i weddi; dylem weddio am fendithion i ni ein hunain, am lwyddiant ar yr efengyl, am dywalltiadau o'r Ysbryd Glân, ac achubiaeth pechaduriaid. 2. Cynghorwch eich gilydd o ddifrif i fanwl chwilio am y gwirionedd, sef am wirioneddol gyfnewidiad, am wreiddyn y mater, ac am olew gras yn eich llestri gyda'ch lampau, i.e., am wirioneddol flydd ac edifeirwch efengylaidd, ac am santeiddrwydd mewn calon a bywyd, canys y mae Duw yn caru gwirionedd oddifewn. 3. Cynghorwch eich gilydd i lwyr ymrthod â phob oferedd, sef meddyliau, geiriau, cyfeillachau, gwisgiadau, a phob ymddygiadau ofer. "Meddyliau ofer a gasheais," medd Dafydd. 4. Cynghorwch eich gilydd i ymestyn at, ac i gynnyddu yn mhob Cristionogol rinwedd; sef cynghorwcheich gilydd i ymddwyn yn gall yn mhob amgylchiad. "Byddwch gall fel y seirff, a diniwed fel y colomenod." Cynghorwch eich gilydd i ymddwyn yn ostyngedig a hunan-ymwadol, gan ymdrwsio oddifewn â gostyngeddwrwydd, gan fod yn gyd-ostyngedig â'r rhai isel radd, ac i ymestyn at fwy o lareidd-dra. "Gwyn eu byd y rhai llariaidd, canys hwy a etifeddant y ddaear." Ac ymestyn at fwy o amynedd.—"Trwy amynedd rhedwch yr yrfa a osodwyd o'ch blaen chi,"—a chaffed amynedd ei pherffaith waith; a chynghorwch eich gilydd i ymestyn at fwy o ddiwydrwydd ac ymdrech efengylaidd, ac at fwy o gariad a thangnefedd. "Am ben hyn oll gwisgwch gariad, yr hwn yw rhwym yn perffeithrwydd." 5. Cynghorwch eich gilydd i bara ac i lynu gyda chrefydd hyd y diwedd, ac i beidio byth a throï yn ol. "Y neb a barhao hyd y diwedd, hwnw fydd cadwedig;" y mae'r gwrthgiliwr yn dianrhydeddu'r Arglwydd, yn gofidio'r eglwys, yn cryfhau breichiau'r annuwiol, yn tristâu'r Ysbryd Glân, ac yn ail groeshoelio Arglwydd y gogoniant; am hyn y cynghorwch eich gilydd.

II. Yr amser a nodir, sef, bob dydd tra gelwir hi heddyw.—1. Heddyw, am fod eich amser yn hynod o fyr; "mae yn myned heibio fel llongau buain, yn gynt na gwennol gwëydd;" fel breuddwyd, chwedl, a gwyliadwriaeth nos, ac fel cwmwl, cysgod, a tharth yn dislaun, ac nid oes ond megys cam rhyngom ni ac angeu. 2. Heddyw, am nad oes genych ond heddyw mewn

addewid; y mae doe wedi myned heibio, ac ni ddaw ef byth yn ol; y mae y foru heb ddyfod, ac ni wyddost beth a fydd y foru, am hyny, “Heddyw, os gwrandewch ar ei leferydd ef, ac na chaledwch eich calonau; wele yn awr yw'r amser cymmeradwy, wele yn awr ddydd yr iachawdwriaeth.” 3. Heddyw, am fod genych waith mawr i'w wneuthur, sef cloddio am sylfaen safadwy, gweithio allan eich iachawdwriaeth eich hunain trwy ofn a dychryn, llafurio am ybwyd a bery i fywyd tragwyddol. O, byddwch ddiwyd, y mae'r dydd yn fyr, a'r haul bron machludo. Heddyw, am fod pob heddyw yn ein cario yn nes i dragwyddoldeb mawr; naill ai i dragwyddol lawenydd, neu i dragwyddol dristwch, galar, ac wyl-ofain, ac y mae'n rhaid i ni roddi cyfrif yn y farn yn fuan am ein hamser i gyd; ac fe gwyd yr angel ei law i'r nef yn fuan, ac a dwng i'r hwn sydd yn byw yn oes oes-oedd na bydd amser mwy. “Am hyny, cynghorwch eich gilydd bob dydd, tra y gelwir hi heddyw.”

III. Y dybenaamcenir,—Fel na chaleder neb o honoch trwy dwyll pechod. Yma mi sylwaf, 1. Fod pawb yn bechaduriaid; “oblegid pawb a bechasant, ac ydynt yn ol am ogoniant Duw; ac os dywedwn na pechasom yr ydym yn ei wneuthur ef yn gelwyddog, a'i air ef nid yw ynom.” 2. Mae gan bob un ei bechod ei hun. Nid oes dim yn eiddo priodol i'r pechadur, ond ei bechod; oblegid Duw bia ei aur, a'i arian, a'i ymborth, a'i wisgoedd; ond ei eiddo priodol ei hun yw pechod; ei bechod ei hun a ddeil yr annuwiol, ac efe a ddelir â rhaffau ei anwiredd ei hun. “Dy bechod dy hun a'th gospa, a'th wrthdro a'th gerydda,” Diar. 3, 22; Jer. 2, 19. 3. Mae pechod yn caledu dynion, sef yn caledu yr ewyllys, y serchiadau, a'r gydwybod, ac yn eu serio fel â haiarn poeth. Mae rhai yn myned galetach galetach o dan bob gweinidogaeth. Os ydych yn myned yn fwy dideimlad, ac yn gwneuthur pechod yn fwy hŷ wedi gwranddo; ac os ydych yn defnyddio'r gair i amddiffyn eich pechodau, diau eich bod yn caledu; ac os ydych yn ymdroi yn yr un pechodau yn aml, ac yn para i fucheddu'n aflan, mae'n sicr mai caledu yr ydych. Mae gwahaniaeth rhwng y duwiol a'r annuwiol, gyda golwg ar hyn; y mae'r duwiol yn galaru oblegid ei galedwch, ond y mae'r annuwiol yn llawenhau ac yn ym-

ffrostio yn ei bechod,—ymgynddeiriogi y mae'r annw-
iol o dan droion chwerwon, ond toddi mae'r duwio; y
mae'r haul yn toddi'r cwyr, ac yn caledu'r clau, felly y
mae'r efengyl yn arogl o fywyd i fywyd i rai, ac yn arogl
marwolaeth i farwolaeth i ereill.

Gwelwn mai trwy dwyll pechod y mae dynion yn
caledu. Twyllwr ofnadwy yw pechod; mae yn twyllo
dynion trwy wenieithu iddynt eu bod yn mwynhau
rhyddid, pan yn y caethiwed gwaethaf, a'u bod yn
ddoethion, pan yn hollol ynfydion. Twyllwr ac yspeil-
iwr ydyw pechod, i.e. drwg y drygau, gwaeth nâ chys-
tudd, gwaeth nag angeu, a gwaeth nag uffern ei hun,
ydyw pechod.

Addysg,—1. Gwelwn fod gwaith i bawbar gynhauafyr
efengyl.—Cynghorwch eich gilydd; dylai rhieni gyng-
hori eu plant, a brodyr, a chwiorydd, a chymmydogion
cynghori eu gilydd; fe ddylai'r cynghorion fod yn add-
fwyn, yn doddedig, ac yn brydlawn; yr oedd Paul yn
cynghori gyda llawer o ddagrau. 2. Dysgwn fod yn
ddiwyd iawn, oblegid yr awn ffwrdd o fyd y cynghori
yn lled fuan, lle na bydd dim rhybuddio na chynghori
yno'n bod. 3. Gochelwn rhag caledu o dan foddion y
toddi; os caledu a wnewch o dan y son am y cariad tra-
gywyddol, a'r drugaredd faddeuol, ac o dan swm dyodd-
efiadau Crist ac angeu Calfaria, chwi addfedwch yn
fuan i fyned i wlad lle na ddaw moddion y toddi byth i'w
chyfliniau. O, gwareder ni oll rhag caledwch barnedig-
aethol, trwy Crist. Amen.

- 1 ARGLWYDD, dyro nerth i wyllo, a gweddïo yn mhob lle,
Cadw fy meddyliau'n effro, tra bwy'n teithio llwybrau'r ne';
Na'd im' gysgu na segura, byth y'ng ho'l Dalilah mwy,
Am im' gysgu ar ei gliniau, 'rwyf fi'n gorwedd dan fy nghlwy'.
- 2 O am fod yn wyladwrus, a llafurus ddydd a nos,
A myfyrio yn y goleu, am rinweddau angeu lo's;
Y mae yma wir hyfrydwch, a dyddanwch mawr yn wir,
Rheda moroedd o gysuron, maes o dyllau'r hoelion dŵr.
- 3 Yn nghroes Iesu mae fy noddfa, a'm gorphwysfa dawl glud,
Ni ddaw'n agos i Galfaria, un Ddalilah gwyn fy myd;
Yma mi gaf dawl heddwch, a llonyddwch ddydd a nos,
Yma mi gaf wella' nghlwyfau, trwy rinweddau angeu lo's.
- 4 Yn nghroes Iesu mi ymfrostiaf, ac mi ganaf tra bwyf byw,
Trwy groes Iesu mi orchfygaf bob Dalilah drwg eu rhyw;

Yn nghroes Iesu, 'rwy'n ymddiried, 'nawr wrth fyned yn y bla'n,

Ac mi ladda'r holl Philistiaid, yn ddiarbed, fawr a mân.

5 Ac mi af y'mlaen yn hwylus, tua Pharadwys, gardd fy Nuw,

I gael gwledda gyda'r seintiau ar ber ffrwythau o bob rhyw;

Ac mi gofia' am Galfaria, ac mi gana' trwy'r hir oes,

Am gael claddu'r hen Ddalilah, byth mi gofia', wrth y groes.

XI. *Myfyrdod ar Santeiddrwydd.*

VII. Drachefn, os â Cristion i gysgu mewn difater-wch, y mae'n sicr o golli ymddygiad santaidd; a phan y collo efe ymddygiad santaidd, y mae'n sicr o golli ei nerth a'i wroldeb gyda phethau crefyddol. Yma mi gaf sylwi ar y testunau canlynol:—

JER. IV, 14.

“O Jerusalem, golch dy galon oddiwrth ddrygioni, fel y byddech gadwedig: pa hyd y llettyi o'th fewn goeg amcanion?”

ODDIWRTH y geiriau, sylwaf fel y canlyn:—

I. Cynghor neillduol,—Golch dy galon.

II. Annogaeth gysurol,—Fel y byddech gadwedig.

III. Holiad difrifol,—Pa hyd y llettyi o'th fewn goeg amcanion?

I. Cynghor neillduol,—Golch dy galon oddiwrth ddrygioni. Mae'r cynghor yn cynnwys, 1. Fod holl gynneddfau'r enaid yn aflan a llygredig. Mae'r deall yn llygredig; dywedir fod dynion yn dywyllwch, yn ddeillion heb weled yn mhell, yn ddoethion i wneuthur drwg, ond gwneuthur da nis medrant. Maent wedi tywyllu eu deall, ac wedi ymddyethrio oddiwrth fuchedd Duw. Mae'r ewylllys yn llygredig, sef yn wrthwynebol i bob daioni, ac i'r daioni penaf. Dywedant wrth Dduw, “Ciliaoddiwrthym, ac nid ydym yn ewylllysio gwybod dy ffyrdd;” ni phlygant o dan y galwadau taeraf, na'r cynghorion tyneraf, nac o dan y barnedigaethau trymaf. “Gwnaethant eu calonau yn adamant, a'u gwàrau fel gielyn haiarn.” Drachefn, y mae eu holl serchiadau

yn aflan; maent yn cashau Duw, ffynnon hawddgarwch, ac yn caru gwrthddrychau diles, i.e., yn caru'r creadur yn fwy nâ'r Creawdwr, ac yn caru melys-chwant yn fwy nâ charu Duw; maent yn digio yn ddiystyr, ac yn llawenhau yn yr hyn ag sydd yn achos galaru, ac yn galaru am yr hyn sydd yn achos o lawenydd. Hefyd y mae'r meddwl yn aflan a llygredig; y mae holl feddylfryd eu calon yn ddrygionus bob amser. Mae'r meddwl yn falch, yn fydol, yn rwgnachlyd, ac anfoddlon, yn wag, ac yn ysgafn iawn, yn aml. Hefyd y mae'r cof yn aflan, a llygredig, ac yn halogedig; mae dynion yn cofio pethau diles, ac yn anghofio pethau o dragywyddol bwys. "Y graig a'th genedlodd a anghofiaist; a'r Duw a'th luniodd a ollongaist dros gof;" ac fe ddywedir am yr annuwiol nad yw Duw yn ei holl feddyliau ef. Drachefn, y mae'r gydwybod yn aflan a llygredig; y mae'n ddystaw yn aml, pan y dylai gyhuddo, ac yn gadael dyn yn llonydd yn ei bechod, ac i ymfoddloni mewn gwag esgusodion. Halogedig yw hyd y nod eu meddwl a'u cydwybod.

2. Mae'r cynghor yn cynnwys mai drygioni sydd yn aflanhau'r galon; drygioni yw pob pechod, i.e., mawr ddrwg ydyw; dywedodd Joseph,—“Pa fodd y gwnaf y mawr ddrwg hwn, a phechu yn erbyn Duw;” mae yn fawr ddrwg am ei fod yn taro yn erbyn y daioni penaf, yn yspeilio dyn o'i addurniadau ardderchocaf, ac wedi taflu terfysg i'r amherodraeth dawelaf. Mae'r cynghor yn cynnwys fod glanhad, diwygiad, a santeiddrwydd yn gwbl anghenrheidiol. Nid oes modd i ni garu nac addoli Duw, na chael cymdeithas ag ef, na mwynhad o hono yn ngwlad yr hedd ar fryniau purdeb, heb y golchiad a'r glanhad hwn; “oblegid heb santeiddrwydd ni chaiff neb weled yr Arglwydd.” 4. Mae'r cynghor yn cynnwys y dylem ymostwng i drefn yr achub, a defnyddio moddion y glanhau; dylem edifarhau am bechod, croeshoelio'r hen ddyn yn nghyd â'i wyniau a'i chwantau, gwylio a gweddio, credu yn Nghrist, ac ymwneyd llawer â ffynnon Calfaria. Er fod santeiddrwydd yn fraint rasol yn y cyfammod gras, ac yn hanfodol yn yr iachawdwriaeth; etto y mae santeiddrwydd yn ddyledswydd esengylaidd. “Byddwch santaidd, canys myfi yw'r Arglwydd eich santeiddydd.” Mae Duw yn dywedyd, Gwnewch i chwi galon newydd, ac yn dywedyd hefyd.

Mi a roddaf i chwi galon newydd. Mae'r Jehofah wedi cysylltu'r dyben a'r moddion â'u gilydd; a'r hyn agysylltodd Duw na wahaned dyn.

II. Annogaeth gysurol, sef fel y byddoch gadwedig. Mi sylwaf, 1. Fod pawb wrth natur mewn sefyllfa o goll-edigaeth; sef heb wybodaeth iachusol o Dduw, ac heb ffydd yn Nghrist, eu bod dan lywodraeth pechod, dan felldith y ddeddf, ac yn agored i ddigofaint Duw. 2. Fod Duw wedi trefnu iachawdwriaeth gyflawn i'r penaf o bechaduriaid; mae dyben danfoniad Crist i'r byd yn profi hyn;—"Mab y dyn a ddaeth i geisio ac i gadw yr hyn a gollesid." "Ni ddanfonodd Duw ei Fab i'r byd i ddamnio'r byd, ond fel yr achubid y byd trwyddo ef." "Felly y carodd Duw y byd, fel yrhoddodd efse ei unig-anedig Fab, fel na choller pwy bynag a gredo ynddo ef, ond cassael o hono fywyd tragywyddol." Mae galwadau yr efengyl, ac addewidion o dderbyniad, yn profi hyn yn eglur. 3. Fod y gadwedigaeth hon yn dra rhyfeddol, ac yn achos o syndod, os ystyriwn y ffynnon o ba un y mae yn tarddu, sef boddlonrwydd ewyllys, a rhad gariad y Jehofa tragywyddol; darfu ddylifo i ni trwy waed calon Mab Duw; mewn trefn i ni gael ein cadw, yr oedd yn rhaid i'r Cyfoeth tragywyddol fyned i ganol tlodi, i'r Dyfr-oedd tragywyddol sychedu, i'r Llawenydd tragywyddol fyned i ganol tristwch, i'r Gair tragywyddol fyned yn fud, ac i'r Bywyd tragywyddol farw, fel y caffemni ein cadw yn fyw i fywyd tragywyddol; dyma iachawdwriaeth gyflawn, helaeth, rad, ddilynol, a thragywyddol, mae yn derchafu ei gwrthddrychau i uchder gogoniant. 4. Mae y gadwedigaeth hon yn cynnwys perffaith ryddhâd i gorff ac enaid oddiwrth bob peth annymunol; mae'n gwaredu'r enaid oddiwrth euogrwydd, arglwyddiaeth, a halogrwydd pechod, ac oddiwrth felldith y ddeddf, a digofaint Duw, ac fe gaiff y corff ei waredu oddiwrth bob llafur traflerthus, afiechyd, gormes, diffygiadau, caeth-iwed, a phob carchar; hefyd cyflawn fwynhâd o bob peth dymunol. Bydd y corff yn moreu yr adgyfodiad, yn ysbrydol, yn anllygredig, yn anfarwol, yn ogoneddus; a bydd yr enaid hefyd mewn perffaith heddwch, goleuni, llawenydd, gogoniant, a mwynhâd o Dduw dros byth.

III. Holiad difrifol.—Pa hyd y llettyi o'th fewn goeg amcanion? Mae yr holiad yn cynnwys y pethau canlyn-

ol:—1. Fod dyn yn llawn o feddyliau ofer ac aflan, sef am Dduw, am y gyfraith, am y byd, am Grist, am greffydd, am y farn, a'r byd tragywyddol. 2. Yn cynnwys fod dyn yn llettya meddyliau gwag, sef yn eu croesawu, eu porthi, a'u hamgeleddu; y mae yn dysgwyl dedwyd-wch a gwobrwy oddiwrthynt, ond mewn gwirionedd, llettywyr drwg ydynt, lladron ac yspeilwyr ydynt, y maent yn yspeilio y Cristion o berlau can-mil gwell nâ daear, sef o ysbryd gweddi ac o ysbryd myfyrdod ar bethau ysbrydol, ac hefyd o heddych cydwibod, o gymdeithas â Duw, a hyder mabaidd. 3. Mai oddifewn, yn ystafell eu calon, y maent yn llettya y meddyliau gwag, sef yn y lle goreu a feddant, sef yn ystafell a ddylai gael ei chadw yn bur i Frenin y nesoedd, i.e. yn ystafell eu priod, ac yn enwedig pan y byddo efe oddicartref; ond pa hyd? diau hyd nes i'r llênï gael eu rhwygo oddi-ar lygaid eu meddyliau, mewn dwys argyhoeddiadau, hyd nes iddynt deimlo barn anghen yn eu cyflyrau, hyd nes delo tân cariad Crist i'w cyflyrau, i'w hennyn o sel danyld yn erbyn eu holl bechodau, hyd nes y codo haul cyfiawnder yn eu heneidiau, i'w goleuo i ganfod gogoniant yr esengyl, a gwagder y byd hwn. 1. Dysgwn alaru mwy am aslendid ein calon nâ dim, canys o'r galon y mae meddyliau drwg yn dyfod. 2. Na fyddwn fel y rhagrithwyr yn golchi tu allan i'r ddysgl a'r cwpan, ond gweddiwn yn daer gyda Dafydd,—“Crea galon lân ynof, O Dduw, ac adnewydd ysbryd uniawn o'm mewn.” 3. Defnyddiwn ffynnon Calfaria bob dydd, hyd nes y delom yn lân. O, santeiddier ni oll, trwy Grist. Amen. Gwel destun arall.

1 PEDR I, 15.

“Eithr megys y mae y neb a'ch galwodd chwi yn santeidd, byddwch chwithau hefyd santeidd yn mhob ymarweddiad.”

YMA mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Y gwrthddrych a nodir, sef y Duw santeidd.

II. Y gwaith a briodolir iddo, sef eich galw chwi.

III. Y ddyledswydd a wasgir,—Byddwch chwithau hefyd santeidd yn mhob ymarweddiad.

I. Y gwrthddrych a nodir, sef y Duw santeidd.

Yma mi wnaf y sylwadau canlynol:—1. Fod santeiddrwydd yn briodoledd hanfodol yn Nuw, sef purdeb ac uniondeb ei natur, trwy ba un y mae yn casâu pob pechod, ac yn caru uniondeb, a chyfiawnder; i.e., y mae santeiddrwydd yn wreiddiol, yn anghyfnewidiol, yn ddi-gynnydd, a diddadfeilio yddo; yn yr ystyr hyn fe ellir dywedyd am dano fel ag y dywedodd Hannab,—“ Nid santaidd neb fel yr Arglwydd, ac nid oes graig megys ein Duw ni.” 1 Sam. 2, 2; a 6 20. 2. Fod santeiddrwydd yn gyffredinol yn Nuw; y mae santeiddrwydd yn perthyn i’w holl briodoliaethau, ac yn rhedeg trwyddynt oll; mae gallu, doethineb, cyfiawnder, cariad, a thrugaredd Duw, yn anfeidrol santaidd; y mae cymmaint o santeiddrwydd yn perthyn i gariad Duw, ag sydd yn perthyn i’w gyfiawnder. Esa. 5, 16. Mae santeiddrwydd yn cael ei briodoli i bob un o’r personau dwyfol. Ioan 17, 11; Act. 3, 14; ac Esa. 63, 10. 3. Santeiddrwydd yw gogoniant ac ardderchogrwydd ei natur, a sylfaen ei ddedwyddwch; ni buasai ei ddoethineb ond cyfrwysdra, ei allu ond creulondeb, a’i lywodraeth ond gormes, oni bai ei fod yn santaidd. “ Mae yn ogoneddus mewn santeiddrwydd, yn ofnadwy mewn moliant, ac yn gwneuthur rhyfeddodau;” dyma sylfaen ei ddedwyddwch; ni allasai anfeidrol alluogrwydd, anfeidrol ddoethineb, anfeidrol gyfiawnder, anfeidrol drugarogrwydd, anfeidrol gariad, ac anfeidrol ddigofaint, fod yn ddedwydd, heb fod yn santaidd. 4. Fod santeiddrwydd Duw yn ymddangos mewn llawer o bethau, sef yn ei weithredoedd, yn ei gyfreithiau, ac yn ei ymddygiadau at annuwiolion, at dduwiolion, ac at Grist y Cyfryngwr, trwy guddio ei wyneb oddiwrtho ar Galfaria, pan oedd yn sefyll fel meichiau ar dir yr euog.

II. Y gwaith a briodolir iddo, sef galw pechaduriaid. Mae’r alwedigaeth hon yn cael ei phriodoli i Dduw, fel Drindod. 1 Cor. 1, 9; Gal. 1, 15; Rhuf. 1, 6; a Ioan 16, 8. Ac y mae yr alwad effeithiol yn cynnwys y pethau canlynol:—1. Gwaith yr Ysbryd Glân yn argyhoeddi dyn mewn modd trwyadl, sef o ddrwg ei bechodau, ac o amlra a haeddiant ei bechodau. 2. Gwaith yr Ysbryd Glân yn goleuo’r enaid i ganfod y feddyginiaeth sydd yn Nghrist; i.e., mae’n goleuo yr enaid i ganfod *Crist* yn ngogoniant ei berson, addasrwydd ei swyddau, *cyflawnder* ei drysorau, digonolrwydd ei aberth, a’i bar-

odrwydd i dderbyn y penaf o bechaduriaid. 3. Gwaith yr Ysbryd Glân yn plygu yr ewyllys i fod yn foddlon i drefn Duw, a'i thueddu i ddewis y da, ac i ymwrthod â'r drwg, ac i ddywedyd fel Paul,—“Arglwydd, beth a fyndi di i mi ei wneuthur.” 4. Gwaith yr Ysbryd Glân yn galluogi yr enaid i wneyd derbyniad o Grist fel y mae yn cael eigynnyg yn rhad yn yr efengyl; y mae yr alwad hon yn ol yr arfaeth o ras, yn nefol, ac yn ddiedifarus.

III. Dyledswydd y galwedigion, sef bod yn santaidd yn mhob ymarweddiad. 1. Mewn ymarweddiad dirgel-aidd, trwy weddio a myfyrio llawer mewn dirgel fânau, ac ymgadw oddiwrth bechodau dirgel, a chymdeithasu llawer â Duw mewn modd dirgel-aidd. 2. Mewn ymarweddiad teulu-aidd, trwy gadw addoliad i Dduw yn ein teuluoedd, cadw dyscyblaeth dda yn ein teuluoedd, hyfforddi y teulu yn addysg ac athrawiaeth yr Arglwydd, ac ymddwyn yn sobr ac yn ddifrifol yn y teulu. 3. Mewn ymarweddiad gwladaidd, sef yn gyfiawn yn mhob masgnach, yn ddiwyd yn ein galwedigaethau, yn weddus yn ein geiriau, a difrifol yn ein holl ymddygiadau. 4. Mewn ymarweddiad eglwysig, trwy gadw ein cyd-gynnulliad, trwy ymddwyn yn addfwyn, a llonydd, ac ym-drwsio oddifewn â gostyngeiddrwd, a bod yn ddyfal i gadw undeb yr Ysbryd yn nghwlm tangnefedd.

Addysg.—1 Gan fod Duw yn anfeidrol santaidd, ac yn lânach ei lygaid nag y gall edrych ar ddrwg, gochelwn bechu yn ei erbyn, canys pwy a ddichon sefyll o flaen y Duw santaidd hwn. 2. Gochelwn fyw ar foesoldeb yn lle santeiddrwydd; ffrwyth sydd yn tarddu oddiar natur yw moesoldeb, ond ffrwyth Ysbryd Duw yn yr enaid ydyw santeiddrwydd; fe all dyn fod yn foesol o ran ei ymddygiad allanol; ond etto yn llawn gelyniaeth at drefn yr iachawdwriaeth, ond lle y byddo y gradd lleiaf o santeiddrwydd, y mae trefn yr efengyl wrth ei fodd. Os ydyw yr anian santaidd wedi ei phlanu ynoch, yr ydych am farweiddio pob pechod yn gyffredinol, ac y mae dymuniad ynoch am fod yr un ffurf â delw ei Fab ef. O, defnyddiwn foddion y glanhau, hyd nes y delom yn lân. Amen.

- 1 O mor arian yw fy nghalon, mor afradlon 'rwyf fi 'n byw,
 'Rwyf yn llawn meddyliau coegion, 'rwy'n anffyddlon i fy
 Nuw,
 Mae'm meddyliau oll yn arian, a'm serchiadau yr un wedd;
 Arglwydd Iesu, golch fy enaid, cyn im' fyned lawr i'r bedd.

- 2 Golch fy nghalon a'm meddyliau, golch fy holl serchiadaugyd,
Golch fi'n llwyr oddiwrth fy meiau, trwy rinweddau'r Aberth
drud,
A santeiddia fy myfyrdod, a'm cydwybod ddrwg eirhyw,
Ac addfeda fi' fyn'd adre', i'r trigfau pur i fyw.
- 3 Ac os gwelir fi yn Salem, wedi gorphen ar fy nhaith,
Gyda'r nefollu mewn undeb, draw yn nhragwyddoldeb maith,
Mi glodforaf, ac mi ganaf Halleluia'n beraidd iawn,
Am orchfygu'r hen Ddalilah ar Galfaria un prydawn.

XII. *Myfyrdod ar Hunan-ymholiad.*

MAE'n ddyledswydd neillduol ar Gristionogion i ddifrifol holi eu hunain, am fod hyn yn cael ei fynych orchymyn yn ngair Duw; oblegid heb hyn nis gellwch wybod pa un ai gelynyon neu gyfeillion i Dduw ydych; pa un ai tua'r nef, neu tuag uffern yr ydych yn myned. Dylech holi eich hunain, am fod eich calonau yn dwyllodrus. "Y galon sydd yn fwy ei thwyll nâ dim; drwg diobaith ydyw." Dylech holi eich hunain am fod dydd o holi manwl yn dysod i'n cyfarfod i gyd, ac y mae lle i ofni y bydd llawer yn myned yn fud y boreu hwnw. Ond mi sylwaf ar y testun canlynol:—

GAL. VI, 3, 4, 5.

"*Oblegid os tybia neb ei fod yn rhyw beth, ac yntau heb fod yn ddim, y mae efe yn ei dwyllo ei hun. Eithr profed pob un ei waith ei hun; ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn unig, ac nid mewn arall. Canys pob un a ddrwg ei faich ei hun.*"

OND mi sylwaf fel y canlyn:—I. Fod tuedd mewn dynion i lettya tybiau anghywir am danynt eu hunain.

II. Fod hyn yn galw yn uchel ar ddynion i ddifrifol brofi a holi eu hunain.

III. Rhesymau annogaethol i fyned at y ddyledswydd o hunan-ymholiad.

I. Fod tuedd mewn dynion i lettya tybiau anghywir am danynt eu hunain.—1. Mae dynion yn dueddol i dybied eu bod yn gyfeillion i Dduw, pan nad ydynt ond gelynyon calon; y mae'r dyb hon yn tarddu mewn rhai, am eu bod yn llwyddo yn y byd, a rhagluniaeth Duw yn gwênu arnynt mewn pethau tymmorol; ond cofiwch nad yw llwyddiant bydol yn brawf eich bod mewn heddwch

â Duw. Job 21, 7, 13, 30; Psal. 73, 3, 18, 19, 20. Mae'n tarddu mewn ereill, am eu bod yn cyfarfod â llawer o ofidiau agorthrymderau. Mae'n wir mai ffordd y groes yw ffordd y bywyd; ac mai trwy lawer o orthrymderau y mae'n rhaid myned i mewn i deyrnas Dduw; ond gall yr annuwiol hefyd gyfarfod â gofidiau; mae Duw yn rhanu gofidiau yn ei ddig. Job 21, 17. Gall dyn hefyd dybied ei fod mewn heddwch â Duw, am ei fod yn meddu ar lawer o wybodaeth a doniau, ac yn cyflawni llawer o ddyledswyddau; ond gall dynion gael gwybodaeth fel Baalam, a chyflawni llawer o ddyledswyddau fel y Phariseaid, ac etto yn elynion i Dduw. 2. Mae dynion yn dueddol i dybied fod ganddynt ddysclaer rاسau, pan na bydd ganddynt ddim ond rhith a ffurfiau; sef fod ganddynt ffydd iachusol, pan na byddo ganddynt ond ffydd hanesol; fod ganddynt wir gariad at Dduw, pan na byddo ganddynt ddim ond hunan-gariad; fod ganddynt edifeirwch efengylaidd, pan na byddo ond edifeirwch deddfol; fod ganddynt sicrwydd gobaith, pan na byddo ganddynt ddim ond rhyfyg; ac fod ganddynt hwyliau santeiddiedig yr Ysbryd Glân, pan mewn gwirionedd na byddo ganddynt ond tymherau naturiol, a chanddynt rith duwioldeb wedi gwadu ei grym hi. 3. Mae dynion yn dueddol i dybied eu bod o fawr ddefnydd yn eglwys Dduw, pan na byddont ond melldith yn y wlad, ac yn achos o aflwydd i'r eglwys. Yr ydwyt ti, ddyn balch, hunanol, yn tybied fod dy ddoniau, dy wybodaeth, a'th gynghorion, o gymmaint defnydd, ac na fyddai un cyfarfod gweddi gwresog, nac un gymdeithas wlithog, oddieithr dy fod di yno yn gweddio, yn canu, ac yn cynghori; ond gochel rhag fod dy olygiadau cymmysgld, a'th ddoniau hunanol, a'th sel gau, fel plwm ar odreu Sion. Yr hwn sydd yn tybied yn dda am dano ei hun ydyw'r Achan sydd yn rhwystro'r gwersyll i gychwyn; paid a chamgymmeryd, fe â achos Duw yn mlaen yn ei flodau, pan fyddi di wedi cael dy gladdu yn y bedd; ond dy fraint di yw bod o ryw ddefnydd gyda'r achos yn dy oes a'th genedlaeth.

II. Fod hyn yn galw ar ddynion i brofi a holi eu hunain; ond nid wrth brofiadau, ymddygiadau, nac oddiwrth lyfrau dynol, ond wrth y Bibl, yr unig faen prawf. 1. Dylem holi a phrofi ein hunain mewn perthynas i natur a

chywirdeb ein ffydd. Os ydyw'n ffydd o'r iawn ryw, yr ydym yn gwerthfawrogi Crist yn fawr, yn rhoddi ufydd-dod cyffredinol i reolau'r efengyl, yn gwrthwynebu'r diafol a'i demtiasiynau, yn ymestyn at santeiddrwydd, ac yn gorchfygu'r byd yn ei wg ac yn ei wênau. "Hon yw'r oruchafiaeth sydd yn gorchfygu'r byd, sef ein ffydd ni. Ffydd heb weithredoedd marw yw." 2. Dylem brofi a holi ein hunain mewn perthynas i natur a chywirdeb ein hedifeirwch; y mae gwahaniaeth rhwng edifeirwch efengylaidd ac edifeirwch deddfol. Y mae dyn annuwiol yn edifarhau am bechod, am ei fod yn anharchu ei enw a'i gymmeriad yn mhlith dynion, ac yn difa ei feddiannau, ac yn tueddu i ddamnio'r enaid; ond y mae'r gwir Gristion yn galaru am bechod, am ei fod yn dianrhydeddu Duw, yn ail-groeshoelio Crist, yn tristáu'r Ysbryd Glân, ac yn peri i Dduw guddio gwedd ei wyneb. Mae mewn gwir edifeirwch gyfnewidiad trwyadl yn y meddwl am Dduw, am y gyfraith, am bechod, ac am santeiddrwydd; y mae'r annuwiol yn galaru am y drwg sydd yn canlyn pechod; ond y mae'r duwiol yn galaru am y drwg sydd mewn pechod. 3. Dylem brofi a holi ein hunain yn nghylch gwirionedd a chywirdeb ein cariad at Grist. O, beth pe bai'r gofyniad hwnw yn cael ei ofyn i bob un o honom, a ofynodd Crist i Pedr,—A wyt ti yn fy ngharu i yn fwy nâ'r rhai hyn? Os ydym yn caru Crist, yr ydym yn dymuno cadw ei orchymynion, yn ofni ei ddianrhydeddu, yn hiraethu am ei gymdeithas, ac yn foddlon dyoddef pob peth drosto. 4. Dylech holi eich hunain yn nghylch natur a chywirdeb eich sel; mae yn sicr fod yn gweddu i ni fod yn selog yn ngwaith yr Arglwydd; ni a ddylem fod yn selog am ei fod yn waith da hyfryd, ac ennillfawr, ac o dragwyddol bwys. Ond gwyliwn rhag byw ar gau sel gyda chrefydd. 5. Dylech holi eich hunain yn nghylch cywirdeb eich gorfoledd, a'ch hwyliau crefyddol. 6. Dylem holi ein hunain yn nghylch cywirdeb ein hegwyddor a'n dybenion, a pha un ai craig neu dywod sydd genym yn sail i'n crefydd.

III. Rhesymau annogaethol i fyned at y ddyledswydd o hunan-ymholiad. 1. Rhag i chwi dwyllo eich hunain. Y mae hunan-dwyll yn waeth nag un twyll. Nid peth da yw i ddynion dwyllo eu hunain mewn ffair neu farchnad naturiol am bethau amser, ond peth ofnadwy yw i chwi

dwylllo eich hunain am eich mater tragwyddol. O gwyl-
iwch rhag cymmeryd y mês yn lle y perlau, a'r ūs yn lle
y gwenith, a Christ dychymmygol yn lle Crist yr ysgry-
thrau, a rhith yn lle y sylwedd. 2. Oblegid pob un a
ddwg ei faich ei hun; fe fydd pob un yn sefyll ar ei ben
ei hun yn y farn; a phob un a dderbyn ei briod wobr ei
hun; ni wna neb dy gynnorthwyo i gario dy faich yn y
farn. Beth y mae yr annuwiol yn ei wneuthur yma yn y
byd, wrth bechu yn erbyn Duw? Casglu baich, yrhwna'i
sodda i eigion trueni. O deuwech at Grist, ac at waed
y groes, i dŷnu eich beichiau i lawr, tra bo dydd gras yn
para. 3. Fel y caffom orfoledd ynom ein hunain; diau
fod gorfoledd yn nglyn â gwir grefydd; y mae gan y
gwir Gristion sail i orfoleddu; y mae arnom eisieu gorfol-
edd ynom ein hunain, "Canys hyn yw ein gorfoledd ni,
sef tystiolaeth ein cydwybod, mai mewn symlrwydd a
phurdeb duwiol, ac nid mewn doethineb cnawdol, ond
trwy ras Duw, yr ymddygasom yn y byd." O mor duedd-
ol yw dyn i feddwl yn fawr ac yn gamsyniol am dano ei
hun. "Dyn gwag a gymmer arno fod ynddoeth; er geni
dyn fel llwdnasyn gwyllt." Ac, O'r fath rwymanusyddar-
nom i fod yn ddiwyd gyda y ddyledswydd bwysig o
hunan-ymholiad; ac yn wyneb ofni ein bod yn methu
holi ein hunain yn iawn, awn yn aml at orsedd gras, gan
daer weddio gyda y Salmydd gan ddywedyd, "Chwilia
fi, O Dduw, a gwybydd fy nghalon; prawf fi, a gwybydd
fy meddyliau. A gwel a oes ffordd annuwiol genyf; a
a thywys fi yn y ffordd dragwyddol." A bydded i ti,
y Drindod Lân, ogyfuwch barch, mawl, ufydd-dod, y
gwasanaeth, a'r gogoniant, yn oes oesoedd. Amen.

- 1 Mae fy amser yn myn'd heibio, ac yn cilio ddydd a nos,
'Rwyf fi'n tynu at y terfyn bob mynydyn bach o'm ho's;
Mae fy nyddiau yn myn'd heibio, d'ont i ben o awr i awr,
Mae pob mynyd yn fy nghario'n nes i dragwyddoldeb mawr.
- 2 Cyn bo hir mi gaf fy ngalw i wynebu brenin braw,
O mor ddifri' bydd yr oriau, pan bo angyddu'n siglo'm llaw;
Ond os caf fi 'nabod Iesu, a fy ngolchi yn y gwa'd,
Nofiaf adref o'm holl drafferth, yn yr iachawdwriaeth rad.
- 3 'Nol myn'd mewn i'r Ganaan nefol, i'r tragwyddol fryniau fry,
Mi gaf ganu mewn llawn lwylliau, am riddfanau Calfari;
Ac mi gofia' am Galfaria, gyda'r dyrfa trwy'r hir oes,
Ac mi gana' am yr uwcha', heb Ddalilah'n tynu'n groes.

YCHWANEGIAD.

GALAR. IV, 1.

*“Pa fodd y tywyllodd yr aur! y newidiodd yr aur coeth da!
taflwyd cêryg y cyssegr yn mhen pob heol.”*

MAE y geiriau hyn yn cyfeirio at ddinystyr templ Salomon gan Nebuchodonozor brenin Babilon. Yr oedd y deml hon yn dra ardderchog; wedi cael ei hadeiladu â meini gwerthfawr, ac wedi cael ei haddurno a'i goreuro ag aur coeth da; ond fe ddarfu brenin Babilon yspeilio ei thrysorau a'i llestri gwerthfawr, ac fe losgodd y deml â than; taflwyd ei meini gwerthfawr ar hyd yr heolydd, ac fe ddarfu i fwg ei llosgiad dywyllu'r aur, a gwneyd i'r meini dyselaer golli eu llewyrch.

Mae y geiriau hefyd yn cyfeirio at y gwarth a'r dirmyg a daflwyd ar yr offeiriaid a'r Lefiaid, a phrophwydi yr Arglwydd. Rhoddwyd Jeremiah yn y pydew, a thaflwyd Daniel i ffau y llewod. Mae y geiriau hefyd yn cyfeirio at yr eglwys mewn caethiwed, aflwyddiant, a dirywiadau, a than warth; a'r gelynyddion yn ei gwaradwyddo ac yn ei diystyru, gan ddywedyd, “Wele, Sion, yr hon nid oes neb yn ei cheisio;” a'r eglwys yn dywedyd, “Pa fodd y dyg yr Arglwydd gwmwl ar ferch Sion!” Yr oedd yr aur coeth da, pryd hyn, wedi tywyllu, ac wedi colli ei lewyrch. Y mae llawer o bethau yn cael eu cyffelybu i aur [yn y Bibl.

1. Crist, o ran ei oruchel berson a'i freniniaeth gyfryngol. Dan. 10, 5,—“Edrychais, ac wele ryw wr wedi ei wisgo â llïan, a'i lwynau wedi eu gwregysu ag aur coeth o Uphaz.” Ac fe ddywed yr eglwys am Grist, “fod ei ben fel aur coeth, a'i wallt yn ddû fel y frân.”—Can. 5, 11. Wrth ei ben fel aur coeth, y mae i ni ddeall ei freniniaeth gyfryngol. Aur coeth, i ddangos ei chadernid, ei gwerthfawrogrwydd, ei dyscleirdeb, ei gogoniant, a'i pharhad. Mae bod ei wallt yn ddû fel y frân, yn arwyddo anghyfnewidioldeb. Mae Crist yn anghyfnewidiol yn ei fwriad, ei gariad, ei allu, ei ddoethineb, ei santeiddrwydd, ei degwch, a'i ogoniant. Mae Crist ddoe a heddyw yr un, ac yn dragywydd.

2. Mae gair Duw ac ordinhadau yr efengyl, yn cael eu cyffelybu i aur yn yr ysgrythyrau; fel y mae Dafydd yn dywedyd, “Gwell genyf gyfraith dy enau nâ miloedd o aur ac arian.”—Psal, 19, 10. “Mwy dymunol ydynt nag aur; i.e., nag aur coeth lawer.” Fe ddywedir llawer o bethau ardderchog a gogoneddus am y Jerusalem newydd; ac yn mhlith pethau ereill, fe ddywedir fod heol y ddinas o aur pur, fel gwydr gloyw, sef yr ordinhadau santaidd. O, bechadur, gwylia rhag dyfod â'th draed yn sudr i'r lle santaidd hwn. “Gwylia ar dy droed, pan fyddech yn myned i dŷ Dduw.” Diosg dy esgidiau, canys sant-

aidd yw cyssegr yr Arglwydd; a "santeiddrwydd a weddai i'th dŷ di, O Arglwydd, byth."

3. Mae grasusau a dylanwadau yr Ysbryd Glân yn cael eu cyffelybu i aur yn yr ysgrythyrau. Dad. 3, 18,—“Yr wyf yn dŷ gynghori i brynu genyf fi aur wedi ei buro trwy dân, fel y'th gyfoethoger; a dillad gwynion, fel y'th wisger, ac fel nad ymddangoso gwarth dy noethder di; ira hefyd dy lygaid ag eli llygaid, fel y gwelech.” Mae pob gras yn annhraethadwy o werthfawr, ac fe wna gyfoethogi yr enaid am byth. O! llafuria am dano! Fe wna aur galonogi, anrhydeddu, a derchafu dyn, a'i gario lawer o ffordd; felly gras Duw,—fe a'i derchafu i'r gymdeithas uchod, ac a'i caria yn gysurus trwy yr anialwch i'r Gannaan nefol. Mae fydd yn werthfawrocach nâ'r aur colladwy. Ac y mae y ddau bincyn olewyydden yn tywallt allan o honynt eu hunain yr olew euraidd.—1 Pedr 1, 7; Zech. 4, 12.

4. Mae y duwiolion profedig yn cael eu cyffelybu i aur yn yr ysgrythyrau. Job, 23, 10,—“Wedi iddo fy mhrosi, myfi a ddeuaf allan fel aur.” Mae y duwiolion yn cael eu cyffelybu i aur coeth, ar gyfrif eu gwerthfawrogrwydd. Maent yn werthfawr gan y Tad, fel gwrthddrychau ei dragwyddol gariad; maent yn werthfawr gan Grist, fel ffrwyth ei fythol a'i ddigonol aberth; ac i'r Ysbryd Glân, fel eu demlau cyssegredig; ac hefyd y maent yn werthfawr i'r byd, ar lawer o ystyriaethau. Er eu mwyn hwy y mae Duw yn oedi tywallt ei farnedigaethau yn aml; a hwy yw halen y ddæar. Drachefn, y maent yn gyffelyb i aur coeth, am eu bod yn cael eu tasfu i'r tân a'r peiriau poethion, i'r dyben o'u profi; sef tân o erlidigaethau, o demtasiynau, a chystuddiau chwerwon. “Coethaist ni fel coethi aur.” Y mae Crist yn eistedd fel purwr a glanhawr arian; ac efe a goetha feibion Lefi. Y mae tân Duw yn Sion, a'i ffwrn yn Jerusalem. Y mae y duwiolion yn aur coeth da. Y maent yn dda o ran eu hanian a'u hegwyddorion; hwy ddaliant eu profi wrth y maen prawf, sef gair Duw; hwy ddaliant eu pwyso yn nghloriannau y cyssegr. Maent yn dda o ran yr argraff sydd arnynt. Y mae delw y Brenin Alpha arnynt, a llythyrenau ei enw, sef, SANTEIDDRWYDD I'R ARGWLWYDD. Hefyd, y mae y duwiolion yn aur coeth da, mewn cyferbyniad i'r rhagrithwyr, y rhai ydynt fel hen ddarnau wedi cael eu twyllfathu; er eu bod yn ymddangos yn hardd oddiallan, pan desfir hwy i'r tân, hwy a ddangosant yn eu lliw eu hunain; canys y tân a brawf waith pawb pa fath ydyw. Drachefn, y maent yn dda o ran dyben eu ffurfiad; sef, i fod yn llestri o barch yn mhallas y Brenin mawr. “Y bobl hyn a luniais i mi fy hun; fy moliant a fynegant.” Yr oedd yn beth lled drwm i weled y deml ardderchog wedi cael ei dinystrio, a'r ceryg a'r meini gwerthfawr wedi cael eu tasfu dan draed yn yr heol; ond peth trymach oedd gweled yr offeiriad, y tywysogion, a'r prophwydi yn cael eu caethiwo, eu mathru, a'i hanmharchu gan y Babiloniaid. Y duwiolion ydyw ceryg y cyssegr:—“A chwithau, megys meini bywiol, ydych wedi eich adeiladu yn dŷ ysbrydol; ydych yn cynnyddu yu deml santaidd yn yr Arglwydd.” Peth trwm oedd gweled aur y deml wedi colli ei lewyrch, gan y mwg a'r

tân, pan oedd y deml yn cael ei llosgi; a gweled y meini gwerthfawr yn cael eu sathru ar hyd yr heolydd; ond llawer trymach ydyw gweled eglwys Duw yn colli ei llewyrch, mewn aflwyddiant, a gwrthgiliadau, a chyfeiliornadau, a phroffeswyr crefydd yn myned yn destun gwawd i annuwiolion ar hyd yr heolydd. Ond mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Fod llewyrch a dyscleirdeb yn perthyn i eglwys ac achos Duw.

II. Pa bryd y mae yr eglwys a'r achos yn myned yn ddilewyrch.

III. Yr achos fod eglwys ac achos Duw, yn myned yn ddi-lewyrch.

I. Fod llewyrch a dyscleirdeb yn perthyn i eglwys ac achos Duw.—1. Mae natur y cyfnewidiad grasol ag sydd yn cymmydd lle yn y duwiolion, y profi hyn. Maent yn cael eu troi o dywyllwch i oleuni. “Yr oeddech chwi gynt yn dywyllwch; ond yr awr hon, goleuni ydych yn yr Arglwydd.” Y mae yr Arglwydd yn llewyrchu yn eu calonau, i roddi iddynt oleuni gwybodaeth gogoniant Duw, yn wyneb Iesu Grist; ac fe ddywedir fod yr eglwys “yn bur fel yr haul, ac yn dëg fel y llenad.” 2. Y mae yr enwau ag y mae y saint yn gael yn yr ysgrythyrau, yn profi fod llewyrch yn perthyn i achos ac i eglwys Dduw. “Chwi yw goleuni y byd.”—“Dinas ar fryn ni ellir ei chuddio.”—Matth. 5, 14. “Gwnewch bob dim heb rwgnach nac ymddadleu. Fel y byddoch ddiargyhoedd, a diniwed, yn blant difeius i Dduw, yn nghanol cenedlaeth ddrygionus a throfaus, yn mhlith y rhai yr ydych yn dyscleirio megys goleuadau yn y byd, yn cynnal gair y bywyd; er gorfoledd i mi yn nydd Crist.”—Phil. 2, 14—16. 3. Mae Dwyfol addewidion yn profi fod llewyrch yn perthyn i achos ac eglwys Dduw. Yma yn y byd, llwybr y cyfiawn sydd fel y goleuni, yr hwn a llewyrcha fwy fwy hyd ganol dydd. Job 11, 17,—“Dy oedran hefyd a fydd ddyscleiriach nâ hanner dydd; llewyrchi, a byddi fel y boreuddydd.” Esa. 62, 1,—“Er mwyn Sion ni thawaf, ac er mwyn Jerusalem ni ostepaf, hyd onid elo ei chyfiawnder hi allan fel dyscleirdeb, a'i hiachawdwriaeth hi fel lamp yn llosgi.” 4. Mae Dwyfol orchymynion hefyd yn profi fod llewyrch a dyscleirdeb yn perthyn i achos ac eglwys Dduw. Esa. 60, 1, 3,—“Cyfod, llewyrcha; canys daeth dy oleuni, a chyfododd gogoniant yr Arglwydd arnat. Cenedloedd hefyd a rodiant at dy oleuni, a breninoedd at ddyscleirdeb dy gyfodiad.” “Llewyrched felly eich goleuni gerbron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd.”—Matth. 5, 10.

II. Pa bryd y gellir dywedyd fod yr eglwys a'r achos yn ddi-lewyrch.—Nis gellir dywedyd fod yr achos yn ddilewyrch, o ran na fyddo ond ychydig o nifer yn proffesu. Fe all Duw gynnorthwyo gydag ychydig yn gystal â chydâ llawer. Nid rhifedi mawr sydd yn gwneyd yr achos yn llewyrchus ac yn ddysclaer; ond santeiddrwydd ymarferol, sel a chariad gwirioneddol, a phresennoldeb neillduol Duw gyda'i bobl. Gwell yw ychydig o fyrtwydd tyner yn y pant, ac ychydig o balmwydd a

gwinwydd firwythlawn, na llonaid cae o ddraim a mieri. Yr oedd crefydd yn llewyrchus gyda'r llanciau yn y fflwr dân, a chyda Daniel yn flau y llewod;—ond fe ellir dywedyd fod yr eglwys yn ddilewyrch ar yr ystyriaethau canlynol:—

1. Pan y byddo athrawiaeth gras yn cael ei hanghredu, ei gwrthod, a'i diystyru, a chyfeilorniadau yn cael eu derbyn a'u coffeidio, 1 Tim. 4, 1,—Y mae yr ysbryd yn eglur yn dywedyd yr ymedy rhai yn yr amseroedd diweddaf oddiwrth y ffydd, gan roddi coel i ysbrydion cyfeiliornus, ac i athrawiaethau cythreuliaid." 2 Tim. 4, 3,—“Canys daw yr amser pryd na ddyoddefont athrawiaeth iachus; eithr yn ol eu chwantau eu hunain, y pentyrant iddynt eu hunain athrawon, gan fod eu clustiau yn merwino.” Os na bydd gan ddynion iawn syniadau, a golygiadau cywir, am briodoliaethau Duw, ac am ei gyfraith, am bechod gwreiddiol, ac am gyflwr truenus pechadur wrth natur, ni fydd fawr o lewyrch arnynt gyda chrefydd; oblegid hwy a fyddant yn ddynion iach, ysgafn,—yn feilchion, ac yn benrydd. Ac os na fydd gan ddynion syniadau cywir am y cyfammedr trwygywyddol, ac etholedigaeth bersonol, ac am berson Crist fel Immanuel Duw dyn, ac am yr athrawiaeth o gyfiawnder cyfrifol, a'r anghenrheidrwydd o waith yr Ysbryd Glân; i.e., meddaf, os na fydd y gwirioneddau gwerthfawr hyn yn cael eu credu yn galonog, a'u pregethu yn ffyddlawn, ni fydd fawr o lewyrch ar yr eglwys, na fawr o ddaioni yn cael ei wneuthur.

2. Mae yr achos a'r eglwys yn ddilewyrch, pan y byddo y ddyscyblaeth ar lawr, ac yn cael ei hesgeuluso, ei diystyru, a'i sathru. Y mae diffyg dyscyblaeth yn agor drws i bob penrhyddid; a lle na byddo dyscyblaeth, ni fydd yno fawr o lewyrch ar yr achos. Y mae llawer o ddynion yn sathru y ddyscyblaeth yn druenus; sef y penau teuluoedd ag sydd yn peidio codi all-or gweddi i Dduw yn eu teuluoedd; a'r rhai sydd yn tori dros y caeau i fyned i wrando i leoedd ereill, ac yn esgeuluso eu cyfarfodydd penodol eu hunain; a'r rhai sydd yn aros yn ol o gymundeb pryd y mynont, ac yn cymmyrd eu cymundeb drachefn heb genad yr eglwys.

3. Fe ellir dywedyd fod yr achos yn ddilewyrch, pan y byddo cariad brawd-ol yn dadfeilio ac yn oeri. “O herwydd yr amlha anwiredd, fe oera cariad llawer; ond y neb a barhao hyd y diwedd, hwnw a fydd cadwedig.” Y mae ar Gristionogion rwymawrion i garu eu gilydd; oblegid y maent yn blant yr un Tad, yn werth yr un gwaed, yn ddeiliaid o'r un cyfammedr, yn deithwyr ar hyd yr un llwybrau, yn rhyfela a'r un gelyniaion, ac yn etifeddion o'r un etifeddiaeth; am hyny, bydded cariad yn ddiragrith; cerweh eich gilydd o galon bur, yn helaeth. Gwisgwch gariad, yr hwn yw rhwymyn perffeithrwydd.

4. Fe ellir dywedyd fod yr achos yn ddilewyrch, pan y byddo rhagfarn, a chenfigen, llid, a malais, yn teyrnasu. 1 Cor. 3, 3,—“Tra fyddo yn eich plith chwi genfigen, a chynnen, ac ymbleidio, onid ydych yn gnawdol, ac yn rhodio yn ddynol?” “Ac os enoi a thraflyncu eich gilydd yr ydych, gwyliwch na ddyfether chwi gan eich gilydd.”

5. Fe ellir dywedyd fod yr achos yn ddilewyrch, pan y bo balchder ac ucheldrem yn blaguro. Y mae balchder yn

gwneuthur dynion yn gwbl annhebyg i Iesu Crist. Yr oedd ef yn addfwyn, a gostyngedig o galon. Balchder yw yr achos o bob terfysg ac amryson; a thrwy falchder yn unig y cyffry cynhen. Y mae balchder yn myned o flaen dinystr, ac uchder ysbryd o flaen cwmp. Y mae Duw yn ffeiddio y balch o bell; ond yn rhoddi gras i'r rhai gostyngedig. 6. Mae yr achos yn ddilewyrch pan fyddo dynion yn esgeuluso eu cydgynnulliad, ac yn myned yn anystyriol ac yn ddifater gydag achos Duw, ac yn glaiar, fel eglwys Laodicea. Y mae llawer, fel Galio, nad ydynt yn gofalu dim am un o'r pethau hyn, ag sydd yn perthyn yn neillduol i achos Duw. Nid ydynt yn gofalu dim am y cyfarfodydd gweddi, nac am y cymdeithasau eglwysig, nac am yr Ysgolion Sabbothol, nac am gyfranau o'u trugareddau at gario achos Duw yn mlaen yn y byd.

III. Yr achos fod eglwys ac achos Duw yn myned yn ddilewyrch; neu mi gaf ateb y gofyniad yn y testun, Pa fodd y tywyllodd yr aur coeth da?—1. Yr achos fod dynion yn myned yn ddilewyrch, ydyw eu bod yn aros ac yn ymdroi gormod yn y mwg o feddyliau mawr am danynt eu hunain, ac yn y mwg o gnawdol serchiadau a chwantau pechadurus. O deuwch allan o'r mwg, onite fe dywylla yr aur coeth da. "Rhoddwch eich serch ar y pethau sydd uchod, ac nid ar y pethau sydd ar y ddaear; ac ymgedwch oddiwrth chwantau cnawdol, y rhai sydd yn rhyfela yn erbyn yr enaid." 2. Yr achos fod dynion yn colli eullewyrch mewn crefydd, yw, oblegid eu bod yn ymrwbio gormod mewn pethau cwbl groes i grefydd, sef ymrwbio gormod yn y byd, o ran ei drysorau, a'i gyfeillach, a'i ymarferiadau llygredig; oblegid yr hwn sydd gyfaill i'r byd, sydd yn elyn i Dduw. "Y mae ymddyddanion drwg yn llygru moesau da." Y mae pawb ag sydd yn ymrwbio gormod yn y byd yn sier o golli eu llewyrch mewn crefydd. Fe gollodd Joseph beth o'i lewyrch yn llys Pharaoh; fe gollodd Dafydd beth o'i lewyrch, pan yn segura ar ben y tŷ; fe gollodd Dinah beth o'i llewyrch wrth fyned allan i edrych ar ferched y wlad; ac fe gollodd Pedr raddau mawr o'i lewyrch yn llys yr archoffeiriad, wrth eistedd i lawr wrth y tân gyda'r gweision annuwiol. 3. Paham y tywyllodd yr aur coeth da? Fe ddichon iddynt dywyllu a rhydu i raddau o eisieu eu harfer, a'u defnyddio; felly chwithau, fy mrodyr, chwi gollwch eich llewyrch mewn crefydd, oddieithr i chwi arfergweddio Duw, ac edifarhau, a gweithredu yn santaidd, ac arfer myfyrio llawer ar Dduw, a phethau ysbrydol. "Ymarfer attolwg agaf, a bydd heddychlon, o hyn y daw i ti ddaioni." 4. Pa fodd y tywyllodd yr aur coeth da? Bod yn rhy hir yn gymmysg â'r pridd â'r clau tomlyd. "Bobl, rhoddwch eich serch ar y pethau sydd uchod, ac nid ar y pethau sydd ar y ddaear;" ond cyn y delom ni i'n llewyrch yn iawn, y mae yn rhaid i ni gael ein hail doddi gan dân yr Ysbryd Glân, a than ceryddon yr Arglwydd. "Y mae ei dân ef yn Sïon, a'i ffwrn yn Jerusalem." Addysg.—1. Gwelwn yr achos sydd genym i alaru wrth weled yr aur coeth da wedi colli ei lewyrch, a cheryg y cyssegr wedi eu taflu ynmhen pob heol; sef proffeswyr crefydd yn ddilewyrch, ac yn destun gwawd i'r annuwiolion, ac yn gân i'r meddwon.

"O na bai fy mhen yn ddyfroedd, a'm llygaid yn ffynnonau o ddagrau, fel yr wylwn ddydd a nos am laddedigion merch fy mhobl."—2. Dysgwn arfer moddion efengylaidd at godi pen yr achos a'i adferu, a'i ddwyn yn fwy llewyrchus; byddwn yn daer wrth orsedd gras, am lwyddiant ar yr efengyl, ac am dywalltiadau mawr o'r Ysbryd Glân gyda'r weinidogaeth, a gweddiwn lawer dros ein gweinidogion; ni bydd llewyrch byth ar yr eglwys hõno ag sydd yn peidio gweddio dros ei gweinidog. 3. Diolchwn fod genym sail i obeithio yr aiff achos Duw yn hynod o lewyrchus trwy yr holl ddaear cyn bo hir; fe fydd llewyrch y lleuad, fel llewyrch yr haul, a llewyrch yr haul saith mwy, fel llewyrch saith niwrnod. Fe aiff yr eglwys yn bur fel yr haul, ac yn ofnadwy fel llu banerog. Prysured yr amser. Amen.

- 1 Trwm yw gweled llestri'r demel gwedi myn'd i Babel dir, Gwel'd y meini fu'n dyscleirio, gwedi syrthio lawr o'r mur; Trwm yw gwel'd profieswyr crefydd dan waradwydd, gwarth, a loes, Eisieu gwyllo, a gweddio, a myfyrio ar y groes.
- 2 Y mae Sion yn ddilewyrch, yma'n fynych iawn yn wir, Fe lychwinodd, ac fe rydodd, fe dywyllodd yr aur pur; Ond fe welir Sion etto yn dyscleirio cyn bo hir, Pan orphenir yr ail demel, 'nol dod 'nol o Babel dir.

IAGO II, 7.

"Onid ydynt hwy yn cablu yr enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?"

Y MAE'r apostol yma o flaen y testun yn dangos dan beth.—1 Bod derbyn wyneb yn anweddus iawn i Gristionogion. Y mae derbyn wyneb yn rhwystr i ddynion ddywedyd y gwir wrth eu gilydd, ac yn eu gwneuthur i glogyno pechod yn eu brodyr; ac y mae derbyn wyneb yn gwneuthur dynion yn gwbl annhebyg i Dduw, "canys nid oes derbyn wyneb gydag ef." 2. Mae'r apostol yma yn dangos fod annhrugarogrwydd yn gwblgroes ac anghytunol hollolâ'rgrefydd Gristionogol. Untrugarogyw Crist, ac y mae efe yn ddaionus i bawb, ac y mae ei drugaredd ef ar ei holl weithredoedd. "Onid yw y cyfoethogion yn eich gorthrymu chwi, ac yn eich tynu chwi gerbron brawdleoedd? Onid ydynt hwy yn cablu'r enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwi?" Oddiwrth y geiriau mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Yr enw dyrchafedig.

II. Ei ragoriaethau digyffelyb.

III. Ei berthynas nodedig.—Yr hwn a elwir arnoch chwi.

IV. Y dirmyg crybwylledig.—Y maent yn cablu yr enw rhagorol a elwir arnoch chwi.

1. Yr enw dyrchafedig, sef enw yr Arglwydd Iesu Grist. Wrth enw Crist yn yr ysgrhythrau yr wyf yn deall y pethau canlynol:—1. Crist ei hun o ran ei oruchel berson. Gelwir ei enw Rhyfeddol; mae Crist yn rhyfeddol o ran ei berson; mae yn rhyfeddol o ran yr undeb personol sydd rhwng ei natur ddynol a thragywyddol berson y Gair; mae yn rhyfeddol o ran ei gariad at ei blant; mae yn rhyfeddol o ran ei ddarostyngiad, ei amynedd, a'i addfwynder; ac y mae yn rhyfeddol o ran ei ddyoddefiadau a rhinwedddau ei aberth, ei gyfoeth, a'i drysorau. "Paham yr ymofyni am fy enw, am ei fod yn rhyfeddol?" 2. Wrth enw Crist, y mae i ni ddeall ei weithredoedd hynodol, ac ardderchog mewn creadigaeth, rhagluniaeth, a phrynedigaeth. "O Arglwydd ein Hior! mor ardderchog yw dy enw ar yr holl ddaear." Mae ei allua'i ddoethineb i'w gwled yn rhyfedd mewn creadigaeth a rhagluniaeth; ond y mae ei gariad, a'i drugaredd, a'i holl briodoliaethau, yn dyscleirio yn eu gogyfuwch ogoniant yn ngwaith mawr y prynedigaeth. 3. Wrth enw Crist y mae i ni ddeall ei anrhydedd a'i awdurdod cyfryngol. "Ewch gan hyny, a dysgwch yr holl Genedloedd, gan eu bedyddio hwy yn enw y Tad, a'r Mab, a'r Ysbryd Glân," sef yn awdurdod y tri pherson. "Pa le bynag yr ymgynnullo dau neu dri yn fy enwi, yno yr wyffi yn y canol." Ymgynnull yn enw Crist, ydyw ymgynnull yn ei awdurdod, acer ei anrhydedd. "O herwydd paham Duw a'i tra-dyrchafodd yntau, ac a roddes iddo enw yr hwn sydd goruwch pob enw."—Matt. 28, 19; a 18, 20. 4. Wrth enw Crist y mae i ni ddeall ei fendithion, a'i rasusau cyfranogol. "Enaint tywalledig yw dy enw, am hyny y llancesau a'th garant." Can. 1, 3. Y mae rhinwedd feddyginiaethol mewn enaint; felly fe wna gras Crist feddyginiaethu'r enaid oddiwrth glwyfau ac afiechyd pechod; fe ddarostwng y chwydd o falchder, ac a'n gwna i ddyscleirio mewn santeiddrwydd a duwioldeb a phob rhinwedddau Cristionogol. 5. Wrth enw Crist, y mae i ni ddeall ei aberth, a'i ryfeddol haeddedigaethau. "Beth bynag o ofynoch yn fy enwi, gan gredu, fe a fydd i chi. Nid oes iachawdwriaeth yn neb arall, nac enw arall dan y nef, trwy yr hwn y mae yn rhaid i ni fod yn gadwedig." 6. Wrth enw Crist y mae i ni ddeall ei efengyl, a'i grefydd yma yn y byd. Math. 24, 9,— "Chwi a gasêir gan yr holl genedloedd er mwyn fy enw i." Act. 5, 41,— "A hwy a aethant allan o olwg y cynghor yn llawen am eu cyfrif hwynt yn deilwng i ddyoddef anmharch o achos ei enw ef," sef er mwyn ei efengyl a'i grefydd, ac am eu bod yn ei broffesu fel eu pen, eu brenin, a'u Hiachawdwr.

II. Ei ragoriaethau digyffelyb. Enw rhagorol ydyw enw Crist. 1. Y mae enw Crist yn enw rhagorol, am ei fod yn llyncu pob enw rhagorol arall, yn ei enw ardderchog ei hun.—Y mae yn cael ei alw yn Dduw bendigedig, y gwir Dduw, a'r bywyd tragywyddol;—mae yn cael ei alw yn Frenin y breninioedd, yn Arglwydd yr arglwyddi;—mae yn cael ei alw yn Dywysog, yn Offeiriad, yn Brophwyd, yn Esgob, yn Apostol;—mae yn cael ei alw yn Eneinniog, yn Iesu, yn Haul, yn Seren foreu eglur, yn Ffynnon, yn Rhosyn Saron, yn Blaniyn enwog, yn Bren afalau, yn Winwydden, ac yn Bren y bywyd. 2. Y mae

enw Crist yn rhagorol, am fod pethau rhagorol yn ei enw i bechaduriaid;—y mae bywyd yn ei enw, efe yw y ffordd, a'r gwirionedd, a'r bywyd;—y mae heddwch yn ei enw, sef â Duw, ac â'n cydwytodau ein hunain; i.e. fe gymmodir luddewon a Chenedloedd â'u gilydd yn yr enw hwn. "Efe yw ein tangnefedd ni, yr hwn a wnaeth y ddau yn un, gan ladd y gelyniaeth trwy ras." Y mae prynedigaeth, maddeuant, a meddyginiaeth yn ei enw; i.e. y mae llawenydd a gorfoledd yn ei enw.—"Yn dy enw y gorfoleddant beunydd, ac yn dy gyfiawnder yr ymdderchafant." Gorfoleddwch yn ei enw yn wyneb temtasiynau Satan, ac yn wyneb tlodi a gorthrymderau y byd, ac yn wyneb angu a'r bedd. 3. Mae enw Crist yn enw rhagorol o ran ei briodoliaethau; enw mawr a gogoneddus ydyw, enw santaidd a dyrchafedig ydyw, enw galluog ac ofnadwy; y Duw santeiddiol ac ofnadwy yw ei enw ef. Fe aiff ei enw yn fawr o godiad hyd fachludiad haul, a mawr fydd ei enw yn mysg y Cenedloedd. 4. Mae crefydd ac efengyl Iesu yn enw rhagorol, sef yn rhagorol iawn o ran eu heffeithiau; y mae rhyw effeithiau rhyfedd yn cydfyned â phregethiad yr efengyl, ac a gwirgrefydd.—"Gwerthfawrocach yw gwir grefydd na'r gemau; a'r holl bethau dymunol nid ydynt gyffelyb iddi. Gwell yw enw da, nag enaint gwerthfawr." Y mae enw Crist yn cael ei alw ar y duwiolion; mae efe yn Dduw, hwythau yn dduwiolion; efe yn Grist, hwythau yn Gristionogion; efe yn Athraw, hwythau yn ddyscyblion.

III. Y berthynas nodedig.—Yr enw rhagorol a elwir arnoch chwi. Mae enw Crist ar y Cristionogion duwion yn yr ystyr-iaethau canlynol:—1. Trwy gyssegrïad a chyflawniad bedyddiol. Y maent yn yr ordinhad o fedydd yn gwisgo enw Crist am danynt, fel gwtsgoedd milwraidd.—"Cynnifer o honoch a feddyddwyd i Crist, a wisgasoch Crist." Maent yn milwrio dan ei faner, ac wedi cael eu bedyddio iddo fel eu Hathraw, eu Brenin, a'u Blaenor, ac y mae ei enw rhagorol ef yn cael ei alw arnynt. 2. Y mae ei enw rhagorol ef arnynt trwy undeb priodasol. "Dy briod yw'r hwn a'th wnaeth, Arglwydd y lluoedd yw ei enw. Dy waredydd hefyd, Sant Israel, Duw yr holl ddaear y gelwir ef." Mae y briodas hon yn ddirgeledig, yn rhyfeddol, yn annattodol, ac yn fanteisiol iawn i'r Cristion; ac y mae'r duwiolion trwy'r undeb a'r briodas yma yn dyfod ar enw yr Arglwydd Iesu; y mae ei enw rhagorol ef yn cael ei alw arnynt hwy.—"Yna y gelwir arnat enw newydd; ti a elwir Hephzibah, a'th dir Beulah: canys y mae'r Arglwydd yn dy hoffi, a'th dir a briodir."—Esa. 62, 2—4. 3. Mae enw Crist arnynt—trwy gyflwyniad gwirfoddol o honynt eu hunain iddo, i fod yn weithwyr yn ei winllan, yn weision iddo, ac yn ddeiliaid o'i deyrnas. "Dy enw di a elwir arnom, na âd ni."

IV. Y dirmyg crybwylledig, sef cablu'r enw rhagorol a elwir arnoch chwi. Y mae dynion yn cablu'r enw rhagorol.—1. Trwy ymddwyn yn ddirmygedig am Dduw, sef am ei natur, ei briodoliaethau, ac am ei arfaeth, a'i benarglwyddiaeth, ac am y cyfiammod tragywyddol, ac etholedigaeth gras; ond y mae y Jehofah yn sicr o dalu'r pwyth iddynt ryw ddiwrnod. "Fy an-

rhyleddwy'r a anrhydeddaf, a'm dirmygwyr a ddirmygaf. Dychwelaf ddial ar fy ngelynion, a thalaf y pwyth i'm caseuon."

2. Mae dynion yn cablu yr enw rhagorol, trwy ddywedyd yn ddirmygedig am air ac ordinhadau Duw; maent yn dirmygu athrawiaeth, a galwadau, a gorchymynion y gair, gan ddywedyd, "Drylliwn eu rhwymau, a thafwn eu rheffynau oddiwrthym; ond y neb a ddirmygo'r gair a ddyfethir." 3. Mae dynion yn cablu yr enw rhagorol, trwy ddywedyd yn ddirmygus am Grist, a'r Ysbryd Glân. Y mae llawer "yn mathru Mab Duw, ac yn barnu yn aflan waed y cyfammod, ac yn difenwi Ysbryd y gras." Fe ddywedwyd llawer yn ddirmygedig iawn am Grist, pan oedd efe yma yn y byd, sef mai dyn glwth, ac yfwr gwin ydoedd, ac mai trwy Belzebub, penaeth y cythreuliaid, yr oedd efe yn bwrw allan gythreuliaid. 4. Mae dynion yn cablu yr enw rhagorol, trwy ddywedyd yn ddiystyrllyd am grefydd, a chrefyddwyr; "maent yn ddyeithr yn eich cablu chwi, am nad ydych yn cydreddeg gyda hwynt i'r unrhyw ormod rhyseidd."

Addysg.—1. Gan fod enw Crist mor rhagorol, peidiwn â'i gymmeryd yn ofer, trwy son am dano yn anmlarchus, ac yn anystyriol, na thrwy gamarfer ei santaidd ordinhadau. "Na chymmer enw'r Arglwydd dy Dduw yn ofer; canys nid dieuog gan yr Arglwydd yr hwn a gymmero ei enw ef yn ofer." 2. Gan fod enw Crist mor rhagorol, defnyddiwn ei enw mewn ffydd wrth orsedd gras, am fendithion i'n heneidiau, sef am faddeuan o'n pechodau, ac am gysur a gorfoledd mewn gorthrymderau, am nerth yn ol y dydd, ac am fuddugoliaeth ar ein holl elynion. 3. Gan fod enw Crist mor rhagorol, dychryned pawb ag sydd yn cablu yr enw rhagorol hwn; y mae efe yn eiddigus o'i enw, oblegid santeiddiol ac ofnadwy yw ei enw ef. Y mae pawb ag sydd yn dywedyd yn ddirmygus am grefydd, yn euog o gablu'r enw rhagorol hwn. Crefydd a santeiddrwydd yw nodd gelyniaeth y dyn annuwiol. Os ydwy't yn erlid ac yn dirmygu crefydd, yr ydwy't yn cablu yr enw rhagorol, ac yr ydwy't yn mlwrio yn erbyn yr holl ysgrythyrau, yn erbyn Duw, ac yn erbyn dy ddedwyddwch dy hun. O bechadur, tafl dy arfau o wrthryfelgarwch i lawr, a llef o ddifrif am drugaredd tra byddo dydd gras yn para. 4. Gwylied pawb ag sydd yn profesu yr enw rhagorol hwn, rhag rhoddi achos cyfreithlawn i elynion yr Arglwydd gablu. "Enw Duw o'ch plegid chwi a geblir ymmysg y Cenedloedd," sef am eich bod yn eistedd gormod yn ystôl y gwatwarwyr, ac am eich bod yn dangos mwy o sel dros bethau'r byd, na phethau crefyddol, ac yn tôri eich cyfammod eglwysig, ac yn esgeuluso moddion gras, ac am eich bod yn cysgu yn yr oedfâon, o dan weinidogaeth yr efengyl, o dan swm angu Calfaria. O, meddyl-iwech am yr enw rhagorol sydd arnoch! O, fy enaid, cymmer hyn o gynghor;—pan fyddot ti bron rhoddi'r ffrwy'n i'th dymherau drwg, cofia am yr enw rhagorol sydd arnat;—pan fyddot ti brôn ag ymolh'wng gyda dy drachwantau, a themtasiynau y diafol, O meddwl o ddifrif am yr enw rhagorol sydd arnat. Cofia fod enw mawr y Jehofah arnat; ac fod enw Iesu arnat, yr hwn a roddes waed ei galon drosot ar Galfaria. Cofia, cofia, ni elli byth ysgwyd yr enw rhagorol hwn oddiarnat. Er i ti droi

yn wrthgiliwr, fe fydd yr enw arnat byth; fe fydd yr enw rhagorol hwn arnat yn moreu agor y llyfrau, a than yr enw *Cristion* y byddi di yn cael dy esgymuno yn y farn, os yn ol y byddi yn y diwedd.—O, dyger ni oll i harddu athrawiaeth Duw ein Hiachawdwr yn mhob peth; a chadwer ni oll fel halen y ddaear. Amen.

Y mae'r enw mawr rhagorol, arnoch chwi y duwiol had,
Na ro'wch le i neb i'w gablu, nac i'w sathru dan eu tra'd;
Gwyliwch, gwyliwch, a gweddiwch, ac ymgedwch rhag bob drwg,
Glynwch gyda'r achos goreu, trwy holl rwystrau'r byd a'i wg.

JER. XXX, 7.

"Och! canys mawr yw'r dydd hwn, heb gyffelyb iddo: amser blinder yw hwn i Jacob; ond efe a waredir o hono."

Dydd mawr oedd y dydd pan foddwyd trigolion yr hen fyd â dwfr diluw; dydd mawr oedd y dydd, pan y cymysgwyd yr iaith yn nhwr Babel; dydd mawr oedd y dydd hwnw, pan y dinystriwyd Sodom a Gomorah a than a brwmstan o'r nefoedd; dydd mawr oedd y dydd, pan laddwyd pob cyntaf-anedig yn ngwlad yr Aift; dydd mawr oedd yr amser y safodd yr haul yn Gibeon, a'r lleuad yn nyffryn Ajalon; ac ni bu y fath ddiwrnod a hwnw, fel y gwrandawai'r Arglwydd ar lef dyn; dydd mawr oedd dydd dinystr Jerusalem; ond fe ddaw dydd y farn yn fuan, sef "dydd mawr ei ddigter ef, a phwy a ddichon sefyll?" Ond amser caethiwed Israel yn Babilon a olygir yma yn fwyaf neillduol. "Och! canys mawr yw y dydd hwn, heb gyffelyb iddo." Y mae'r gair Och, yn cario ynddo lais galar, ac wylofain, ac oeheneidio o dan ryw drallod a gorthrymder blin. Y mae'r gair Och mewn amryw fanau yn y Bibl; ond y mae ynddo lais gofid a blinder yn wastad. Dywedodd Moses, "Och, pechodd y bobl bechod mawr, canys gwnaethant iddynt eu hunain dduwiau i'w haddoli."—Ecsod. 32, 31. Mae Balaam yn son am lwyddiant Israel yn y dyddiau diweddaf, ac yn dywedyd, "Och, pwy fydd byw pan wnelo Duw hyn."—Num. 24, 23. Hefyd, pan oedd meibion y prophwydi yn tōri coed ar lan yr Iorddonen, fe syrthiodd y fwyall i'r afon, ac un a ddywedodd, "Och fi, fy meistr, canys benthg oedd, 2 Bren. 6, 5. Cofiw ninnau mai benthg yw'r iechyd, y cyfoeth, a'r perthynasau goreu, ac fe ddaw Duw i alw y benthg yn ol yn lled fuan.

Ond mi gaf sylwi ar y pethau canlynol:—

I. Fod eglwys Dduw yn cyfarfod â rhai amserau blinion iawn yma yn y byd.

II. Rhesymau i brofi y caiff yr eglwys ei llwyr waredu o hono.

III. Natur gwaredigaeth yr eglwys.

I. Fod eglwys Dduw yn cyfarfod â rhai amserau blinion iawn yma yn y byd. 1. Amser o flinder mawr i eglwys Dduw ydyw, pan y byddo pechod ac annuwioldeb yn cynnyddu, yn blaguro, ac yn ennilltir yn yr ardal a'rgymmydogaeth. Mae cynnydd annuwioldeb mewn gwlad neu ardal yn arwyddo fod crefydd yn dadfeilio, ac yn colli ei thanbeidrwydd, ac hefyd yn arwyddo fod barn yn agoshau. Y mae dau fath o ddynion â llaw neillduol ganddynt yn nghynnydd annuwioldeb,—1. Profeswyr gwag, ysgafn, diffwrth, ac anfoesol; hwy ddylent fod fel dinas ar fryn, a'i goleuni yn llewyrchu gerbron dynion, ac fel halen y ddaear. Os diflasodd yr halen, â pha beth yr helltir ef? nid yw efe mwy yn dda i ddim; felly nid ydyw profeswyr penrydd ac anfoesol o un defnydd gydag achos Duw. Ni thal ef ddim ei fwrw allan, ni thal ef ddim i gynghori ereill, ni thal ef ddim i weddio yn yr eglwys, nac i ddywedyd profiad yno, ni wrandawir ddim arno, ni thal ef ddim i fod yn athraw yn yr Ysgol Sabbothol. Yr ail fath o ddynion sydd yn achos o gynnydd annuwioldeb, ydyw'r gwrthgilwyr. Y mae y rhai hyn yn dywedyd, yn eu hymddygiad, fod y diafol yn well na Christ, ac fod y byd yn well na'r eglwys, ac fod gwagedd yn well na chrefydd, ac fod annuwioldeb yn well na duwioldeb; mae y rhai hyn fel yn agor drws i ollwng pob math o annuwioldeb i mewn; i.e., mae'r gwrthgilwyr yn cadarnhau yr annuwlion yn eu pechodau; ond y mae cynnydd a llwyddiant annuwioldeb yn achos o flinder a galar mawr i'r dynion duwiol ag sydd yn effro ac yn fyw yn eu crefydd. Psalm 119, 136,—“Afonydd o ddyfroedd a redant o'm llygaid, am na chadwasant dy gyfraith di.” Jer. 9, 1,—“O na bai fy mhen yn ddyfroedd, a'm llygaid yn ffynnonau o ddagrau, fel yr wylwn ddydd a nos am laddedigion merch fy mhobl.” Cryned profeswyr diffwrth, rhag eu bod yn offerynnau i gynnyddu annuwioldeb yn yr ardal. “Melldigedig yw'r hwn a gyfodo, ac a adeilado'r ddinas hon Jericho. Enw Duw o'ch plegid chwi a geblir yn mys y Cenedloedd.” 2. Amser o flinder neillduol i eglwys Dduw, yw pan y bo dirywiad a gwrthgiliadau neillduol yn cymmeryd lle; “o herwydd yr amlha anwiredd, fe oera cariad llawer.” Yrachos o ddirywiad a gwrthgiliadau yw y pethau canlynol, sef balchder ac uchel-drem. “Mae balchder yn myned o flaen dinystr, ac uchder ysbryd o flaen cwmp.” Drachefn, canlyn o hirbell, fel Pedr, sef yn esgeuluso'r weddi ddirgel a'r moddion cyhoeddus; hefyd cariad gormodol at y byd, a phethau amser. “Gwreiddyn pob drwg yw arian-garwch, yr hon a rhai yn chwannog iddi, a gyfeiliornasant oddiwrth y ffydd, ac a wnaethant long-ddrylliad am y ffydd.” Drachefn, syniadau cnawdol am grefydd, fel dyscyblion y torthau; llawer o honynt a aethant yn eu hol, ac ni rodiasant mwyach gyda'r Iesu. Y mae dirywiad a gwrthgiliadau yn cael llawer o ddarluniadau yn yr ysgrythyrau; y mae yn cael ei gymharu i hepiann a chysgu, fel y dywedir am y deng morwyn yn yr efengyl; mae yn cael ei gymharu i benwyni,—“Taenodd penwyni ar Ephraim, ac nis gwybu efe.” Mae yn cael ei gyffelybu i deisen heb ei throï, ac hefyd i gwmwl y bore, a gwlith boreuol yn ymadael ac yn diflanu yn fuan; mae yn cael ei alw, Ymadael a'r

cariad cyntaf, ac i wyfyn yn bwyta'r dilledyn; y mae'r gwyfyn yn difa yn raddol, ac yn ddirgelaid; felly mae dirywiad,—y mae yn difa yr ofn duwiol, y mae'n difa ysbryd gweddi, y mae'n difa yr hunan-ymwadiad, ac yn gwneuthur dyn yn falch, yn chwyddedig, ac yn anhawdd ei drin, ac y mae yn difa ysbryd myfyrdod, a sel dros ogoniant Duw; ond mi gaf enwi rhai arwyddion o ddirywiad mewn eglwys, neu mewn profleswyr, sef dewis cyfeillach annuwiolion o flaen duwiolion, caru llwyddiant bydol o flaen llwyddiant yr efengyl, sychedu am bleserau cnawdol, a methu cael digon o lawenydd mewn crefydd; myned yn fwy hyf at achlysuron pechod. Drachefn, dewis cyfoeth y byd ac annuwioldeb gydag ef, o flaen dirmyg Crist ac elw duwioldeb; hefyd, myned yn ddibarch i'r ddyscyblaeth, ac yn tramgwyddo yn wyneb cynghorion a cherydd; cyflawni pechodau yn dawel, ond cael eu gwneyd heb wybod i ddynion, a dadleu dros anghenrheidrwydd o bethau anghyfreithlon. "Na ddyweded neb pan y temptier ef, Gan Dduw y'm temptir; nid yw Duw yn temptio neb." Ond y mae amser o ddirywiad yn amser o flinder a gosid neillduol i'r dynion duwiol, ag sydd yn fyw ac yn effro yn eu crefydd. 3. Mae yn amser o flinder mawr i'r duwiolion effro, pan y byddo enw'r Arglwydd yn cael ei sathru a'i gablu, ac achos crefydd yn cael ei waradwyddo, a'r annuwiolion yn barod a dywedyd, "Pale yn awr y mae eu Duw hwynt." Yr wyf yn deall fod crefydd yn cael ei sathru yn ein hardal, a Iesu Grist yn cael ei wadu yn aml gan broffeswyr crefydd; ac fe all Crist ddywedyd, "Dyma'r clwyfau a pha rai y'm clwyfyd yn nhf fy ngharedigion." Ond er fod llawer yn erlid ac yn gwawdio crefydd, etto y mae crefydd yn bur, yn werthfawr, yr un peth anghenrheidiol, ac nid oes dim arall a weina gysur sylweddol i enaid yn wyneb anghau a'r farn fanol sydd o'n blaen. Ni ddylai neb wawdio a dirmygu crefydd, am fod rhai o'r dynion ag sydd yn ei phroffesu yn ymddwyn yn ddrwg ac yn dywylodrus; y mae ambell swllt drwg yn mhlith arian da weithiau, ac y mae efrau yn mhlith y gwenith goreu. "Amser blinder yw hwn i Jacob, ond efe a waredir o hono."

II. Rhesymau i brofi y caiff y duwiolion eu gwaredu o'u holl flinderau.—1. Mae Duw'r Tad wedi arfaethu eu gwaredu, ac "wedi eu rhagluniaethu i fod yr un ffurf a delw ei Fab ef, fel y byddai ef yn gyntaf-anedig yn mhlith brodyr lawer;" ac y mae efe wedi paratoi teyrnas iddynt er seilid y byd; diedifar-us yw doniau a galwedigaethau Duw. "Cynghor yr Arglwydd a saif yn dragywydd, a bwriadau ei galon o genedlaeth hyd genedlaeth; y mae cadarn sail Duw yn sefyll a chanddo y sel hon; Yr Arglwydd a edwyn y rhai sydd eiddo ef." 2. Y mae Crist yn Waredwr iddynt, ac y mae efe wedi cymmeryd eu plaid, ac wedi rhoddi gwaed ei galon i'w prynu. "Eu Gwaredwr sydd gryf, Arglwydd y lluoedd yw ei enw, efe a lwyrdadlennu eu dadl hwynt;" y mae efe yn eiriol drostynt ar ddeheulaw y Tad, ac y mae efe yn ewylllysio iddynt gael dyfod i'r nef, i gael gweled ei ogoniant, a chael ei fwynhau, a bod yn gyffelyb iddo. 3. Mae yr Ysbryd Glân wedi eu gwaredu yn barod oddiwrth lywodraeth eu pechodau, yn mhlaniad yr anian santaidd yn rh

ail-enedigaeth. "Nid arglwyddiaetha pechod arnoch chwi mwyach, oblegid nid ydych dan y ddeddf, eithr dan ras." 4. Mae addewidion Duw yn profi y caiff y duwiolion eu gwaredu o bob gofidiau a blinderau. "Jacob a ddychwel, ac a orphwys, ac a gaiff lonydd, ac ni bydd a'i dychryno." "Gwaredigion yr Arglwydd a ddeuant, ac a ddychwelant i Sion, a chaniadau tragywyddol ar eu pen; goddiweddant lawenydd a hyfrydwch, cystudd a galar a fyf ymaith." Arfer Duw yw gwaredu ei bobl; fe waredodd Noah rhag y diluw; fe waredodd Lot allan o Sodòm; fe waredodd Israel o'r Aifft, ac o gaethiwed Babilon; ac fe wared ei holl bobl o bob caethiwed a blinderau cyn hir; y mae efe yn ffyddlon i'w holl addewidion.

III. Natur eu gwaredigaeth.—1. Gwaredigaeth rad a diammodol; nid o weithredoedd, fel nad ymfrostiai neb; "Trwy ras yr ydych yn gadwedig, trwy ffydd, a hyny nid o honoch eich hunain, rhodd Duw ydyw;" yn rhad yr ordeiniwyd Cyfryngwr, y danfonwyd ef i'r byd, ac y rhoddwyd cospedigaeth ein heddwech ni arno ef; yn rhad y mae Duw yn cyfiawnhau, yn ail-eni, yn santeiddio, ac yn gogoneddu. 2. Gwaredigaeth ryfeddol yw, sef o ran ei threfnwr, ei phwrcaswr, a'i chymhwyswr: y mae Duw fel Drindod yn gweithredu yn yr Iachawdwriaeth fawr a rhyfeddol hon. 3. Gwaredigaeth gyflawn ydyw; cânt eu gwaredu oddiwrth bob peth annymunol, a chânt ddyfod i'r meddiant o bob gwynfyd. 4. Gwaredigaeth dragywyddol ydyw; "Israel a achubir yn yr Arglwydd, ag Iachawdwriaeth dragywyddol;" y mae yn cynnwys bendithion tragywyddol i bechaduriaid, sef maddeuant tragywyddol, heddwch tragywyddol, rhyddid tragywyddol, llawenydd a gogoniant tragywyddol; am hyny byddwn yn foddlon ac yn amyneddgar dros ychydig; ni phâr y gofid a'r blinderau yn hir; "Dros brydnawn yr erys wylofain, erbyn y boreu y bydd gorfoledd." Diolchwn am y boreu sydd mewn addewid, y daw Sion yn rhydd oddiwrth ei holl ofidiau. O am fod yn ffyddlon hyd angu, fel y byddo i ni gael derbyn coron y bywyd, trwy Iesu Grist. Amen.

Y mae Sion mewn gofidiau, a blinderau'n aml iawn,
Ond fe dderfydd ei holl drafferth, hi gaiff Iachawdwriaeth lawn;
Ac er gwaetha'r Babiloniaid, derfydd ein caethiwed blin,
Ni gawn seinio'r hen delynau' gartre' yn ein gwlad ein hnn.

ESA. LX, 1.

"Cyfod, llewyrcha; canys daeth dy oleuni, a chyfododd gogoniant yr Arglwydd arnat."

MAE y geiriau hyn yn cyfeirio at ddychweliad Israel o gaethiwed Babilon, ac at ddyfodiad Crist i wisgo enawd, a llwyddiant yr eglwys o dan oruchwyliaeth yr efengyl; ac hefyd at

ddydd ymweliad grasol Duw â phechaduriaid, pan y mae efe yn peri i'w oleuni llewyrchu yn eu calonau, i roddi goleuni gwybodaeth gogoniant Duw yn wyneb Iesu Grist. Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Y dyledswyddau a wasgir,—Cyfod, llewyrcha.

II. Yr annogaethau a roddir,—Canys daeth dy oleuni, &c.

I. Y dyledswyddau a wasgir,—Cyfod llewyrcha. Y mae'r gair *cyfod* yma, yn cynnwys,—1. Ei bod wedi bod ar lawr, sef mewn cysgadrwydd a difaterwch, fel Jona yn cysgu yn y llong, ac fel y deng morwyn, pan daeth y waedd ar hanner nos. “Deffro di, yr hwn wyt yn cysgu, a chyfod oddiwrth y meirw, a Christ a oleua i ti.” 2. Eu bod wedi bod ar lawr mewn ofnau a digalonddid, fel Bartimeus ddall, yr hwn oedd yn eistedd yn ymyl y ffordd, ac fe ddarfu'r dyscyblion ddywedyd wrtho, Cyfod, cymmer galon, y mae efe yn dy alw di; y mae efe yn galw'r tlodion i'w cyfoethogi, a'r noethion i'w gwisgo, a'r newynog i'w gwledda, a'r deillion i'w goleuo, a'r cleifion i'w meddyginiaethu. “Deffro, deffro, gwisg wisgoedd dy ogoniant, cyfod o'r llwch, ac ymddatod oddiwrth rywymau dy wddf.” Esa. 52, 1. 2. Mae'r gair yma, Cyfod, yn cynnwys hefyd eu bod wedi bod ar lawr o ran eu haddurniadau, a'u hymarferiadau crefyddol. “Y dydd hwnw y codaf babell Dafydd, yr hon sydd wedi syrthio; ac y codaf ei hadwyau, ac a gauaf ei bylchau, ac a'i hadeiladaf fel yn y dyddiau gynt.” Y mae Sion wedi bod ar lawr o ran yr athrawiaeth, a'r ddyscybliaeth, ac o ran ymarferiadau santaidd; ond yn awr y mae'r dydd wedi neshau, am hyny “bwriwn oddiwrthym weithredoedd y tywyllwch, a gwisgwn arfau'r goleuni.” 4. Mae'r cynghor yma, Cyfod, yn cynnwys y gweddai i'r eglwys ymafyd yn fywiog yn ei gwaith, a'i wneyd a'i holl egni, fel ydywedodd Dafydd wrth Solomon, “Cyfod dithau, a gweithia, a'r Arglwydd a fydd gyda thi;” ac fel y dywedodd wrth Ezra, “Cyfod, canys arnat y mae y peth; ac ni a fyddwn gyda thi, ymwrola a gwna.” 1 Bren. 22, 16; Ezra 10, 4. 5. Mae'r cynghor yma, Cyfod, yn cynnwys fod tuedd mawr mewn dynion i geisio gwneyd eu gorphwysfa yma yn y byd, ac yn ceisio sugnodedwyddwch oddiwrth bethau amser. Mica 2, 10,—“Codwch, ewch ymaith, canys nid dyma eich gorphwysfa.” Yr ail ddyledswydd a wasgir yma yw llewyrchu. Mae eglwys Dduw yn myned yn ddilewyrch yn aml; ein dyledswydd yw llewyrchu mewn gweithredoedd da, ac yn mhob rhinweddau Cristionogol; sef llewyrchu mewn gwybodaeth, mewn ffydd, mewn cariad, mewn gostyngeddwrwydd, a hunan-ymwadiad, mewn amynedd, mewn diwydrwydd, mewn sel, ac mewn santeiddrwydd ymarferol yn gyffredinol.

II. Yr annogaethau a roddir,—Canys daeth dy oleuni, a chyfododd gogoniant yr Arglwydd arnat. Nid yw'r Arglwydd yn ceisio genych weithio yn y tywyllwch, oblegid y mae Haul cyfiawnder wedi codi arnoch, ac y mae'r tywyllwch wedi myned heibio, ac y mae'r gwir oleuni yr awr hon yn llewyrchu. “Am hyny rhodiwch yn weddus, megys wrth liw dydd, ac fel plant y goleuni.” Ond mi gaf lefaru yn mhellach ar yr athrawiaeth

hon, sef fod ar bawb ag sydd yn proffesu Crist, ac yn meddu ar oleuni'r efengyl, rwymau neillduol i lewyrchu mewn santeiddrwydd.

1. Mae gwaith y Drindod yn eich iechydwrïaeth, yn eich gosod o dan rwymau neillduol i lewyrchu mewn santeiddrwydd, sef gwaith y Tad yn ethol Cyfryngwr, ac yn eich ethol chwi-thau ynddo, "fel y byddech santaidd a difeüs ger ei fron ef mewn cariad." Fe dderchafodd un etholedig o'r bobl, ac fe osododd gymhorth ar un cadarn. "Ac yr ydych chi o hono ef yn Nghrist Iesu, yr hwn a wnaethwyd i ni gan Dduw yn ddoethineb, yn gyfiawnder, yn santeiddrwydd, ac yn brynedigaeth;" hefyd, y mae gwaith a holl gyfryngdod y Mab yn eich gosod o dan rwymau neillduol i lewyrchu mewn santeiddrwydd, sef ei fywyd santaidd, fel siamplwr,—"Efe a roddes i ni siampl, fel y canlynem ei ol ef." Yr hwn a ddywed ei fod yn aros ynddo ef, a ddylai yntau rodio megys ag y rhodiodd ef. Mae ei holl ddyoddefiadau a'i farwolaeth drosom yn ein gosod dan rwymau neillduol i lewyrchu mewn santeiddrwydd, sef ei waith yn chwysu megys dafnau o waed, a'i rwywiad, a'i goroniad â drain, a'i farwolaeth boenus ar Galfaria;—"Crist hefyd a ddyoddefodd y tu allan i'r gwersyll, fel y santeiddiai efe'r bobl.—Gwaed Iesu Grist ei Fab ef sydd yn glanhau oddiwrth bob pechod.—Efe a'i rhoddes ei hun dros ei bobl i'w prynu oddiwrth bob anwired, i'w puro iddo ei hun yn bobl briodol, awyddus i weithredoedd da, y rhai a rag-ddarparodd Duw, fel y rhodiem ni ynddynt." Drachefn, y mae gwaith yr Ysbryd Glân yn eich gosod dan rwymau neillduol i lewyrchu mewn santeiddrwydd; sef ei waith ef yn eich argyhoeddi, ac yn ymryson yn barhaus â'ch cyflyrau, a'i waith yn eich dyddanu yn eich holl orthrymderau. O, ystyriwch pa beth yr ydych yn ei wneuthur wrth beidio byw yn santaidd; yr ydych yn tristan'r Ysbryd Glân, ac yn ei ofidio; ac os tristewch chwi'r Ysbryd Glân, pwy a'ch dyddana chwi yn eich gofidiau a'ch gorthrymderau, a phwy a'ch arwain trwy'r dyrys lwybrau, a phwy a'ch cynnorthwya yn eich gweddïau.

2. Y mae arnoch rwymau i lewyrchu mewn santeiddrwydd, gyda golwg arnoch eich hunain; nid yn unig y mae Duw yn rhwymo pawb i fyw yn santaidd; ond yr ydych chi yn broffeswyr crefydd wedi rhwymo eich hunain mewn modd neillduol i fyw yn santaidd. Y mae pob peth a berthyn i chwi yn galw arnoch, ac yn eich rhwymo i lewyrchu mewn santeiddrwydd. Y mae eich goleuni a'ch deall yn eich galw i fyw yn santaidd. Y mae eich deall yn dywedyd mai drwg yw pechod, ac mai eich dyledswydd yw byw yn santaidd,—mae eich addunedau yn dangos mai eich dyledswydd yw byw yn santaidd; yr ydych wedi addunedu lawer gwaith i fyw yn dduwiol, ac yn fyw santaidd yn mhob ymarweddiad; hefyd y mae eich gweddïau yn eich gosod o dan rwymau i fyw yn santaidd, yr ydych wedi bod yn gweddïo yn gyhoeddus lawer gwaith, am gael eich cadw i fyw yn santaidd, a'ch diogelu rhag profedigaethau. Drachefn, y mae eich profiad yn dangos y dylech fyw yn santaidd; y mae eich profiad yn dywedyd nad oes dim cymdeithas â Duw, na dim nerth, na gwroldeb, na grym mewn dyledswyddau dirgelaid, na

teluaid, nac eglwysig, heb santeiddrwydd; ac y mae'ch profiad yn dywedyd, nad oes dim gorfoledd mewn hyfrydwch yn eghymdeithas y saint, na dim cysur mewn gorthrymderau, na chysur yn wyneb anghy, heb santeiddrwydd; ac hefyd y mae eich profies yn eich gosod dan rwymau i fyw'n santaidd. "Pob un sydd yn enwi enw Crist, ymadawed ag anghyfiawnder; ac yr ydych yn condemnio ereill am y pechodau ag yr ydych yn eu cyflawni eich hunain."

3. Y mae arnoch rwymau i lewyrchu mewn santeiddrwydd, gyda golwg ar eich cyfeillion crefyddol, a'r eglwys yn gyffredinol. Y mae bywyd ansantaidd yn tueddu i lygru ereill, ac i ddwyn y diniweid i blygu ei ben, ac i gywilyddio, ac yn ei wanhau i amddiffyn crefydd, ac i sefyll drosti a'i hamddiffyn o flaen y byd, ac i ddywedyd am ragoriaethau crefydd a chrefyddwyr; ac y mae bywyd ansantaidd profeswr yn dwyn y brodyr i edrych yn fach, ac yn gul arno, ac i ymddyeithro oddiwrtho, ac yn peri iddo yntau i feithrin meddyliau culion am y brodyr. "Os rhoiwn yn y goleuni, y mae i ni gymdeithas a'n gilydd, a gwaed Iesu Grist ei Fab ef sydd yn ein glanhau ni oddiwrth bob pechod." Am hyn yna fydded i chwi gymdeithas â gweithredoedd anfrwythlon y tywyllwch.

4. Mae eich gelynyddion yn eich gosod dan y rhwymau mwyaf i ymddyscleirio mewn santeiddrwydd; chwi yw eu Bibl hwy, chwi yw halen y ddaear, chwi yw goleuni'r byd; y mae eich gelynyddion yn eich barnu, ac yn eich cyfrif yn rhagrithwyr. O peidiwch â rhoddi lle iddynt eich cablu a'ch gwaradwyddo. Os bydd eich ymarweddiad yn ddrwg, nid yn unig chwi fyddwch yn ofid i'ch cyfeillion, ond chwi fyddwch hefyd yn gân ac yn destun gwawd i'ch gelynyddion, ac y maent yn gorfoleddu yn eich cwympiadau, ac yr ydych yn eu cadarnhau yn eu hannuwioldeb, ac fel yn tynu'r argyhoeddiadau o'u cydwybodaau.

5. Y mae'r defnydd ag y mae Duw yn ei wneuthur o santeiddrwydd buchedd ei bobl, yn eich gosod dan y rhwymau mwyaf i ymddyscleirio mewn santeiddrwydd, ac i fyw'n dduwiol. Y mae Duw yn defnyddio eich santeiddrwydd i ennill ereill i barchu crefydd; maent, o herwydd eich ymarweddiad da chwi yn dyfod i ogoneddu Duw yn nydd yr ymweliad;—"Am hyn y llewyrched eich goleuni gerbron dynion, fel y gwelont eich gweithredoedd da chwi, ac y gogoneddont eich Tad yr hwn sydd yn y nefoedd;" mae Duw yn defnyddio eich santeiddrwydd i iacháu briwiau crefydd, ac i symud y gwaradwydd a'r gwarth ymaith; os oes ambell Judas i fradychu crefydd, y mae ambell Stephan hefyd i ddyoddef drosti hyd anghy. Mae Duw hefyd yn defnyddio eich santeiddrwydd i gryfhau breichiau ei weinidogion, a'u cysuro yn eu gorthrymderau; nid oes dim yn lladd ac yn digalonu gweinidogion yr efengyl yn fwy na bywyd anaddas profeswyr crefydd. O peidiwch lladd y prophwydi yn yr oes oleu hon. Drachefu, fe fydd Duw yn defnyddio eich santeiddrwydd, i argyhoeddi ac i ddychrynu eich gelynyddion; yr oedd Herod yn ofni Ioan Fedyddiwr, ac yr oedd Darius yn methu cysgu wedi iddo dafu Daniel i ffau'r llewod. Drachefu, fe fydd Duw yn defnyddio santeiddrwydd ei bobl yn nydd mawr y

farn, i gondemnio'r annuwiolion. Yn yr ystyr hyn y bydd y saint yn barnu'r byd. Fe ddywedir fod Noah wedi condemnio'r cynddiluwiaid wrth adeiladu'r arch; felly fe fydd santaidd ymddygiad y duwiolion yn condemnio yr annuwiol yn nydd y farn.

6. Mae ewyllys ddadguddiedig Duw yn eich gosod o dan rwymanu neillduol i lewyrchu mewn santeiddrwydd; mae tuedd yn ei orchymynion, ei addewidion, ei alwadau, ei fygythion, a'i geryddon, i'ch santeiddio; hyn yw ewyllys Duw, sef eich santeiddiad chwi.

Addysg,—1. Chwiliwn yn fanwl a oes egwyddor o fywyd santaidd wedi cael ei blanu yn ein calonau; os oes, yr ydym yn cashau pob pechod, ac yn galaru yn dduwiol o'i blegid, ac yr ydym yn llwyr ymwrthod â phob gweithred o'n heiddo ein hunain yn y pwnc o gyfiawnhad; ac y mae Crist yn werthfawr iawn yn ein golwg, ac yr ydym yn gweddio, ac yn hiraethu am santeiddrwydd o ddydd i ddydd, ac yr ydym yn ymhyfrydu mewn dyledswyddau santaidd, ac yr ydym yn rhyfela yn barhaus yn erbyn pechod. Y mae llygredd yn blino'r Cristion, megis ag yr oedd y Canaanaid gynt yn blino Israel; er fod pechod wedi colli'r llywodraeth, etto y mae efe yn terfysgu, ac yn blino'r Cristion yn aml. 2. Dysgwn arfer llawer â moddion y glanhau; defnyddiwch y gair, a'r ordinhadau, a'r ffynnon sydd yn ei rhinwedd i'ch golchi yn berffaith lân. O, ystyriwn mor hyfryd a gwerthfawr yw santeiddrwydd. Y mae byw yn santaidd yn fywioliaeth hyfryd, ac y mae ffyrdd crefydd yn ffyrdd hyfrydweh, a'i holl lwybrau yn heddwch; ac ystyriwn hefyd mor druenus yw cyflwr yr annuwiol; fe gaiff ei gau allan o'r nefoedd am byth. "Oblegid nid â ddim aflan i mewn yno. Heb santeiddrwydd ni chaiff neb weled yr Arglwydd." O santeiddier ni oll, trwy Grist, Amen.

Cyfod Sion, a llewyrcha, ymddyscleiria fel yr haul,
Rhodia yn dy wisgoedd dysclaer, sef cyfiawnder Adda'r ail;
A llewyrcha mewn santeiddrwydd, gyda gwaith dy Arglwydd
glân,
Paid â chysgu, deffro, deffro, dechreu seinio'r newydd gân.

ESA. XXVIII. 17.

"A mi a osodaf farn wrth linyrn, a chyfiawnder wrth bwys; y cenllysg a ysguba noddfa celwydd, a'r dyfroedd a foddant y lloches."

GWELWN yma fod y prophwyd yn ceryddu rhyw ddynion gwawdlyd ag oedd yn cysgu mewn difaterwch ac esmwythder cnawdol, ac oedd yn dywedyd yn wyneb cyhoeddiad o farnedig-aethau Duw, "Gwnaethom ammod ag anghau, ac ag uffern y gwnaethom gynghrair; pan ddol ffrewyll liferiol, ni ddaw atom

ni, adn. 15, fel pe buasent yn dywedyd, Ni ddaw anheu ddim atom ni hyd nes y byddom yn barod i farw; ond os na wnewch gyfammod â Duw, nid gwiw i chwi wneyd cyfammod ag anheu; os bydd Duw yn ddigllon wrthy, y mae yn sicr y bydd anheu yn elyn i chwi. Gwelwn yma hefyd fod yr Arglwydd yn gosod i lawr sylfaen safadwy ar ba un y gall dynion fod yn ddiogel ac yn gysurus, ac nid ar eu cyfammod ag anheu. Adn. 16, "Am hyny fel hyn y dywed yr Arglwydd Dduw, Wele fi yn sylfaenu maen yn Sion, maen profedig, congl-faen gwerthfawr, sylfaen safadwy; ni frysia yr hwn a gredo." Y mae Crist yn faen profedig, fe'i profwyd gan seintiau yr Hen Destament, ac hefyd, gan seintiau'r Testament Newydd; fe ddaliodd yn wyneb tân o erlidigaethau, temtasiynau, a dyoddefiadau; ac yn wyneb tân o feldithion y ddeddf a digofaint ei Dad. Y mae Crist yn cael ei alw yn ben congl-faen, i ddangos mai efe sydd i fod uchaf yn yr eglwys yn mhob peth, ac mai efe yw canolbwynt undeb a diogelwch yr eglwys; ynddo ef y mae pob peth yn cydsefyll; ac mai efe yw harddwch a gogoniant yr eglwys, a'r patrwn ardderchog wrth ba un y mae'r holl eglwys i gael ei chario yn mlaen. Gwelwn yma hefyd fraint y bobl ag sydd yn adeiladu ar Grist, y sylfaen safadwy; ni frysiant, nid oes achos iddynt i redeg a gwallgofi yn nydd y llifeiriant. "Y rhai a ymddiriant yn yr Arglwydd, a fyddant fel mynydd Sion, yr hwn ni syf; ond a bery yn dragywydd;" hwy gant aros yn ddiogel, ac a gant lonyddwch oddiwrth ofn drwg. Gwelwn yma hefyd fod Duw yn cario ei waith yn mlaen yn hardd, ac wrth reol uniawn cyfiawnder, a barn yw trigfa ei orseddfainc. Gwelwn yma hefyd ffolineb a thrueni y bobl ag sydd yn byw mewn gau-noddfeydd, sef noddfeydd celwydd, a llochesau twyllodrus, yn lle adeiladu ar Grist, y sylfaen safadwy. "Y cenllysg a ysguba noddfa celwydd, a'r dyfroedd a foddant y lloches." Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Pa beth yw'r noddfeydd celwydd, a'r gau-lochesau ag y mae dynion yn dueddol i aros ynddynt.

II. Ffolineb a phechadurusrwydd y cyfryw ymddygiad.

I. Pa beth yw'r noddfeydd celwydd ag y mae dynion yn dueddol i aros ynddynt. 1. Bydol lwyddiant, helaethrwydd o gyfoeth a thrysorau y ddaear; fel y gwr cyfoethog yn yr efengyl, yn dywedyd wrth ei enaid, Gorphwysa, bwyta, yf, bydd lawen, y mae genyt dda lawer wedi eu rhoi gadw dros lawer o flynyddoedd. Ond fe ddaeth y dyfroedd a'r cenllysg ar draws ei loches ef yn ddisymmwrth; Duw a ddywedodd wrtho, "O ynyf, y nos hon y gofynant dy enaid oddiwrthyt, ac dawlo pwy fydd y pethau a barotonaist?" Ni thycia cyfoeth yn nydd digofaint; cyf iawnder a wared rhaig anheu. 2. Duwiol waedoliaeth. Y mae rhai wedi cael eu magu ar fronau'r eglwys, a'u rhieni a'u perthynasau yn dduwiol, a hwythau yn byw yn dawel ar hyny, ac heb ymofyn am dduwioldeb eu hunain; fel ag yr oedd yr Iuddewon yn ymfrostio yn eu perthynas ag Abraham; ond fe ddywedodd Ioan wrthynt, "Na feddylwch ddywedyd ynoch eich hunain, Y mae genym ni Abraham yn dad i ni. Y mae'r fwyall wedi ei gosod ar wreiddyn y prenau, a phob pren nad yw yn dwyn

ffrwyth da, a dorir i lawr, ac a deflir yn tân." Cofiwch, ni wnaiff duwioldeb eich perthynasau ddim eich cadw chwi. "Os braidd y mae'r cyfiawn yn gadwedig, pa le yr ymddengys yr annuwiol a'r pechadur?" 3. Gwybodaeth hanesol a doniau helaeth, ac heb ddysgeidiaeth yr Ysbyrd Glân. Y mae llawer yn gwybod haneson y Bibl, ac yn lled hyddysg yn athrawiaeth yr efengyl ac yn cofio'r gorchymynion a'r addewidion, ac etto heb wybod dim am yr eneiniad oddiwrth y Santaidd hwnw, yn eu dwyn i ymostwng, ac i ufyddau i ewyllys Duw. "Pe bai genyf wybodaeth, a gwybod o honof y dirgelion oll, ac heb gariad, nid yw ddim lleshad i mi." 4. Hunan-gyfiawnder, neu ymddygiad moesol; peidio tori'r Sabboth, na thyngu a rhegu, talu pawb ei ofyn, a bod yn gymmwynasgar; ond y mae'r cwrldd yn rhy fyr i ymestyn ynddo. "Oni bydd eich cyfiawnder chwi yn helaethach na chyfiawnder yr ysgrifenyddion a'r Phariseaid, nid ewch chwi ddim i mewn i deyrnas nefoedd. Trwy weithredoedd y ddeddf ni chyfiawnheir un cnawd yn ei olwg ef." 5. Syniad-au cnawdol am bethau dwyfol; y mae llawer yn byw yn dawel ar y son am y cariad tragwyddol, cadernid y cyfammod gras, a rhinweddau gwaed Crist, ac heb brofi dim o'u heffeithiau yn eu dwyn hwy i gashau pechod, ac i fyw yn santaidd yn mhob ymarreddiad yn y byd sydd yr awr hon. 6. Proffes o grefydd, ac heb grefydd y galon. Enw o fod yn fyw, ond wedi'r cwbl yn farw. "Rhith duwioldeb, ond heb ei grym." Cofiwch, ni wnaiff enw ddim o'r tro i chwi yn wyneb anghyffwrdd; felly ni a welwn fod tuedd mawr mewn dynion i fyw mewn gau noddfeydd. Y mae hyn yn tarddu oddiar yr egwyddor ddeddfol sydd ynddynt. Y maent yn debyg i Adda yn gweithio arffedogau dail, ac yn ymguddio yn mysg prenau yr ardd; y maent yn gosod i fynu eu cyfiawnderau eu hunain, ac heb ymostwng i gyfiawnder Duw; ac y mae'r duedd yma hefyd yn tarddu oddiar eu tywyllwch, a'u balchder. "Yr annuwiol, gan uchder ei ffroen, ni chais Dduw, ac nid yw Duw yn ei holl feddyliau ef;" ond fe wna'r dyfroedd foddi yr holl lochesau hyn cyn bo hir.

II. Ffolineb a phechadurusrwydd y cyfryw ymddygiad o fyw mewn gau noddfeydd.—1. Mae y rhai ag sydd yn byw mewn gau noddfeydd, yn taslu dirmyg ar holl-wybodaeth, a holl-bresennoldeb Duw; yr hwn sydd a'i lygaid fel y ffiam dân, ac ni lecha neb mewn dirgel-leoedd, fel nas canfydda efe hwynt; ac fe chwilia Jerusalem â llusernau, ac efe a ymwél a'r bobl sydd yn ceulo ar eu sorod. 2. Y mae gwaith dynion yn byw mewn gau noddfeydd, yn taslu diystyrwch ar gariad a doethineb y Tad yn trefnu noddfa addas, sef cyfryngdod ei Fab. "Y mae efe yn ymguddfa rhag y gwynt, ac yn lloches ac yn ddiddos rhag y demhestl, a rhag y gwlaw. 3. Y mae dinystr yn sicr o'ch dal yn mhob gau noddfa; fe ddaw cenllysg o felddithion y ddeddf arnoch. "Ar yr annuwiolion y gwlawia efe faglau tân a brwmstan, a phoeth wynt ystormus; dyma ran eu phiol hwynt." Y dyfroedd a foddant y lloches,—nid oedd un lloches ddiogel rhag y diluw, ond yn yr arch; felly nid oes un noddfa na lloches rhag digofaint Duw, ond yn Nghrist; efe sydd noddfa, y mae ei gariad, a'i allu, a'i gyfammod, a'i waed, a'i glwyfau, yn noddfa i'r

Cristion. "Ti ydwyd loches i mi; cedwi fi rhag ing, amgylchyni fi a chaniadau ymwared." Y mae noddfa'r Cristion yn gadarn, yn ddiddos, yn dawel, ac yn gyflawn o bob bendithion. "Nid fel ein craig ni, yw eu craig hwynt, a bydded ein gelynyon yn farnwyr." Chwiliwn yn fanol a ydym yn y noddfa ddiddos hon. "Od oes neb yn Nghrist, y mae efe yn greadur newydd."—Caned preswylwyr y graig hon, a bloeddient o ben y mynyddoedd. O, didwyller ni oll, trwy Grist. Amen.

Dychwel, f'enaïd, i'th orphwysfa, 'mofyn am y noddfa glud,
I'th amddiffyn yn dragywydd rhag cafodydd Dwyfol lid;
Paid ag aros mewn gau noddfa, tro i'r amddiffynfa rad,
Y mae noddfa i bob graddau, 'nawr yn nghlwyfau'r Oen, a'i wa'd.

JOB XXII, 17.

"Hwy a ddywedasant wrth Dduw, Cilia oddiwrthym: a pha beth a wna yr Hollalluog iddynt hwy?"

MAE'r geiriau hyn yn gosod allan ymddygiad dynion annuwiol at Dduw, yn wyneb ei fod ef yn nesu atynt yn ei ddaioni rhagluniaethol a grasol. Fe ellir dywedyd fod yr Arglwydd yn nesu atoch, pan y byddo yr efengyl yn cael ei phregethu yn eich ardal, ac o hyd cyrhaedd eich gwrandawriad; y mae udgorn floedd y Brenin yn eich mysg, ac y mae'r manna yn disgyn o'ch amgylch, ac y mae pren y bywyd yn ysgwyd ei ffrwythau yn nrysau eich tai. Mae hefyd yn nesu atoch, pan y byddo efe yn taflu saethau o argyhoeddiadau weithiau i'ch mynwesau, a phan y byddoch yn profi pleser o dan bregethiad yr efengyl; ond iaith ymddygiad llawer o honoch yw dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym. O, syndod! nid dywedyd wrth bechod, Cilia oddiwrthym; nid dywedyd wrth ddiabol, Cilia oddiwrthym; nid dywedyd y maent, Cilied dynion drwg oddiwrthym; ond dywedasant wrth Dduw, Cilia oddiwrthym. Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Pa bryd y mae'r annuwiol yn dywedyd yn ei ymddygiad wrth Dduw, Cilia oddiwrthym.

II. Yr achos fod yr annuwiol yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym.

III. Cynnwysiad gweddi arswydus yr annuwiol.

IV. Atebiad i'r holiad difrifol, Pa beth a wna yr Hollalluog iddynt hwy?

Pa bryd y mae'r annuwiolion yn dywedyd yn eu hymddygiad wrth Dduw, Cilia oddiwrthym.—1. Mae'r annuwiolion yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, pan y byddont yn peidio gwrando ei efengyl, rhag ofn na chant hwy ddim llonyddwch a thawelwch yn eu meddyliau i fyw yn eu pechodau. Y mae tuedd yn yr efengyl i godi cynhwrf yn meddyliau dyn-

ion, oblegid ei bod yn dweyd am ddrwg pechod, am drueni'r annuwiol, ac y mae yn dadguddio Crist yn ngogoniant ei berson, addasrwydd ei swyddau, a'i fawrion ddyoddefiadau yn lle pechaduriaid. Y mae'r efengyl yn ddadguddiad digonol o bob peth sydd yn anghenrheidiol i chwi eu gwybod er eich iechydwrïaeth. "Oni wrandawant ar Moses a'r Prophwydi, ni chredant chwaith pe codai un oddiwrth y meirw." Mae'r efengyl yn galw yn dirion ar ol pechaduriaid. "Gogwyddwch eich clust, a deuwch ataf; gwrandêwch, a bydd byw eich eneidiau;" ond y mae'r annuwiol yn dywedyd yn eu hymddygiadau, Cilia oddiwrthym, nid ydym yn chwennych gwybod dy ffyrdd,"—Job 21, 14. Y mae ffyrdd yr Arglwydd yn heddwrch, ac yn llawn o hyfrydwch; etto ni fyn yr annuwiolion rodio ynddynt, ac nid ydynt yn chwennych eu gwybod, er eu bod yn arwain i dragywyddol heddi. 2. Mae'r annuwiolion yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, pan y byddont yn arfer moddion anghyfreithlon i dawelu eu cydwybodau, ac i ddiffodd argyhoeddiadau, trwy ymroddi i ddilyn diod gadarn gyda dynion cellweirus, gwag, ac annuwiol. 3. Mae'r annuwiolion yn dywedyd yn eu hymddygiad wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, pan yn oedi edifeirwch hyd ryw amser arall i ddyfod, ac yn barod i ddywedyd, fel y dywedodd Ffelix wrth Paul, "Dos ymaith ar hyn o bryd, a phan gaffwyf amser cyfaddas, mi alwaf am danat;" felly y mae llawer yn meddwl am ryw amser cyfaddas i ymofyn am grefydd. Mae Crist trwy'r weinidogaeth yn curo wrth ddrysau pob gradd ac oedran; y mae llawer o'r ieuencyd yn barod â dywedyd, "Dos ymaith ar hyn o bryd; ond i ni sefydlu yn y byd, ni alwn am danat." Mae ereill yn barod â dywedyd, "Dos ymaith ar hyn o bryd; yn ol i ni orphen magu'r plant, a chasglu ychydig o gyfoeth daear, ni alwn am danat." O, fy enaid, paid ag oedi, "yn awr yw'r amser cymmeradwy, wele yn awr ddydd yr iechydwriaeth." Fe ddichon y bydd dy gorff wedi cael ei sefydlu yn y bedd, cyn pen blwyddyn, O! pa le bydd dy enaid, os byddi farw yn ddigrefydd? Diau mai yn uffern gyda Deifes, a'r diafol a'i angylion. 4. Mae dynion yn dweyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, pan y byddont yn diystyru'r efengyl yn ei holl alwadau, a'i haddewidion, a'i rheolau gogoneddus i gyd. "Diystyrasoch fy holl gynghor, ac ni fynech ddim o'm cerydd.—Cymmer addysg, O, Jerusalem, rhag i'm henaid ymadael oddiwrthyt; oblegid nid ymrson fy Ysbryd â dyn yn dragywydd." O, gwylia, bechadur, rhag i Dduw dy rodai i fynu yn llwyr. 5. Mae'r annuwiolion yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, trwy goleddu, rhyw bechodau fflaidd, neu ryw eilun dirgel yn eu calonau; diau na thrig Crist byth yn y galon hōno, ag a fyddo yn cosleidio eilunod a phechodau dirgel.

II. Yr achos fod dynion yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym.—1. Anwybodaeth o'i ogoniant, a'i hawddgarwch, ac yn yr hyn ydyw ef i'w blant. Dywedant hefyd wrth Dduw, "Cilia oddiwrthym; nid ydym yn chwennych gwybod dy ffyrdd. Pa beth ydyw'r Hollalluog, fel y gwasanaethom ef; a pha fudd fydd i ni os gweddiwn arno?" Y mae y gofyniad hwn yn dangos eu bod yn anwybodus iawn am Dduw; mi allaf ateb eu

gofyniad yn ngeiriau Crist, Ysbryd yw Duw, tragywyddol, aneidrol, holl-bresennol, holl-wybodol, anghyfnewidiol, cyfiawn, santiaidd, doeth, a da; Duw, cariad yw. Mae yr annuwiol hefyd yn anwybodus iawn o'r hyn ag ydyw efe i'w blant; mae yn haul i'w goleuo, yn darian i'w hamddiffyn, yn noddfa i'w diogelu; y mae efe yn rhan ac yn etifeddiaeth dragywyddol iddynt. 2. Anwybodaeth o'r hyfrydwch sydd yn ei gymdeithas a'i wasanaeth. Mae Dafydd yn dywedyd fod un diwrnod yn nghyntedd-oedd yr Arglwydd, yn well na mil; ac yr oedd ef yn dewis cadw drws yn nhŷ Dduw, o flaen trigo yn mhebyll annuwioldeb. Job hefyd a ddywed, "O na wyddwn pale y cawn ef, fel y deun at ei eisteddfa ef." Y mae cymdeithas yr Argrwydd yn tynnu'r beichiau trymion i lawr, yn melysu'r holl groesau, ac yn gyru'r gelyniaion yn ol yn ngwysg eu cefnau, yn adfywio grasusan'r saint, ac yn crino eu llygredigaethau. 3. Mae'r dynion annuwiol yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, am fod tuedd yn ei gymdeithas ef i ddinystrio eu pechodau anwylaf, a'u heilunod mynwsol, sef eu balchder, a'u llawenydd gwag, a'u hesmwythder cnawdol, ac i dynu y llaw a'r llygad deheu ymaith. 4. Mae'r dynion annuwiol yn dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, am fod croesau, a gwawd, ac erlid, yn cydfyned â'i dderbyn a'i arddel; "oblegid os ewyllysia neb fyw yn dduwiol yn Nghrist Iesu, fe a erlidir;" ond y mae'r dynion dduwiol yn dewis "dyoddef adfyd gyda phobl Dduw, o flaen cael mwyniant pechod dros amser."

III. Cynnwysiad gweddi arswydus yr annuwiol. Dywedant hefyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym. Y mae'r weddi ddychryn-lydd hon yn cynnwys y pethau canlynol:—1. Cilied pob hedd-
wch oddiwrthym byth, a deued arnom bob gwg a ddigofaint yn oes oesoedd; na fydded i ni gael heddwech Duw, na heddwech eydwylbod am dragywyddoldeb. 2. Cilied pob bendith oddiwrthym, a deued pob melldith ar ein meddiannau, ac ar ein cyrff a'n heneidiau am byth. "Gwae'r anwir, drwg fydd iddo; megys y gwnaethost y gwneir i tithau, dy wobr a ddychwel ar dy ben dy hun." 3. Cilied pob cyfoeth oddiwrthym, a deued pob tlodi arnom; ac na fydded i ni gael dafn o drugaredd yn oes oesoedd. 4. Cilied pob rhyddid oddiwrthym, a deued pob caethiwed arnom, a rhwymer ni byth yn ngharchar uffern. 5. Cilied pob cysur a llawenydd oddiwrthym, a deued pob galar a thristwch i'n gorddiwes. 6. Cilied pob goleuni oddiwrthym, machluded pob haul arnom, a deued pob tywyllwch i'n gorddiwes, gwaeth na thywyllwch yr Aifft; na thywyned haul natur, na haul efengyl, na goleuni cysur, na gwawr gobaith arnom byth. Fe ddeil tywyllwch eithaf yr annuwiol; efe a â at genedlaeth ei dadau, ac ni wel olenni byth; hanner nos i dragywyddoldeb fydd hi ar yr annuwiol yn uffern. 7. Cilied pob gorphwysfa oddiwrthym, a deued pob anorphwysfa i'n gorddiwes. "Nid ydynt yn cael gorphwysfa ddydd na nos yn oes oesoedd." 8. Cilied pob cyfaill oddiwrthym, a deued pob math o elynion i'n gorddiwes; deued angeu, brenin braw, yn ei holl ddychryn-
iadau, i'n cyfarfod; deued holl ellyllon uffern yn ddirifedi i gyf-
farod â'n heneidiau yn afon angeu; a deued holl luoedd y pwll

diwaelod i sathru arnom byth yn uffern dân. 9. Cilied iechydwr-iaeth oddiwrthym, a deued damnedigaeth yn ei holl ddychryn-feydd i ymaflŷd ynom a'n poenu'n ddychrynllyd ac yn ofnadwy yn oes oesoedd. 10. Cilied bywyd, a deued marwolaeth dragywyddol i'n gorddiwes; cilied pob hawddfyd a dedwyddwch, a deued arnom bob adfyd, poenau, aflwydd, agwae; cilied y nefoedd a'i holl wynfyd oddiwrthym, a deued uffern a'i holl boenau i'n gorddiwes am byth. O, weddi ofnadwy ac arswydus!

IV. Atebiad i'r holiad difrifol, Apha beth a wna yr Hollalluog iddynt hwy? Y mae yn sicr fod yr Hollalluog wedi gwneuthur llawer er iechydwriaeth i bechaduriaid; y mae wedi ordeinio ei Fab i fod yn Gyfryngwr, fe'i danfonodd i'r byd, fe roddes bechodau miloedd arno, efe a'i drylliodd ar Galfaria, ac fe dderbyniodd iawn oddiwrtho; ac y mae efe wedi ei dderchafu ar drostan yr efengyl, ac y mae efe yn galw yn dirion ar ol y penaf o bechaduriaid, ac y mae efe wedi darparu noddfa addas i'r penaf o bechaduriaid; ond fe ymddwyn atynt yn ei wisgoedd barniol yn moreu'r farn, efe a ddiarddel yn gyhoeddus yr holl annuwiolion, ac efe a dywallt arnynt angerdd ei ddigofaint yn oes oesoedd.

Addysg.—1. Gwelwn fawr ynfydrwydd y rhai sydd yn dywed-
yd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym; maent, wrth wneyd hyny, am i bob dedwyddwch ymadael oddiwrthynt dros fyth. 2. Fefydd Duw i dalu'r pwyth iddynt yn moreu'r farn, gan ddywedyd wrthynt hwythau i gilio oddiwrtho yntau, "Ewch oddiwrthyf, rai mell-digedig, i'r tân tragywyddol a barotowyd i'r diafol a'i angylion." 3. Dysgwn weddio yn daer fel y dyscylbion, gan ddywedyd, "Aros gyda ni, y mae yn hwyrhau, a'r dydd yn darfod;" aros gyda ni trwy dy air, a'th Ysbryd, a'th bresennoldeb neillduol; aros gyda ni i'n diogelu a'n hamddiffyn; aros gyda ni i'n dysgu a'n harwain, ac i'n puro a'n santeiddio, ac hefyd i'n dyddanu a'n cysuro yn ein holl orthrymderau. 4. Dysged annuwiolion newid eu hiaith, yn lle dywedyd wrth Dduw, Cilia oddiwrthym, dywedwch wrth bechod a diafol i gilio oddiwrthyf. "Gwrthwyneb wch ddiabol yn gadarn yn y fydd, ac efe a fydd oddiwrthyf." O, am nerth i gasâu pob pechod, ac i fyw yn dduwiol, trwy Grist. Amen.

O, mor ynfyd yw'r annuwiol, mor resynol yw ei gri,
Dweyd wrth Dduw am gilio ymaith, gwrthod aberth Calfari;
Gwrthod perlau, gwrthod heddwch, a dedwyddwch pur y ne',
Dewis uffern a'i holl boenau, dewis angen yn eu lle.

MICH. VI, 9.

"Llef yr Arglwydd a lefa ar y ddinas, a'r doeth a wél dy enw;
gwrandêwch y wialen, a phwy a'i hordeiniodd.

Y MAE llawer o bethau yn cael eu galw yn wialen yn yr ys-grythyrau santaidd; y mae Iesu Grist fel Cyfryngwr yn cael ei alw yn wialen o gyff Jese, Esa. 11, 1. Drachefn, mae yr efengyl

dragywyddol yn cael ei galw yn wialen. Psal. 110 2,—“Gwialen dy nerth a enfyn yr Arglwydd o Sion, llywodraetha di yn nghanol dy elynion;” hefyd, y mae cerydd eglwysig yn cael ei alw yn wialen, a lywodraeth wladol orthrymus, 1 Cor. 4, 21; Esa. 9, 4; ac y mae cystuddiau a gorthrymderau yn wialennodau trymion. Ond mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Pa bryd y gellir dywedyd fod gwialen Duw ar ddynion.

II. Pa beth sydd yn tynu'r wialen.

III. Dyben Duw yn ordeinio'r wialen.

IV. Y modd y gweddai i ni ymddwyn o dan y wialen.

I. Pa bryd y gellir dywedyd fod gwialen Duw ar ddynion.—1. Fe ellir dywedyd fod gwialen Duw ar wlad neu genedl, pan y byddo'r march coch yn cael ei ollwng yn rhydd; sef rhyfeloedd a thywallt gwaed, a thorfeydd o ddynion yn cael eu rhifo i'r cleddyf, ac yn cael eu tòri lawr yn ddisymmwth i'r byd tragwyddol; y mae miloedd lawer o blant gwragedd wedi cael eu tòri lawr trwy'r cleddyf o oes i oes. Mae yn sicr mai barnedigaeth drom am bechod yw rhyfeloedd a thywallt gwaed. Jer. 47, 6,—“O! gleddyf yr Arglwydd, pa hyd ni lonyddi? dychwel i'th wain, gorphwys, a bydd ddystaw.” Ond y mae amser yn dyfod pryd y troir y cleddyfau yn sychau, a'r gwayw-ffyn yn bladuriau, ac ni chyfyd cenedl gleddyf yn erbyn cenedl, ac ni ddysgant ryfel mwyach; ond fe fydd heddwch fel yr afon, a chyfiawnder fel tônau'r môr. Yn eiddyddiau ef y blodeua'r cyfiawn, ac amllder o heddwch fydd tra paro lleuad; ni chlywir mwyach lais wylofain, na llef gwaedd. 2. Fe ellir dywedyd fod gwialen Duw ar wlad neu genedl, pan y byddo'r march dû yn cael ei ollwng yn rhydd, sef newyn; gwialen a barn drom iawn ag sydd wedi bod ar ddynolryw o oes i oes ydyw newyn; sef diffyg digonedd o fara beunyddiol, neu ymborth anghenrheidiol i gynnal natur; mae newyn yn dyfod yn aml mewn canlyniad i ormod o sychder, fel yn amser Elias o dan deyrnasiad Ahab annuwiol, pryd na bu gwlaw ar y ddaear dair blynedd a chwe mis, ond fe gafodd Elias ei borthi yn wyrthiol trwy weinidogaeth cigfrain ar lan afon Cerith; cafodd ei borthi hefyd trwy weinidogaeth angel o'r nefoedd, a chan y wraig weddw o Sarepta; ni ddarfu'r blawd o'r celwrn, na'r olew o'r ystên am fiwyddyn gyfan, er nad oedd ond ychydig iawn ar y cyntaf; fe fu newyn trwm iawn yn amser Abraham, pan aeth efe i ymdaith i'r Aifft, ac fe wadodd ei wraig yno,—Gen. 12, 16. Fe fu newyn trwm yn ei amser ef hefyd, pan aeth i ymdeithio i Gerar, lle yr oedd Abimelech yn teyrnasu,—Gen. 20, 1. Fe fu saith mlynedd o newyn yn amser Jacob, yn ol dehongliad Joseph o freuddwydion Pharaoh; yr amser hwnw y derchafwyd Joseph i fod yn llywydd ar holl wlad yr Aifft,—Gen. 41. Fe fu newyn hefyd yn amser Elimelech a Naomi, fel y gorfu arnynt fyned i ymdeithio i wlad Moab i ymofyn am gynnalïaeth, lle cyfarfu Naomi â llawer o droion chwerwon; ond etto fe ddarfu'r Arglwydd i oruwch-lywodraethu'r cyfan er daioni iddi. Fe fu tair blynedd o newyn trwm yn amser Dafydd, oblegid i Saul ladd y Gibeoniaid,—2 Sam. 21, 1. Fe fu newyn trwm iawn yn amser Eliseus yn Samaria,—2 Bren. 7, 8. Ac fe fu newyn trwm iawn yn amser y prophwyd

Joel, oblegid bod y locustiaid a'r lindys wedi difa cnwd y maes; hefyd fe fu newyn rhyfeddol o drwm yn amser dinystr Jerusaleu, fel ag yr oedd gwagedd moethus yn bwyta eu plant eu hunain, oblegid y newyn trwm yn y gwarchae.—Deut. 28, 57; Galar. 4, 10. Felly, ni a welwn mai gwialen drom iawn sydd wedi bod ar ddynion ydyw y newyn. 3. Fe ellir dywedyd fod gwialen ar y wlad, pan y byddo'r march gwlewas yn cael ei ollwng yn rhydd, sef rhifedi mawr o ddynion yn cael eu tōri lawr trwy'r pla a'r haint dinystriol; fe fydd yn ddychrynlyd iawn, pan y tywelltir ar anghrist y saith pla diweddafe.—Dat. 16. 4. Y mae gwialen Duw ar y wlad, pan y byddo yr efengyl yn cael ei symudi i ffwrdd. Dat. 2, 5,—“Mi a symudaf dy ganwyllbren di allan o'i le, onid edifarhai di,” Amos 8, 1—14. Barn drom yw colli yr efengyl; pan y byddo yr efengyl yn ymadael o'r wlad, y mae rhyddid, diogelwch, heddwch, a gogoniant y wlad yn ymadael. Ô, gweddiwn yn daer, Haul Efengyl aros yn dy wres a'th oleu dysclaer, yn ein gwlad yn barhaus. 5. Y mae gwialen Duw ar ddynion, pan byddo efe yn eu rhoddi i fynu i galon-galedwch, ac i gredu cyfeiliornadau dinystriol. “Ephraïm a gyssylltodd ag eilunod; gad iddo.” Dyma'r farn drymaf tu yma i'r farn dragwyddol.

II. Yr achos o'r barnedigaethau neu wialennodau trymion Duw ar wlad neu genedl.—1. Eilunaddoliaeth. “Nid oes ond un gwir a bywiol Dduw;” ac y mae'r Duw byw yn teilyngu cael ei addoli gan bawb, ac nis dylid addoli dim arall, nac addoli Duw trwy'r delwan. Y mae rhai yn addoli'r haul, ac ereill yn addoli'r lleuad, ac ereill yn addoli'r ser; ond fe ddylai pawb geisio yr hwn a wnaeth y saith seren ac Orion, yr hwn a dry gysgod angen yn foreu ddydd. Eilunaddoliaeth a dynodd farnedigaethau ofnadwy ar y Canaaneaid, a'r Cenedloedd yn gyffredinol. Eilunaddoliaeth dynodd farnedigaethau dychrynlyd ar Jeroboam a'i holl deulu. 1 Bren. 14, 9, 10, 11,—“Y cwn a fwyty yr hwn fyddo farw o eiddo Jeroboam yn y ddinas, ac adar y nefoedd a fwyty yr hwn fyddo farw yn y maes; cynys yr Arglwydd a'i dywedodd.” 2. Gormes, creulondeb, a gorthrymder, dyma ddygodd yr holl farnau dychrynlyd ar wlad yr Aifft, sef troi ei holl afonydd i gyd yn waed, am iddynt foddi plant yr Hebreaid, danfon llau a llyfaint trwy yr holl dir, eu taro â chornwyd blin, yn ddyn ac yn anifail, a'u holl anifeiliaid yn trengu, gwlawio cenillysg tanllyd ar yr holl dir, nes difa'r glaswellt, a'r holl goedydd ffurwythlon, danfonodd Duw locustiaid a chymmysg-bla trwy yr holl dir, a thywyllwch mawr dros dri diwrnod, ac fe laddwyd pob cyntaf-anedig yn ngwlad yr Aifft ar yr un noswaith. 3. Balchder ac uchel-drem. “Mae balchder yn myned o flaen dinystr, ac uchder ysbryd o flaen cwymp.” Balchder drôdd angylion yn gythreuliaid, ac Adda o baradwys;—balchder grogodd Haman, ac a drôdd Nebuchodonosor i blith yr anifeiliaid i bori gwellt y maes;—y mae balchder yn gwneuthur dynion yn gwbl annhebyg i Iesu Grist, ac y mae yn sicr o gau dynion o'r nefoedd yn y diwedd. 4. Godineb ac anlladrwydd, y mae'r pechod hwn yn iselu dyn, ac yn ei wneuthur yn debyg i'r anifail; y mae yn tywyllu'r meddwl, yn dwyn y

galon ymaith, yn serio'r gydwybod, yn pydru'r enw, yn diys-
trio'r corff, ac yn damnio yr enaid. Dylech ochelyd y pethau
ag sydd yn tueddu i arwain i'r pechod mawr hwn; sef segurdod,
meddwdod, gwisgiadau ffol, ac ymddyddanion gwag; dyma un
o'r pechodau a dynodd y farn ofnadwy ar Sodom a Gomorah.
"O achos yr hyn bethau, y mae digofaint Duw yn dyfod ar
blant yr anufydd-dod,"—Col. 3, 6. Fe syrthiodd o Israel dair
mil ar hugain, oblegid y pechod hwn,—1 Cor. 10, 8. 5. Meddwdod
a glythineb. "Gwae y rhai a gyfodant yn foreu, i ddilyn diod
gadarn, ac a arosant hyd yr hwyr, hyd oni ennyno y gwin
hwynt."—Esa. 5, 11, 12, 13. Fe ddywedodd un awdwr fod y
dyn meddw yn gadael ei ymenydd ar ol yn y tafarndy, ac i fod y
dyn glwth yn tòri ei fedd a'i ddannedd ei hun. 6. Gwawd a
dirmyg ar weision yr Arglwydd, pan oedd plant drwg Jericho yn
gwawdio Elisens y prophwyd, fe ddaeth dwy arth allan o'r coed,
ac a ddrylliodd ddau blentyn a deugain yn y fan,—2 Bren. 2, 24.
7. Anghrediniaeth, rhyfyg, a malais, a chamddefnyddio'r
efengyl, ac ordinhadau santaidd yr Arglwydd.

III. Dyben Duw yn ordeinio'r wialen.—1. Chwerwi pechod
i'w blant, ac er dyben i'w puro, a'u santeiddio; trwy hyn y glanh-
eir anwiredd Jacob; hyn yw'r holl ffrwyth, tynau ymaith y pechod;
y mae efe yn ceryddu pawb, y mae efe yn eu caru. 2. Er
dyben i ddwyn grasusau ei blant i weithredu, sef eu ffydd, eu
cariad, a'u hamunedd. 3. Er dyben i godi eu serch o'r byd, a'u
dwyn i hiraethu am fyned i'r nefoedd, lle cânt fod yn gwbl rydd
oddiwrth bechod, a'i holl effeithiau dros byth.

IV. Y modd y gweddai i ni ymddwyn o dan y dyoddefiadau.
1. Dylem ymddwyn yn ystyriol. "Gwrandêwch y wialen, a
phwy a'i hordeiniodd." Dylem ystyried mai ein pechodau ni
a dynodd y wialen arnom, ac ystyried nad ydyw mor drom
a'n haeddiant; yr ydym wedi haeddu bod dan ddigofaint Duw
byth yn uffern dân. Ystyriwn hefyd, pa effaith y mae'r wialen
yn gael arnom ni. A yw'r wialen yn gwneuthur lles i ni, i'n dar-
ostwng i'r llwch gerbron Duw. 2. Dylem ymddwyn yn add-
fwyn, boddlon, a dirwgnach. "Paham y grwgnach dyn byw,
gwr, am gospedigaeth ei bechod?—Ceisiwn a chwiliwn ein
ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd."—Galar. 3, 39, 40.
3. Dylem ymddwyn yn ddysgwyliadwy am ymwared yn amser
Duw. "Da yw gobeithio a dysgwyl yn ddystaw am iachawdwr-
iaeth yr Arglwydd." 4. Dylem alaru yn dduwiol oblegid y
pechodau ag sydd yn tynnu'r gwialennodau trymion arnom, a
rhwygo ein calonau, ac nid ein dillad, ac ymchwelyd at yr Ar-
glwydd ein Ddw. 5. Dylem ymddwyn yn ddiolchgar, am na
buasai yn llawer gwaeth arnom nag y mae, ac am fod genym
sail i weddio,—“Yn dy lid cofia drugaredd;” ac ymostwng
dan alluog law Duw, fel y byddo i ni gael ein derchafu mewn
amser cyfaddas; plygwn i wialen euraidd yr efengyl yn nydd
gras, onite ni gawn ein dryllio gan wialen haiarn digofaint yn
nydd y farn. O, am y fraint i gashau pechod, ac i garu Duw.
Amen.

Mae'n pechodau mawr yn llefain am ryw wialen drom o'r rne',
Y mae'n bryd i bawb i ofni, ac i grynu yn eu lle;

Joel, oblegid bod y locustiaid a'r lindys wedi difa cawd y maes ; hwyfod fe fu newyn rhyfeddol o drom yn amser dinystr Jerusa-lem, fel ag yr eidd gwagedd moethus yn bwyta eu plant eu hanner. oblegid y newyn trwm yn y gwarchae.—Deut. 28, 57; Gahar. 4. 10. Felly, mi a welwn mai gwialen drom iawn sydd wedi bod ar ddyinion ydyw y newyn. 3. Fe ellir dywedyd fod gwialen ar y wlad, pan y byddo'r march gwleulas yn cael ei ollwag yn rhvdd, sef rhufedi mawr o ddyinion yn cael eu tōri lawr trwy'r pla a'r hoist dinystriol : fe fydd yn ddychrynlyd iawn, pan y tywelltir ar anghrist y saith pla diweddaſ.—Dat. 16. 4. Y mae gwialen Dew ar y wlad, pan y byddo yr efengyl yn cael ei symud i ffordd. Dat. 2. 5,—“Mi a symudaf dy ganwyll-beren di allan o'i le, onid edifarhai di.” Amos 8, 1—14. Barn drom yw colli yr efengyl : pan y byddo yr efengyl yn ymadael o'r wlad, y mae rhvddid, diogeluch, heddwch, a gogoniant y wlad yn ymadael. O, gweddiwa yn daer. Haul Efengyl aros yn dy wres a th oln dyner. yn cin gwlad yn barhaas. 5. Y mae gwialen Dew ar ddyinion, pan byddo efe yn eu rhoddi i fynu i gaban-galedwch, ac i greu cyfeithornadau dinystriol. “Eph-rem a gwylltodd ag eiddod : gad iddo.” Dyma'r farn dymaf tu yma i'r farn dragrwyddol.

II. Yr achos o'r barnedigacthan neu wialennadau trymion Dew ar wlad neu genedl.—1. Eilunaddolinet. “Nid oes ond un gwir a brydial Ddew :” ac y mae'r Dew bwr yn teilyngu onel ei addoli gan lawr, ac nis dydd addoli dim arall, nac addoli Dew trwy'r delwan. Y mae rhai yn addoli'r haul, ac er- cill yn addoli'r llun, ac ercill yn addoli'r aer ; ond fe ddylai pawb geisio yr hwn a wneuth y saith seren ac Orion, yr hwn a dry gregod angen yn fawr ddydd. Eilunaddolinet a dynodd barnedigacthan eiddodw ar y Canaanaid, a'r Cenedloedd yn gyffredinol. Eilunaddolinet dynodd barnedigacthan dychryn-lyd ar Jeroboam a'i holl deula. 1 Bren. 14. 9, 10, 11,—“Y cwn a fwyty yr hwn fyddo fawr o eiddo Jeroboam yn y ddinas, ac adur y neddod a fwyty yr hwn fyddo fawr yn y maes ; cynys yr Arglwydd a'i ddyddod.” 2. Gormes, creulonded, a gorthrym-der, dyma ddyddod yr holl faraan dychrynlyd ar wlad yr Aifft, sef trw ei holl afondd i gyd yn waed, am iddynt foddli plant yr Hebraid, danfon llau a llyfaint trwy yr holl dir, eu taro a chornwyd blin, yn ddyn ac yn anifail, a'u holl anifeiliaid yn trengu, gwlawio ceallysg tanlyd ar yr holl dir, nes difa'r glas- wellt, a'r holl goeddydd dfrwythlon, danfon Dew locustiaid chymmysg-bla trwy yr holl dir, a thywyllwch dros ddrws wrud, ac fe laddwyd pob cyntaf-amser y wlad yr yr un noswaith. 3. Balchder ac maddog, dyma ddyddod y mwyd o fuen dinystr, ac uchder Balchder drodd angylion yn gy- wys,—balchder grogodd Haman blith yr anifeiliaid i bori gw- gweuthur dynion yn gwbl- sier o gan dynion o'r nefod- lladwydd, y mae'r pech- yn debyg i'r anifail ;

Ac ymostwng ar eu gliniau, wylo am eu beiau i gyd,
Ac i lefain am faddeuant, 'nawr er mwyn yr haeddiant drud.

Peidiwn grwgnach dan y wialen, ond taer lefain ddydd a nos,
Am faddeuant o'n pechodau, trwy rinweddau gwaed y gro's,
A dychwelwn oddiwrth bechod, at ein Duw am gymmod rhâd,
A neshawn yn edifeiriol, trwy rinweddau'r Dwyfol wa'd.

JOEL II, 13.

"A rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad; ac ymchwelwch at yr Arglwydd eich Duw: o herwydd graslawn a thrugarog yw efe, hwyrfrydig i ddigofaint, a mawr ei drugaredd, ac edifeiriol am ddrwg."

Y MAE y geiriau hyn,

I. Yn cynnwys cynghorion neillduol.

II. Rhesymau annogaethol.

I. Cynghorion neillduol a difrifol. 1. Rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad.—Yr ydoedd yn arferiad gan yr Iuddewon i rwygo eu dillad, pan y byddent yn cyfarfod â rhyw droion chwerwon, ac â rhyw amgylchiadau gofidus. Fe ddarfu i Reuben rwygo ei ddillad yn ol i'w frodyr werthu Joseph i'r Ismaeliaid, Gen. 37, 29;—fe ddarfu meibion Jacob rwygo eu dillad, pan gafodd Joseph y cwpan arian yn sach Benjamin;—fe ddarfu Dafydd rwygo ei ddillad, pan glywodd am farwolaeth Saul, 2 Sam. 1, 11;—fe ddarfu cyfeillion Job rwygo eu dillad, pan y gwelsant ef wedi cael ei amddifadu o'i holl gyfoeth; ond y mae'r Arglwydd, trwy'r prophwyd Joel, yn ceisio ganddynt rwygo eu calon, ac nid eu dillad. Y mae'r cynghor yma yn cynnwys fod calonau dynion yn gelyd iawn, ac nad oes un oruchwyliaeth yn cael un argraff ar eu meddyliau. Zech. 7, 12, —"Gwnaethant eu calonau yn adamant, rhag clywed y gyfraith, a geiriau Arglwydd y lluoedd trwy ei Ysbryd, yn llaw y prophwydi atynt." Hefyd, y mae y cynghor yn cynnwys, mai calon ddrvlliog sydd yn gymmeradwy gan yr Arglwydd;—aberthau Duw vdynt galon ddrvlliog ac ysbryd cystuddiedig. Calon ddrvlliog ydyw calon wedi cael ei hargyhoeddi o ddrwg pechod, ac yn deimladwy o'i phlâ, yn gofidio oblegid pechod, ac yn dymuno ac yn hiraethu am y feddyginiaeth. Mae'r cynghor, hefyd, yn cynnwys y dylem arfer moddion at doddi ein calonau, a thyneru ein cydwybodau; sef myfyrio'n barhaus ar fawrion ddyoddefiadau Iesu ar Galfaria, byw o ran ein meddwl yn swm y morthwylion fu yn gyru'r hoelion yn ei draed a'i ddwyllaw wrth y groes. O, am wneyd ein cartref yn barhaus wrth y groes, ac yn nghlwyfau gwaedlyd yr Emanuel! Fe holltodd y creigiau pan oedd Iesu'n dyoddef;—O, holltet a thoddet ein calonau ninnau wrth fyfyrio ar ei ddyoddefiadau!

Yr ail gynghor sydd yma, yw, Dychwelwch at yr Arglwydd.
—Y mae'r cynghor hwn yn cynnwys ein bod wedi troi ein cefu-

au ar Dduw, ac na thâl ddim i ni droi at neb arall am gymborth mewn cyfyngder, ond at Dduw yn unig. Diau mai gwaith ofer yw dysgwyl am help o'r bryniau, nac o liaws y mynyddoedd; y mae iachawdwriaeth Israel yn yr Arglwydd eu Duw.

II. Rhesymau annogaethol,—oblegid graslawn a thrugarog yw efe; y mae efe yn gyfoethog o drugaredd,—y mae yn hwyr-frydig i ddigofaint,—y mae yn cael ei alw yn Dduw'r amynedd. Cyfryngdod yr Arglwydd Iesu yw sylfaen amynedd Duw; ac yn y byd hwn yn unig y mae ef yn dangos ei amynedd;—nid oes neb yn y nefoedd yn ei anfoddloni, ac y mae ei ddigofaint ef yn ddigymmysg ag un drugaredd yn uffern. Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Yn mha bethau y mae amynedd Duw yn ymddangos.

II. Dyben Duw yn dangos ei amynedd.

III. Addysgiadau.

I. Yn mha bethau y mae amynedd Duw yn ymddangos.—

1. Yn ei waith yn dangos anewyllysgarwch i gospi pechaduriaid, ac i dywallt ei farnedigaethau arnynt. Galar. 3, 33,—“Nid o'i fodd y blina efe, nac y cystuddia blant dynion, i fathru holl garcharorion y ddaear dan ei draed.” Y mae efe yn hoffi trugarhau, ond nid yw yn hoffi yn marwolaeth yr annuwiol; y mae efe yn Dduw parod i faddeu, ond y mae yn hwyrfrydig i ddigofaint;—yr oedd yn rhedeg i gyfarfod á'r afradlon, ond nid yw yn rhedeg i dywallt barn; “Pa fodd y'th roddaf i fynu, Ephraim? y'th roddaf ymaith, Israel? ac y'th wnaif fel Admah? ac y'th osodaf megys Seboim?” 2. Y mae amynedd Duw yn ymddangos yn ei waith yn cyfranu trugareddau mawrion i ddynion, ar ol eu hir annog i ddigofaint. Fe ddarfu Israel gynt dychan, a gwrnag, a gwrthryfela llawer yn ei erbyn; er hynny, fe roddodd fanna o'r nef iddynt, i'w porthi ddeugain mlynedd yn yr anialwch; ac fe roddes ddwfr o'r graig iddynt, a'r golofn niwl a thân i'w harwain, a'r sarff brês i'w meddyginiaethu; felly, y mae efe yn rhoddi rhydd-did, ac iechyd, a thymmorau firwythlawn, a'n bara beunyddiol, a'n breintiau crefyddol, i ninnau, er i ni hir bechu yn ei erbyn. 3. Y mae amynedd Duw yn ymddangos yn ei waith ef yn cospi yn raddol, ac nid ar unwaith. Yn raddol y darfu iddo gospi'r Aifftiaid, barn yn awr ac eilwaith; ond fe ddarfu iddynt o'r diwedd bechu ymaith ddydd ei amynedd, fe'u boddwyd yn y môr coch; felly fe gaiff pechadur anedifeiriol ei dafu i uffern yn ol iddo gyflawni mesur ei anwiredd. 4. Y mae amynedd Duw yn ymddangos yn ei waith ef yn rhybuddio yn aml, ac yn ddisrifol, cyn taro; fe fu yn rhybuddio'r cynddiluwiaid chwech ugain mlynedd, trwy ei was Noah; yr oedd pob ergyd ag oedd efe yn ei roddi ar yr arch, fel yn rhybudd, ac fel yn dywedyd fod diluw yn dyfod; ond nis darfu iddynt gymmeryd rhybudd hyd nes daeth y diluw, a'u cymmeryd hwy oll ymaith; felly y mae Duw yn dy rybuddio dithau, bechadur, trwy lawer dull a modd; sef, trwy gystuddiau chwerwon, a thrwy farwolaeth dy gymmydogion a th berthynasau, ac yn neillduol trwy weinidogaeth yr efengyl; ond cofia, fe dderfydd ei amynedd, er ei fod yn hir-ymarhous, ac yna fe ddywedir am danat, “Tôr ef i lawr, pahan y mae efe yn

diffwrwytho'r tir?" 5. Y mae amynedd Duw yn ymddangos yn ei waith yn hir oedi'r farn y mae efe yn ei bwrw. Fe ddarfu iddo hir oedi tywallt ei farn ar Babilon, ac ar Ninife, ac ar Jerusalem; ac y mae efe wedi hir oedi dy dōri dithau, bechadur, i lawr, er i ti gablu ei enw, tōri ei sabbothau, a diystyru ei efengyl, ac anmharchu ei ordinhadau, a gwawdio ei genadon; ond cofia, bechadur, os diystyru golud ei ddaioni a wnei di yn barhaus, fe dderfydd ei amynedd, ac fe'th elwir i roddi cyfrif o'th oruchwyliaeth, ac ni chei fod yn oruchwylwr mwy.

11. Dyben Duw yn dangos ei amynedd. 1. I wneuthur dynion yn gwbl ddiesgus yn nydd mawr y farn. O, bechaduriaid, yr ydych wedi cael llawer rhybudd, a llawer galwad a chyfle i weithio llawer blwyddyn yn ngwinllan Duw; ac yr ydych wedi cael amser i edifarhau, i weddio, ac i ymofyn am wisg, am noddfa, ac iachawdwriaeth i'ch heneidiau, ac os yn ol y byddwch, chwi fyddwch yn myned yn fud o flaen y Barnwr. Beth os yw Duw yn ewyllysio dangos ei ddigofaint, a pheri adnabod ei allu, a oddefodd, trwy hir amynedd, lestri digofaint, wedi eu cymhwyso i golledigaeth? Y mae'r annuwiol, wrth fyw mewn pechod, yn ei gymhwyso ei hun i golledigaeth. 2. Y mae Duw yn dangos ei amynedd i alw dynion i edifeirwch, ac i gyfranu iachawdwriaeth; cyfrifwch hir amynedd ein Harglwydd yn iachawdwriaeth i chwi. Pe buasai Manasse waedlyd yn cael ei dōri i lawr yn ei bechodau, ni chawsai ei gymhwyso i fyned i'r nef; a phe buasai Saul yr erlidiwr yn cael ei dōri lawr gan farn Duw, ni chawsai ei addasu i gael coron cyfiawnder ar fryniau gogoniant; ac y mae Duw yn arbed rhieniannuwiol, weithiau, er mwyn yr hâd etholedig ag sydd i ddeilliaw oddiwrthynt. Esa. 65, 8,—“Felly y gwnaf er mwyn fy ngweision, na ddystrywiwyf hwynt oll.” 3. Y mae Duw yn dangos amynedd, er mwyn parhau dynolryw yn y byd; ni chreodd efe y ddaear yn ofer, ond i'w phreswyllo; ond ni buasai neb i'w phreswyllo, oni buasai fod Duw yn hwyrfrydig i ddigofaint. 4. Y mae yn dangos amynedd, i'r dyben i osod allan ei fod yn foddllawn cymmodi â phechaduriaid. O, cofiwch, a meddylwch, nad yw efe am gymmeryd y fantais arnoch! Gair ei amynedd ef yw yr efengyl; y mae yn dysgwyl am le i drugarhau, ac ymddyrrha i dosturio, ac y mae yn foddllawn cymmodi â chwi yn aberth ei Fab. Mae ei alwadau taerion a thirion ef ar eich ol yn profi hyn; ac y mae Crist yn dywedyd, “Pwy bynag a ddél, nis bwriafef allan ddim.” 5. Mae Duw yn hwyrfrydig i ddigofaint, i ddangos ei fawr ofal am ei blant; y mae yn gadael y ddau i gyd-dyfu hyd y cynbauaf, rhag, wrth dynu'r efrac, i niweidio'r gwenith hefyd; ac y mae'r gwr a'r corn dŷ ysgrifenydd yn nodi y bobl ag sydd yn galaru am anwiredd y ddinas. Ni ddaeth y diluw hyd nes oedd yr arch yn barod i ddiogelu Noah a'i deulu; ac ni losgwyd Sodom hyd nes dygwyd Lot allan o honi. Y mae gan Dduw gariad a gofal mawr am ei blant.

Addysg.—1. Gwelwn yr achos sydd genym i fod yn ddiolchgar i'r Arglwydd am ein dyoddef ar y ddaear, a'n bod hyd yma ar dir maddeuant, yn wyneb hir bechu yn ei erbyn, a'n diffwrwythdra mawr gyda'i waith; ac wrth feddwl gynnifer sydd

wedi cael eu tōri lawr ag a bechodd lai nâ ni yn erbyn cariad a goleuni. 2. Dysgwn gymmeryd rhybudd rhag i ni feddwl fod Duw yn ddisylw o'n pechodau, a rhag myned yn mlaen mewn rhyfyg ar bwys amynedd y Jehofah. "Am na wneir barn yn erbyn gweithred ddrwg yn fuan, am hyny calon plant dynion sydd yn llawn ynddynt i wneuthur drwg,"—Preg. 8, 11. Fe barhaodd amynedd Duw yn hir at y cynddiluwriad, a'r Sodom-iaid, ac at yr Iuddewon; ond fe ddarfu, pan wnaethant gyflawni mesur eu hanwiredd. 3. Ystyriwch, a chofiwch fod gan Dduw ddigofaint i gopsi, yn gystal ag amynedd i gydymddwyn; a pha fwyaf y caffo ei amynedd ei ddiystyru, mwyaf i gyd y caiff ei ddigofaint ei gyffrô a'i ennyn; ond fe dderfydd dydd ei amynedd, ond ni dderfydd dydd ei ddigofaint yn oes oesoedd. 4. Dysgwn fod yn debyg i Dduw mewn amynedd; fe brofir ein hamynedd lawer ffordd, ond caffed amynedd ei pherffaith waith. Amen.

O, mor rhyfedd yw'th amynedd, a'th drugaredd, Arglwydd Dduw,

Yn dyoddef gwrthryfelwyr, a throreddwyr i gael byw;
Mae'th drugaredd yn aneiri', yn dyferu 'nawr i ma's,
O am gymhorth i ryfeddu anchwiliadwy olud gras.

1 IOAN I, 9.

"Os cyfaddefwn ein pechodau, ffyddlon yw efe a chyfiawn, fel y maddeuo i ni ein pechodau, ac y'n glanhao oddiwrth bob anghyfiawnder."

YN y geiriau hyn ni a welwn y pethau canlynol:—1. Fod dynion yn bechaduriaid. "Oblegid pawb a bechasant, ac ydynt yn ol am ogoniant Duw; ac os dywedwn nad oes ynom bechod, yr ydym yn ein twyllo ein hunain, a'r gwirionedd mid yw ynom." 2. Y mae pob pechod yn anghyfiawnder; y mae yn yspeilio Duw o'i ogoniant, ac yn yspeilio yr enaid o'i ddedwyddwch;—"Anghyfraith yw pechod." 3. Y mae'r anghyfiawnder yma yn halogi, ac yn aflanhau yr enaid. Y mae yn halogi'r deall, yr ewyllys, y serchiadau, a'r gydwybod;—"Halogedig yw hyd y nod eu meddwl a'u cydwybod." 4. Nas gall neb faddeu pechodau ond Duw. Yroedd y Phariseaid yn cydnabod hyn. 5. Nid oes dim maddeuant heb gyfaddefiad. "Y neb a guddia bechod, ni lwydda; ond y neb a'i cyfaddefo, ac a'i gadawo, efe a gaiff drugaredd." Dafydd hefyd a ddywed, "Cyffesaf yn fy erbyn fy hun fy anwireddau i'r Arglwydd; a thi a faddeuaist anwiredd fy mhechod." Ond mi sylwaf fel y canlyn:—

I. Natur gwir gyfaddefiad.

II. Y ffrain gyssylltiedig â gwir gyfaddefiad, sef maddeuant.

III. Sicrwydd o faddeuant i'r gwir edifeiriol. "Ffyddlon a chyfiawn yw efe."

i
 i
 l,
 yn
 od
 ,
 nid
 a yn
 ria
 m yn

lhan oddiwrthei bobl, cyn belled ag yw'r dwyrain oddiwrth llewin. Y mae gwahaniaeth rhwng cyfiawnhad a maddeuant; y mae'r diniwed yn cael ei gyfiawnhau, ond nid yw yn i maddeuant; ond y mae maddeuant pechod yn rhyddhau iwrth y gosp, ac y mae cyfiawnhad yn rhoddi hawl i'r nef. Yma mi gaf sylwi ar natur maddeuant pechod. 1. Maddaethad a diammodol ydyw. "Meddyginiaethafeulymchwell, caraf hwynt yn rhad, medd yr Arglwydd.—Myfi yw'r hwn a lileaf dy gamwedddau er fy mwyn fy hun." 2. Maddeuant cyfiawn a helaeth ydyw, sef o bob pechod, sef pechodau o ommadddiad a throseddiad dirgel a chyhoedd. "Yr hwn sydd yn madden dylall anwireddau, ac yn iachâu dy holl lesgedd." 3. Maddeuant hysr a diddannol ydyw. "Eu pechodau a'u hanwireddau ni doffaf ddim o honynt mwyach."—4. Maddeuant cysnol a dyddanol ydyw. "Gwynfyd y neb y maddeuwyd ei bechod, ac y caddiwyd ei drosedd.—Ha fab, cymmer gysur, maddeuwyd i ti dy bechodau." 5. Maddeuant tragwyddol, a dialw yn ol ydyw. Y mae Crist wedi myned i'r nef trwy ei waed ei hun, gan gael i ni dragwyddol ryddhad.

III. Y sicrwydd sydd o faddeuant i'r edifeiriol.—1. Y mae'r cymmeriadau ag y mae Duw yn gael yn y gair yn profi hyu yn eglur, sef Jehosaf, Duw trugarog a graslawn, Duw cyfoeth-oethog o drugaredd, Tad y trugareddau, a Duw parod i faddeu. 2. Mae tystiolaeth unol y prophwydi yn profi yr un gwirionedd. "I hwn y mae'r holl brophwydi yn dwyn tystiolaeth, y derbyn pawb a gredant ynddo ef faddeuant pechodau." 3. Mae gwaith Duw yn gwneyd cyfammod o ras, ac yn ei selio â gwaed ei Fab, yn profi fod maddeuant i bechaduriaid; megys y mae Crist yn dywedyd, "Hwn yw fy ngwaed i o'r Testament Newydd, yr hwn a dywelltir dros lawer er maddeuant pechodau." 4. Y mae gwaith Duw yn galw dynion i edifeirwch, yn profi fod maddeuant iddynt;—"Edifarhewch, a dychwelwch, fel y dilêer eich pechodau;" ac y mae yn rhaid pregethu edifeirwch a maddeuant yn eienw ef yn mhlith yr holl genedloedd. 5. Mae siamplau y pechaduriaid mawr sydd wedi cael maddeuant, yn profi'r gwirionedd hwn hefyd. Fe faddeuwyd i Manasse waedllyd, i Sacheus falch, i Mair Magdalen, i'r lleidr ar y groes, i Saul yr erlidiwr, ac i'r Corinthiaid halogedig; y mae efe etto yn Dduw parod i faddeu. 6. Mae cyfiawnder a ffyddlondeb Duw yn sicrhau maddeuant i'r edifeiriol; sef ei gyfiawnder a'i ffyddlondeb i Grist y Cyfryngwr, a'i ffyddlondeb i'w addewidion i bechaduriaid.

Addysg.—1. Rhyfeddwn fawr gariad, doethineb, a daioni Duw, yn trefnu llwybr anrhydeddus i faddeu i bechaduriaid mawrion heb dynu cwmwl ar ei ogoniant. 2. Ystyriwn y breintiau mawr sydd yn gyssylltiedig â maddeuant; sef heddwch â Duw, cysur mewn gorthrymderau, a chyfran yn mhlith y rhai a santeiddiwyd. 3. Chwiliwn a oes nodau y rhai sydd wedi cael maddeuant arnom ni; sef rhyfeddu'r Maddeuwr, fel Micael a chara yn fawr, fel Mair Magdalen. O, am gael profiad faddeuant, trwy waed Crist, Amen.

Mi lefas am drugaredd o flaen yr orsedd lân,
 Trugaredd a'm hachubodd, a'm cadwodd rhag y tân;
 Er amled yw mhechodau, a beiau drwg fy oes,
 Mae modd i gael maddeuant trwy haeddiant gwaed y groes.

PSALM XC, 9.

"Treuliasom ein blynyddoedd fel chwedl."

Y MAE y Psalmydd yma yn cydnabod fod yr Arglwydd wedi bod yn breswylfa i'w bobl yn mhob cenedlaeth. Duw yw cartrefle'r dynion duwiol. Y mae'r Psalmydd yma hefyd yn crybwyll am fyrdra a breuolder bywyd dyn. Y mae ein dyddiau yn diflanu fel blodau, ac yn cael eu cyffelybu i wyladwriaeth nos, ac i chwedl. Ond i sylwi fel y canlyn:—

1. Pa beth sydd yn gynnwysedig wrth fod dynion yn treulio eu blynyddoedd fel chwedl.—1. Mae bod dynion yn treulio eu blynyddodd fel chwedl, yn cynnwys ac yn arwyddo eu bod yn eu treulio yn ddi-dddefnydd iawn; y mae pawb yn treulio eu blynyddoedd yn hynod o ddi-dddefnydd, os na byddant yn eu treulio i ogoneddu'r Arglwydd. O, mae llawer iawn yn treulio eu blynyddoedd heb ogoneddu Duw; sef y diweddi, yr anafydd, a'r dyn penrydd, a'r proffeswr diffriwyth;—hefyd, y mae dynion yn treulio eu blynyddoedd yn ddi-dddefnydd i'w cyd greaduriaid, nid ydynt yn eu dysgu na'u cynghori, nac yn rhoddi siamplau da o'u blaen; maent hefyd yn eu treulio yn ddi-dddefnydd iddynt eu hunain, trwy beidio ymofyn am wybodaeth o Dduw, am hawl yn Nghrist, a llafurio am adnabod grym duwioldeb, a gwreiddyn y mater. O, dyma ddynion yn treulio eu blynyddoedd fel chwedl. 2. Y mae dynion yn treulio eu blynyddoedd fel chwedl, pan yn eu treulio mewn ffolineb; sef yn dewis llawenydd cnawdol o flaen llawenydd ysbrydol,—yn dewis cwmni'r annuwiol o flaen cymdeithas y saint,—yn dewis traddodiadau y byd o flaen gair Dduw,—yn gofalu mwy am wisgoedd ac ymborth y corff, nag am wisg a gwledd i'r enaid, ie, yn gofalu mwy am bethau amserol nag am bethau tragwyddol. 3. Mae dynion yn treulio eu blynyddoedd fel chwedl, pan yn eu treulio mewn gwagedd a difyrwch cnawdol. "Gwna yn llawen, wr ieuanc, yn nyddiau dy ieuencyd; ond gwybydd y geilw Duw di i'r farn am hyn oll." 4. Mae dynion yn treulio eu blynyddoedd fel chwedl, mewn segurdod a diogi ysbrydol. O, y mae llawer o ddynion yn sefyll yn segur ar hyd y dydd, heb weithio dim yn ngwinllan Duw, ac heb llafurio dim am y bywyd a bery i fywyd tragwyddol, ac heb ymbarotdi dim yn yr haf erbyn y gauaf diddiwedd sydd o'u blaen. 5. Mae bod dynion yn treulio eu blynyddoedd fel chwedl, yn arwyddo eu bod yn eu treulio yn ddialw yn ol; yn ol dywedyd chwedl, nid oes dim galw yn ol arni, beth bynag fo'r canlyniad; felly chwithau, pa fodd bynag y treulioch chwi eich blynyddoedd, nid oes modd i chwi eu galw yn ol byth ond hyny. 6. Mae bod dynion yn treulio eu blyn-

yddoedd fel chwedl, yn cynnwys eu bod yn eu treulio yn hynod o ddifeddwl, sef am werth amser, am werth yr enaid, am agosrwydd angen, am fanyldra'r farn, ac am feithder tragywyddoldeb, fel hen wragedd yn dywedyd chwedlau, yn hynod o ddi-feddwl. 7. Mae bod dynion yn treulio eu blynyddoedd fel chwedl, yn cynnwys eu bod yn eu treulio yn hynod o gyflym; "yn ebrwydd y derfydd, a ni a ehedwn ymaith,"—yn ebrwydd y derfydd dyddiau ieuencyd,—yn ebrwydd y derfydd dyddiau ieuchyd, a holl ddyddiau ein bywyd; beth yw eich einioes chwi ond tARTH, ag sydd yn ymddangos dros ychydig; ac wedi hyny yn diflanu? fe ddiflana tegwch pryd a gwedd yr ieuencyd hawddgar yn fuan iawn. Fel blodeuyn y daw allan, ac y tyf; pryduawn y torir ef ymaith, ac y gwywa; eich holl degwch a dderfydd yn y bedd oddicartref; fe ddiflana eich holl amcanion daearol yn dra buan,—y dydd hwnw y derfydd am ei holl amcanion ef. "Bwriadau lawer sydd yn nghalon gwr, ond cyng-hor yr Arglwydd, hwnw a saif." Fe ddiflana eich holl lawenydd cnawdol i gyd yn fuan; fe dderfydd fel clindarddach drain dan grochan; "Canys byr yw llawenydd yr annuwiol, a gorfoledd yr rhagritiwr am fynyd awr;" fe ddiflana eich nerth a'ch ieuchyd, a'ch rhwysg, a'ch ymfrost, a'ch cyfoeth, a'ch gogoniant yn fuan iawn. Pan gospit ddyn â cheryddon, dattodit fel gwyfyn ei ardderchogrwydd ef; gwagedd yn ddiau yw pob dyn, pan fo ar y goreu; ac fe ddiflana gau obaith yr annuwiol a'r rhagritiwr yn llwyr yn angu; ond ni ddiflana blodau santeiddrwydd, na gobaith, na llawenydd y gwir Gristion ddim byth. "Y cyfiawn a obeithia pan fydd yn marw; llawenydd tragywyddol fydd iddynt."

Addysg,—1. Gan fod ein blynyddoedd yn myned heibio mor gyflym, dysgwu eu hiawn ddefnyddio, trwy ddwyn ffrwyth er gogoniant i Dduw. 2. Galarw ac wylwn wrth feddwl am gynnifer o flynyddoedd a dreuliasom yn ddiffrwyth. 3. Os cawn ddechreu un flwyddyn etto, O, dechreuwn hi gyda'r Arglwydd, a chyda bwriad, trwy gymhorth gras, i fod yn fwy diwyd a ffrwythlon yn ngwaith Crist a'i achos, nag erioed o'r blaen; a gweddiwn am iddi fod yn flwyddyn newydd dda i laweroedd, trwy eu bod yn cael eu hail eni, a'u dwyn i adnabod yr Arglwydd Iesu yn rhan ac yn briod i'w heneidiau. Amen.

Mae'n blynyddau yn myn'd heibio,
Treulio maent o awr i awr,
Ry'm ni'n myned mewn prysurdeb
Ffwrdd i dragwyddoldeb mawr;
Arglwydd, dysg ni gyfri'n dyddiau,
A'n blynyddau 'nawr o hyd,
Gwna ni'n ddoeth i iachawdwriaeth,
Trwy rinweddau'r aberth drud.

JOB V, 7—9.

"Ond dyn a aned i flinder, fel yr eheda gwreichionen i fynu. Etto myfi a ymgynghorwn â Duw: ac ar Dduw y rhoddwn fy achos: yr hwn sydd yn gwneuthur pethau mawrion ac anchwiliadwy; rhyfeddol heb rifedi.

ODDIWRTH y geiriau mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Sefyllfa dynolryw yn y byd presennol, sef mewn blinderau.

II. Y modd y gweddai i ddynion ymddwyn yn eu blinderau, sef ymgynghori â Duw, a bwrw eu hachos arno.

III. Fod Duw yn anfeidrol addas i ni i ymgynghori ag ef, ac i roddi ein hachos arno.

I. Sefyllfa dynolryw yn y byd presennol, sef wedi eu geni i flinder.—1. Blinder o gystuddiau. "Dyn a aned o wraig sydd fyr o ddyddiau, a llawn o helbul; fel yr eheda'r wreichionen i fynu," sef yn aml un ar ol y llall, felly mae blinderau'r saint. "Trwy lawer o orthrymderau y mae yn rhaid myned i mewn i deyrnas Dduw." Y mae cystudd y duwiol yn arwydd o gariad Duw; ond y mae cystudd yr annuwiol yn earnest o uffern iddo. Y mae'r annuwiol yn caledu, ac yn llawn grwnnachrwydd yn ei gystuddiau; ond y mae calon y Cristion yn toddi, ac yn meddalhau, ac y mae ei brofiad yn dyfod yn fwy iraidd yn ei gystuddiau, ac y mae yn foddlon i drefn Duw. 2. Blinder o feddyliau. Y mae blinder meddwl yn flinder ac yn faich trwm iawn; fe ddichon fod dy achosion personol a theuluaidd yn gwneyd llawer o flinder i'th feddyliau, ac y mae achos ac amgylchiadau dy berthynasau yn gwneyd blinder i'th feddwl, yn nghyd â'r colledion bydol, a'r siomedigaethau ag yr ydwynt wedi eu cael. Y mae blinder meddwl yn perthyn i bob sefyllfa o ddynion; y mae breninoedd ac ymherawdwrwyr ar eu gorseddfeydd yn cael eu rhan o flinder meddwl. Dyma barodd i gwsg Nebuchodonozor a Darius gilio oddiwrthynt. Yr unig feddyginiaeth rhag blinder meddwl ydyw gwrando ar Dduw, ac ymddiried ynddo. "Treigla dy faich ar yr Arglwydd, a'th feddyliau a safant." Diar, 1, 33,—“Er hyny y sawl a wrandawo arnaf fi, a gaiff aros yn ddiogel, ac a gaiff lonyddwch oddiwrth ofn drwg.” Psal. 112, 7,—“Nid ofna efe rhag chwedl drwg; ei galon sydd yn ymddiried yn ddisigl yn yr Arglwydd.” 3. Blinder o ofnau. Yr ydwynt ti yn ofni llawer yn nghylch dy achosion tymmorol; sef ofni colli dy iechyd, ofni nas gelli gael cynnalïaeth i ti dy hun a'th deulu; ac yn ofni cyfyngderau i ddyfod; hefyd yr ydwynt ti, Gristion, yn ofni llawer yn nghylch mater ac achos dy enaid; yr ydwynt yn ofni mai edifeirwch deddfol sydd genyt, ac nid edifeirwch efengylaidd; ac mai ffydd hanesol sydd genyt, ac nid ffydd gadwedigol; ac mai tymherau naturiol sydd genyt, fel yr hâd ar y graig, ac nid hwyliâu santeiddiedig yr Ysbryd Glân; a'th fod yn cario lamp heb yr olew, ac na ddaethost ti ddim i mewn trwy'r drws i eglwys Dduw; ac mai hyd angeu y dal dy grefydd, ac yr aiff hi yn llongddrylliad yno; ond y mae Crist yn dywedyd, “Paham yr ydych yn ofni, chwi o

ychydig ffydd?" "Yr hwn sydd yn rhodio mewn tywyllwch, ac heb lewyrch iddo, gobeithied yn yr Arglwydd, ac ymddirieded yn ei Dduw." 4. Blinder o lafur, a thrafferth, a lludded naturiol.—"Trwy chwys dy dalcen y bwyteî fara holl ddyddiau dy einioes;" ond fe gaiff y dynion duwiol yn angu orphwys oddiwrth eu llafur, a'u gweithredoedd fydd yn eu canlyn hwynt. 5. Blinder o euogrwydd. O bob blinder, dyma'r blinder gwaethaf; dyma barodd i Cain ddywedyd, "Mwy yw fy anwired nag y gellir ei faddeu,"—Gen. 4, 13. Dyma barodd i Iwynaau Belsasar ymddattod, ac i Judas fyned i ymgrogi, ac i Ffelig ddychrynu yn y llys, pan oedd Paul yn areithio am gyfiawnder, a dirwest, a'r farn a fydd; felly y mae blinder o euogrwydd ar lawer yn barhaus am dori Sabbothau Duw, am gablu ei enw, am wadu Crist, a'i ail-groeshoelio, ac am dristau yr Ysbryd Glân, am aros yn ngwlad yr oedi, ac anufyddhau i'r efengyl.

II. Y modd y gweddai i ddynion ymddwyn yn eu blinderau.—1. Dylech ymddwyn yn ystyriol; dylech wybod mai pechod sydd wedi tynu yr holl flinder arnoch. Y mae pechod a blinder yn gyssylltiedig â'u gilydd yn anwahanol; am hyny chwi ddylech alaru yn dduwiol oblegid eich pechodau, a'u cashau fel y gelyn gwaethaf; oblegid pechod ydyw'r achos o bob gofid a blinder. 2. Dylech ymddwyn yn amyneddgar o dan bob blinder; oblegid paham y grwnach dyn byw, gwr am gospedigaeth ei bechod? Ceisiwn a chwiliwn ein ffyrdd, a dychwelwn at yr Arglwydd. 3. Dylech ymddwyn yn ddysgwyliadwy am ymwared yn amser Duw. "Da yw gobeithio a dysgwyl yn ddystaw am iachawdwriaeth yr Arglwydd." 4. Dylech ymgynghori llawer â Duw yn mhob trallod a blinder. "Ymarfer attolwg ag ef, a bydd heddychlon." Os ydych mewn dyrysych a chyfyngder meddwl, ymgynghorwch lawer â Duw; peidiwch ymddydd mewn un gwaith o bwys heb ymgynghori llawer â Duw; ewch at ei eisteddfa, a threfnwch eich mater ger ei fron ef. Peidiwch myned i un sefyllfa bwysig heb ymgynghori llawer â Duw. Os ydych yn ddyrmysyd eich meddwl ynghylch rhyw bethau mewn crefydd, ymgynghorwch â Duw. 5. Rhoddi eich achos arno; rhoddwch eich achos personol, teuluaid, gwladol, ac eglwysig ar Dduw; rhoddwch achos eich eneidiau yn gwbl yn ei law. Ymddiriedwch yn yr Arglwydd byth, oblegid yn yr Arglwydd Dduw y mae cadernid tragywyddol.

III. Fod Duw yn anfeidrol addas i ni i ymgynghori ag ef, ac i roddi ein hachos iddo.—1. Oblegid ei fod yn hollwybodol o'ch holl flinderau, a'ch beichiau trymion, a'ch ocheneidiau, a'ch holl adfyd i gyd; fe wyr am ddyfais eich gelynion, ac am eich holl beryglon, a'ch anghenion chwithau. 2. Y mae yn hollbresennol, i fod gyda chwi yn eich holl drallodau, a'ch cyfyngderau; fe fu gyda'r llanciau yn y ffrwn dân, a chyda Daniel yn fan'r llewod. 3. Y mae yn holl-gyfoethog, i wneuthur eich holl anghenion i fynnu; y mae cfe yn gyfoethog o drugaredd. 4. Mae efe yn anfeidrol ddoeth i oruwch-lywodraethu pob peth er ei ogoniaut ei hun, a'ch daioni chwithau; ac y mae yn hollalluog i'ch gwaredu, ac y mae yn flyddlon i'w holl addewidion; ac y mae efe yn gwneuthur pethau mawrion, anchwiliadwy,

rhyfeddol, heb rifedi;—gwnaeth waith mawr mewn creadigaeth; gwnaeth waith mawr mewn Rhagluniaeth; agorodd y môr a'r Iorrdonen o flaen Israel; parodd i'r haul sefyll yn Gibeon, a'r lleuad yn nyffryn Ajalon; parodd i'r ser yn eu graddau ymladd yn erbyn Sisera; ac fe ddiogelodd y llanciau yn y fflwr dân, a Daniel yn flau'r llewod; hefyd fe wnaeth waith mawr yn yr iechydwrïaeth, sef ordeinio ei Fab i fod yn Gyfryngwr, ei ddanfon i'r byd, a'i ddryllio yn lle pechaduriaid, a derbyn iawn oddiwrtho, a danfon ei Ysbryd Glân i oleuo, i argyhoeddi, ac i aileni a santeiddio dynion aflan. Y mae pethau Duw i gyd yn anchwiliadwy; mae ei ddoethineb, a'i gariad, a'i drysorau, a haeddiant aberth y Cyfryngwr, yn anchwiliadwy. Mae pethau mawrion Duw hefyd yn rhyfeddol; y mae gwaith y greadigaeth yn rhyfeddol; mae gorchwyliaethau Rhagluniaeth yn rhyfeddol, olwyn yn troi mewn olwyn; nid oes genym ond synu yn wyneb troion Rhagluniaeth, a dywedyd, O, olwyn! "Y mae ei ffyrdd yn y môr, a'i lwybrau yn y dyfroedd cryfion; mor anchwiliadwy yw ei farnau ef, a'i ffyrdd mor anolrheiniadwy ydynt!" Mae iachawdwriaeth Duw hefyd yn rhyfeddol; sef o ran ei ffynnonell, a'r llwybr y rhedodd hi atom ni, sef trwy waed calon yr Emmanuel. Wele y Cyfoeth tragywyddol yn dlawd, a Bara'r bywyd â chwant bwyd arno, a'r Dyfroedd bywiol yn sychedu, a'r Meddyg yn marw, wrth ddwyn oddiamgylch iachawdwriaeth dragywyddol i ni.

Addysg,—1. Gan fod pawb yn agored i flinder, diau fod pawb yn bechaduriaid gwreiddiol; oblegid effaith pechod yw pob blinder. 2. Gan ein bod wedi cael ein geni i flinder, nid oes modd i ni gael mwynhau llawenydd y nefoedd, heb i ni gael ein hail eni. 3. Rhyfeddwu fawr gariad Crist yn dyfod o ganol paradwys i ganol blinder er ein mwyn, fel y byddai i ni gael myned i mewn i'r orphwysfa dragywyddol. 4. Dysgwn ymgynghori â Duw yn mhob blinder, gan fwrw ein holl ofal arno ef; ac addfeder ni oll i'r breswylfa lonydd, trwy Iesu Grist. Amen.

Blinderau a gofidiau, a chroesau aml iawn,
Sydd i ni yma beunydd, foreuddydd a phrydnawn;
O llefwn am gael bendith, yn hylwydd ar bob croes,
A sugnwn ein dyddanwch o dristwch Crist a'i loes.

JOB XIV, 14.

"Os bydd gwr marw, a fydd efe byw drachefn? dysgwyliaf holl ddyddiau fy milwriaeth, hyd oni ddelo fy nghyfnewidiad."

YMA mi sylwaf ar y pethau canlynol:—

I. Y cyfnewidiad a nodir.

II. Yr ymrôad a grybwyllir; sef, Dysgwyliaf holl ddyddiau fy milwriaeth.

III. Yr holiad a ofynir,—A fydd efe byw drachefn?

I. Y cyfnewidiad a nodir. Y mae marw yn gyfnewidiad mawr iawn.—I. Y mae marw yn gyfnewidiad perthynasol. Y

mae yn dattod rhyw undebau rhyfedd, a chylymau agos; y mae yn dattod yr undeb agos sydd rhwng gwyr a gwragedd a'u gilydd; a'r undeb sydd rhwng rhieni a phlant, a rhwng brodyr a chwiorydd; ond fe ddaw yn nes na hyny; y mae yn dattod yr undeb agos sydd rhwng cyrff ac eneidiau dynion a'u gilydd; y mae marwolaeth rhai dynion yn gwneuthur cyfnewidiad mawr yn y wladwriaeth, mewn cymmydogaeth, mewn teulu, ac hefyd yn yr eglwys. 2. Mae marw yn gyfnewidiad mawr i gyrff dynion; mae yn dwyn cyrff glân i fod yn hynod o salw. Y mae cyntaf-anedig anghen yn bwyta eu cryfder, ac y mae anghen yn ymborthi arnynt, a'u holl degweh yn darfod yn y bedd oddi-cartref; fe ddychwel y pridd i'r ddaear fel y bu, ac fe ddychwel yr ysbryd at Dduw, yr hwn a'i rhoes ef; mae yn dwyn cyrff rhai o ganol moethau a danteithion i fod yn fwyd i bryfed. Job 17, 16,—“Disgynant i farau y pwll, lle bydd ein cydor-weddfa yn y llwch.” Mae llawer o gyrff yn cael eu symud yn lled ddisymmwth o ystafelloedd hyfryd, a gwelyau cynhes, i ystafelloedd oer y bedd; ac y mae cyrff ereill yn cael eu symud o ganol tlodi, anghen, gormes, a hir afiechyd, i gael gorphwys yn dawol yn y bedd, lle ni chlywant lais gorthrymydd. 3. Mae marw yn gyfnewidiad mawr i eneidiau dynion; y mae enaid y duwiol yn anghen yn myned o wlad y tristwch, y galar, a'r wylofain, i wlad o dragywyddol lawenydd; “dros brydnawn yr erys wylofain, erbyn y boreu y bydd gorfoledd.” Mae enaid y duwiol yn anghen yn cael ei symud o'r tywyllwch, y niwl, a'r cymylau, i dragywyddol oleuni. “Ni fachluda eu haul mwyach, a'u lleuad ni phalla; yr Arglwydd fydd iddynt yn oleuni dragywyddol, a dyddiau eu galar a ddarfyddant.” Mae enaid y duwiol yn cael ei symud o wlad y rhyfel a'r anghariad, i wlad o dragywyddol heddwch, lle bydd “heddwch fel yr afon, a chyfiawnder fel tônau'r môr.” Fe fydd marw hefyd yn gyfnewidiad arswydus i enaid yr annuwiol; fe'i symudir o ganol trugareddau, i wlad lle na bydd dafn o drugaredd, gorphwysfa, na gobaith am byth.

II. Yr ymröad a grybwyllir,—Dysgwyliaf holl ddyddiau fy milwriaeth.—1. Dylem ddysgwyl yn effro ac yn ymdrechgar gyda gwaith Duw. 2. Dylem ddysgwyl yn grediniol; sef o sicrwydd y cyfnewidiad yma, fel y mae Job yn dywedyd, “Mi a wn y dygi di fi i farwolaeth, ac i'r tŷ rhagderfynedig i bob dyn byw.” 3. Dylem ddysgwyl yn amyneddgar o dan bob amgylchiad, sef mewn afiechyd, tlodi, gwawd, a dirmyg; y mae yn rhaid i chi wrth amynedd, caffed amynedd ei pherffaith waith. 4. Dylech ddysgwyl yn barodol, gan drwsio eich lampau; dylech ymofyn am adnabod undeb â Christ, cymmod â Duw, ail-enedigiaeth, a santeiddrwydd trwy'r Ysbryd Glân. “Byddwch chwithau gan hyny barod, canys yn yr awr na thybioch y daw Mab y dyn.” 5. Dylech ddysgwyl yn hiraethlon. “Gan fod genyf chwant i ymddattod, ac i fod gyda Christ; canys llawer iawn gwell ydyw.” Y mae'r saint yn hiraethu am farw, am eu bod wedi gweled gwagder y byd, ac am eu bod yn hiraethu cael bod yn rhydd oddiwrth bechod, ac am eu bod wedi cael blaen brawf o'r nefoedd yma yn y byd.

III. Yr holiad a ofynir,—A fydd efe byw drachefn,—ar ol malurio yn y bedd, yn ol myned yn fwyd i bryfed, yn ol bod ganoedd o flynyddoedd yn ngwlad dystawrwydd, dan lywodraeth anghau? Bydd yn ddiau. 1. Mae tysiolaethau eglur y gair yn profi hyn, Job 19, 26; Dad. 20, 13. 2. Fe brofir yr adgyfodiad oddiwrth fynediad Enoch ac Elias yn eu cyrff i'r nefoedd. 3. Oddiwrth y rhai a gyfodasant dan yr Hen Destament. 4. Oddiwrth adgyfodiad Crist, Ysgub y blaenffwrth. 5. Oddiwrth y berthynas gyfammodol sydd rhwng y saint a Duw; ac y mae cyrff y saint yn aelodau i Grist, ac yn demlau i'r Ysbryd Glân.

Addysg,—1. Gan mai dynion i farw ydym, peidiwn â gwneuthur ein cartref yn ormodol yn y byd;—"Codwch, ewch ymaith; nid dyma eich gorphwysfa." 2. Gan fod marw yn fath gyfnewidiad, chwiliwn o ddifrif am adnabod cyfnewidiad cyflwr, cyn delo cyfnewidiad mawr anghau. 3. Ystyriwn, fe fydd yr adgyfodiad hefyd yn gyfnewidiad mawr i gyrff dynion; fe fydd cyrff y saint yn cael eu gwneyd yr un ffurf â chorff gogoneddus yr Arglwydd Iesu. Fe fydd eu cyrff yn nerthol, yn anlygredig, yn anfarwol, ac yn dra gogoneddus. "Ni a wyddom pan yr ymddangoso efe y byddwn gyffelyb iddo; oblegid ni a gawn ei weled ef megys ag y mae." O am addfedrwydd i'r gymmanfa lân. Amen.

Cyfnewidiad mawr yw marw, mae fe'n elw i'r holl saint,
Fe'u gwaradir hwy yn anghau o'u trallodau er eu maint;
O dysgwylwn 'nawr yn wastad am y cyfnewidiad mawr,
A gweddiwn yma beunydd, am barodrwydd bob rhyw awr.

DIWEDD.

CYNNWYSIAD.

	TUDAL.
1 Hanes Bywyd Sampson	5
2 Rhieni Sampson	5
3 Genedigaeth Sampson	5
4 Dyledswydd Rhieni	5
5 Fod plant yn Ddeiliad Bendith	5
6 Yr Ysbryd yn cynhyrfu Sampson	6
7 Priodas Sampson	6
8 Na ddylai Plant briodi yn ddisymwth, heb wybod i'w Rhieni	7
9 Sampson yn lladd Llew	7
10 Sampson yn cael Mèl yn y Llew	7
11 Gwledd Priodas Sampson	8
12 Dychymmyg Sampson	8
13 Sampson yn llosgi yr Yd	9
14 Llosgi Gwraig Sampson	9
15 Sampson yn Nghraig Etam	9
16 Sampson yn cael ei rwymo	9
17 Sampson yn lladd mil o'r Philistiaid â gen alyn	9

18 Sampson yn sychedu	9
19 Sampson yn cario pyrrh dinas Gaza i ben y bryn	10
20 Sampson yn caru Dalilah	10
21 Dalilah yn bradychu Sampson	10
22 Ar ddull Sampson yn canu	11
23 Sampson yn Gysgod o Grist	12
24 Gwledd yr Efengyl	13
25 Sampson yn canu	15
26 Sampson yn Ddarluniad o Gristion crefyddig	15
27 Y perygl o gellwair â Phechod	16
28 Y canlyniadau o wrthgiliad Sampson	17
29 Cysgadrwydd ysbrydol	17
30 Y perygl o gysgu mewn difaterwch	18
31 Rhuf. 13, 11,—“Gan wybod yr amser ei bod hi weithian yn bryd i ni ddeff- rôl o gysgu,” &c.	19
32 Barn. 19, 9,—“A chyfodwch yn foren fory.”	20
33 Eph. 5, 16,—“Gan brynu'r amser, oblegid y dyddiau sydd ddrwg.”	20
34 Ar ddull Sampson yn canu	27
35 Sampson yn colli saith gudyn ei wallt	28
36 Barn. 16, 20,—“Ond ni wyddai efe fod yr Arglwydd wedi cilio odddiwrtho.”	28
37 Y Cristion yn colli ei nerth a'i rym crefyddol	32
38 Sampson yn canu	33
39 Am golli cymnudeb â Duw	34
40 Job 20, 2—5,—“O na bawn fel yn y misoedd o'r blaen.”	34
41 Ar ddull Sampson yn canu	39
42 Am wirionedd oddifeuwn	40
43 Psal. 51, 6,—“Wele, oeraist wirionedd oddifeuwn.”	40
44 Ar ddull Sampson yn canu	45
45 Am falchder a'i niwed	45
46 Psal. 138, 6,—“Ond y balch a edwyn efe o hîrbell.”	45
47 Hymn ar ddull Sampson yn canu	47
48 Am Gariad brawdol	48
49 Eph. 5, 2,—“Rhodiwch mewn carad.”	48
50 Hymn ar ddull Sampson yn canu	51
51 Am dduwioldeb teuluaid	51
52 1 Tim. 3, 4,—“Dysgant yn gyntaf arfer duwioldeb gartref.”	51
53 Hymn ar ddull Sampson yn canu	58
54 Am iawn ymddwyn yn nhŷ Dduw	59
55 1 Tim. 3, 15,—“Fel y gwypech pa fodd y mae yn rhaid i ti ymddwyn yn nhŷ Dduw.”	59
56 Am rodio yn debyg i Grist	63
57 1 Ioan 2, 6,—“A ddylai yntau rodio, megys ag y rhodiodd ef.”	63
58 Am ymgadw oddiwrth chwantau cnawdol	64
59 1 Petr 2, 11,—“Ymgedwch oddiwrth chwantau cnawdol.”	64
60 Am gyfawn ddilyn yr Arglwydd	66
61 Num. 14, 24,—“Ond fy ngwas Caleb, am fod ysbryd arall ynddo ef, ac iddo effy nghyfaawn ddilyn,” &c.	66
62 Am ogoneddu Duw	69
63 1 Cor. 6, 20,—“Canyr er gwerth y'ch prynwyd chwli, gan hyny gogonedd- wch Dduw yn eich corff ac yn eich ysbryd, y rhai sydd eiddo Duw.” ..	69
64 Am ymgadw yn nghariad Duw	71
65 Judas 21,—“Ymgedwch yn nghariad Duw, gan ddyagwyl trugaredd ein Har- glwydd Iesu Grist i fywyd tragywyddol.”	71
66 Heb. 11, 14,—“Mae y rhai sydd yn dywedyd y cyfryw bethau yn dangos yn eglnr eu bod yn ceisio gwlad,” &c.	73
67 Hymn	74
68 Cydwybod dda	75
69 Act. 24, 16,—“Ac yn hyn yr ydwyf fi fy hun yn ymarfer, i gael cydwybod ddirwystr tuag at Dduw a dynion, yn wastadol.”	75
70 Am feddyliau drwg	79
71 Am eiriau segur	79
72 Mat. 12, 36,—“Am bob gair segur a ddywedo dynion y rhoddant hwy gyrif yn nydd y farn.”	79
73 Hymn	82
74 Am Weddio	83
75 Job 21, 15,—“Pa beth ydyw'r Hollalluog, fel y gwasanaethom eff a pha fodd fydd i ni os gweddiwn arno?”	83
76 Hymn	87
77 Am Ysbryd Mabwysiad	88
78 Rhuf. 8, 15,—“Canyr ni dderbyniasoch ysbryd caethiwed drachefn i beri ofn; eithr derbyniasoch Ysbryd mabwysiad, trwy yr hwn yr ydych yn llefnu, Abba, Dad.”	88

79 Hymn	91
80 Am Fyfyrdod	92
81 Heb. 6, 2,—“Ac adgyfodlad y meirw, a'r farn dragywyddol.”	92
82 Preg. 11, 9,—“Ond gwybydd y gellw Duw di i'r farn am hyn oll.”	94
83 2 Pedr 3, 11,—“A chan fod yn rhaid i hyn i gyd ymollwng, pa ryw fath ddynion a ddylech chwli fod,” &c.	98
84 Dad. 22, 5,—“Ac ni bydd nos yno.”	98
85 Dad. 7, 14,—“Y rhai hyn yw y rhai a ddaethant allan o'r cystudd mawr,” &c.	100
86 2 Tim. 4, 6—8,—“O hyn allan rhoddwyd coron cyflawnder i'w chadw i mi, yr hon a rydd yr Arglwydd, y Barnwr cyflawn, i mi yn y dydd hwnw,” &c.	102
87 Heb. 4, 11,—“Byddwn ddyfal gan hynny i fyned i mewn i'r orphwysfa hōno, fel na syrthio neb yn ol yr un siampl o anghrediniaeth.”	104
88 Dad. 2, 10,—“Bydd ffyddlon hyd angen, a mi a roddaf i ti goron y bywyd.”	106
89 1 Ioan 3, 2,—“Anwilyd, yr awrhon melbion i Ddau ydym, ac nid amlygwyd etto beth a fyddwn,” &c.	108
90 Hymn	108
91 Am Wyliadwriaeth	110
92 1 Cor. 16, 13,—“Gwylwch, sefwich yn y ffydd,” &c.	110
93 Eph. 4, 30,—“Ac na thristfŵch Llan Ysbryd Duw.”	111
94 Gal. 5, 4,—“Chwi a syrthiasoch ymaith oddiwrth ras.”	111
95 Esa. 64, 5,—“Ynddynt hwy y mae para, a ni a fyddwn cadwedig.”	111
96 3 Ioan 2,—“Yr anwilyd, yr ydwyf yn benaf dim yn dymuno dy fod yn iach, ac yn llwyddo, fel y mae dy enaid yn llwyddo.”	121
97 Dlar 29, 1,—“Y neb a geryddir yn fynych, ac a galedo ei wâr, a ddryllir yn ddisymmwrth, fel na byddo meddyginiaeth.”	124
98 Heb. 3, 13,—“Eithr cynghorwch eich gilydd bob dydd, tra y gelwir hi heddyw.”	126
99 Hymn	129
100 Am Santeiddrwydd	130
101 Jer. 4, 14,—“O Jerusalem, golch dy galon oddiwrth ddrygion! : pa hyd y lleetyl o'th fewn goeg amcanion?”	130
102 1 Pedr 1, 15,—“Eithr megys y mae ysbryd a'ch galwodd chwli yn santaidd, byddwch chwliwau hefyd santaidd yn mhob ymarweddiad.”	133
103 Hymn	133
104 Hunan-ymholiad	136
105 Gal. 6, 3—5,—“Oblegid os tybia neb ei fod yn rhyw beth, ac yntau heb fod yn ddilm, y mae efe yn ei dwyllo ei hun. Eithr profed pob un ei waith ei hun; ac yna y caiff orfoledd ynddo ei hun yn unig, ac nid mewn arall. Canys pob un a ddwg ei faich ei hun.”	136
106 Hymn	139

YCHWANEGIAD.

1 Galar. 4, 1,—“Pa fodd y tywyllodd yr aur?” &c.	140
2 Iago 3, 7,—“Onid ydynt hwy yn cablu yr enw rhagorol, yr hwn a elwir arnoch chwli?”	145
3 Jer. 30, 7,—“Och! canys mawr yw y dydd hwn, heb gyfeilyb iddo,” &c.	149
4 Esa. 66, 1,—“Cyfod, llewyrcha; canys daeth dy oleuni,” &c.	152
5 Esa. 29, 17,—“Y cenlysg a ysguba noddfa celwydd, a'r dyfroedd a foddant y lloches.”	156
6 Job 22, 17,—“Hwy a ddywedasant wrth Ddau, Cilia oddiwrthym,” &c.	159
7 Micah 6, 9,—“Gwrandewch y wialen, a phwy a'i hordeiniodd.”	162
8 Joel 2, 13,—“Rhwygwch eich calon, ac nid eich dillad.”	166
9 1 Ioan 1, 9,—“Ffyddlon a chyflawn yw efe, fel y maddeno i ni ein pechodau.”	169
10 Psal. 90, 9,—“Trenliasom ein blynyddoedd fel chwedl.”	172
11 Job 5, 7—9,—“Ond dyn a aned i flinder, fel yr cheda gwreichionen i fynu.”	174
12 Job 14, 14,—“Os bydd gwr marw, a fydd efe byw drachern f dysgwyliaf holl ddyddiau fy milwriaeth, hyd oni ddelo fy nghyfnwyddiad.”	176

1875

1876

